

SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM SLOVENICA
RAZRED ZA ZGODOVINSKE IN DRUŽBENE VEDE
CLASSIS I: HISTORIA ET SOCIOLOGIA
SEKCIJA ZA ARHEOLOGIJO
SECTIO ARCHAEOLOGICA

ARHEOLOŠKI VESTNIK

ACTA ARCHAEOLOGICA

IX-X/3-4.

LJUBLJANA

1958—1959

ARHEOLOŠKI VESTNIK — ACTA ARCHAEOLOGICA

Glasilo Arheološke sekcije

Uredili:

dr. Srečko Brodar, dr. Josip Korošec
dr. France Stelè, dr. Božo Škerlj

Odgovorni urednik:

dr. Srečko Brodar

Tiskala Triglavsko tiskarna v Ljubljani

Arheološki vestnik izhaja štirikrat na leto. Rokopisi morajo biti pisani s strojem s presledkom med vrstami. Risbe izdelane v tušu. Na slikah in risbah mora biti podana vsebina. Povzetek naj obsega do 1/10 vsebine članka

Redakcija: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Arheološka sekcija,
Poštni predal 525-VI, Ljubljana, Jugoslavija

SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM SLOVENICA
RAZRED ZA ZGODOVINSKE IN DRUŽBENE VEDE
CLASSIS I: HISTORIA ET SOCIOLOGIA

SEKCIJA ZA ARHEOLOGIJO
SECTIO ARCHAEOLOGICA

ARHEOLOŠKI VESTNIK

ACTA ARCHAEOLOGICA

IX-X/3-4

LJUBLJANA

1958—1959

VSEBINA — CONTENTS

Razprave — Treatises: B. Marušič, Zgodnjesrednjeveško grobišče v Čelegi pri Novem gradu v Istri (La necropoli medievale di Čelega presso Cittanova d'Istria).

Poročila — Reports: E. Boltin, Arheološke najdbe na Kaštelirju nad Kortami (Ritrovamenti archeologici nel Castelliere di Corte d'Isola). — V. Šribar, Rimski žgani grob iz Vel. Loke pri Žalni (Roman burning-burial grave from Vel. Loka near Žalna). — V. Šribar, Arheološko-topografske ugotovitve v Simonovem zalivu pri Izoli (Constatations archéologico-topographiques dans la baie de Simon près d'Izola). — V. Šribar, Zavarovalno izkopavanje antičnega pristanišča v Beli Cerkvi (Notausgrabung eines antiken Hafens in Bela Cerkev). — R. A. Crossland, Nedavna odkritja na predgrških najdiščih v Mali Aziji (Recent excavations at pre-hellenic sites in Anatolia).

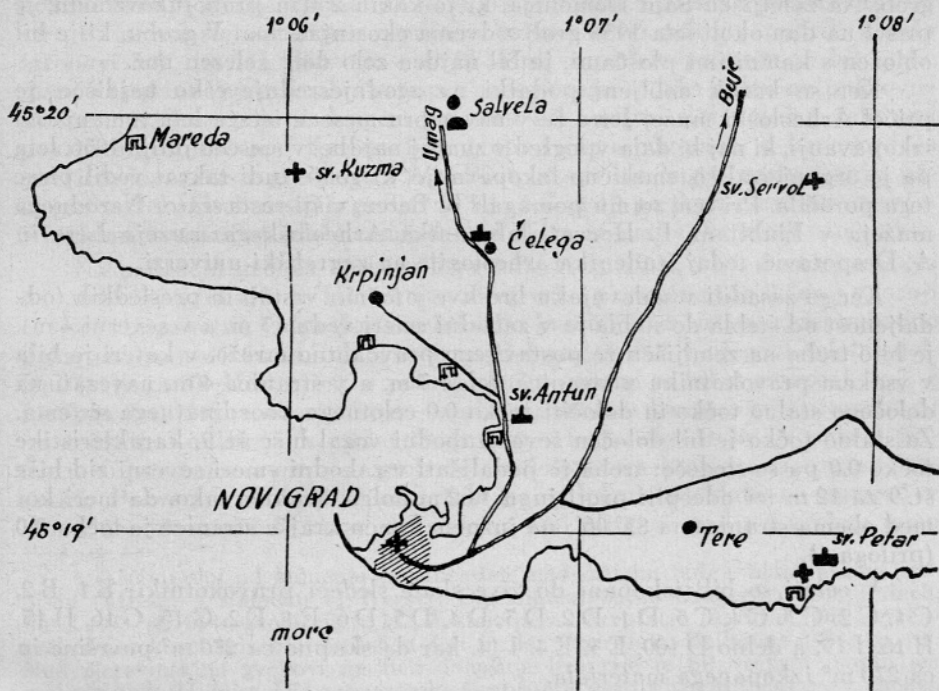
In memoriam: P. Korošec, Gero Kurt Karl Maria Merhart von Bernegg.

Knjižna in druga poročila — Book and other reviews: J. Korošec, Slovenská archeologia, VI/2. — J. Korošec, Rad Vojvodanskih muzeja, 6. — J. Korošec, Slovenská archeologia, VII/1. — St. Jesse, Bibliografija; Zamenjava knjig.

ZGODNJSREDNJEVEŠKO GROBIŠČE V ČELEGI PRI NOVEM GRADU V ISTRI

BRANKO MARUŠIČ

Zemljišče Sv. Petra leži 1,1 km od Novega grada in 600 m severno od morske obale, med cesto, ki pelje od Novega grada proti Dajli in hišo št. 9 v zaselku Čelega (risba 1).¹ Ing. agr. B. Majič je obvestil Arheološki muzej

Risba 1. Situacijska slika in arheološka karta

¹ V okolici Novega grada so številna arheološka najdišča. Vzhodno od mesta so bili na rtu Sv. Petra najdeni ostanki antičnih ruševin (B. Benussi, Dalle annotazioni di Alberto Puchi, Archeografo Triestino, III. Ser., vol. XIV, Trst 1927, str. 258); med obema vojnoma pa so istotam uničili ostanke predromanske cerkve in zgodnje-srednjeveško grobišče. Skeleti so ležali v grobovih z obložnimi ploščami, med najdbami pa se ljudje spominjajo zlatih gumbov. V bližini cerkvice sv. Antona so

Istre, da so tu v mesecu oktobru 1955. leta naleteli s traktorjem pri jesenskem preoravanju sadovnjaka na dva kamnita spomenika, ki sta bila v nekem od severa proti jugu usmerjenem zidu. Na mestu samem sem s prof. Š. Mlakarjem, kustosom muzeja, ugotovil, da gre za antični hišni prag in nadgrobnni spomenik, ki ga je v I. stoletju n. e. postavil Synhodu, upravitelju posestva Titatie Tertiae, njegov brat Solo.² Na zgornji površini obeh spomenikov je bil precej debel sloj malte, ki je dokazoval njuno drugotno uporabo. Sam zid je bil omejen na vzhodni strani s pločnikom, ki so ga tvorili postrani postavljeni, z malto vezani majhni lomljenci, na severni pa je bil naslonjen na neki drugi zid, ki je bil grajen v suhozidni tehniki in usmerjen od vzhoda proti zahodu.

Pri prvem razgledovanju zemljišča sem dobil tudi nekaj zanimivih podatkov. Že pred petimi leti so delavci naleteli kakih 10 m vzhodno od sedanjega najdišča pri odstranjevanju panjev starih oljk na skeletne grobove; ko pa so sadili breskve, so našli na mnogih mestih črepinje starih loncev. Približno 40 m severovzhodno pa so našli še pred prvo svetovno vojno žarni grob. Na zemljišču Šain Domenica, ki je kakih 250 m proti jugovzhodu, je prišel na dan okoli leta 1938 grob z dvema okostnjakoma. V grobu, ki je bil obložen s kamnitimi ploščami, je bil najden zelo dolg železen nož.

Ker so kazali dobljeni podatki na zgodnjesrednjeveško najdišče, je pričel Arheološki muzej Istre že v novembru mesecu istega leta z manjšimi izkopavanji, ki naj bi dala vpogled v značaj najdbe, v mesecu juliju 1956. leta pa je organiziral sistematično izkopavanje, ki ga je tudi takrat vodil pisec tega poročila. Pri tem so mu pomagali R. Berce, višji restavrator Narodnega muzeja v Ljubljani, L. Horvat, laborantka Arheološkega muzeja Istre in A. Despotović, tedaj študentka arheologije na zagrebški univerzi.

Ker so zasadili v sadovnjaku breskve v točnih vrstah in presledkih (oddaljenost od stebela do stebela je v zahodni smeri vedno 3 m, a v severni 4 m), je bilo treba na zemljišču že postavljeno pravokotno mrežo, v kateri je bila v vsakem pravokotniku x stranica dolga 3 m, a y stranica 4 m, navezati na določeno stalno točko in določiti točko 0,0 celotnega koordinatnega sistema. Za stalno točko je bil določen severozahodni vogal hiše št. 9, karakteristike točke 0,0 pa so sledeče: treba je podaljšati v zahodni smeri severni zid hiše št. 9 za 12 m ter odcepiti proti jugu 1,62 m dolgo stranico tako, da meri kot med obema stranicama $85^{\circ} 06'$; na južnem koncu krajše stranice je točka 0,0 (priloga 1).

V celoti so bili izkopani do žive skale sledeči pravokotniki: B 1, B 2, C 1, C 2, C 3, C 4, C 5, D 1, D 2, D 3, D 4, D 5, D 6, E 1, E 2, G 15, G 16, H 15, H 16, I 15, a delno D 100, E 3, E 4, I 14, kar da skupno ca 270 m² površine in ca 270 m³ izkopanega materiala.

Izkopavanje je odkrilo manjši, zaključeni del verjetno precej velikega poznoantičnega in zgodnjesrednjeveškega grobišča razstresenega tipa, ki se

avgusta meseca 1956. leta izorali s traktorjem več skeletnih grobov z obložnimi ploščami. Ob sami morski obali so severno od mesta ostanki antičnih kmečkih dvorov (pri sv. Antonu, pod Krpinjanom, v zalivu Mareda). Pri Salveli sem opazil večje število gomil. Ob cesti za Buje so pod gomilo ostanki cerkve sv. Servola, v bližini Čelege pa sv. Kuzme.

² Š. Mlakar. Neki novi antikni nalazi u Istri. Jadranski Zbornik, God. II, Rijeka-Pula 1957, str. 458—460, sl. 29 na str. 459.

je širilo od cerkve sv. Antona do Čelega in morda še naprej do Salvele. Čeprav je bilo najdeno samo 12 zgodnjesrednjeveških grobov, je prineslo izkopavanje vendarle vrsto dragocenih podatkov o grobni arhitekturi, pokopnih običajih in grobnem inventarju v širokem smislu besede, ki dopuščajo precej točno datiranje in v zvezi s pisanimi viri določene domneve o etničnemu nosilcu preiskanega dela grobišča.

Grobna arhitektura

Razen dveh pripadajo ostali grobovi tipu grobov s pokončnimi obložnimi ploščami. Z njimi so bile obložene grobne jame z vseh strani (grobovi 3 B, 4, 5, 6, 8, 11, 12.); v dveh primerih manjka plošča na vzhodni strani (grobova 7, 10), v enem na južni (grob 9), medtem ko je v enem obložna plošča samo za lobanjo (grob 3 A).

Vodoravno položene pokrovne plošče so ležale (priloge 2 a — 2 d) med pokončnimi ploščami (grobovi 2, 4, 5), na pokončnih ploščah (grobovi 6, 7, 8) ali pa kar na sloju zasipne zemlje, s katero so ob pokopu pokrili mrliča (grobovi 3 A, 10, 11; grob 12 — sl. 8). Tudi v prvem primeru je bil mrlič zasut s tankim slojem grobnega sipa, na katerega so bile položene pokrovne plošče, medtem ko je v drugem primeru bil zasipni sloj položen šele nad pokrovnimi ploščami. Ker so bile grobne jame vkopane v krvavordečo mrtvico, je, razen v grobovih 3 A, 3 B, in 10, prišla ta pri zasipavanju ponovno v grob. Grobni sip v grobovih 3 A, 3 B in 10 pa tvori rjavkasta zemlja s tankimi kamnitimi ploščicami, drobci oglja in malte, keramike in stekla.

Na področju grobov 7, 8 (priloga 2 a), 11 (priloga 2 b), a manj opazno na področju groba 6, je bil takoj pod njivsko prstenino (do 22 cm) zgornji zaščitni in prvotno vidni sloj nametanega kamenja,³ ki je pokrival vzhodno polovico grobov 8 in 11, odnosno samo deloma grob 7 v njegovi celotni dolžini (priloga 3). Med njim in pokrovnimi ploščami je bil v grobovih 6, 7, 8 (priloga 2 a) sloj temnorjavkaste zemlje z drobnim kamenjem, keramičnimi in steklenimi odlomki, v grobu 11 (priloga 2 b) pa sloj malte. V prvem primeru so ponovno zavarovali grobove po določenem krajšem časovnem razmaku. Pokrovne plošče, ki so ležale na obložnih ploščah, so namreč v doglednem času počile zaradi teže slojev nad njimi in padle v grobno jamo

³ Zaščitni sloj od kamenja je zabeležen med drugim tudi v alamanskem grobišču (VII. st.) v Bülachu (J. Werner, *Das alamannische Gräberfeld von Bülach*, Basel 1953, str. 6) in grobiščih iz IX., X. stoletja v Oberpfalzu (A. Stroh, *Die Reihengräber der karolingisch-ottonischen Zeit in der Oberpfalz*, Kallmünz 1954, str. 18). Nad merovinškimi grobovi na tleh današnje Francije je bil večkrat ugotovljen maltasti tlak (H. Zeiss, *Die germanische Grabfunde des frühen Mittelalters zwischen mittlere Seine und Loiremündung*, 31. Bericht der röm.-germ. Kommission, 1941, I. Teil, Berlin 1942, str. 81 (najdišče Verton), str. 101 (najdišče Jublains)). Tudi v sami Istri so bili že zabeleženi slični pojavi v grobni arhitekturi starokrščanskih in zgodnjesrednjeveških grobov romanskega prebivalstva. Nad grobom v starokrščanski cerkvi sv. Ivana v Biskupiji pri Pomeru je bil del groba pokrit z nametanimi apnenčastimi ploščami (B. Schiavuzzi, *L'agro di Pola. Notizie archeologiche. Atti e Memorie*, vol. XXIII, Poreč 1907, str. 205), v zidanih grobovih okoli starokrščanske cerkve sv. Ivana pri Nimfeju v Puli pa je bil nad mrličem najprej sloj zasipne zemlje in nato še po A. Gnirsu betonska odeja (A. Gnirs, *Frühchristliche Denkmäler in Pola*, Jahrbuch der K. K. Z. K., N. F., Bd. IV, Wien 1906, str. 256).

(v tem stanju so bile tudi najdene; sl. 3), pa je prišlo do sesedanja zemlje nad grobom, kar so izravnali tako, da so nastale vdolbine izpolnili z novim sipom in neobdelanim kamenjem. V drugem primeru (grob 11) pa je bil varovalni sloj kamenja postavljen nad grobom istočasno s pokrovnimi ploščami.

Na vzhodnem področju groba 8 (prilogi 2 a in 3) je bila še najdena v globini 50 cm zgornja površina 10 cm debelo obklesanih lomljencev, ki so se naslanjali na vzhodni strani na zid z antičnimi spoliami, s severno stranjo pa so omejevali in deloma tudi pokrivali vzhodni del obložnih plošč na južni strani groba. Med obema slojema je bila 3 cm debela plast že omenjene temnorjavkaste zemlje.

Zgornji zavarovalni sloj je pokrival pokrovno ploščo tudi v grobovih 3 A in 3 B (priloga 2 d). Med slojem s temnorjavkasto zemljo (— 22 cm do — 50 cm) in zgornjo stranjo pokrovnih plošč (— 65 cm) je bila plast z malto povezanega kamenja, ki je pokrivala delno tudi severni suhi zid; le-ta je obdajal grobnico 3 s severne, zahodne in južne strani (priloga 3).

Vsekakor sta, kar se tiče zaščitnega sloja, najbolj zanimiva grobova 9 in 10 (prilogi 2 in 3), ki sta bila pod nekakšnim pločnikom, ki se je na zahodni strani naslanjal v celotni dolžini na zid z antičnimi spoliami, na severni pa mejil na severni suhi zid in na južni suhozidni okvir grobnice 3. Grob 10 gre v skupino, v kateri so mrliča najprej zasuli s tankim slojem krvavordeče zemlje, na katero so položili pokrovne plošče, nato sledi ponovno sloj krvavordeče zemlje, na katero je postavljen 10 cm visoki sloj postrani sestavljenih, z obilnim nadevom malte povezanih majhnih in tankih lomljencev, ki so bili na vzhodnem koncu groba pokriti še s precej debelim slojem (10 cm) nametane malte. V grobu 9 sta bila mrliča pokrita s krvavordečim grobnim sipom, na katerega je bil postavljen že omenjeni sloj postrani postavljenih lomljencev, ki mu je sledil sloj temnorjavkaste zemlje.

Samo v grobu 3 B je bilo dno groba tlakovano s ploščami. V ostalih grobovih so ležali mrliča na krvavordeči mrtvici (grobovi 3 A, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12) in na živi skali (grobova 8 in 11).

Grobova 1 in 2, ki sta bila ob zunanji strani severnega suhega zidu, t. j. izven področja, ki je bilo namenjeno pripadnikom določene krvne ali pa gospodarske skupnosti, pripadata skupini enostavnih plitvih grobov. V grobu 1 je bila na mrtvici samo lobanja, ki je bila pokrita z debelo plastjo popolnoma zogljenole deske, v grobu 2 pa je okostnjak ležal na mrtvici. Sledovi grobne jame niso bili zaznavni niti v prvem, niti v drugem primeru, kajti pokončne stene so bile vkopane samo v sloj temnorjavkaste zemlje.

Preiskani del grobišča je bil, kakor sem že rekel, omejen na severni strani z 5,60 m dolgim suhim zidom (sl. 1; priloge 2 a, 2 c, 2 d, 3), ki se je vzhodni strani naslanjal na zahodni suhozidni okvir grobnice 3, medtem ko se je na zahodnem koncu odvajal od njega pravokotno proti jugu 1,90 m dolgi suhi zid. Tudi na južni strani (sl. 2; prilogi 2 c, 3) je bil 7,50 m dolgi suhi zid, od katerega se je na vzhodnem koncu odvajal proti severu 3,60 m dolgi krak, na zahodnem pa je mejil nanj vzhodni del groba 12. Že omenjeni suhi zid na vzhodnem področju groba 8 je bil verjetno njegovo nadaljevanje. Obklesani lomljenci v suhem zidu so bili doneseni z bližnjih antičnih ruševin, na kar kažejo ostanki posušene malte na njihovih površinah. Južni suhi zid

je bil deloma pokrit s tankim in širokim slojem temnorjave zemlje z drobnim kamenjem in malto, na tem sloju pa je ležala enako tenka in široka plast nametanega kamenja (priloga 2 c). V kolikor bi podaljšali oba suha zida in njuna odcepka, bi dobili zaprto področje v obliki pravokotnika, katerega vzdolžne stranice bi bile dolge ca 13,30 m, a poprečne ca 5,30 m. Najdeni grobovi so v glavnem znotraj omenjenega področja, le grobova 11 in 12 sta za malenkost pomaknjena ob njegov zunanji rob.⁴

Sami grobovi so podeljeni v tri vrste (priloga 3). Prva (grobovi 4—8) je zahodno od povprečnega zida z antičnimi spoliami. Drugo tvorita grobova 9 in 10 pod pločnikom, grobnica 3, plitvo vkopana grobova 1 in 2 ter grob 11 na liniji južnega suhega zida. V tretji vrsti grobov je najden samo mejni grob 12, medtem ko ostali prostor, kakor kaže, sploh ni bil izkoriščen, čeprav bi tu morali biti grobovi, ki so jih uničili po pripovedovanju delavcev, ko so odstranjevali stare panje oljk. Med poedinimi grobovi v vrsti so bili manjši presledki, med samimi vrstami večje praznine.

Južno od ograjenega področja so bile razmeščene tri gomile nametanega kamenja (simbolični grobovi?), ob severovzhodnem vogalu pa je bila v mrtvico vkopana jama in manjša gomila kamenja (prilogi 2 c, 3).

Pogrebni običaji

V večini grobov je ležal samo en okostnjak (grobovi 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 11) in povečini je bil sam grob uporabljen samo enkrat (grob 1, 2, 4, 5, 7, 8). Grobnica 3 je v osnovi istočasni dvojni grob. V dveh grobovih pa je sicer bil v grobu najden samo en okostnjak, toda kosti pokojnika, ki je ležal v grobu pred njim so bile najdene izven groba, ob povprečnih obložnih ploščah (grob 6) in v sredini obložnih plošč na severni strani (grob 11). Dvojni vkop v grobu 9 je sledil prvotnemu vkopu otroka, katerega kosti so ob naknadnem vkopu položili ob jugozahodni vogal groba. Istočasni dvojni ali štirikratni pokop je bil ugotovljen v grobu 12 (sl. 9) in grobu 10.

Mrlički so bili brez izjeme pravilno usmerjeni (od zahoda proti vzhodu) in položeni na hrbet. Roke so bile položene ob telo (grobovi 2, 3 A, 3 B, 8—sl. 6; grob 10, zgornji okostnjak, grob 12), v krilo (grob 6 — sl. 4 in 5; grob 11) in mešano (grob 7, sl. 4; grob 10, spodnji okostnjak).

Na prvi pogled je videti kakor da so bili mrlički polagani v grobove brez grobnih prilog v pravem smislu besede. Koščeni glavniki v grobovih 9 (G 1—sl. 12, G 2, G 6), 10 (G 3, G 4) in 12 (G 5) so ostali v laseh kot del nože, enako tudi v grobu 8 najdena bronasta spona (D 1), srebrni uhan v grobu 5 (E 3) in srebrna uhana v grobu 12 (E 1, E 2). Toda železna noža v grobu 9 (C 1, C 2) in železni nož v grobu 10 (C 3) so bili glede na položaj najdbe (sl. 10, 11) nedvomno stavljene v grobova kot priloge, čeprav se prištevajo noži v zgodnjesrednjeveških grobovih običajno v sestavni del nože, kar pa je točno samo v primeru, ako so najdeni ob pasu.⁵ Moram poudariti, da niso

⁴ Dosedaj je bilo zabeleženo v zgodnjesrednjeveški arheološki literaturi le malo tako očitnih primerov ograjevanja skupine grobov, ki pripadajo v našem primeru (verjetno) veliki družini (cfr. E. Salin, *La civilisation mérovingienne*, II. P., Paris 1952, str. 57, sl.).

⁵ V. Hrubý, *Staré Město, Praha 1955*, str. 90, 91.

vsebovali preiskani grobovi, različno od istočasnih grobov iz Mejice pod Buzetom in Brkača, nikakršnega orožja, niti kresil in sorodnega barbarsko-vojaškega inventarja.

Posebno vprašanje predstavljajo zahodno od grobov 4, 5, 6 in 9 najdeni lonec A 5, ostanki drugega lonca A 6 in skromni ostanki še enega lonca. Zavarovalna obloga iz kamnitih plošč dokazuje, da so posvetili loncema posebno pozornost, kar pa je bilo tudi razumljivo, saj sta po mojem mišljenju služila za hrano in pijačo, ki je bila namenjena pokojnikom v bližnjih grobovih. Isto funkcijo je moral imeti tudi južno od groba 8 najdeni lonec A 8. V pravokotniku D 6 so bili najdeni na kupu številni odlomki lonca A 7, nepreluknjane lupine morskih polžev (tab. II, 3; ostanki od hrane?) in v bližini tridelna bronasta spona D 2, s trikotnim predrtim okovom, ki je ležal nekaj desetim cm oddaljeno od okvira s trnom. Odlomki loncev niso bili v kamnitni oblogi; prav tako niso bili najdeni v bližini nikakšni ostanki sežganih človeških kosti. Verjetno je tudi ta lonec služil istemu namenu kakor že prej omenjeni lonci, medtem ko je bronasta spona bila morda izgubljen predmet.

Keramika, steklo in mozaične kockice nad grobom 6, ob zunanji strani zahodnega kraka pokopališnega zida, v grobu 3 B in 10 so bili, o tem pričajo predvsem mozaične kockice (tab. II, 4) in nekaj odlomkov poznoantične keramike, prineseni obenem z zemljo, kamenjem, ogljem in malto iz bližnjega in istočasnega naselja, v katerem so bile tudi ruševine starejših stavb, kot ritualni grobni sip.

V grobnem sipu — mrtvici najdeni odlomki stekla in lončenin (grobova 4 in 5) kažejo na ritualno razbijanje loncev in čašic.

Skoraj povsod so bili v grobovih najdeni v grobnem sipu drobcji oglja, ki dokazujejo obenem z ogljem in pepelom v loncu A 9, ki je bil najden v globini 50 cm južno od groba 8, da so koristniki grobišča poznali obred očiščevanja duš in izganjanja zlih duhov z ognjem, ki je gorel pred samim pokopom v glinastem loncu in še bolj pogosto v obliki goreče veje ob izkopani grobni jami. Tudi verižice kadilnice D 3 kažejo verjetno na sorodne obrede.

A. K e r a m i k a

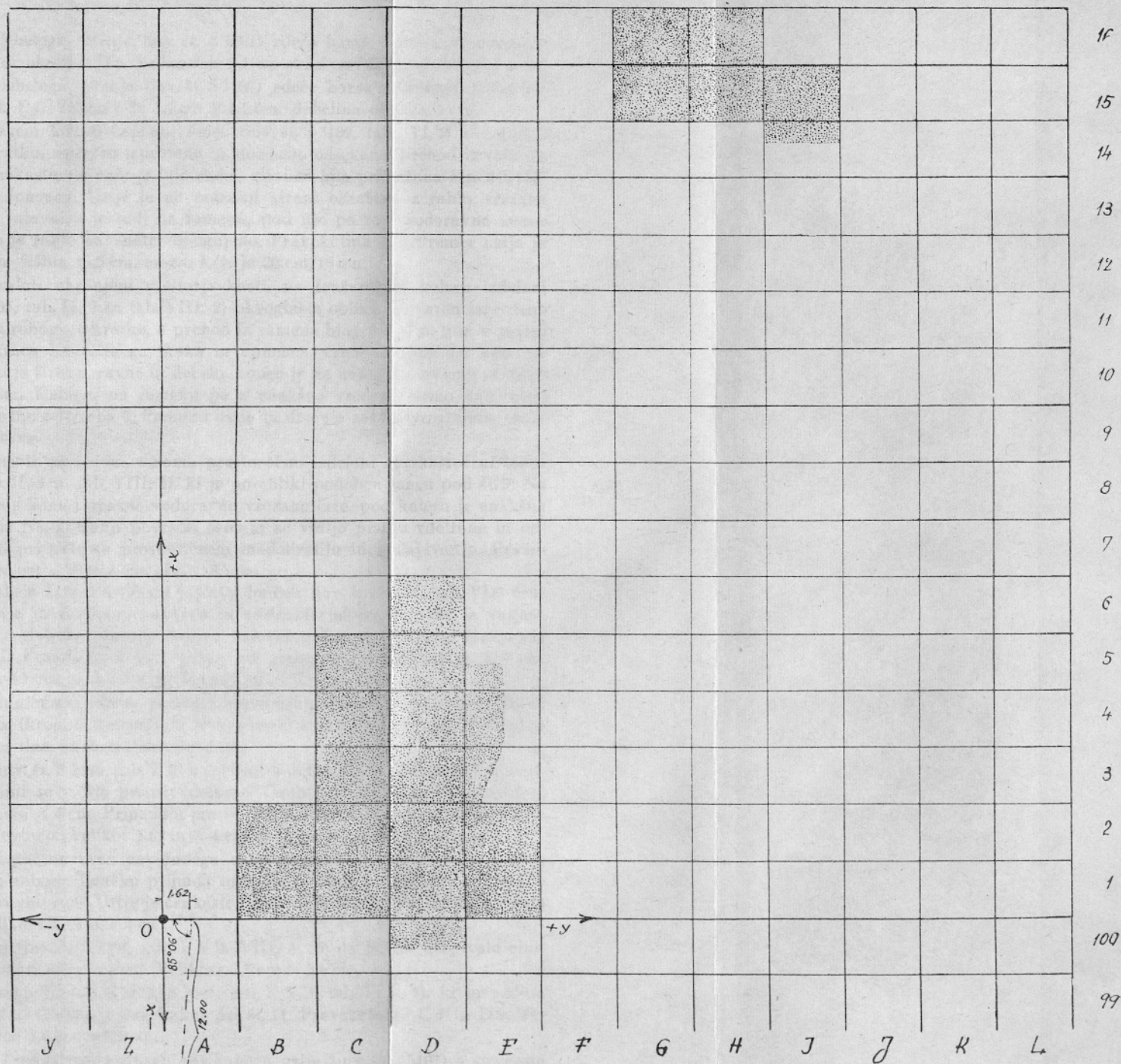
Opis najdb

Najdeno keramiko lahko razdelimo po funkciji v dve skupini: ritualno, ki jo predstavlja pet več ali manj dobro ohranjenih loncev in v grobnem sipu groba 5 najdeni odlomki ter pozno-antično-bizantinsko manufakturno in zgodnjersrednjeveško hišno (t. j. v sami hiši izdelano) naselbinsko keramiko, ki je bila prinesena v ritualnem grobnem sipu iz kulturnega sloja v bližnjem naselju.

V sledečem podajam opis poznoantične-bizantinske manufakturne keramike (1—4, 25) zgodnjersrednjeveške ritualne hišne keramike (5—9, 11, 12) in zgodnjersrednjeveške naselbinske hišne keramike (10, 15—24).

1. Del širokega dna (inv. št. S 5201, tab. I, 1) rdeče barve z rjavkastim premazom, livkasto prisekanim robom in grlastim prehodom v spodnjo polovico trupa. V zunanjo površino dna so vrezane podolžne in poprečne črte, ki tvorijo žig v obliki rešetke. Pravokotnik D 6. Premer dna je 7,1 cm, ohr. v. 5,6 cm.

2. Del dna lonca umazanorumenkaste barve z rjavkastim premazom. Prehod v trup je livkast. Premer dna je 7,5 cm, ohr. v. 3 cm.

ČELEGA št. 9

3. Odlomek debelega ostenja (inv. št. S 5201) rdeče barve z rjavkastim grafitnim premazom. Pravokotnik D 6. Velikost je 5,1 cm × 5,5 cm, debelina ostenja 1 cm.

4. Odlomek debelega ostenja (inv. št. S 5187) rdeče barve z deloma črnim lomom. Pravokotnik E 1. Velikost je 3,5 cm × 4,1 cm, debelina ostenja 1 cm.

5. Na lončarskem kolesu izdelani lonec (inv. št. S 5109, tab. VI, 1) okroglaste oblike. Ustje je kratko, navzven izproženo in stožčasto odsekano, prehod iz ramena oster. Barve je rjavkaste, pečenje je bilo slabo, glini so bila primešana zrnca kvarcitnega peska in apnenca. Ustje je na notranji strani okrašeno z rahlo vrezano valovnico. Enaka valovnica je tudi na ramenu, pod njo pa teče vodoravna nežno vrezana črta. Dno je rahlo navznoter upognjeno. Pravokotnik E 5. Premer ustja je 18 cm, dna 12,2 cm, višina 15,5 cm, maks. š./v. je 20 cm/10 cm.

6. Skoraj v celoti ohranjeni svetlorjavkasti, na lončarskem kolesu izdelani lonec (inv. št. S 5105, tab. II, 2 in tab. VIII, 2) okroglaste oblike. Navzven izproženo ustje z enostavnim robom je kratko, a prehod iz ramena blag. Glini so bila v znatni meri primešana zrnca kvarcitnega peska in apnenca, črnorjavi lom pa kaže na slabo pečenje. Dno je široko, ravno in debelo. Lonec je na najširšem obsegu okrašen s skoraj neopaznimi žlebovi, na ramenu pa z enakšno vrezano strmo valovnico. Najden je bil zahodno od groba 6. Premera ustja in dna sta zaradi premajhne ohranjenosti neugotovljiva.

7. Skoraj v celoti ohranjeni, deloma prostoročno izdelani rjavkastočrni lonec (inv. št. S 5200, tab. II, 1 in tab. VIII, 1), ki je po obliki podoben loncu pod št. 5. Na ramenu je okrašen s komaj opazno vodoravno vrezano črto, pod katero je enakšna pravilna valovnica. Na notranji površini ostenja se vidijo prstne vdolbine in od-tiski, ki so nastali pri deloma prostoročnem modeliranju in izglajevanju. Pravokotnik D 6. Premer ustja je 18,4 cm, ohr. v. 8,5 cm.

8. Na lončarskem kolesu izdelani jajčasti lonček (inv. št. S 5107, tab. VII) črne barve. Kratko ustje je zavihano navzven in stožčasto odsekano, vrat je valjast, a rame okrašeno z globoko vrezano dvojno valovnico, katere nihaji so izmenoma izdolženi in strmi. Pravokotnik C 4, južno od groba 8. Premer ust je 12,5 cm, dna 7,3 cm, višina 10 cm, maks. š. v. je 14 cm/7 cm.

9. Rahlo navznoter ukrivljeno, pretežno rjavkasto dno (inv. št. S 5107, tab. III, 1) s plastičnim žigom (krog, v katerem je šesterokraki križ). Pravokotnik D 4, južno od groba 8. Premer dna je 10 cm, ohr. v. 5,7 cm.

10. Del dna (inv. št. S 5016, tab. I, 7) s spodnjim delom trupa. Barve je črnkaste. Na notranji površini se vidijo prstne vdolbine. Grob 6, v sekundarnem grobnem sipu. Velikost je 5 cm × 4 cm. Pripadata mu še dva odlomka, ki sta okrašena z vrezano pravilno valovnico. Velikot 3,6 cm × 4 cm in 3 cm × 2,6 cm.

11. Del kratkega, navzven zavihanega ustja (inv. št. S 5102, tab. I, 4) s polkrožno zaobljenim robom. Lončku pripada tudi del ostenja, okrašenega z vrezano valovnico in vodoravno črto. Ustje je črnkaste, vrat rdečkaste barve. Grob 5, v sipu iznad lobanje. Velikost 2,2 cm × 4 cm.

12. Kot zgoraj (inv. št. S 5201, tab. I, 6 in VIII, 4), le da je rob preprosto oblikovan. Grob 5, v sipu nad trupom. Velikost 2,7 cm × 5,6 cm.

13. Dva odlomka (inv. št. S 5179, S 5201, tab. I, 3 in tab. VIII, 5), ki pripadata ustju nekega lončka. Oblika je ista kakor pri št. 11. Pravokotnika C 5 in D 6. Velikost 1,4 cm × 3 cm, 1,7 cm × 2,9 cm.

14. Odlomek črnkastega, navzven zavihanega ustja (inv. št. S 5107) s stožčasto odsekanim robom. Pravokotnik D 4, južno od groba 8. Velikost 1,3 cm × 1,9 cm.

15. Kakor zgoraj (inv. št. S 3108), z zaobljenim robom. Pravokotnik D 4, južno od groba 8. Velikost 1,4 cm × 2,7 cm.
16. Kakor zgoraj (inv. št. S 3182, tab. I, 5 in tab. VIII, 3), rob je razširjen in stožčasto odsekan. Pravokotnik C 3. Velikost 2 cm × 3 cm.
17. Kakor št. 15 (inv. št. S 3182). Pravokotnik C 3. Velikost 1,8 cm × 7,6 cm.
18. Kakor zgoraj (inv. št. S 3186). Pravokotnik C 3. Velikost 1,5 cm × 2 cm.
19. Del rjavkastega ramena (inv. št. S 3185), ki je okrašeno z vrezano razteg-njeno valovnico. Pravokotnik C 3. Velikost 4,2 cm × 2,6 cm.
20. Del rjavkastega ramena (inv. št. S 3191), ki je okrašeno z vrezano vodoravno črto in valovnico. Pravokotnik C 4. Velikost 4,1 cm × 2,6 cm.
21. Del rdečkastorjavega ostenja (inv. št. S 3107) z okrasom kakor zgoraj. Pra-vokotnik D 4, južno od groba 8. Velikost 3,4 cm × 2,8 cm.
22. Del rjavkastega ostenja (inv. št. S 3195) z bradavico. Pravokotnik D 1. Ve-likost 3 cm × 3,5 cm.
23. Dva večja odlomka dna (inv. št. S 3189) s spodnjo polovico trupa. Pravo-kotnik B 2, južno od gomile. Velikost 6,6 cm × 6 cm, 7 cm × 3 cm.
24. Del nizkega in širokega rjavkastega odnosno rjavkastočrnega kotliča (inv. št. S 3106, tab. I, 8), ki je na notranji površini ostenja okrašen z vrezano vodoravno črto in pravilno valovnico. Gornji rob je vodoravno odsekan. Pod njimi se vidijo na notranji površini prstne vdolbine. Grob 6, v sekundarnem grobnem sipu. Premer dna je ca. 14 cm, višina 6,5 cm.
25. Sploščeno vreteno (inv. št. S 3186, tab. I, 2) rdečkaste barve z modrim pre-mazom. Pravokotnik C 3. Velikost 3,4 cm × 2,5 cm.

B. Steklo

Najdeni so številni odlomki ustij (tab. VIII, 8), vratov, ročajev (tab. II, 6, 7, tab. VIII, 6, 7), dnov (tab. VIII, 9) in ostenj prozornih svetlozelenkastih in olivnatih vrčev. Ti so okroglaste oblike, njihova ustja so zavihana precej navzven, a dna upognjena navznoter. Robovi so ovalno odebljeni, v glavnem masivni, včasih tudi votli. Rahlo navzven nagnjeni ročaji, katerih vrh je običajno za malenkost dvig-njen nad ustje, jih povezujejo z ramenom (tab. VIII, 10).

Na dan so prišli tudi številni odlomki visokega, prozornega, in vitkega olivnega vrča (inv. št. S 3202) z majhnim ročajem, ki spaja vrat z ramenom. Okoli vrata kroži dvoje plastičnih reber; tudi ročaj se nadaljuje v navpični liniji proti dnu s pla-stičnim rebrom.

Razen odlomkov opisanih vrčev so bili še najdeni zgornji del majhne zelen-kaste skodelice (inv. št. S 2985), dalje odlomek majhne in prozorne svetlozelenkaste skodelice (inv. št. S 3188, tab. II, 8) s temnozelenim robom ter druge slične (inv. št. S 3184) s temnozelenim rebrom pod ustjem, odlomek tanke brezbarvne skodelice (inv. št. S 2986) z modrim rebrom, odlomek večjega brezbarvnega krožnika (inv. št. S 3221), kozarca (inv. št. S 3185) s stojno nogo v obliki okrogle ploščice, spodnji del zelenkastega (inv. št. S 2985) in olivnatega epruvetastega balzamarija (inv. št. S 2986, tab. II, 5).

Rjavkaste barve je odlomek ostenja (inv. št. S 3142) in drugi odlomek (inv. št. S 3142, tab. II, 10) z vodoravnimi plastičnimi rebri. S sličnimi rebri in belimi

navpično tekočimi nitkami je okrašen tudi odlomek brezbarvnega ostenja (inv. št. S 2984, tab. II, 9), medtem ko so na vratu in ramenu odlomkov svetlozelene čašice (inv. št. S 5142, tab. II, 11) vzporedno tekoče vodoravne zareze, ki so izpolnjene z rumenkasto pasto.

C. Železo

1. Nož (inv. št. S 3172, tab. IX, 2) z ukrivljenim hrbtom in rezilom. Grob 9. Dolžina 11,9 cm, maks. širina 2,1 cm, maks. debelina 0,5 cm.

2. Nož (inv. št. S 3173, tab. IX, 1) z ravnim hrbtom in krajšim ravnim rezilom, ki je diagonalno povezano z hrbtom. Grob 9. Dolžina 15,8 cm, maks. širina 1,8 cm, maks. debelina 0,2 cm.

3. Nož (inv. št. S 3174, tab. IX, 3) z ukrivljenim hrbtom in rezilom. Grob 10. Dolžina 15,4 cm, maks. širina 2,4 cm, maks. debelina 0,5 cm.

4. Žebelj z rombastim presekom. Pravokotnik D 1. Dolžina 7,3 cm, debelina je 0,4 cm.

5. Žebelj z okroglim presekom in ploščato glavico. Pravokotnik D 6. Dolžina 6 cm, debelina 0,3 cm.

6. Žebelj z rombastim presekom in sploščeno glavico. Pravokotnik D 6. Dolžina 4 cm, debelina 0,4 cm.

7. Del žablja z rombastim presekom. Pravokotnik D 6. Ohr. dolžina 3,5 cm, debelina 0,8 cm.

8. Del železne ploščice. Pravokotnik D 100. Velikost 2,7 cm × 2,5 cm.

D. Bron

1. Ovalni okvir vlite spona (inv. št. S 3141, tab. I, 9 in tab. VI, 3) s polmesečnima ušescema na spodnji strani. Grob 8. Velikost 3,2 cm × 2,4 cm, debelina 0,3 cm.

2. Tridelna spona (inv. št. S 3178, tab. VI, 2) s trikotnim predrtim okovom. Železna palčka (manjka) je vezala okvir, trn in okov, ki so bili izdelani v tehniko vliivanja, v eno celoto. Pravokotnik D 6. Velikost 4,7 cm × 3,1 cm, debelina 0,4 cm.

3. Iz sedmih spiralnih členov sestavljena verižica (inv. št. S 3177, tab. V) kadilnice s tremi ušesci. Pravokotnik C 5. Velikost 27 cm, debelina posameznih členov 0,3 cm.

E. Srebro

1. Uhan (inv. št. S 3175, tab. VI, 4) z zanko na spodnji strani nesestavljenega obroča iz žice, ki se končuje na eni strani v konico, na drugi pa v narobe obrnjeno in skovano piramidico s prstanasto osnovo. Grob 12. Velikost 3 cm × 2,2 cm, debelina obroča 0,2 cm.

2. Uhan (inv. št. S 3176, tab. VI, 5) kakor pod št. 1. Konci obroča se presegajo. Grob 12. Velikost 2,8 × 2,2 cm, debelina obroča 0,2 cm.

3. Del uhana (inv. št. S 3228), ki se je, kakor kaže, končal na eni strani obroča v zanko, na drugi pa v kvačico. Grob 5. Velikost ca. 2,4 cm × 2,4 cm, debelina obroča 0,05 cm.

G. K o s t

1. Del tridelnega glavnika (inv. št. S 3166, tab. III, 3) z zobmi v dveh vrstah. Zobje so na eni strani razmaknjeni in široki, na drugi pa ožji in gosto razmeščeni. Osrednja ploščica je ojačana na zgornji in spodnji strani z letvico polkrožnega preseka; letvici sta pričvrščeni na ploščico s tremi železnimi zakovicami. Vzdolžne stranice imajo kratke vreze v smeri na zobce. Grob 9. Ohr. širina 6,2 cm, višina 4 cm, debelina 1 cm.

2. Enako izdelan glavnik (inv. št. S 3167, tab. IV, 1). Grob 9. Širina 8 cm, višina 4,4 cm, debelina 1 cm.

3. Kakor zgoraj (inv. št. S 3168, tab. III, 4). Grob 10. Ohr. širina 8,2 cm, višina 3,2 cm, debelina 0,95 cm.

4. Kakor zgoraj (inv. št. S 3169, tab. IV, 3), samo da je zgornja letvica okrašena z vzporedno tekočima vrezanima cik-cak črtama. Grob 10. Širina 8,7 cm, višina 4,1 cm, debelina 0,8 cm.

5. Kakor zgoraj (inv. št. S 3170, tab. IV, 2), neokrašen. Grob 12. Širina 7,9 cm višina 3,7 cm, debelina 1 cm.

6. Del enako izdelanega glavnika (inv. št. S 3171, tab. III, 2). Grob 9. Ohr. širina 4,8 cm, ohr. višina 3,2 cm, debelina 0,6 cm.

7. Del zgornje letvice polkrožnega preseka. Pravokotnik D 100. Ohr. širina 1,3 cm, višina 0,9 cm, debelina 0,4 cm.

H. K a m e n

1. Odlomek skodelice (inv. št. S 3220) iz klorita. Pravokotnik C 2. Ohr. širina 4,3 cm, ohr. višina 2,5 cm, debelina 1 cm.

2. Kakor zgoraj (inv. št. S 2999). Ohr. širina 2,9 cm, ohr. višina 1,9 cm, debelina 1 cm.

3. Odlomek obsidijana in še neke kamenine z rumenimi zrcni (inv. št. S 2996). Velikost 2,5 cm × 2,5 cm × 0,9 cm.

4. Del kresilnega kamna (?) (inv. št. S 2998). Velikost 2,2 cm × 1,7 cm × 0,5 cm.

5. Enajst črnih in ena bela mozaična kockica. Velikost od 1 cm × 1 cm × 0,7 cm do 1,6 cm × 1,5 cm × 1,5 cm.

Opis grobov

Grob 1. Pravokotnik E 3. Vodoravno položena karbonizirana deska je pokrivala slabo ohranjeno lobanjo, ki je ležala na mrtvici (— 55 cm). Na sencih so bili vidni sledovi oksidacije nekega bronaste predmeta (uhana?).

Grob 2. Pravokotnik E 2. Azimut groba je 89°. Otrok, visok 110 cm. Kosti so bile sorazmerno dobro ohranjene, lobanja močno poškodovana, roke položene ob telo, noge pod kolenom uničene. Ležal je na mrtvici (— 55 cm). Brez dodatkov.

Grob nica 3. Pravokotniki D 2, D 3, E 2. Na severni, južni in zapadni strani je bila omejena s suhim zidom. V njej sta bila v dveh sosednih grobovih (grobova 3 A in 3 B) pokopana dva mrliča.

Grob 3A. Pravokotnik D 2, E 2. Azimut groba je 90°. Otrok visok 90 cm, z ne navadno veliko glavo. Roki sta bili položeni ob telo. Za lobanjo je bila lapornata

plošča zelenkaste barve. Pokrit je bil z dvojno vrsto pokrovnih plošč in še s slojem kamnja, ki je bilo vezano z malto (priloga 2 d). Ležal je na mrtvici (— 80 cm). V grobnem sipu ritualnega značaja je bilo oglje. Brez dodatkov.

Grob 3 B. Pravokotnik D 2. Azimut groba je 90°. Moški, visok 178 cm, z močno ukrivljenima nogama. Kostni so bile dobro ohranjene, lobanja poškodovana, roke položene ob telo in na zgornji del bedrnice. Okostnjak je bil obložen in pokrit s kamnitimi ploščami. Ležal je tudi na kamnitih ploščah (— 88 cm). Obloga je bila na severni strani trojna. Pokrovne plošče so ležale med obložnimi. Iznad njih je bil sloj z malto vezanega kamnja (priloga 2 d). V grobnem sipu je bilo oglje, malta, nekaj odlomkov ostenja loncev in ob lobanji spodnji del epruvetastega balzamarija iz prozornega stekla zelenkaste barve (inv. št. S 2989). Brez dodatkov.

Grob 4. Pravokotnik E 4. Azimut groba je 96°. Dojenček. Zelo slabo ohranjene kosti (del lobanje in noge) so ležale na eni kamniti plošči in na mrtvici (— 85 cm). Grob je bil obložen s kamnitimi ploščami. Pokrovne plošče so pokrivalo samo spodnji del groba. V grobnem sipu je bilo oglje, odlomek ostenja lonca (inv. št. S 2984). Brez dodatkov.

Grob 5. Pravokotnika D 4, E 4. Azimut groba je 92°. Otrok. Slabo ohranjene kosti so ležale na mrtvici (— 80 cm). Grob je bil obložen in pokrit s kamnitimi ploščami. V grobnem sipu je bilo oglje, odlomek ustja lonca (A 12), 5 odlomkov ostenja (A 12), nad lobanjo odlomek ustja (A 11) in odlomek ostenja (A 11). V lobanji je bil najden del srebrnega uhana (E 5).

Grob 6. Pravokotniki D 4, D 5, E 4, E 5. Azimut groba je 82°. Ženska, visoka 154 cm. Kostni so bile dobro ohranjene. Roke so bile položene v krilo (sl. 4 in 5), lobanja poškodovana in nagnjena proti severu. Ležala je na mrtvici (— 87 cm). Za zahodno oblogo je bila lobanja, za vzhodno noga prvotnega vkopa. Grob trapezoidne oblike je bil obložen in pokrit s kamnitimi ploščami. Pokrovne plošče so padle v grobno jamo (sl. 3, priloga 2 a). Nad krvavordečim grobnim sipom je najdeno v sloju drugotnega ritualnega sipa, ki je bil pod nametanim kamenjem, petnajst odlomkov prozornega stekla zelenkaste barve (inv. št. S 2979), mozaične kockice, večji odlomek kotliča (A 25), dva odlomka ostenja (A 10) in številni drugi keramični odlomki (inv. št. S 3106). Tudi zahodno od groba in ob zunanji strani zahodnega pokopališnega suhega zida so prišli na svetlo v isti globini mozaične kockice, keramika, steklo in oglje. Med drugim je najden lonec A 5, ki je bil položen na kamnito ploščo in obložen z enakimi ploščami, dalje številni odlomki enako zavarovanega lonca A 6 in še štirinajst odlomkov (ustja, ročaji, ostenja, dna) steklenih prozornih vrčkov zelenkaste barve (inv. št. S 2982). Brez dodatkov.

Grob 7. Pravokotnik D 4. Azimut groba je 76°. Moški, visok 175 cm (sl. 4). Kostni so bile dobro ohranjene, leva roka je bila položena ob telo, desna v krilo. Okostnjak je ležal na mrtvici (— 100 cm). Grob trapezoidne oblike je bil ojačano obložen (na vzhodni strani manjka obložna plošča) in pokrit s kamnitimi ploščami, ki so padle v jamo (sl. 3). Nad grobom je bila še drugotna zavarovalna plast iz nametanega kamnja (priloga 2 a). Brez dodatkov.

Grob 8. Pravokotnika D 4, D 2. Azimut groba je 81°. Ženska, visoka 160 cm (sl. 6). Kostni so bile dobro ohranjene, roke položene ob telo, lobanja obrnjena proti jugu, noge izrazito iksaste. Okostnjak je ležal na mrtvici (— 90 cm). Grob pravokotne oblike, s polkrožno zahodno stranjo, je bil obložen in pokrit s kamnitimi ploščami. Pokrovne plošče so padle v grobno jamo (sl. 3). Nad vzhodno polovico

groba je bil drugotni zavarovalni sloj iz nametanega kamenja, ob južni strani in nad njo del pokopališkega suhega zida (priloga 2 a). V nivoju nametanega kamenja so bili najdeni južno od groba lonček A 8, del žigosanega dna (A 9), izpolnjenega s pepelom in ogljem, nekaj odlomkov hišne keramike in štirje odlomki (dva ostenja, eno ustje in en ročaj zelenkastega prozornega stekla (inv. št. S 2985 in S 2981). Ob levem podlaktu je bil okvir bronaste spine D 1.

Grob 9. Pravokotnika D 2, D 3. Azimut groba je 94°. V grob so pokopali istočasno enega otroka in enega dojenčka. Spodnji, otroški okostnjak, je dolg 95 cm, zgornji 68 cm. Kostni so bile sorazmerno dobro ohranjene, lobanja spodnjega okostnjaka je ležala na živi skali (— 67 cm), lobanja zgornjega na mrtvici (— 64 cm). Ob jugozahodnem vogalu groba je bila otroška lobanja, ki je pripadala prvotnemu vkopu, pod njo pa so bili skrbno položeni še ostanki ostalega okostja. Grob je bil obložen na krajših straneh s kamnitimi ploščami, nad njim pa je bil pločnik, sestavljen od postrani položenih majhnih klesancev, ki so bili povezani z malto (priloga 2 c). V grobnem sipu je bilo oglje. Za zahodnimi obložnimi ploščami je bila še ena pokonci postavljena plošča, med njimi pa so bili najdeni ostanki majhnega lonca. Pod levim podkolenjem otroškega okostnjaka in ob desnem podkolenju dojenčka je bil najden po en železen nož (C 1, C 2; sl. 11), na spodnji strani lobanje dojenčka povprečno položen koščen glavnik G 1 (sl. 12), na spodnji strani lobanje primarnega vkopa pa dva enakšna glavnik (G 2, G 3).

Grob 10. Pravokotnik D 5. Azimut groba je 94°. V grob so položili istočasno štiri mrliče. 172 cm visoki moški je ležal na dnu groba na mrtvici (— 75 cm), na njem je ležala 167 cm visoka ženska (sl. 7), ob njenem desnem ramenu je bila samo otroška glava, od leve bedrnice navzdol pa je ležal otroški okostnjak. Kostni so bile sorazmerno dobro ohranjene. Roke zgornjega okostnjaka so bile položene ob telo, leva roka spodnjega okostnjaka je bila položena v krilo, desna pa ob telo. Grob je bil deloma pokrit in obložen s kamnitimi ploščami, nad njim pa je bil enak pločnik kakor nad grobom 9 (priloga 2 c). V grobnem sipu so bili najdeni štirje odlomki prozornega zelenkastega stekla, mozaične kockice, štirje odlomki ostenja loncev (inv. št. S 5202) in oglje. Ob notranji strani bedrnice moškega okostnjaka je ležal železen nož C 3 (sl. 10), na spodnji strani ženske lobanje glavnik G 3, na spodnji strani zgornje otroške lobanje pa glavnik G 4.

Grob 11. Pravokotnika C 3, C 4. Azimut groba je 90°. Moški, visok 165 cm. Kostni so bile sorazmerno dobro ohranjene, roke položene v krilo, poškodovana lobanja je bila nagnjena proti severu. Okostnjak je ležal z zgornjim delom na živi skali, s spodnjim na mrtvici (— 75 cm). Ob zunanji strani severnih obložnih plošč so bile kosti prvotnega vkopa. Grob je bil obložen s kamnitimi ploščami in samo v spodnji polovici pokrit z enakšnimi ploščami. Tu je bil še zavarovan s slojem malte in nametanega kamenja (priloga 2 b). Brez dodatkov.

Grob 12. Pravokotnik D 1. Azimut groba je 88°. Deklica, visoka 115 cm (sl. 9). Kostni so bile sorazmerno dobro ohranjene, lobanja je bila poškodovana, roke so bile položene ob telo. Okostnjak je ležal na mrtvici (— 68 cm). Med bednicama so bili ostanki lobanje dojenčka. Grob je bil obložen in pokrit s kamnitimi ploščami (sl. 8). Na vzhodni strani groba je ležala na mrtvici v višini pokrovnih plošč večja, vodoravno položena kamnitna plošča. Pod levim in desnim ušesom je bil najden po eden srebrn uhan (E 1, E 2), na spodnji strani lobanje pa povprečno položen glavnik G 5.

Kronologija in zaključki

Na področju grobišča najdeni inventar spada z izjemo opisanih odlomkov poznoantične keramike v časovno obdobje zgodnjega srednjega veka.

Najmlajši, in torej za datacijo grobišča najvažnejši, so tridelni koščeni glavniki (G 1—G 7). Res je, da strokovnjaki različno gledajo na možnost njihovega točnejšega datiranja; po mišljenju nekaterih se pojavljajo razne oblike tridelnih koščenih glavnikov z zobmi na dve vrsti stalno od IV. pa do konca VII. stoletja,⁶ medtem ko sodijo drugi, da so bili že zaradi kratke življenjske dobe in velike priljubljenosti podvrženi razvojnim spremembam, ki jih lahko za določena področja časovno fiksiramo.⁷ Tako stavlja H. Stoll⁸ v VI. stoletje tiste glavnike, ki imajo redkejšo in daljšo zobe, v VII. stoletje one, ki imajo gostejše in krajše zobe. H. Mitscha-Märheim⁹ pa je pri študiju njihove kronologije posvetil glavno pozornost zgornji površini letvice. Le-ta je po njegovem mišljenju v VI. stoletju skoraj vedno ravna in ima samo redkokdaj zaokrožene robove, medtem ko je v VII. stoletju zgornja površina letvice enakomerno zaokrožena. Če pogledamo naše glavnike, ki so vsi nedvomno skoraj istočasen izdelek, v luči zgoraj navedenih Stollovih (dolžina zob) in Mitscha-Märheimovih (zgornja površina letvice) ugotovitev in jih primerjamo še z glavniki v Wernerjevi IV. in V. skupini,¹⁰ jih lahko stavimo s precejšnjo gotovostjo v VII. stoletje.

Temu stoletju ustrezajo tudi v grobovih 5 in 12 najdeni srebrni uhani (E 1—E 3). Zanimiva sta zlasti uhana z zanko na spodnji strani obroča. Slični (iz srebra in brona) so bili najdeni doslej na severozahodnem področju naše države samo v Predjami¹¹ in Mejici pri Buzetu (grob 120),¹² sorodni pa v starejši blejski skupini (Bled I)¹³ ter v Frančinah pri Pazinu (grob 4).¹⁴ Izven naših meja se pojavljajo uhani z zanko v grobovih iz VI./VII. stoletja (je za vse meni znane primere točnejša datacija nemogoča) na področju

⁶ K. Böhner, Die merowingerzeitlichen Altertümer des Saalburgmuseum, Saalburg Jahrbuch, Bd. XV, 1956, str. 113; W. Veeck, Die Alamannen in Württemberg, Berlin und Leipzig 1931, str. 24.

⁷ B. Schmidt, Ein Reihengräberfeld des 6. Jhh. bei Schönebeck, Jahresschrift für Mitteldt. Vorgeschichte, Bd. 37, Halle 1953, str. 304.

⁸ H. Stoll, Die Alamannengräber von Hailfingen in Württemberg, Berlin 1959, str. 28.

⁹ H. Mitscha-Märheim, Neue Bodenfunde zur Geschichte der Langobarden und Slawen in Österreichischen Donauraum, Carinthia, 145 Jhg., Hf. 3—4, Klagenfurt (Celovec) 1953, str. 788—789.

¹⁰ J. Werner, Die Münzdatierte austrasische Grabfunde, Berlin und Leipzig 1935, Taf. 9, 12, Taf. 15, A 22, Taf. 24, A 10, Taf. 35, B 5, Taf. 36, A 10.

¹¹ J. Korošec, Arheološke ostaline v Predjami, Razprave SAZU, IV/I, Ljubljana 1956, str. 46, tab. XXVIII, 6.

¹² B. Marušič, Staroslovanske in neke zgodnjesrednjeveške najdbe iz Istre, AV. VI/I, Ljubljana 1955, tab. I, 6; uhan je v tržaškem Mestnem muzeju. Grobišče v Mejici pod Buzetom, ki ga namenim v kratkem obdelati v posebni monografiji, (decembra 1957. leta sem inventiral celotno gradivo) je starejše od v zgoraj omenjenem članku postavljenega datiranja.

¹³ J. Kastelic, Les boucles d'oreilles à cordeille en Slovenie, Archaeologia Iugoslavica, II, Beograd 1956, str. 120, fig. 1, 121, fig. 2.

¹⁴ Uhan je v Arheološkem muzeju Istre; neobjavljen.

Blatnega jezera,¹⁵ na bavarskem in alpskoslovenskem področju¹⁶ ter v Furlaniji,¹⁷ pa lahko trdimo, da so se z njimi krasili glede na ozemeljsko razprostranjenost najdb Slovani, Bavarci, Langobardi in ostanki starega romanskega prebivalstva na tem področju.

Uhani s samo zanko so določena razvojna stopnja v številčni in zelo važni skupini uhanov s košarico, ki imajo svoje poreklo v poznoantičnih zlatih uhanih z masivno košarico in katerih razvojne oblike lahko spremljamo predvsem na področju Blatnega jezera.¹⁸ Če pogledamo slike uhanov s košaricami pri J. Kastelicu (Bled I)¹⁹ in N. Fettichu (področje Blatnega jezera),²⁰ vidimo, da so košarice raznih oblik in izdelave na spodnjem delu uhana blizu ali ob majhnem obročku, ali pa blizu zanke ali ob njej. Uhani z zanko in košarico so datirani v Bledu I in v bavarskih grobiščih (Reichenhall) v VII. stoletju,²¹ pa lahko na osnovi tega stavimo predfazo, t. j. uhan s samo zanko, v drugo polovico VI. stoletja. Vsekakor je važno dejstvo, da na langobardskem področju niso najdeni uhani z zanko in košarico,²² kar kaže na to, da so se izoblikovali šele po letu 568. na področju Blatnega jezera, od koder so preko Slovanov posredovani do Bavarcev, medtem ko poznajo Langobardi samo uhane z zanko, ki so jih morda že prinesli iz Panonije ali pa so jih dobili (najdbe so, kakor kaže, omejene na Furlanijo) od Slovanov. Za etnično opredelitev našega grobišča je vsekakor važen panonski izvor uhanov z zanko, čas njihovega nastanka pa govori za to, da so jih na naše področje prinesli lahko edinole Slovani, ki so po letu 568. izpolnili praznino v Panoniji in prodrli v VII. stoletju do langobardskega limesa in v Istro. Pojav omenjenih uhanov (s samo zanko in z zanko ter košarico) v grobiščih Bled I, Mejica pri Buzetu, Čelega in Frančini kaže očitno na medsebojno povezanost omenjenih najdišč.

Uhan (v Čelegi srebrni) E 5 ustreza številnim uhanom, ki so bili najdeni v alamanskih grobovih VII. stoletja.²³ Na jugu, v Siciliji, so datirani v V. in VI. stoletje,²⁴ v Panoniji (najdišče Fenek) pa se javljajo že v zadnji tretjini IV. stoletja.²⁵

¹⁵ N. Fettich, *Archaeologische Studien zur Geschichte der späthunnischen Metalkunst*, *Archaeologia Hungarica* XXXI, Budapest 1951, Tab. 41, 3, 4.

¹⁶ H. Dannheimer-G. Ulbert, *Die baiuwarischen Reihengräber von Feldmöching und Sendling*, Kallmünz 1956, Tab. 11, E 1,2 (Sendling, grob 81), Tab. 12, C 1,2 (Sendling, grob 121); E. Kloiber, *Die Gräberfelder von Lauriacum*, Bd. 4—5, Linz 1957, Tab. LXXIX, 2 a—2 e; pisec stavlja grob 5/1956, v katerem je najden uhan z zanko in okrasnim okvirjem za vložek iz plavega stekla, v začetek VII. stoletja in ga pripisuje Bavarcem; K. Dinklage, *Frühdeutsche Volkskultur in Kärnten und seinen Marken*, Ljubljana 1945, str. 9 in Tab. 4 (pisec datira uhane z zanko v VII. stoletje).

¹⁷ Čedad, Nacionalni muzej (najdišči Čedad, pred vratmi sv. Ivana in Voltago); Udine, Mestni muzej (najdišče neznano, inv. št. 702.).

¹⁸ N. Fettich, n. d., Tab. 41, 42.

¹⁹ J. Kastelic, n. d., istotam.

²⁰ N. Fettich, n. d., Tab. 41.

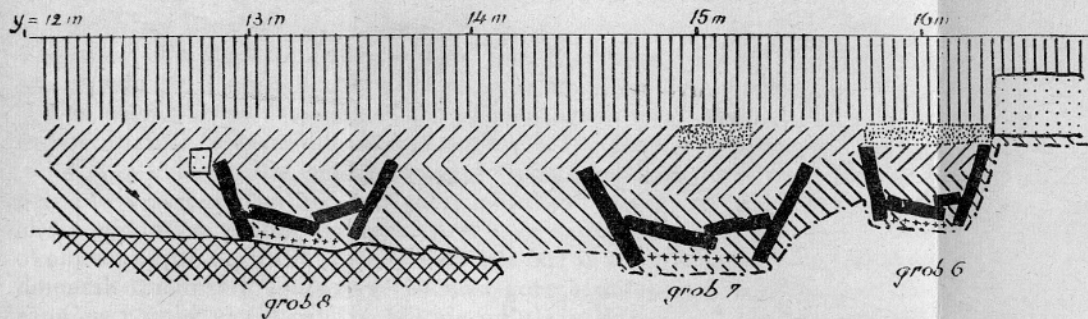
²¹ J. Kastelic, n. d., str. 125.

²² Istotam, str. 126, tab. 1.

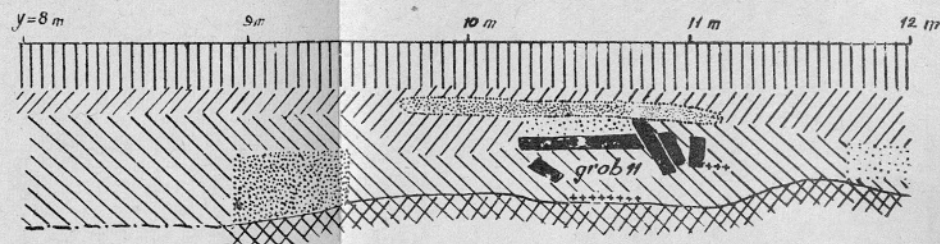
²³ H. Stoll, n. d., str. 18; W. Veeck, n. d., str. 53.

²⁴ B. Pace, *La basilica di Salemi, Monumenti antichi dei Lincei*, vol. XXIV, 1917, str. 717 (grob 44).

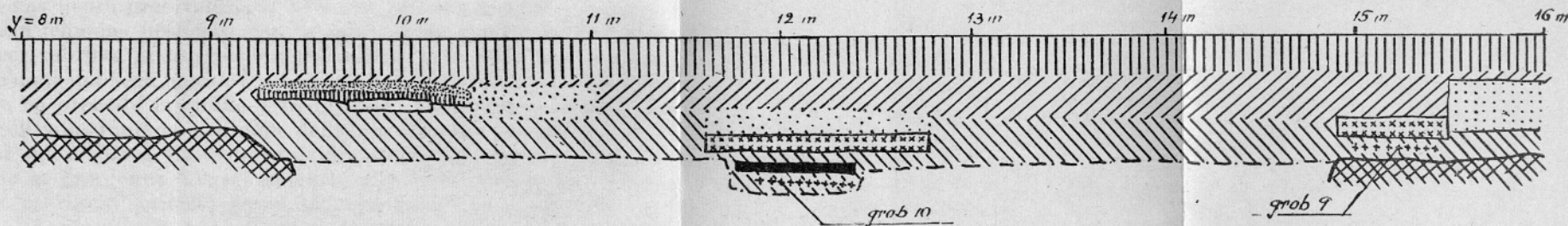
²⁵ Cfr. popis literature v članku B. Marušič, *Tri poznoantične najdbe iz Istre*, AV, IX—X/1, Ljubljana 1958—1959, str. 53, op. 11.

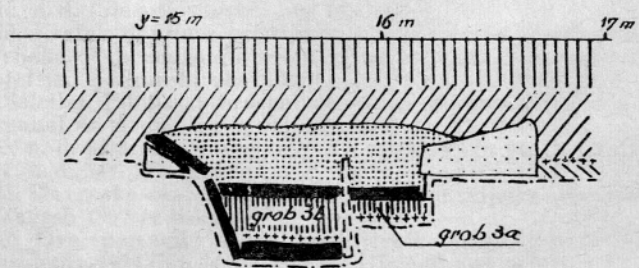
PRILOGA 2a Profil na liniji $x=12m$

PRILOGA 2b. Profil na liniji $x=9m$

PRILOGA 2c Profil na liniji $x=6m$

PRILOGA 2d. Profil na liniji $x=4,5m$

LEGENDA

	humus		malta
	rjava zemlja s kamenjem		suhi zid
	rdeča zemlja		nametano kamenje
	živa skala		kamenje z malto
	kamnite plošče		pločnik
	rjava zemlja s kamenjem in malto		kosti

Tridelna bronasta »korintska« spona D 2 je tipična za VII. stoletje.²⁶ V Istri so bile najdene doslej v Mejici pri Buzetu (grob 77),^{26a} Bukaču²⁷ in Sv. Elizeju pri Fažani (grob 4; tu so grobovi datirani v razdobje med leta 580. in 660.),²⁸ izven Istre pa so najbolj razširjene na Siciliji, javljajo pa se tudi v Španiji (v zapadno-gotskih grobovih),²⁹ Albaniji in Panoniji.³⁰

Keramične najdbe predstavljajo v Čelegi posebno poglavje. Lonec A 8 pripada vrsarski skupini, ki sem jo prvotno³¹ postavljaj v široki časovni okvir zgodnjega srednjega veka, a sem jo kasneje³² glede na ugotovljene okolnosti najdb datiral v Vrsaru med leta 602 in 611 in označil kot proizvod domačih romanskih lončarjev. Točnost gornje datacije potrjujejo tudi keramične najdbe v cerkvah Sv. Mikule v Puli in Banjolah.³³ Antična oziroma poznoantična tradicija je v Čelegi zlasti očitna pri trebušastih loncih A 5 in A 6, a tudi sama tehnika izdelave (lončarsko kolo) in okraši (ritmična in strma valovnica) izključujejo za večino opisanih loncev in odlmkov v VII. stoletje neromanske lončarje, čeprav je na drugi strani verjetno, da so nekateri od najdenih lončarskih izdelkov glede na preprostejšo tehnične postopke (delno prostoročno modeliranje loncev A 7 in A 10 ter kotliča A 23), komaj zaznavne okrase (A 6 in A 7) ter slabo pečenje (A 6) morda že proizvod novo naseljenih prebivalcev, ki so v tem primeru osvojili v relativno kratkem času tehnične postopke starega romanskega prebivalstva. Gornja misel je sicer vabljava in teoretično sprejemljiva, toda ne smemo pozabiti, da je prišlo do podobnega nazadovanja v kvaliteti lončarskih izdelkov hišne proizvodnje na prehodu iz antike v srednji vek, ali vsekakor še pred slovansko naselitvijo, tudi na področju današnje Koroške (najdišče Ulrichberg),³⁴ kar opozarja na potrebno previdnost. Ne sme nas zapeljati niti plastični žig na dnu lonca A 9, saj so takšni žigi, ki se javljajo že v poznolatenski in provincialnorimski keramiki, značilni za omenjeno prehodno razdobje.³⁵ Na previdnost v postavljanju končnih trditev opozarja tudi lonec iz Polačin pri Ferencih,³⁶ ki ga imam glede na spremenjeno gledanje na zgodnjesrednjeveško grobišče v Mejici pri Buzetu, za dosedaj najstarejši

²⁶ J. Werner, *Byzantinische Gürtelschnallen des 6. und 7. Jh. aus der Sammlung Diergardt, Kölner Jahrbuch*, Bd. I, 1955, str. 37.; D. Czallany, *Acta Antiqua ASH*, T. II, 1954, str. 324.

^{26a} Trst, Mestni muzej.

²⁷ B. Marušič, n. d. (Staroslovanske), str. 110, tab. V, 6.

²⁸ B. Marušič, *Kratka doprinos proučavanju kontinuitete između antike i ranoga srednjega vijeka te poznavanju ravenske arhitekture i ranosredovjekovnih grobova u južnoj Istri*, *Jadranski zbornik*, God. III, Rijeka—Pula 1958 (v tisku).

²⁹ De Palol Salellas, *Fibulas y broches de cintura de epoca visigoda en Catalunya*, *Archivo Espanol de Arqueologia*, vol. 23, 1950, str. 75. sl.

³⁰ B. Marušič, n. d. (Staroslovanske), str. 115, op. 89, 93 in 94. D. Czallany, n. d.

³¹ B. Marušič, n. d., str. 117—118.

³² B. Marušič, *Slavensko-avarski napadaji na Istru u svijetlu arheološke grade*, *Peristil*, God. II, Zagreb 1957 (v tisku).

³³ B. Marušič, *Dva spomenika zgodnjesrednjeveške arhitekture iz južne Istre*, *AV*, VII/1—2, Ljubljana 1956, tab. II, 7—15, tab. III, 7 (druga polovica VI. stoletja), tab. V, 1—7, tab. VI, 8, 9 (od začetka VII. do polovice VIII. stoletja).

³⁴ A. Neumann, *Kerami und andere Kleinfunde vom Ulrichsberg, Carinthia*, *Jhg.* 145, Hf. 1—3, Klagenfurt (Celovec) 1955, str. 148.

³⁵ *Istotam*, str. 152, Tab. 8.

³⁶ B. Marušič, *Polačine pri Ferencih, novo zgodnjesrednjeveško najdišče v Istri*, *AV*, VII/3, Ljubljana 1956, tab. II, 3.

znani slovanski keramični izdelek v Istri, in pa predvsem v žminjskih grobovih najdena, mnogo primitivnejše izdelana lonca, ki gresta že v X. stoletje.³⁷ Toda, najsi je del opisane keramike delo neromanskih lončarjev, ali pa če je vsa najdena keramika proizvod romanskih lončarjev, je navzlic temu glede na nedvomno neromanski značaj grobišča, ki ga že zaradi datiranja (druga polovica VII. stoletja) pripisujemo Slovanom, zanimiv, a ne edini dokument o simbiozi staroromanskega in novonaseljenega slovanskega prebivalstva, enako, kakor je n. pr. v Grödigu in Oberndorfu pri Salzburgu najdena³⁸ sorodna hišna keramika dokaz sožitja starega romanskega in novega barbarskega prebivalstva.

Omenil sem že, da je v VII. stoletju datirano grobišče v Čelegi po značaju neromansko (t. j. barbarsko). Za to ne govorijo toliko grobovi na vrste in vedno pravilno usmerjeni okostnjaki, ampak predvsem ostali ugotovljeni pogrebni običaji, ki so mnogo važnejši za etnično opredelitev grobišča od najdenega gradiva, saj vemo, da so pogrebni običaji v najbolj intimni obliki povezani z verovanji in navadami pripadnikov določene etnične skupnosti in se kot taki teže spreminjajo kakor noša.³⁹

Po osvoboditvi je bilo v Istri sistematično izkopano ali pa samo sondirano večje število zgodnesrednjeveških grobišč. Predvsem je treba omeniti starohrvatsko grobišče v Žminju (226 grobov),⁴⁰ grobišče staroromanskega in asimiliranega slovanskega prebivalstva v Dvogradu (50 grobov),⁴¹ etnično mešano grobišče v Frančinih pri Pazinu (20 grobov),⁴² grobišče staroromanskega prebivalstva pred cerkvijo sv. Elizeja pri Fažani (7 grobov),⁴³ in slično okoli cerkve sv. Šimuna v Guranu pri Vodnjanu (9 grobov),⁴⁴ barbarsko (staroslovansko?) grobišče v Sovinjskih Brdih (15 grobov)⁴⁵ ter v AV že objavljeni staroslovanski grobovi.⁴⁶ Ena od razlik med grobovi neromanskega (Žminj, Sovinjska Brda in deloma Frančini) in romanskega (Dvograd, Guran, Fažana in deloma Frančini) prebivalstva je v tem, da je v grobiščih staroromanskega prebivalstva vsak grob ali grobnica družinskega značaja. V njem so bili stoletja dolgo pokopavani člani iste družine. V Žminju (IX. in X. stoletje) in Sovinjskih Brdih (VII. stoletje) pa je vsak grob bil namenjen samo enemu mrliču. Izjemoma sta bila pokopana v njem istočasno dva mrliča (Sovinjska Brda, grob 3) ali naknadna dva, tri ali pa celo štirje mrliči (Žminj). Tudi v Čelegi je prišlo do naknadnih pokopov (grobovi 6, 9, 11), toda pri tem so bile kosti časovno starejšega pokopa, kakor v mnogih

³⁷ B. Marušič, n. d. (Slavensko-avarski napadaji).

³⁸ M. Hell. Romanisch-baiuwarische Siedlungsfunde aus Grödige bei Salzburg. *Archaeologia Austriaca*. Hf. 4. Wien 1949, str. 122.

³⁹ E. Salin, n. d., I. P., Paris 1950, str. 212.

⁴⁰ B. Bačić. Izvještaj o iskapanju starohrvatskog groblja u Žminju, Starohrvatska Prosvjeta, N. s., sv. VI, Zagreb 1957 (v tisku); B. Bačić, Starohrvatsko groblje u Žminju. *Jadranski Zbornik*, God. III, Rijeka-Pula 1958 (v tisku).

⁴¹ Izkopavano maja 1957. leta; neobjavljeno.

⁴² Izkopavano oktobra 1956. leta; neobjavljeno.

⁴³ B. Marušič, n. d. (Kratok doprinos).

⁴⁴ Izkopavano decembra 1955. leta in maja 1958. leta; neobjavljeno.

⁴⁵ Izkopavano junija 1958. leta; neobjavljeno.

⁴⁶ B. Marušič, Staroslovanski grob v Bujah, AV, VI/2, Ljubljana 1955, str. 358 sl.; B. Marušič, Poročilo o sondažnem izkopavanju v Vižinadi pri Kaštelu, AV, VIII/1, Ljubljana 1957, str. 65 sl.

grobovih merovinškega razdobja,⁴⁷ skrbno položene za glavo novega mrliča ali pa izven samega groba, pa lahko prištevamo to kakor tudi grobova A in B v grobnici 3 med individualne grobove. Dvojni ali četvorni istočasni (!) pokop v grobovih 12 in 10 so verjetno le posledica neke epidemije.

Opisana razlika med individualnim in družinskim značajem grobov neromanskega in staroromanskega prebivalstva v VII. stoletju in tudi še v poznejših stoletjih etnično mešanem istrskem področju samo ponavlja že znana dejstva iz drugih v zgodnjem srednjem veku sorodno etnično mešanih ozemljih (predvsem na tleh današnje Francije).⁴⁸

V našem grobišču so vidni še sledeči pogrebni običaji: očiščevanje duš in izganjanje zlih duhov z ognjem, ritualno razbijanje keramičnih in steklenih posod, prinašanje ritualnega sipa, ritualna dekapitacija (grob 1) in stavljanje dodatkov v grobove (noži) in bližino grobov (lonci). Vse to so izrazito poganski običaji,⁴⁹ ki medsebojno povezani izključujejo v VII. stoletje kakršnokoli misel na grobove romanskega prebivalstva in obenem dokazujejo skupno z uhani, glavniki in individualnimi grobovi, da je grobišče služilo neromanskemu prebivalstvu, ki je moglo biti glede na grobni inventar in njegovo približno datiranje samo slovanskega porekla. Vzhodni Goti in Langobardi so kot koristniki grobišča izključeni: prvi so prebivali v Istri samo do leta 539., drugi pa so med leti 568. in 602. samo sporadično vdirali v Istro, pa je inventar njihovih grobov, v kolikor so bili v Istri najdeni, izrazito vojaškega značaja.⁵⁰

Če je samo približno datiranje najdenega inventarja dopustilo glede na neromanski značaj grobišča pripisati grobišče Slovanom, nam dopušča tako ugotovljeni etnični nosilec podrobneje datirati grobišče.

Iz pisanih zgodovinskih virov (Pavel Diakon, papež Gregor Veliki)⁵¹ vemo, da se Slovani javljajo prvič v Istri leta 599. in da so med tem in l. 611. skupno z Avari pustošili po Istri. Temu razdobju sledi do osvojitve Istre s strani Frankov (med leti 774. in 782.) po M. Kosu⁵² razdobje ekstenzivne

⁴⁷ H. Stoll, n. d., str. 8; K. Böhner, *Die Anfänge der ehemaligen Abteikirche St. Martin zu Trier*, *Trierer Zeitschrift*, 18. Jhg., 1. Hf., Trier 1949, str. 114—115; E. Salin, n. d., II. P., str. 213—214.

⁴⁸ E. Salin, n. d., I. P., str. 213—214; E. Salin, n. d., II. P., str. 214—216 sl.

⁴⁹ E. Salin, n. d., I. P., str. 213—214; E. Salin, n. d., II. P., str. 198 sl. (ritualni sip), str. 205, 211—212 (očiščevanje duš z ognjem) str. 346 sl. (ritualna dekapitacija; V. Hrubý, n. d., str. 99 (v grobu 280/51 je najden spodnji del lonca z ogljem in pepelom; tudi v Blučinih je prišlo do podobne najdbe v dveh grobovih-cfr. n. d., str. 99, op. 208), str. 100—101 (o ritualnem razbijanju loncev). V katakombah sv. Ivana pri Sirakusi je najdena v grobu Peregrine iz leta 452 ob nadpisni plošči spodnja polovica lonca z ogljem in pepelom (Dr. J. Führer, *Forschungen zur Sicilia Sotteranea*, München 1897, str. 173), kar kaže na splošno razširjenost poganskega običaja očiščevanja duš tako v antiki kakor v zgodnjem srednjem veku in na njegovo trdoživotost (glej v zvezi z ostanki poganstva v sirakuških katakombah članek S. L. Agnello-a, *Paganesimo e Cristianesimo nelle catacombe di S. Lucia a Siracusa*, *Actes du Ve Congrès international d'archéologie chrétienne*, Vaticano-Paris 1957, str. 235 sl.). V Celegi izključujem antično pogansko tradicijo, saj je grobišče vsaj za 150 let mlajše od groba Peregrine v Sirakusi.

⁵⁰ N. pr. neobjavljeni inventar v Brežcu pod Buzetom najdenega langobardskega konjeniškega groba, ki je v tržaškem Mestnem muzeju.

⁵¹ B. Benussi, *Nel Medioevo*, Poreč 1897, str. 16, op. 32, str. 17, op. 35.

⁵² M. Kos, *O starejši slovanski kolonizaciji v Istri*, *Razprave SAZU Razred, I*, Ljubljana 1950, str. 59.

slovanske kolonizacije, po M. Prelogu⁵³ pa tudi vključevanje Slovanov v bizantinsko vojaško organizacijo obmejnega ozemlja.

Grobišče v Čelegi pripada omenjeni fazi slovanskega naseljevanja v Istro. Slovansko-avarski napadi, ki so, kakor sem na temelju analize znane arheološke dokumentacije dokazal⁵⁴ na drugem mestu, zajeli skoraj vso Istro in razredčili v veliki meri staroromansko kmečko prebivalstvo, so zahtevali in torej s tem dali — a o tem nam govori tudi listina o rižanskemu zboru⁵⁵ osnovo za kolonizacijo obširnih zemljiških kompleksov staroromanskih in grških veleposestnikov ter Cerkve. Slovani, ki so v tem času (po letu 611) strnjeno naseljeni severovzhodno, vzhodno in jugovzhodno od Istre, prihajajo že glede na sama zgodovinska dejstva (opustošenje Italije v bizantinsko-gotski vojni, langobardska invazija) skoraj edini v poštev ne le kot vojaki-kmetje tržaškega numerusa, temveč tudi kot cenjena delovna sila, ki jo omenjeni veleposestniki naseljujejo v določeni pogodbeni odvisnosti na svojih posestvih. Kot taki so naseljeni v okolico Novigrada tudi Slovani iz Čelega. Celotna arheološka dokumentacija kaže na mirno in pravno svobodno kmečko prebivalstvo, ki je verjetno obdelovalo zemljišče *magistra militum*, za katerega vemo,⁵⁶ da je imel v okolici Novigrada obširna zemljišča. Na pravno svobodo slovanskih kolonov kažejo v grobove položeni noži.⁵⁷

Ker so se lahko Slovani naselili v Čelegi samo po letu 611, stavljam grobove šele v drugo polovico VII. stoletja. Za to govorijo sledeča v grobišču ugotovljena dejstva: skeletno pokopavanje,⁵⁸ zidarska veščina, grobna arhitektura in — negotovo — nekateri lončarski izdelki ter omejevanje grobov posameznih družin z zidovi.⁵⁹ Moralo je pač preteči nekaj časa, nekaj desetletij, preden so lahko na novo naseljeni Slovani prevzeli od starega romanskega prebivalstva našete običaje in obrtniške veščine, ki so nedvomno pomemben dokaz o kontinuiteti med pozno antiko in zgodnjim srednjim vekom ter o simbiozi starega in novega prebivalstva v Istri.

⁵³ M. Prelog, Poreč, Beograd 1957, str. 20, op. 17.

⁵⁴ B. Marušič, n. d. (Slovansko-avarski napadaji).

⁵⁵ R. Udina, *Il placito di Risano*, Archeografo Triestino, III. Ser. vol. XVII, Trst 1952, str. 57, str. 78, op. 133.

⁵⁶ *Istotam*, str. 50.

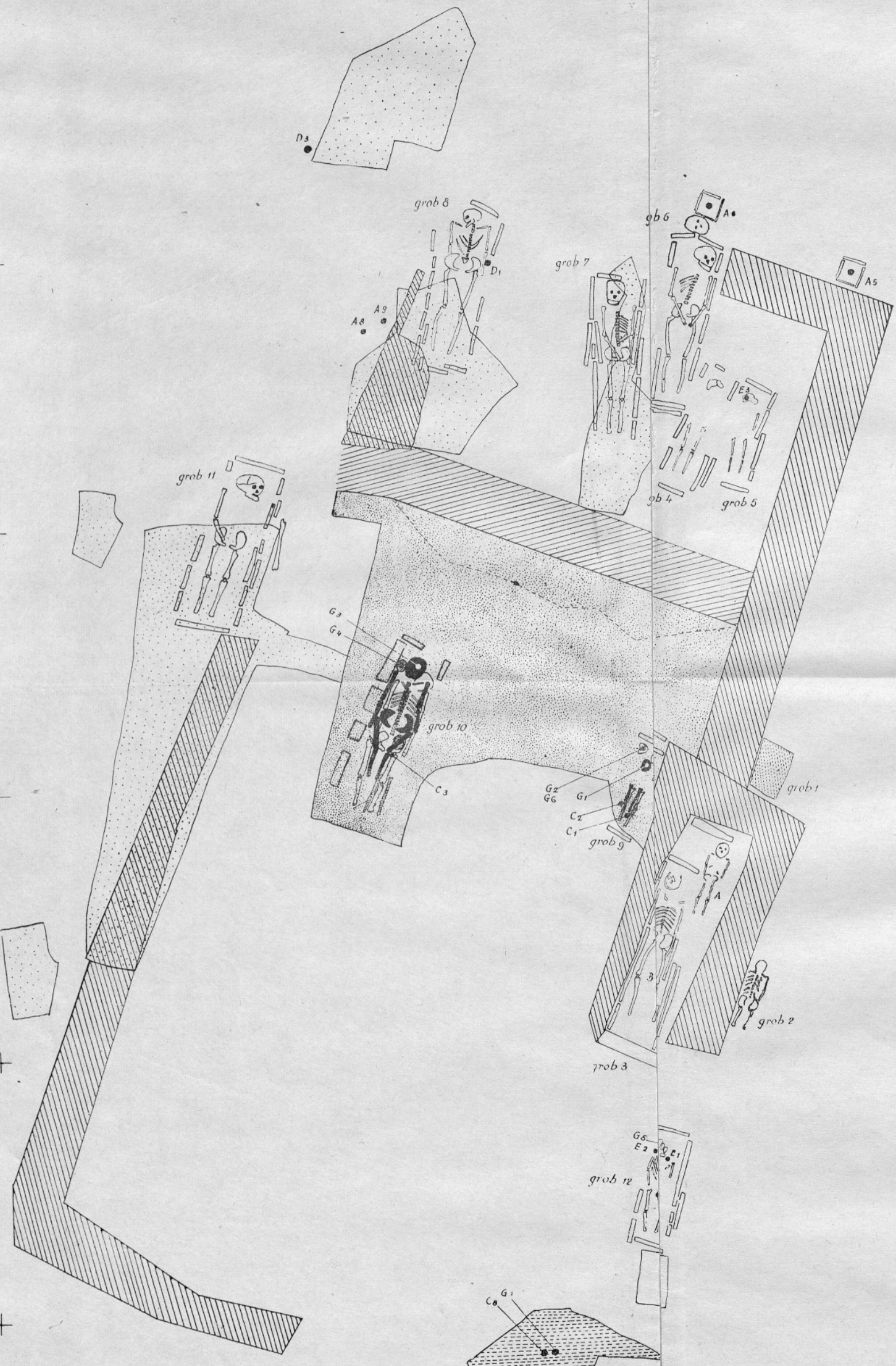
⁵⁷ V. Hrubý, n. d., str. 319; cfr. še diskusijo v *Archeologické rozhledy*, roč. IX, seš. 4, Praha 1957, str. 505—560.

⁵⁸ O sorodnem prevzemu skeletnega pokopavanja v slovanskih grobovih keszhelyske kulture v Panoniji piše J. Poulik, *Jižni Morava, země dávných Slovanů*, Brno 1948—1950, str. 61.

⁵⁹ Antično grobišče (I.—III. stoletje) v Messani (Sicilija) je bilo n. pr. tudi podeljeno z zidovi v pravokotne površine, ki so bile po P. Orsi-u namenjene poedinim družinam, korporacijam in sl. (P. Orsi, *Messana, Monumenti antichi dei Lincei*, vol. XXIV, 1917, str. 185).

ČELEGA PRI NOVIGRADU V ISTRI

ZGODNJESEDNJEVEŠKO GROBIŠČE

LEGENDA

- suhozid
- nametano kamenje
- pločnik
- karbonizirana deska
- jama
- zid s spoli ama

y 8m
y 12m
y 16m
y 20m

RIASSUNTO

La necropoli medievale di Čelega presso Cittanova d'Istria

Il Museo archeologico per l'Istria di Pola nei mesi di novembre 1955 e luglio 1956 scavò sistematicamente una necropoli medioevale rinvenuta per caso a Čelega presso Cittanova d'Istria. L'articolo che qui riassumiamo è un rapporto sui risultati degli scavi ed è corredato di 12 illustrazioni, 1 disegno, 3 appendici e 9 tabelle. L'autore parla in primo luogo dell'architettura tombale e degli usi funerari, passa poi alla descrizione dettagliata dei ritrovamenti e delle tombe, per dare infine le conclusioni e la datazione.

L'architettura delle tombe. Su dodici tombe dieci appartengono al tipo di tomba delimitata da lastre di pietra perpendicolari, mentre due (1 e 2) sono semplicemente scavate a poca profondità nella terra. Le lastre orizzontali di copertura giacevano (v. appendice 2 a—2 b) tra le lastre perpendicolari (tombe 2, 4, 6), sopra le lastre perpendicolari (tombe 6, 7, 8), oppure semplicemente su uno strato di terra (tombe 3 A, 10, 11; tomba 12 — fig. 8). Nella zona delle tombe 7, 8 (app. 2 a, 3) ed 11 (app. 2 b, 3) immediatamente sotto la terra coltivata si trovava uno strato difensivo di pietre, ben visibile. Tale strato difensivo ricopriva le lastre di copertura anche nelle tombe 3 A e 3 B (app. 2 d). Le tombe 9 e 10 invece erano coperte da una specie di selciato formato da piccole e sottili lastre poste di traverso e fissate con malta abbondante (app. 2 c, 3). Il fondo era lastricato solo nella tomba 3 B (app. 2 d). Nelle altre tombe i morti giacevano su uno strato di terra rossa sterile (tombe 3 A, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12) oppure sulla roccia viva (tombe 8 e 11). La parte finora esplorata della necropoli era parzialmente delimitata da un muro a secco (fig. 1 e 2; app. 2 a, 2 c, 2 d; app. 3) e divisa in due parti da un muro normale in cui sono state trovate due spoglie antiche (app. 3). Le tombe erano disposte in tre file, tra le varie tombe della stessa fila ci erano dei piccoli intervalli, tra le file degli spazi vuoti più larghi.

Usi funerari. Quasi tutte le tombe erano destinate ad un unico morto. Una sepoltura secondaria, posteriore, è stata riscontrata solo nelle tombe 6 e 12. In un seppellimento contemporaneo di due rispettivamente quattro morti ci si imbatte nelle tombe 12 e 10. Tutti i cadaveri erano in posizione normale e supini. Le braccia stese lungo il corpo (tombe 2, 3 A, 3 B, 8 — fig. 6, 10, lo scheletro superiore della tomba 12), ripiegate sul corpo (tomba 6 — fig. 4 e 5, tomba 11) e una stesa e una ripiegata (tomba 7 — fig. 4, tomba 10, scheletro inferiore). Stando al luogo dove i vari oggetti sono stati trovati, alcuni di essi, più precisamente i pettini (fig. 12), gli orecchini e le fibbie sono da considerarsi come parte dell'abbigliamento, mentre i pugnali (fig. 10 e 11) sono stati posti nella tomba come corredo. Come tali dobbiamo considerare anche i vasi trovati ad ovest delle tombe 4, 5, 6 e 9 e a sud della tomba 8 (A 5, A 6 e A 8). Sopra la tomba 6, nelle tombe 3 B e 10 era stata versata della terra, trasportata dal vicino villaggio. I frammenti di vetro e di vasellame trovati nella terra sterile di copertura delle tombe (tombe 4 e 5) sono dei resti della rottura rituale di vasi ceramici e vitrei. Quasi ovunque nello strato di copertura delle tombe sono stati trovati frammenti di carboni che assieme al carbone e alla cenere del vaso A 9 (t. III, 1) rinvenuto a sud della tomba 8, dimostrano l'esistenza di riti in cui il fuoco aveva lo scopo di purificare le anime e allontanare gli spiriti maligni.

Nella tomba 1 si è trovata sotto una tavola soltanto il teschio, il che potrebbe essere indizio di una decapitazione rituale.

Descrizione dei ritrovamenti. A. *Ceramica.* L'autore descrive i manufatti ceramici tardoantico-bizantini (A 1 — tab. I, 1; A 2—A 4; A 25 — tab. I, 2), la ceramica d'uso funerario degli inizi del Medioevo (A 5 — tab. VI, 1; A 6 — tab. II, 2 e VIII, 2; A 7 — tab. II, 1 e VIII, 1; A 8 — tab. VII; A 9 — tab. III, 1; A 11 — tab. I, 4; A 12 — tab. I, 6 e VIII, 4) e la ceramica d'uso domestico (A 10 — tab. I, 7; A 13 — tab. I, 3 e VIII, 5; A 14, A 15, A 16 — tab. I, 5 e VIII, 5; A 17—A 23, A 24 — tab. I, 8) dello stesso periodo.

B. *Vetro.* Sono stati trovati numerosi frammenti di labbra, colli, impugnature, fondi e pareti di vasetti trasparenti di colore verde chiaro e verde oliva e di forma tondeggiante (tab. VIII, 10).

C. *Ferro.* Due pugnali, C 1 (tab. IX, 2) e C 2 (tab. IX, 1) provengono dalla tomba 9 (fig. 11), il pugnale C 3 (tab. IX, 3) dalla tomba 10 (fig. 10).

D. *Bronzo.* La cornice della fibbia D 1 (tab. I, 9 e VI, 3) è stata trovata nella tomba 8, la fibbia in tre parti, D 2 (tab. VI, 2) nel quadrato D 6, le catenelle spirali di un turibolo a tre prese (tab. V.) nel quadrato C 5.

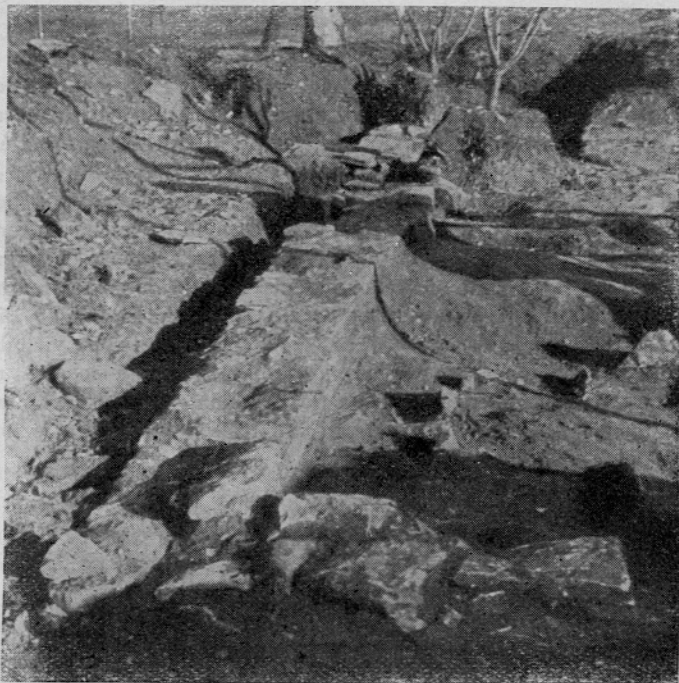
E. *Argento.* Gli orecchini E 1 (tab. VI, 4) ed E 2 (tab. VI, 5) sono stati rinvenuti nella tomba 12.

G. *Ossso.* Il pettine G 1 (tab. III, 3) in tre parti, coi denti in due file, deriva dalla tomba 9, così pure il pettine G 2 (tab. IV, 1), i pettini G 3 (tab. III, 4) e G 4 (tab. IV, 3) dalla tomba 10, mentre il pettine G 5 (tab. IV, 2) dalla tomba 12 e il pettine G 6 (tab. III, 2) dalla tomba 9.

Cronologia e conclusioni. Il materiale rinvenuto nella necropoli — ad eccezione dei frammenti di ceramica tardoantica — appartiene all'alto Medioevo. Gli oggetti più recenti sono i pettini in tre parti (G 1—G 6) che l'autore in base alle liste regolarmente arrotondate attribuisce al secolo VII. Di questo secolo sono pure i due orecchini E 1 ed E 2, appartenenti al gruppo di orecchini a cestello, le cui forme ricorrono specialmente nelle regioni circostanti al lago Balaton. In favore di questa datazione parlano i fatti seguenti: 1. gli orecchini con nodo e a cestello (Bled I, Reichenhall) sono del secolo VII; 2. sul territorio longobardo non si sono trovati orecchini con nodo e a cestello, e ciò mostra che ambedue questi tipi di orecchini si sono sviluppati nelle regioni del lago Balaton appena dopo il 568; 3. i longobardi nel Friuli conoscono gli orecchini con nodo, ma li hanno avuti tramite gli slavi, ciò che fu possibile però appena nel secolo VII, epoca in cui si formò una frontiera longobardoslava lungo il »limes« longobardo. L'autore attribuisce al VII secolo anche la ceramica d'uso domestico. La tradizione antica o tardoantica è evidente anzitutto nei vasi tondeggianti A 5 e A 6, dove anche la tecnica (il tornio) e gli ornamenti (linea ondeggiante) fanno pensare ai tornitori romani, anche se alcuni esemplari di vasellame, in base ai procedimenti tecnici più semplici (i vasi A 7 e A 10 e il calderuolo A 23 risultano modellati in parte a mano), in base agli ornamenti appena percepibili (A 6 e A 7) e alla cattiva cottura (A 6) probabilmente si possono attribuire già alla popolazione sopravvenuta di recente, che però in breve tempo apprese alcuni procedimenti tecnici dalla antica popolazione romana.

La necropoli che in base ai ritrovamenti è stata datata nel VII secolo, in quanto al suo carattere è non-romana, barbarica. In favore di questa tesi parlano non solo le tombe in fila e la posizione regolare dei cadaveri, ma specialmente gli usi fune-

rari constatati (tombe individuali, purificazione delle anime, scacciamento degli spiriti col fuoco, rottura rituale dei vasi, apporto rituale di terra, decapitazione rituale, corredo delle tombe). In relazione al tempo in cui la necropoli è stata datata verrebbe in considerazione soltanto l'elemento etnico slavo, che dopo l'anno 611 (cioè dopo le invasioni che portarono alla rarefazione della vecchia popolazione romana) si stabilì compattamente a NE, ad E e a SE dell'Istria. La documentazione archeologica mostra una popolazione agricola pacifica e libera (il pugnale come simbolo di libertà) che probabilmente coltivava il fondo del *magister militum* di cui si sa che nei dintorni di Cittanova aveva dei vasti poderi. Poichè gli slavi poterono stabilirsi a Čelega appena dopo il 611 e nella necropoli sono visibili parecchi influssi della vecchia popolazione romana (l'inumazione, la tecnica muratoria, l'architettura tombale, forse anche alcuni procedimenti tecnici nella lavorazione dei vasi), il che denota un certo periodo di simbiosi, l'autore data le tombe nella seconda metà del secolo VII.

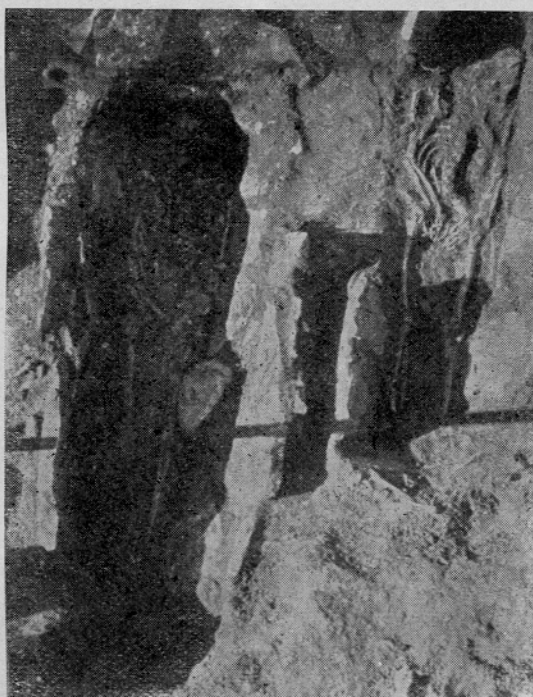
Sl. 1. Severni in zahodni okvirni suhi zid družinskega pokopališča

Sl. 2. Južni in vzhodni okvirni suhi zid družinskega pokopališča

Sl. 3. Grobovi 6, 7 in 8 z obložnimi in pokrovnimi ploščami

Sl. 4. Okostnjak v grobu 7 in v grobu 6

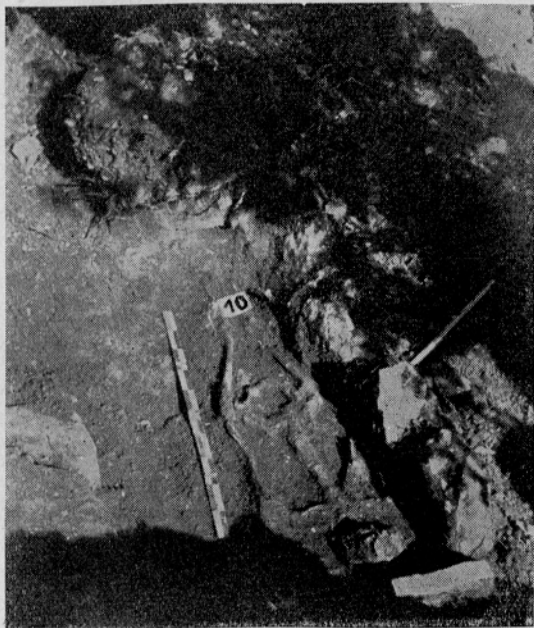

Sl. 5. Okostnjak v grobu 6, lega rok

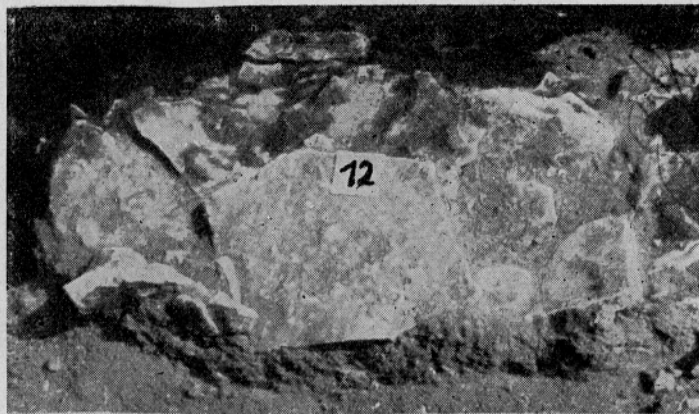

Sl. 6. Okostnjak v grobu 8

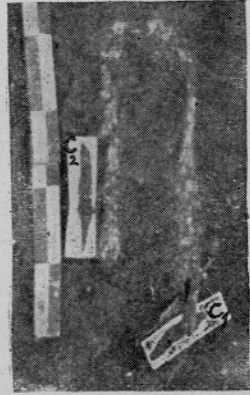
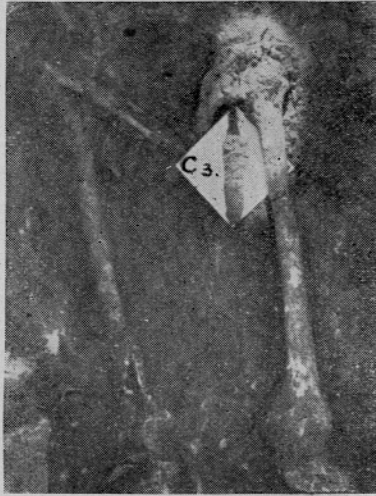

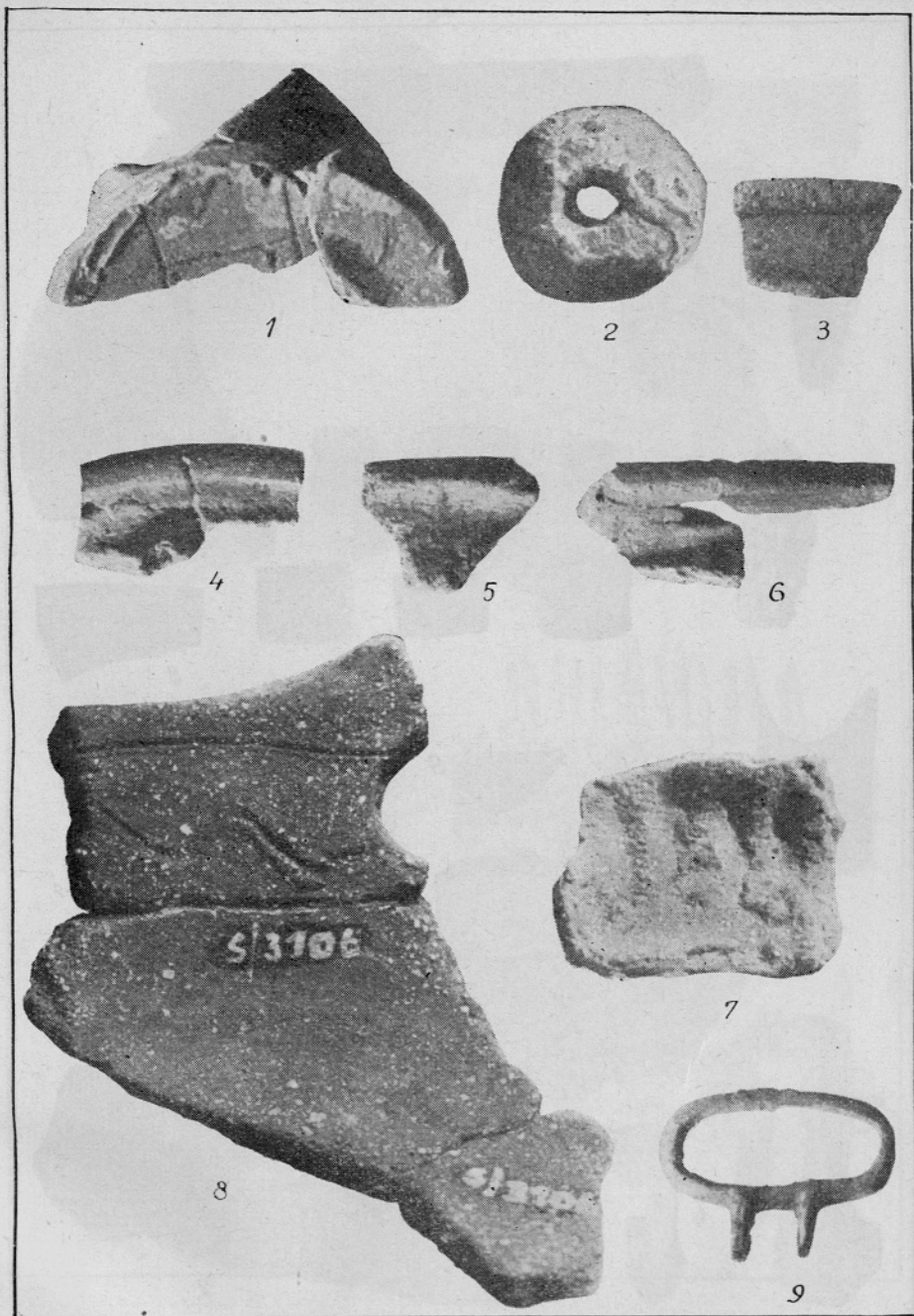
Sl. 7. Ženski okostnjak v grobu 10,
gledano z zahodne strani

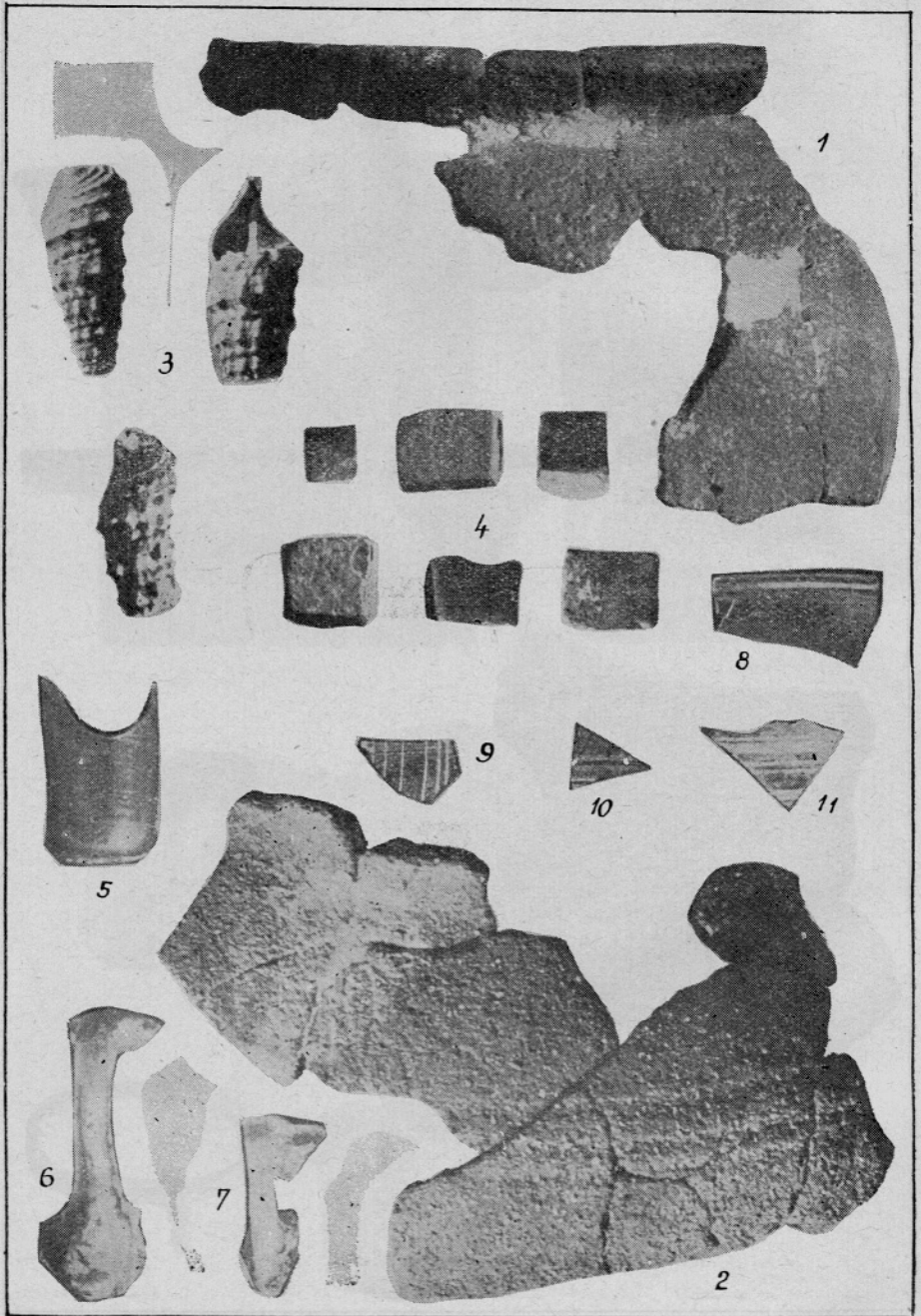
Sl. 8—9. Grob 12 z obložnimi in pokrovnimi ploščami (zgoraj)
ter z okostnjakoma (spodaj)

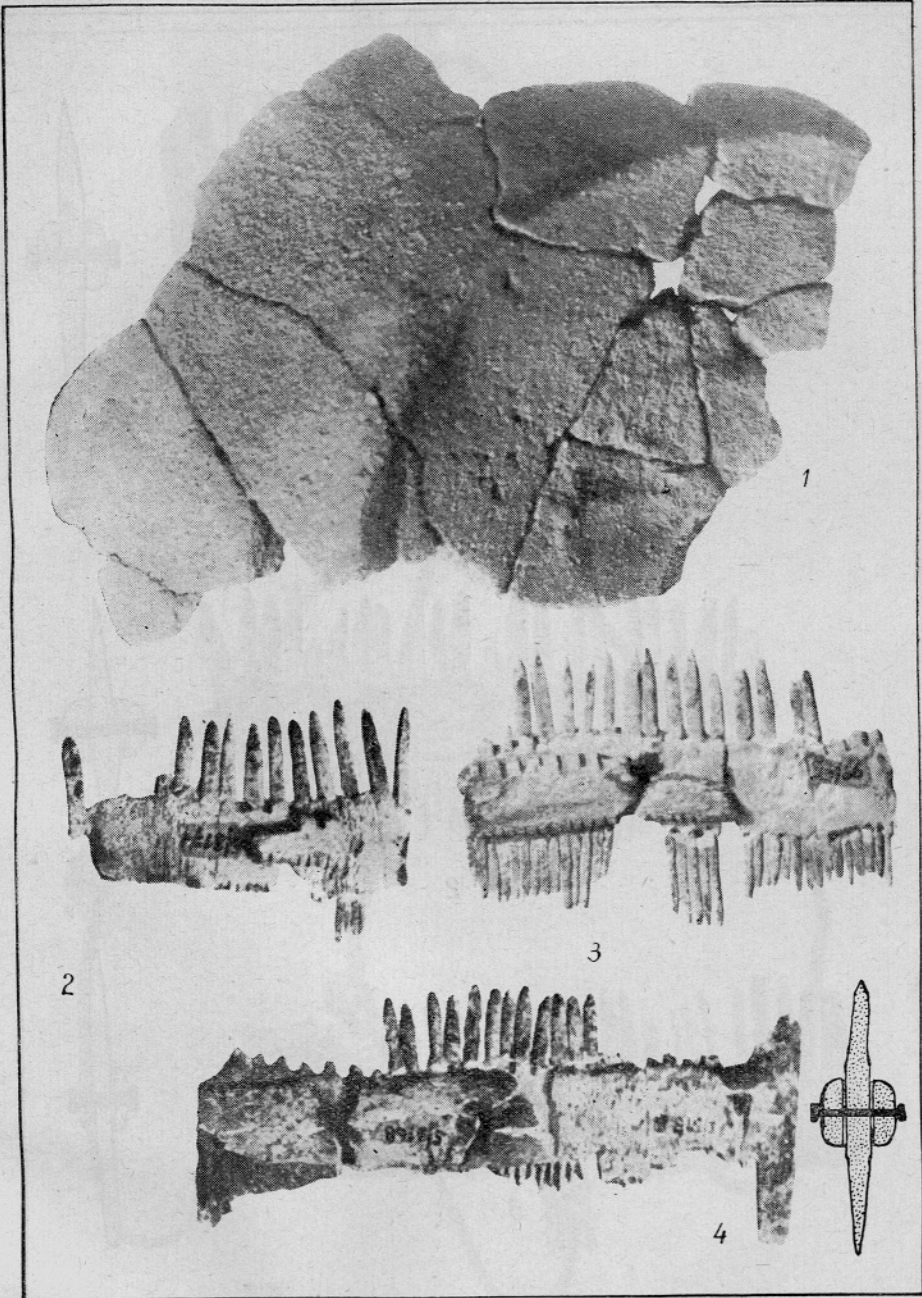
Sl. 10—12. Položaj najdb v grobovih 10 in 9

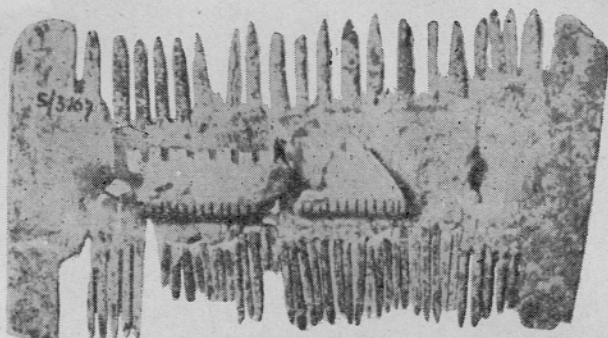

8,9 = 1 : 1, 1-7 = $\frac{1}{5}$ n. vel.

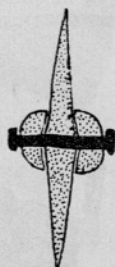
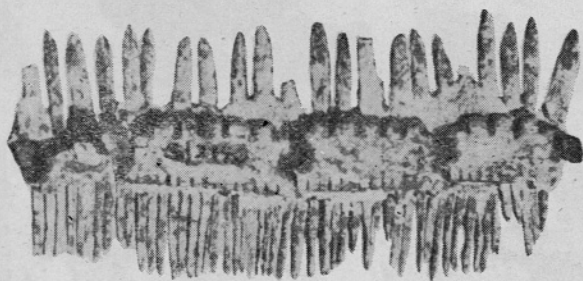

1-2 = $\frac{2}{3}$ n. vel., 5-11 = $\frac{4}{5}$ n. vel.

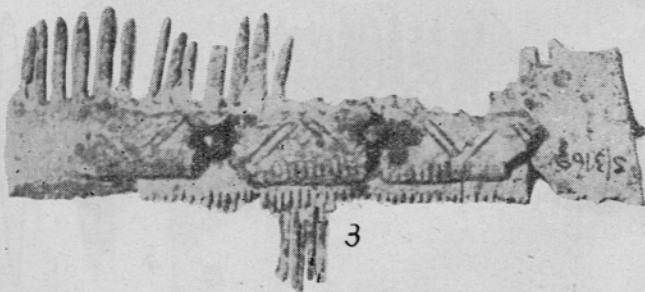

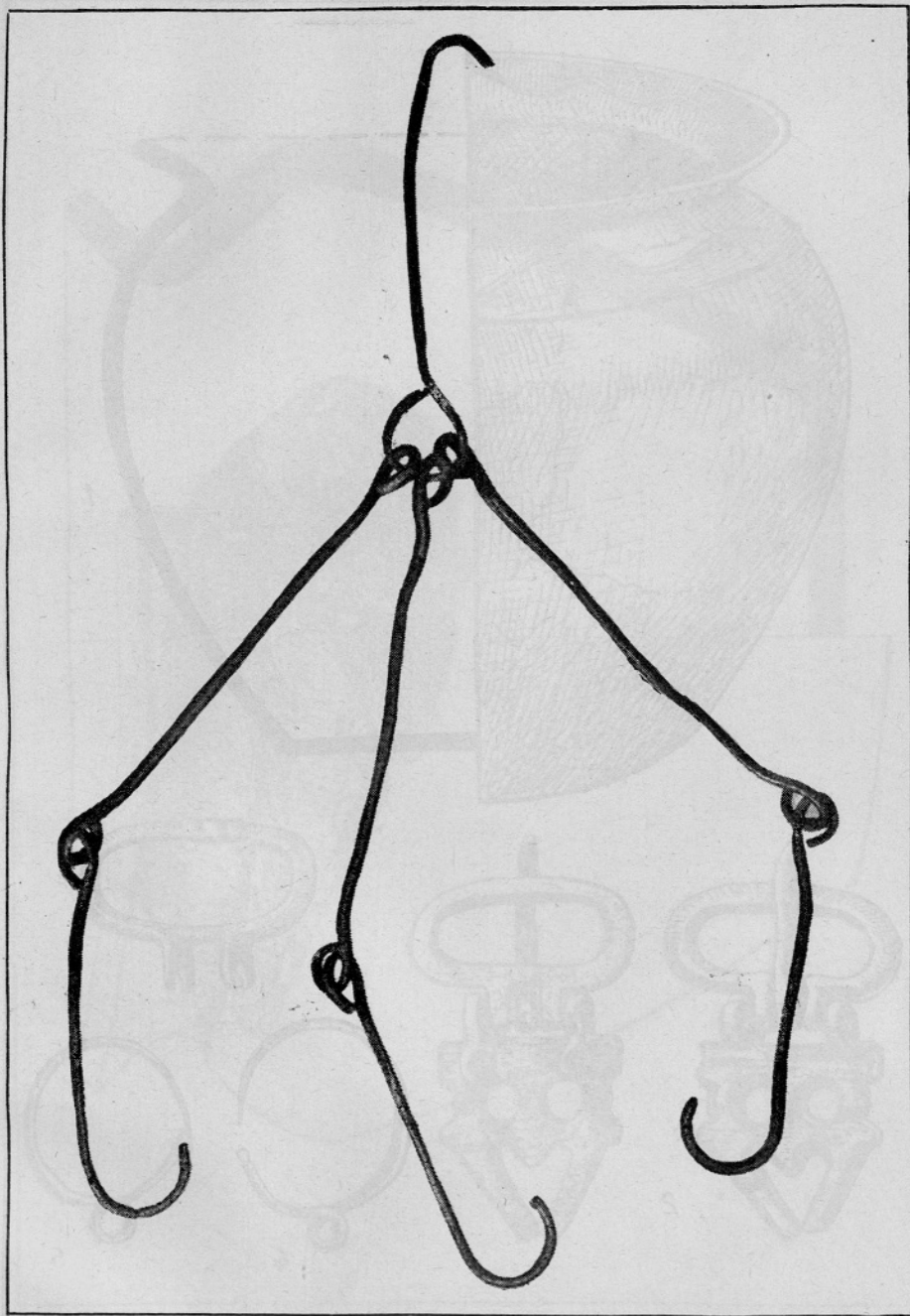
1

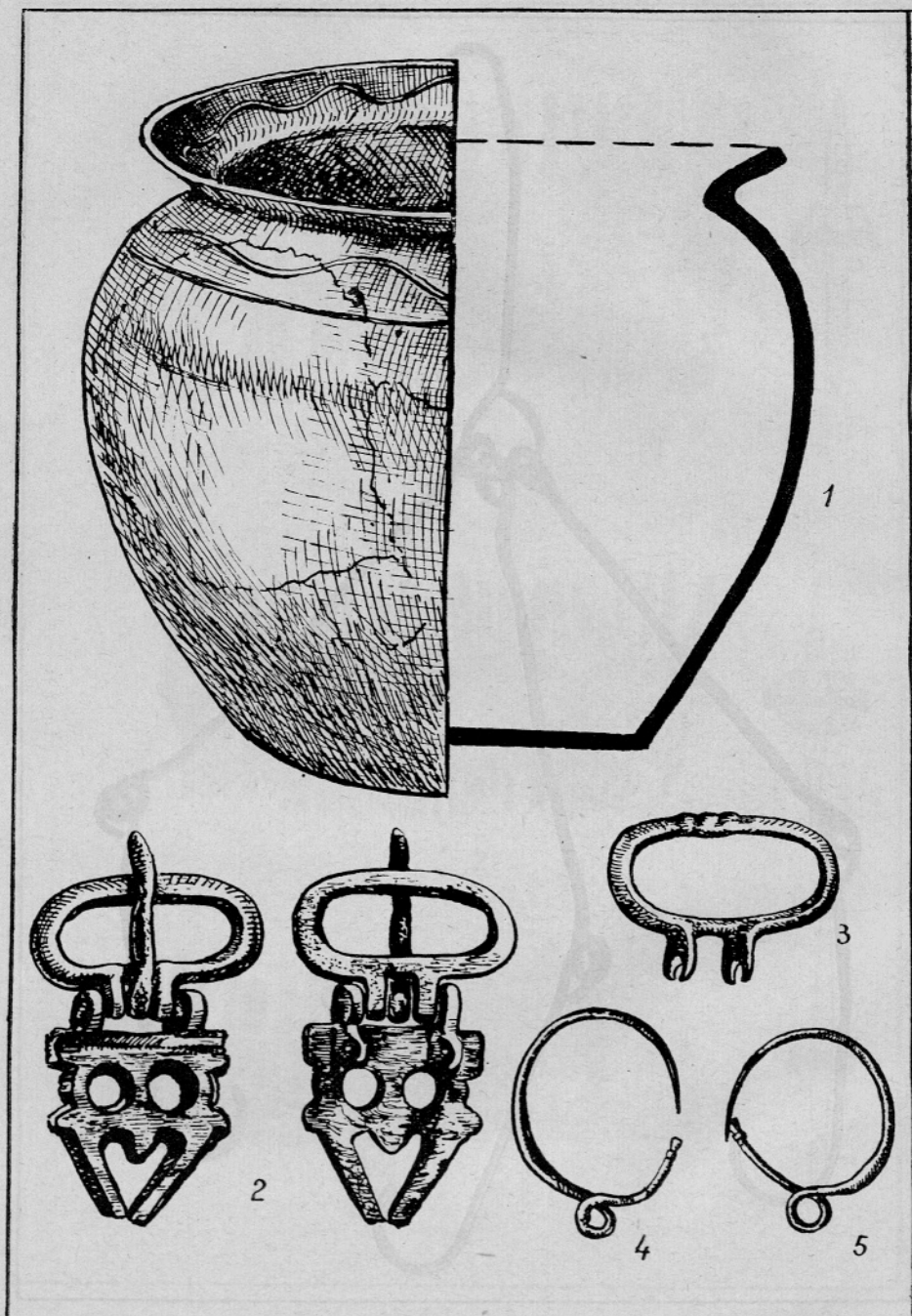
2

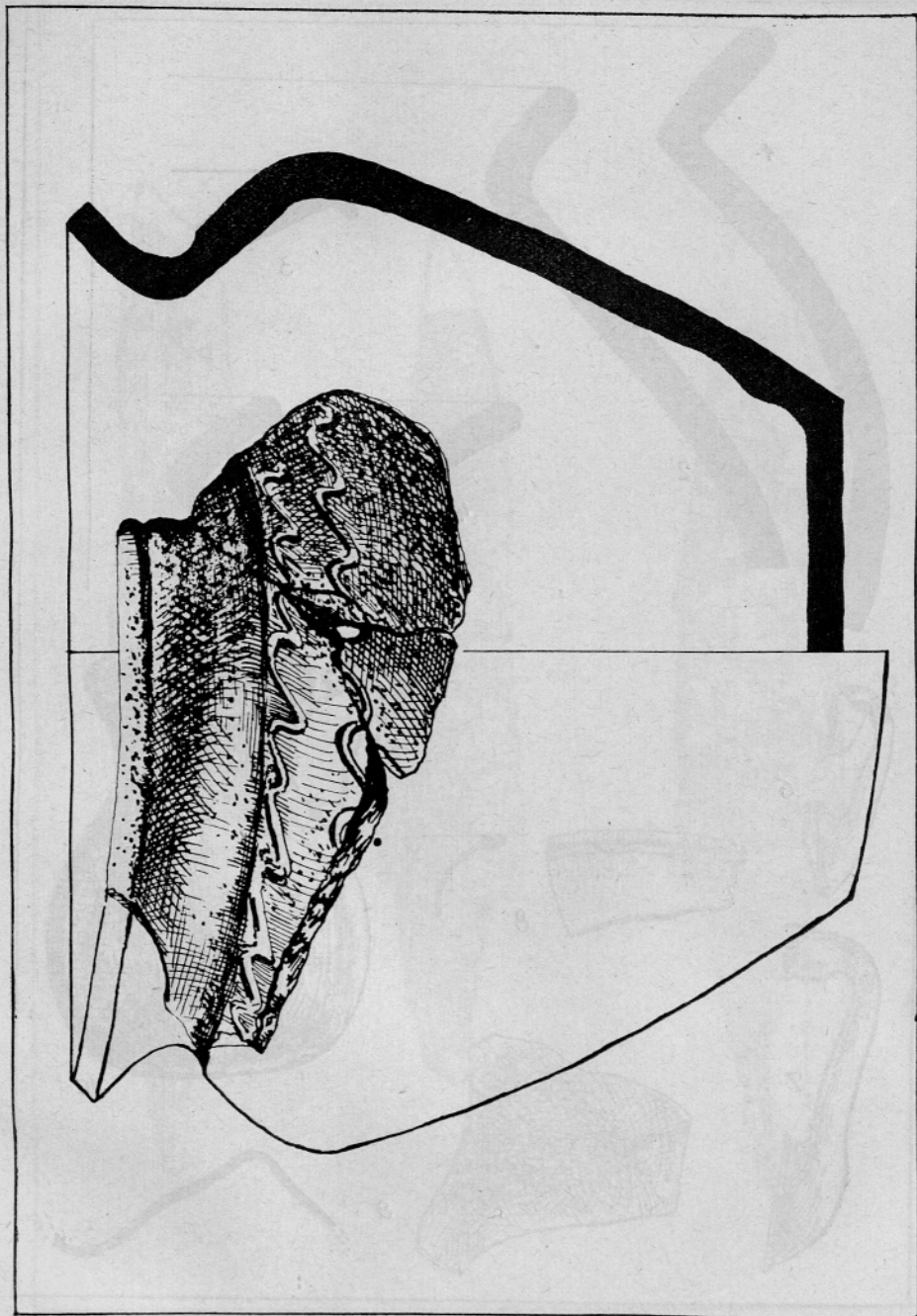
3

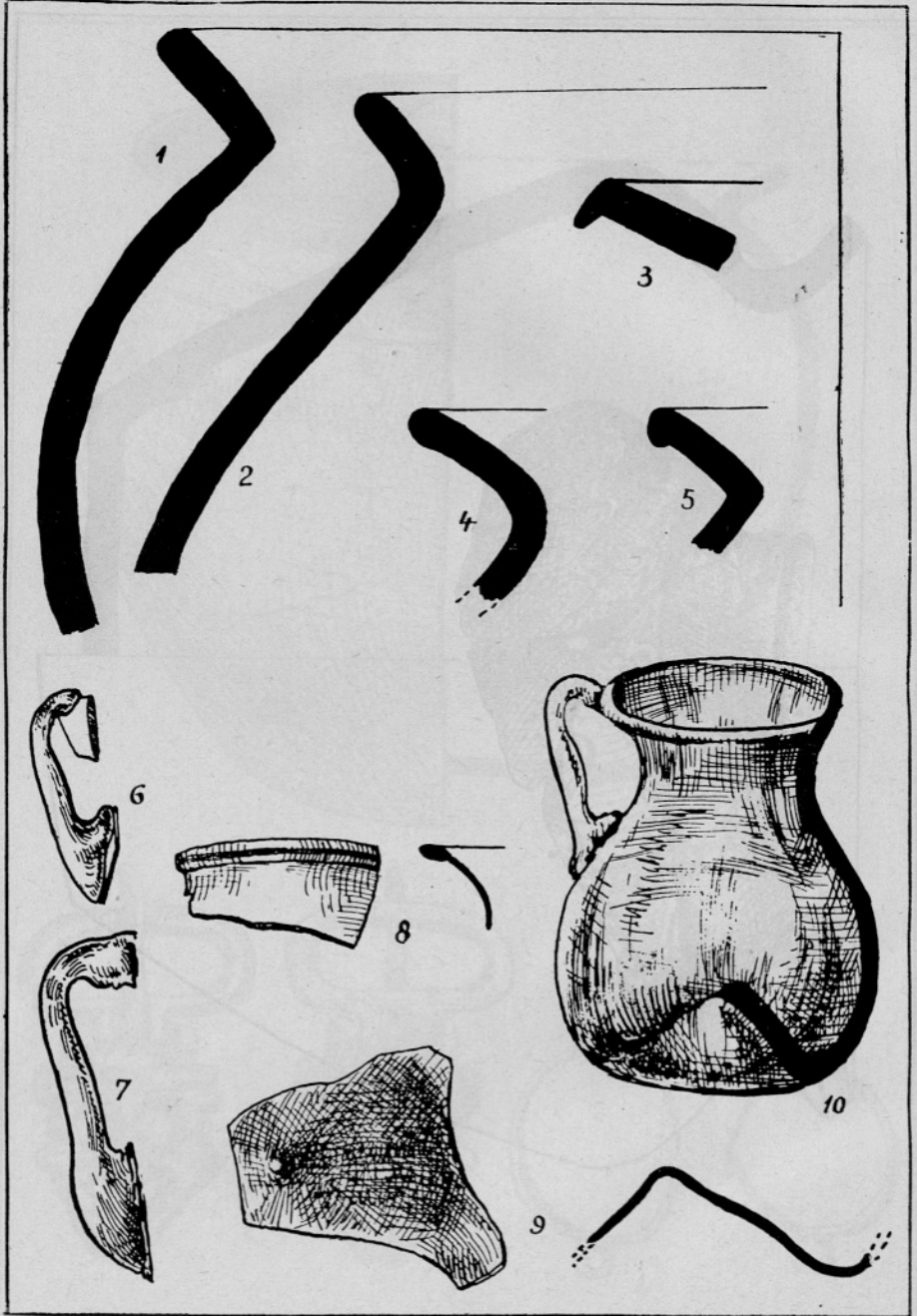

$\frac{2}{3}$ nar. vel.

2-5 = 1 : 1, 1 = $\frac{1}{2}$ nar. vel.

1

2

3

POROČILA

RIMSKI ŽGANI GROB IZ VELIKE LOKE PRI ŽALNI

VINKO ŠRIBAR

Anton Babnik, mlinar iz Velike Loke pri Žalni št. 15, je zadel pri izkopu kanala za vodovod spomladi 1955. leta na rimski žgani grob. Razen žare sta bili v grobu še dve keramični posodi in steklena čaša na nogi. Grobna jama je bila vkopana v ilovico 1 m pod današnjo površino ter pokrita s kamnito ploščo velikosti 70 × 70 × 8 cm. Grob je bil na kraju, zvanem »Devci«, med potjo, ki vodi v »Zahribe« in njivo Jožeta Pajka iz Velike Loke pri Žalni št. 7, in sicer 50 m niže pod glavnim vodovodnim rezervoarjem.

Opis predmetov (tab. I, 1—4):

1. Žara, jajčaste oblike, izdelana iz rdeče pečene, fino prečiščene ilovice. Površina posode je zglajena in pobarvana temnordeče. Ustje posode je poškodovano. Premer ustja je 10 cm, dna 7,5 cm, premer največjega obsega 14 cm. Višina posode je 18 cm, vratu 2 cm, debelina ustja 0,7 in stene 0,4 cm.

Analogije: Ljubljana,¹ Drnovo,² Inzersdorf,³ Hilb-Niederdonau⁴ itd.

2. Fragmentiran krožnik iz rdeče pečene, fino prečiščene ilovice. Stene posode so pobarvane temno-rdeče. Premer ustja je 18 cm, dna 17,6 cm, višina posode 3,8 cm, debelina stene 0,4 cm.

Analogije: Zollfeld — Koroška.⁵

3. Keramična posoda iz črno pečene, fino prečiščene ilovice. Zunanja stena posode je zglajena. Premer ustja je 6,6 cm, dna 5,2 cm, največjega obsega 10 cm, višina posode 10,5 cm, vratu 2,5 cm, debelina stene 1 cm.

Analogije: Drnovo,⁶ Gleichsdorf-Štajersko.⁷

¹ Bonis Eva, Die kaiserzeitliche Keramik von Pannonien, Leipzig 1942, T. VII, 3, poslej Bonis ...

² Bonis T. VI, 10.

³ August Schörgendorfer, Die römerzeitliche Keramik der Ostalpenländer Brunn 1942, T. 28, 359, poslej Schörgendorfer ...

⁴ Schörgendorfer, T. 53, 421.

⁵ Schörgendorfer, T. 5, 73.

⁶ Narodni muzej v Ljubljani, inv. št. 1220.

⁷ Schörgendorfer, T. 25, 300.

4. Čaša na nogi, izdelana iz svetlozelenega stekla. Na 1,5 cm pod robom ustja tečeta vzporedno dve nizki plastični rebri. Premer ustja 7,5 cm, dna 5,3 cm, višina posode 10,5 cm, debelina stene 0,05 cm.

Analogija: Polhov gradec.⁸

Analogije iz Inzersdorfa in Hilba je opredelil Schörgendorfer na konec I. ali začetek II. stoletja n. e.⁹ Primera iz Ljubljane in Drnovega nista časovno opredeljena. Na konec I. stoletja n. e. je datirana tudi skodela iz Zollfelda,¹⁰ Virunuma ali G. Svete in posoda iz Gleichsdorfa.¹¹ Čašo na nogi ne moremo opredeliti, ker nam manjka primerjalno gradivo. Čaši iz Polhovega gradca spadata v isto oblikovno vrsto, vendar sta si z našo čašo zelo daleč po vseh ostalih lastnostih. Edino pravo primerjavo najdemo v katalogu A. Kisa,¹² za katero pa manjkajo podatki o lokaciji in časovni opredelitvi.

Ako se naslonimo na primerjalno gradivo, lahko grob iz Velike Loke pri Žalni postavimo časovno v drugo polovico I. stoletja n. e.

Vse 4 posode iz groba v Veliki Loki so po svojih oblikah precej tuje v domačem rimskodobnem keramičnem in steklenem gradivu. Schörgendorfer meni, da je za ta tip žare treba iskati izvor v latenu vzhodnoalpskega območja. Čeprav je oblika žare latenskega izvora, še vedno predstavlja izoliran pojav zaradi svojega nizkega cilindričnega vratu. Posodo št. 3 lahko imamo za eno najzgodnejših faz razvoja, ki ga je doživela pod Rimljani latenska posoda s cilindričnim vratom. Med našim keramičnim gradivom je zelo redka. Najdemo jo v inventarju iz Drnovega, vendar izdelano v veliko večjih merah, kot jih ima naš primerek. Krožnik (sl. 2) je izdelan po predlatenski predlogi.

Velika Loka je zelo oddaljena in odročna od rimske magistrale ter znanih antičnih naselbin. Zato ni izključeno, da imamo opraviti v tem primeru z lokalnim izrazom že predrimskega, če ne tudi predlatenskega prebivalca.

SUMMARY

Roman Burning-Burial Grave from Velika Loka near Žalna

When digging the canal for the water supply they found at Velika Loka near Žalna (to the East from Grosuplje) a Roman burning-burial grave. Besides the urn there were in the grave two ceramic vessels and a glass goblet on one foot.

Taking as aid the comparative material we can put the grave from Velika Loka in the time of the second half of the 1st c. A. D. Regarding the ceramic vessels from Velika Loka we can state that they are manufactured after patterns based on the La Tène tradition. Otherwise the material found is rather rare and strange among our ceramic and glass inventory from Roman times.

⁸ R. Ložar, GMDS 1938, 93, sl. 12 in 13.

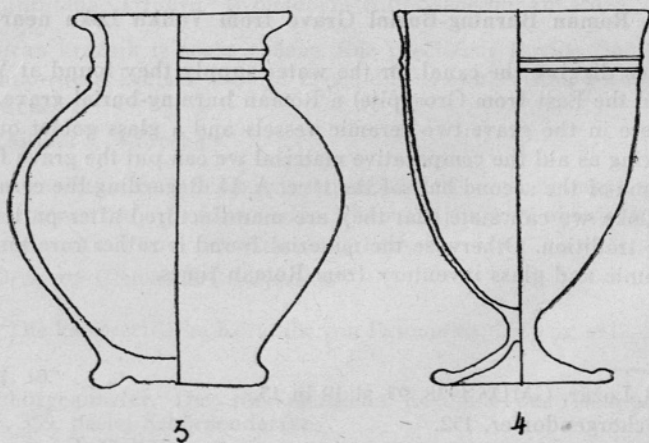
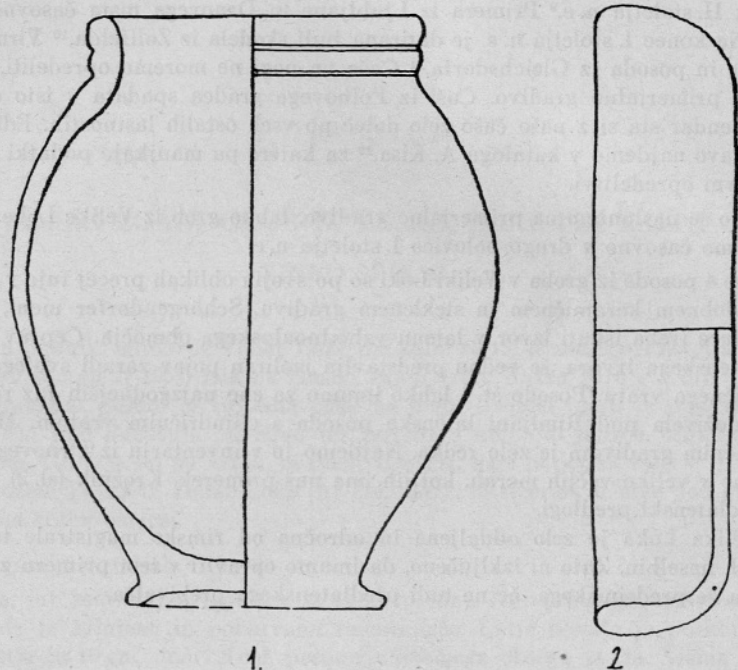
⁹ Schörgendorfer, 152.

¹⁰ Schörgendorfer, 8.

¹¹ Schörgendorfer, 33.

¹² A. Kisa, Das Glas im Altertume, Leipzig 1908, Formentafel, 330, 331.

RIM. ŽGANI GROB IZ VEL. LOKE PRI ŽALNI

ARHEOLOŠKE NAJDBE NA KAŠTELIRJU NAD KORTAMI

ELICA BOLTIN

Kaštelir nad Kortami spada v skupino gradišč — kaštelirjev, raztresenih po vsem istrskem polotoku, ki z najdišči ostankov predzgodovinske in rimske materialne kulture še danes dokazujejo svoj obstoj v preteklosti.

Kaštelir leži severozahodno od Kort nad Izolo. Njegov vrh (269 m nadmorske višine) je obsežna planota elipsoidne oblike. Močan prečni nasip deli to planoto v nižji vzhodni in višji zahodni del. Zahodno in južno pobočje Kaštelirja je strmo, razdeljeno v manjše terase, kar je v skladu s precejšnjo strmino obeh pobočij. Večje terase na položnejšem severnem pobočju se končujejo ob glavni cesti Korte Izola. Najpoložnejše je vzhodno pobočje in na tej strani še danes poteka ob robu platoja močan nasip, ki se vleče v loku od južnega proti severnemu robu, kjer se na lepem izgubi. Jedro obeh nasipov, na katere danes odlagajo kamenje, dobljeno pri čiščenju polja, še ni ugotovljeno.

Sondažna izkopavanja na tem področju, ki jih je opravil v letih 1956 in 1957 Mestni muzej v Piranu, so prinesla zelo skromne podatke. V večini primerov smo naleteli na temeljno plast »fliš« ž 20 do 50 cm globoko. Le na redkih predelih je bila plast zemlje debelejša. Vzrok za to moramo iskati v delovanju erozije, ki je pogost pojav na vseh naših gradiščih. Poleg tega je vsa površina obdelana, zato so tudi najdbe slabo ohranjene, stratigrafija pa uničena.

Keramika, kot tudi redki metalni predmeti, so ohranjeni le fragmentarno. V prvi vrsti je na kaštelirju zastopana groba kaštelirska keramika s fragmenti črno in rdeče pečenih posod, katerih glina je močno mešana z drobnimi zrci peska. Iz številnih, toda majhnih keramičnih delcev ni bilo mogoče ugotoviti oblike posod, katerim so pripadali. Ročaji so polkrožno oblikovani in ovalnega prereza. Večji del pripadajo posodam iz črno pečene gline, pomešane z drobnim peskom. Ustja posod, v kolikor so ohranjena, so večinoma zapognjena navzven. Sledovi okrasa posod so ohranjeni le na redkih fragmentih. Prevladuje motiv vrezanih linij in plastičnih reber z globokimi vtisi. Fragmenti finejše keramike so redki. Prav tako so redki metalni predmeti ali njihovi deli. V sondi II na zahodnem delu platoja je bil najden le bronast obroč oglatega prereza, bronast ploščat prstan ter lok bronaste fibule, ki spada v eno izmed variant certoških fibul pozne starejše železne dobe.

Že na osnovi teh omenjenih skromnih najdb, ki s svojo strukturo povsem ustrezajo materialu, najdenem na drugih istrskih kaštelirjih, lahko domnevamo, da je Kaštelir nad Kortami tudi v prazgodovini imel velik pomen. Več podatkov o tem pa bi nam posredovala le sistematična raziskovanja na platoju Kaštelirja, njegovih nasipov ter bližnje okolice.

Tudi v mlajšem obdobju, v obdobju rimske okupacije Istre, je naš Kaštelir služil svojemu namenu. Med zgoraj omenjenimi najdbami so bili pomešani v sondah vzhodnega, predvsem pa zahodnega dela Kaštelirja, fragmenti keramičnih posod, ki jih po načinu pečenja in drugih značilnostih lahko uvrstimo med ostanke rimske materialne kulture. V prvi vrsti spadajo sem fragmenti rimskih amfor, ki so zastopani s številnimi ročaji, ustji in drugimi deli. Pogosta so tudi dna amfor, večji in manjši kosi naselbinske rimske opeke in železni žebli s polkrožno odebeljeno glavico.

Sl. 1. Dno grobne jame z odstranjeno ogljenino

Na jugovzhodnem pobočju Kaštelirja, ki se položno spušča proti Čedljam, je bilo izkopanih pet sond. Samo v eni izmed njih, v sondi XV, ki je bila izkopana v vinogradu posestnika Petra Mejaka iz Kort 114 (parcelna številka 1101/2), smo naleteli na pomembnejšo najdbo. Že številni fragmenti grobo in fineje izdelane keramike, ki so ležali v edini zemeljski plasti, plasti obdelovalnega humusa, so pritegnili nase večjo pozornost in nam tudi dali povod, da smo sondo razširili v jugovzhodno smer ter tako prišli do naslednjih podatkov:

Plasti obdelovalnega humusa, ki je bila debela od 35 do 45 cm, je sledila temeljna kamenina, ki jo tvorijo flišne plasti. V to temeljno plast je bila vsekana 2,5 m dolga, 2,1 m široka in 0,79 m globoka jama. Zaradi trde spodnje plasti fliša ima dno jame manjše dimenzije. Dno je bilo 14 cm na debelo pokrito z ogljenino, v enem kotu do 22 cm. Predmeti, ki so ležali na dnu jame, pokriti s to plastjo, so bili ohranjeni fragmentarno (sl. 1). Uspelo nam je delno rekonstruirati le dve oljenki znamke FORTIS (T. I, sl. 1, T. II, sl. 4) ter gornji ploskvi dveh oljenk z reliefno okrašeno gornjo površino (T. I, sl. 2, T. II, sl. 1, 2). Razmeroma dobro ohranjena sta še dva balzamarija iz prozornega in dva iz svetlozeleno obarvanega stekla (T. V,

sl. 1, 2, 3). Razen številnih drobcev glinastih posodic je ležalo tu še nekaj železnih žebčev s polkrožno odebeljeno glavico, bronasta pinceta in še nekaj fragmentov iz bronu, ki so verjetno pripadali eni sami posodi (T. VI, sl. 1, 2, 3). Še skromnejše so bile najdbe v plasti, kjer je bila ogljenina mešana z zemljo. Odstotek ogljenine se je postopno nižal, tako da 55 do 40 cm visoko ogljenina izgine, sledi pa plast močno stlačene zemlje.

V spodnjem delu jame, v omenjenih dveh plasteh, so bili najdeni fragmenti fineje in bolj grobo izdelanih glinastih posod. Najštevilnejši so med njimi delci ostenja in dna majhnih posodic iz sivo pečene gline, pomešane z drobnimi zrnci kremenca. Zunanja in notranja površina sta zglajeni (T. II, sl. 3, T. VI, sl. 4). Kljub številnim fragmentom pa nam ni uspelo rekonstruirati nobene teh posodic. Delci enake strukture so ležali raztreseni tudi zunaj v neposredni bližini izkopane jame. V jami kot zunaj nje so ležali še posamezni delci terre sigillate (T. IV, sl. 3, 6, 7).

Zanimiva je bila ureditev zgornjega dela jame. Obložena je bila s kamnitimi ploščami, ki so bile do 15 cm odmaknjene od sten jame. Ta vmesni prostor je bil izpolnjen z zemljo pomešano z drobnim kamenjem. Tudi tu so bili raztreseni drobci glinastih posod. Plošče so segale tudi do 40 cm globoko v že omenjeno plast močno stlačene zemlje in ohranile samo še na eni strani prvotno navpično lego. Na ostalih straneh so bile plošče le redke in so ležale položno proti notranjosti jame. Notranjost tega obloženega prostora je bila napolnjena z drobnim nametanim kamenjem, med katerim so bile poleg fragmentov keramike, ki jo lahko enačimo z dosedaj omenjenimi keramičnimi najdbami, še ostanki lobanje in drugih delov človeškega okostja (sl. 2).

Ker so vsi v jami najdeni predmeti zastopani le fragmentarno, naj omenim tu le nekaj pomembnejših.

1. Trup rimske glinaste oljenke znamke FORTIS. Plastičen obroč, ki loči srednji, nižji del gornje površine oljenke od ramena, ni zaključen, temveč je izpeljan na vrat svetilke, ki pa v tem primerku ni ohranjen. Na ramenu so za okras tri bradavičaste izbokline. Na dnu je ohranjen pečat FORTIS, obkrožen z dvema koncentričnima krogoma. Črke so slabo vidne. Višina svetilke je 3,4 cm, premer gornje ploskve je 7,2 cm, premer spodnje ploskve pa 4,5 cm (T. II, sl. 4, inv. št. 137).

2. Del trupa z vratom oljenke znamke FORTIS. Plastičen obroč, ki loči srednji nižji del gornje ploskve od njenega ramena, ni zaključen, temveč prehaja v vrat, tako da tvori nekak kanal, ki se na koncu razširi ter obrobja krožno odprtino. Majhna krožna odprtina je tudi na sredi vratu, ki pa je nekoliko poškodovana. Dno svetilke ni ohranjeno. Svetilka je visoka 3,5 cm. Dolžina ohranjenega dela je 10 cm, širina pa 6 cm. Glina je rdečerrjavo pečena (T. I, sl. 1, inv. št. 136).

3. Delno ohranjena zgornja ploskev reliefno okrašene oljenke. Na gornji konkavno oblikovani krožni ploskvi je bila reliefna podoba. Danes je viden le še del ptice, rep in perot, verjetno orla, ki v krempljih nosi plen — zajca. Rame je profilirano. Nos oljenke ni ohranjen, pač pa samo njegov volutni zaključek. Fragmenti so ležali v oglju in so zato tudi od ognja ožgani in deformirani. Premer diska je 8,5 cm (T. I, sl. 2, inv. št. 141).

4. Fragment gornje, konkavno oblikovane krožne ploskve oljenke z reliefno podobo. Vidne so figure dveh ovnov in dveh ovčev na paši. Druga polovica diska ni ohranjena. Rob je profiliran. Velikost ohranjenega fragmenta je 6,8 × 5,5 cm (T. II, sl. 1, inv. št. 129).

5. Nos oljenke, ki je verjetno pripadal oljenki na tabeli II, sl. 1. Na koncu ima krožno odprtino. Nos je polkrožno zaključen. Dolžina nosu je 3,2 cm, višina 2,2 cm (T. II, sl. 2, inv. št. 158).

6. Fragment gornjega dela majhne posodice z navzven zavihanim ustjem. Glina je sivo pečena, pomešana z drobnimi zrcni kremenca. Zunanja in notranja površina sta zglajeni. Velikost fragmenta je $3,4 \times 1,2$ cm, debelina ostenja je 2 mm (Tab. II, sl. 3, inv. št. 244).

Sl. 2. Gornji del grobne jame, obložen s kamnitimi ploščami, z nametanim kamenjem, med katerim so najdeni ostanki človeškega okostja

7. Fragment dna z delom ostenja posodice. Glina je sivo pečena, pomešana z drobnimi zrcni kremenca. Zunanja in notranja površina sta zglajeni. Velikost fragmenta je $2 \times 1,1$ cm. Ostenje je 4 mm debelo (T. VI, sl. 4, inv. št. 165).

8. Prstanasto dno posode iz sivo pečene gline, pomešane z drobnimi zrcni kremenca. Premer dna je 3,6 cm (T. III, sl. 2, inv. št. 164).

9. Spodnji del posode z ravnim dnom iz sivočrno pečene gline, pomešane z drobnimi zrcni kremenca. Ostenje je 4 mm debelo. Premer dna je 7 cm, višina ohranjenega dela posode pa 7,2 cm (T. III, sl. 1, inv. št. 158).

10. Fragment dna s spodnjim delom ostenja skodelice iz dobro prečiščene in tanke, temnorjavo pečene gline. Zunanja in notranja površina sta zglajeni do sijaja. Dno z omfalosom prehaja v ostenje posode, ki se le polagoma krožno oblikuje. Velikost fragmenta je $4,5 \times 7$ cm, premer dna pa 3,4 cm (T. V, sl. 4, inv. št. 216).

11. Isti posodi kot fragment na tabeli V, sl. 4 je verjetno pripadal drugi fragment na tabeli I, sl. 3, inv. št. 217, in sicer gornjemu delu ostenja. Ob gornjem robu fragmenta potekata dve plitvi kaneluri. Spodnji del fragmenta pa je v loku zavrt navznoter. Velikost fragmenta je $2,3 \times 4,2$ cm.

12. Fragment spodnjega dela skodelice na 1,5 cm visoki votli nogi — terra sigillata. Skodelica je bila rdečerjavo obarvana. Na sredini notranje strani dna je delno ohranjen pravokotni pečat. Vidne so črke INFIR, medtem ko zadnje manjkajo. Ohranjeni del dna meri $9 \times 5,2$ cm (T. IV, sl. 7, inv. št. 161).

13. V loku izoblikovan fragment ostenja z gornjim robom skodelice — terra sigillata. Zunanja in notranja površina sta rdečerjavo obarvani. Velikost fragmenta je 11×3 cm (T. IV, sl. 6, inv. št. 165).

14. Fragment ostenja posode iz rumenordeče pečene gline, delane na lončarskem vretenu (sledovi vretena so še vidni na notranji strani). Zunanja stran ima hrapavo površino — barbotin okras. Velikost fragmenta je $5,3 \times 5$ cm, debelina ostenja pa 3 do 4 mm (T. IV, sl. 5, inv. št. 227).

15. Fragment skodelice na nizki votli nogi — terra sigillata. Notranja in zunanja površina sta rjavordeče obarvani. Velikost fragmenta je 3×3 cm (T. IV, sl. 3, inv. št. 214).

16. Delno ohranjen vrč iz rjavo pečene gline. Zunanja površina je zglijena. Ozek cilindričen vrat prehaja v trup, ki ima največji obseg v svoji spodnji polovici. Višina ohranjenega dela je 8,8 cm, največji obseg meri 6,8 cm, debelina ostenja pa je 3 mm (T. IV, sl. 2, inv. št. 160).

17. Fragment gornjega dela posode iz sivorjavo pečene gline. Ustje je zavihano navzven in na robu zaobljeno. Velikost fragmenta je $4,2 \times 3,6$ cm, debelina ostenja je 8 mm (T. IV, sl. 4, inv. št. 151).

18. Fragment gornjega dela posode iz rdečerjavo pečene gline. Zunanja površina je zglijena. Ustje je zapognjeno navzven. Vrat prehaja preko kratkega ramena v trup posode. Za okras je bila plitva valovnica iz treh vzporedno potekajočih linij. Velikost fragmenta je $6,8 \times 5,4$ cm (T. IV, sl. 8, inv. št. 152).

19. Fragment vratu posode iz svetlordeče pečene, dobro očiščene gline. Velikost fragmenta je $6,9 \times 2$ cm, debelina pa je 6 mm (T. IV, sl. 9, inv. št. 157).

20. Gornji del vratu z ostenjem rimske amfore iz svetlordeče pečene, dobro prečiščene gline. Premer vratu je 12,5 cm. Verjetno k isti posodi, samo k spodnjemu delu vrata spada fragment iz prav tako svetlordeče pečene gline. Ohranjen je prehod vrata v rame posode. Debelina ostenja je 7 mm (T. IV, sl. 1, inv. št. 153, 154).

21. Balzamarij iz svetlega prozornega stekla, s cilindričnim vratom in kroglastim trupom. Premer trupa je 4,8 cm, višina stekleničke po 6,7 cm (T. V, sl. 1, inv. št. 129).

22. Balzamarij iz zelenkasto obarvanega stekla. Steklenička s prvotno cilindričnim vratom in kroglastim trupom je ležala med ogljenino in je zaradi vročine deformirana. Visoka je 5 cm (T. V, sl. 2, inv. št. 130).

23. Balzamarij iz prozornega, rahlo zelenkastega stekla. Trup stekleničke podolgovate oblike, s cilindričnim vratom in odebeljenim navzven zavihanim ustjem. Premer meri 2,5 cm, višina pa 7,6 cm (T. V, sl. 3, inv. št. 134).

24. Bronasto dno posode neznane oblike. Dno je okroglo s prstanastim podstavkom ter koncentričnimi krogi na zunanji površini. Premer dna je 4,5 cm (T. VI, sl. 1, inv. št. 250).

25. Fragment bronaste pločevine z rebrasto zunanjo površino. Fragment je 7,5 cm dolg in 1,7 cm visok (T. VI, sl. 2, inv. št. 253).

26. Bronast, v loku oblikovan ročaj štirioglatega prereza. Ohranjen je samo en konec ročaja, ki je v obliki zanke zavihan navzgor (T. VI, sl. 3, inv. št. 261).

27. Bronast novc iz Avgustove dobe, slabo ohranjen.

AV: Avgustova glava

RE: Vrata Iuno monete, SC, PROVIDENT

28. Železen žebelj s podolgovato glavico ter pravokotno zakrivljenim spodnjim delom trupa. Prerez trupa je pravokotne oblike. Žebelj je dolg 9,5 cm (T. III, sl. 3, inv. št. 257).

29. Fragmentarno ohranjena koščena igla, okroglega prereza. Premer najdebelejšega ohranjenega dela je 6 mm (T. VI, sl. 5, inv. št. 268).

Raziskovanja na tem mestu so pokazala, da lahko nedvomno govorimo o grobni jami, izkopani v plasti fliša. V gornjem delu grobne jame, obložene s kamnitimi ploščami, so bili najdeni ostanki človeškega okostja in majhni fragmenti keramike in stekla, medtem ko je v spodnjem delu jame le tu in tam med ogljenino ležal kak delček ožganih kosti. V zvezi s to notranjo ureditvijo grobne jame in slabo ohranjenimi, v jami in izven nje raztresenimi ostanki materialne kulture, pa nastane nekaj vprašanj, na katera lahko samo delno odgovorimo.

Spodnja plast — ogljenina je bila v zvezi s posmrtnimi obredi. Verjetno je, da so mrliča sežgali nekje v neposredni bližini groba, ostanke grmade s pridevki pa so šele po sežiganju položili v jamo. V prid te domneve govore poleg ogljenine na dnu jame še ostanki materialne kulture, večinoma uničeni od ognja, njihovi deli pa brez reda razmetani med ogljenino in v plasti nad njo. Na vprašanje, v kaj so shranili pokojnikov pepel, ne moremo odgovoriti, temveč lahko to samo domnevamo. Posoda s pepelom se nam ni ohranila in če je obstajala, bi bila lahko tudi lesena, ali pa je služila v ta namen manjša grobo izdelana posoda iz sivočrno pečene gline, močno pomešana z drobnimi zrnci kremenca. Ležala je nad ogljenino na dnu jame. Ohranjen je le njen spodnji del (T. III, sl. 1). Verjetno pa je bil pepel raztresen v jami, za kar bi govorili karbonizirani delci kosti, ki smo jih zasledili med ogljenino in v plasti nad njo.

V gornjem, s kamenjem obloženem delu jame, pa so bili najdeni ostanki človeških kosti. Vse kaže, da imamo v tem primeru opraviti s poznejšim skeletnim pokopom v že obstoječi grob. S tem kasnejšim pokopom pa je bil uničen gornji del starejšega groba, kar je verjetno tudi vzrok, da so ležali tudi kosi stekla, deformirani od ognja in številni fragmenti fineje ali grobo izdelanih glinastih posod poleg ostankov človeškega skeleta v jami in tudi izven nje (T. IV, sl. 2, 5, 6, 7, 8, T. VI, sl. 4, T. V, sl. 4). Plast močno stlačene zemlje, ki je bila do 16 cm debela in ki je segala do 40 cm globoko, je torej predstavljala mejo med starejšim spodnjim in mlajšim gornjim grobom. Vendar pa tudi gornji skeletni grob ni ostal nepoškodovan. Pred nedavnim so ga uničili kmetje pri poljskih delih. Tako je od omenjenega skeleta ostalo le nekaj lobanjskih kosti in kosti udov, raztresenih med drobnim kamenjem (sl. 2).

Čeprav so skromni, so vendarle dragoceni podatki, ki so nam jih izluščile najdbe iz spodnjega dela jame. Od predmetov, ki so se dali delno rekonstruirati, naj omenim le del posode na tabeli III, sl. 1 in oljenke, ki nam za časovno opredelitev najdišča nudijo največ podatkov.

V grobu v Kortah sta bila zastopana dva tipa glinastih oljenk, in sicer oljenke z reliefno okrašeno gornjo ploskvijo ter tako imenovane pečatne oljenke. Prvemu tipu sta pripadali dve oljenki, od katerih sta se nam ohranila le dela njune gornje, konkavno oblikovane ploskve (T. I, sl. 2, T. II, sl. 1). Tako imenovano ogledalo ali disk, ki predstavlja najbolj karakterističen del oljenk z reliefno okrašeno gornjo ploskvijo, obdaja profilirano rame. Reliefne podobe so na naših primerkih živalske,

ker pa sta žal gornji ploskvi le delno ohranjeni, se ne da ugotoviti njihova vsebina. Glede na obliko nosa ter profilacijo ramena lahko med oljenkami z reliefno podobo na gornji ploskvi razlikujemo več tipov. Oljenki, katerima pripadata naša dva fragmenta, lahko uvrstimo v skupino, ki jo je Loeschcke označil kot tip I, in sicer v zgodnjo fazo tega tipa. Časovno jih postavlja v pozno avgustovski čas,¹ torej v prvo polovico prvega stoletja, kar ustreza tudi Menzelovi časovni opredelitvi tega tipa oljenk.²

Bolje od teh dveh primerov sta ohranjeni dve oljenki iz skupine pečatnih oljenk znamke »FORTIS« (T. I, sl. 1, T. II, sl. 4). Oba naša primerka spadata v skupino pečatnih oljenk, ki ustreza Loeschckejevemu tipu X.³ Značilno za te svetilke je, da imajo na dnu vtisnjen lončarjev pečat, na gornji površini pa plastičen obroč, ki obkroža nižjo srednjo ploskev — disk in ga istočasno loči od ramena oljenke. Na ramenu so navadno dve ali tri plastično postavljene bradavičice. Plastičen rob za ramenom ne tvori zaključenega kroga kot pri oljenkah tipa IX, pač pa prehaja na vrat oljenke, tako da tvori nekak kanal, ki obkroža še odprtino na koncu vrata. Iste značilnosti opazimo tudi na naših primerkih, od katerih pa je pri enem poškodovana gornja ploskev trupa, pri drugih pa vrat oljenke. Za predhodno obliko ima Loeschcke tip IX⁴ z zaključnim ramenskim obročem, ki pa prehaja preko razvojnih stopenj v zgoraj opisani tip X. Kot piše Menzel,⁵ je bil starejši tip IX v uporabi v zadnji četrtini prvega stoletja naše ere in to poleg reliefnih oljenk. Okoli leta 100 n. e. pa se začne uveljavljati tip X.⁶ Po Loeschckeu so ta tip v popolni obliki izdelovali v II. in III. stoletju n. e., medtem ko po novcih, najdenih ob tem tipu v Panoniji, D. Iwanyi domneva, da so bile oljenke tipa XVII,⁷ kar ustreza Loeschckejevemu tipu X, v uporabi že prej, to je v I. stoletju n. e., pa tudi dlje. Prvi izdelovalec oljenk z odprtim ramenskim obročem je bil lončar Fortis, čigar ime je ohranjeno na dnu pečatne oljenke iz groba v Kortah.

Oljenke, bodisi reliefne ali pečatne, čeprav samo delno ohranjene, so nam v pomoč pri časovni opredelitvi groba. Glede na to, da so bile oljenke, kakršnim sta pripadala tudi naša fragmenta dveh zgornjih ploskev v uporabi še v I. stoletju n. e. in da so bile druge, pečatne oljenke z nezaključenim ramenskim obročem v rabi v II. stoletju n. e. in še prej, lahko tudi nastanek spodnjega žganega groba postavimo na konec prvega ali na začetek drugega stoletja naše ere. Tudi bronasti novec iz Avgustovega časa, ki smo ga našli med ogljenino in ki je bil lahko v uporabi še vse I. stoletje n. e., potrjuje zgoraj omenjeno domnevo.

Težja je časovna opredelitev gornjega skeletnega groba. Le-ta je bil popolnoma uničen in zato se tudi niso ohranili pridevki k skeletu. Vprašanje gornjega skeletnega pokopa, ki je bil izvršen v zgornji del že obstoječe grobne jame, ostane zaradi pomanjkljivih podatkov odprto.

V neposredni bližini opisane najdbe, na jugovzhodnem pobočju kaštelirja so bile izkopane še štiri sonde, v katerih pa ni bilo nikakršnih kulturnih ostankov.

¹ S. Loeschcke, *Lampen aus Vindonissa*, 212.

² H. Menzel, *Antike Lampen im Römisch-germanischen Zentralmuseum zu Mainz*, 30.

³ Loeschcke, l. c. 280 in sl.

⁴ Loeschcke, l. c. 291.

⁵ Menzel, l. c. 60.

⁶ Menzel, l. c. 60.

⁷ D. Iwanyi, *Die pannonischen Lampen*, Budapest 1955, Tab. XLVIII, sl. 6—10.

Da bi zavarovali rodovitno prst pred odnašanjem, pa tudi zaradi lažjega obdelovanja, so domačini že zdavnaj prekopali hrib in uredili terase za svoje kulture. Ob urejevanju teh kaštelirskih teras, na katero je razdeljeno tudi jugovzhodno pobočje, ki se položno spušča proti Čedljam, lahko domnevamo, da je bil skoraj gotovo uničen kak grob. Zato do sedaj tudi še ne moremo reči, ali je bil grob na tem pobočju le osamljen primer ali ne. Odgovor na to vprašanje bi nam morda dalo le nadaljnje sistematično raziskovanje tega področja.

RIASSUNTO

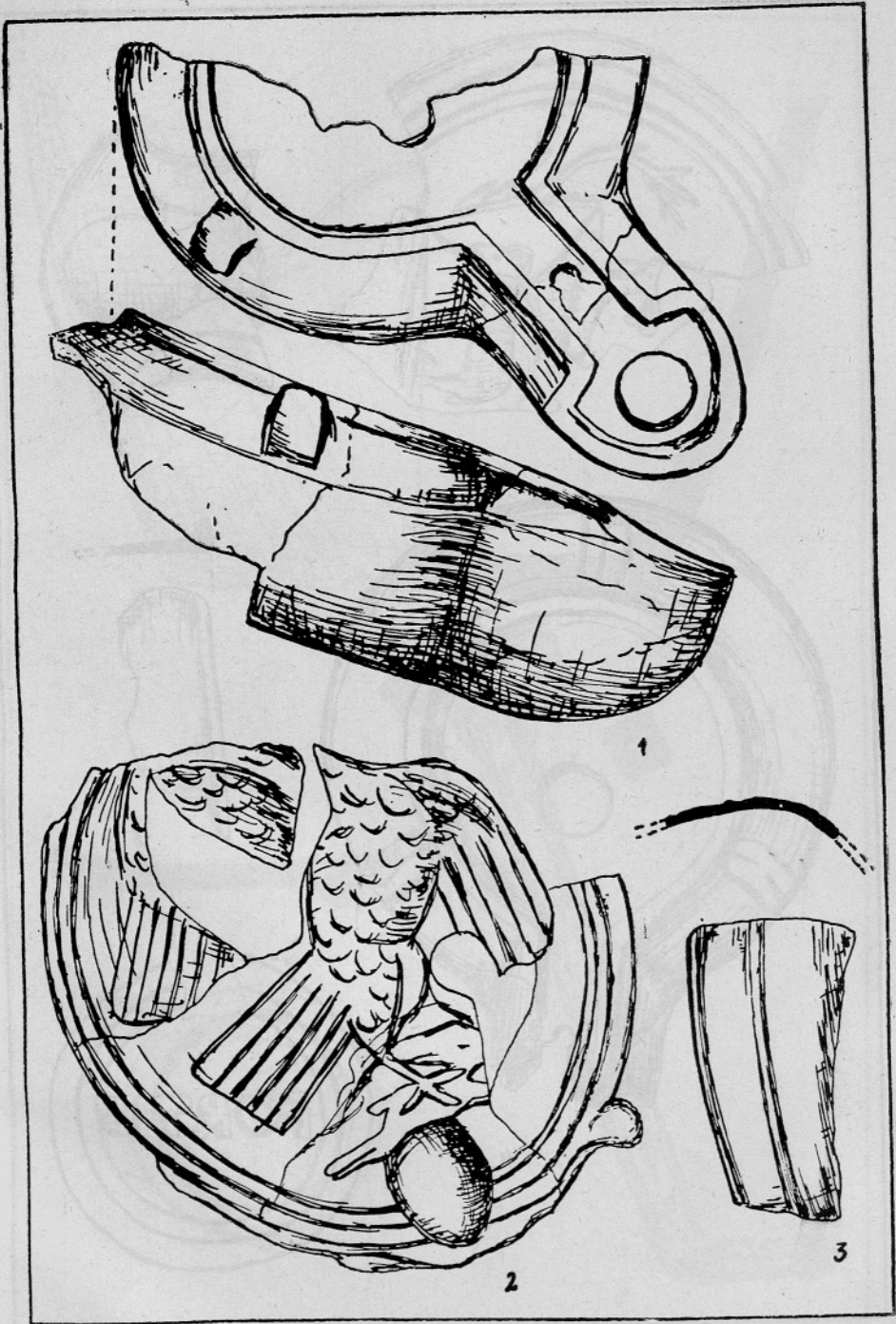
Ritrovamenti archeologici nel castelliere di Corte d'Isola

A Nordovest di Corte d'Isola in Istria, a 269 m sopra il mare si trova il colle detto »Kaštelir« (Castelliere). La vasta piattaforma sul colle è divisa da una scarpata in due parti, una orientale e una occidentale. Lungo il margine orientale del castelliere, dove il colle pende di meno, sotto l'alta scarpata odierna che decorre dall'estremità meridionale del castelliere verso quella settentrionale, probabilmente è ancora conservato il nerbo della scarpata preistorica o romana. Sul colle Kaštelir non sono stati ancora eseguiti degli scavi sistematici; conosciamo soltanto dei ritrovamenti casuali per opera di agricoltori intenti ai lavori dei campi. Anche i sondaggi effettuati dal Museo civico di Pirano negli anni 1956 e 1957 diedero dei risultati assai modesti. La stratigrafia andò perlopiù distrutta, perciò anche i resti di ceramica preistorica e romana e i pochi oggetti di metallo sono mescolati tra di loro.

Più importante è invece un ritrovamento sul fianco sudorientale del castelliere. In una vigna (parcella Nr. 1101/2) è stata trovata una tomba romana di combusto, con probabile sovrapposizione di una tomba di inumato. Il fondo della tomba più antica, di cremato, è coperto di carboni tra cui si trovano frammenti di ossa bruciate, presenti anche nello strato superiore, dove i carboni sono misti a terra. Lo strato successivo, formato da terra molto schiacciata, dello spessore di 16 cm, rappresenta già il limite, ossia il fondo della tomba più recente, di inumato, circondata da lastre di pietra. I materiali più importanti e che insieme ci offrono qualche appoggio per una datazione almeno approssimativa, sono stati trovati nello strato inferiore, tra i carboni.

Accanto a frammenti fittili appartenenti a vasi diversi si possono ricordare due lucerne con bollo FORTIS parzialmente conservate, la superficie superiore di due altre lucerne, con rilievi, e la parte inferiore di un rozzo vaso fittile di terra cotta grigionera mista a granellini di quarzo. In metallo, abbiamo riscontrato solo alcuni chiodi di ferro, dei frammenti di bronzo e una moneta bronzea del tempo di Augusto. Frammenti di ceramica della stessa struttura come quelli trovati nella parte inferiore della tomba erano sparsi anche più sopra, nella tomba e fuori di essa.

La tomba più antica, di combusto, si può datare — specialmente in base ai resti delle lucerne — suppergiù nella seconda metà del primo oppure nel principio del secondo secolo della nostra era; la moneta trovata sul posto non contraddice a questa tesi. Non si può invece stabilire il tempo della sepoltura a inumazione con cui fu sconvolta la parte superiore della tomba preesistente. Poichè nei lavori dei campi la tomba di inumato andò distrutta, ci manca su di essa ogni dato.

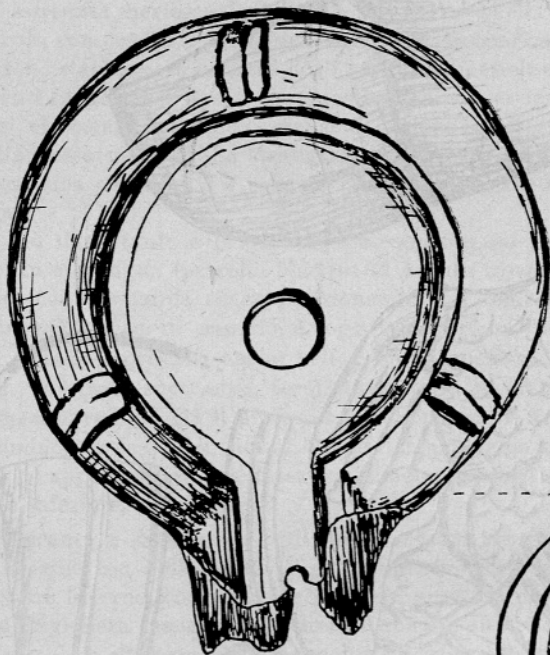

1

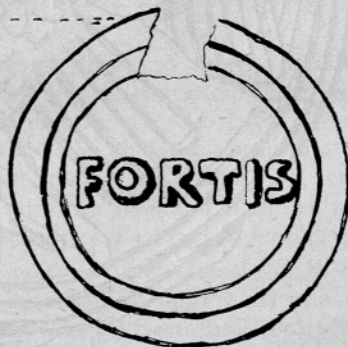
2

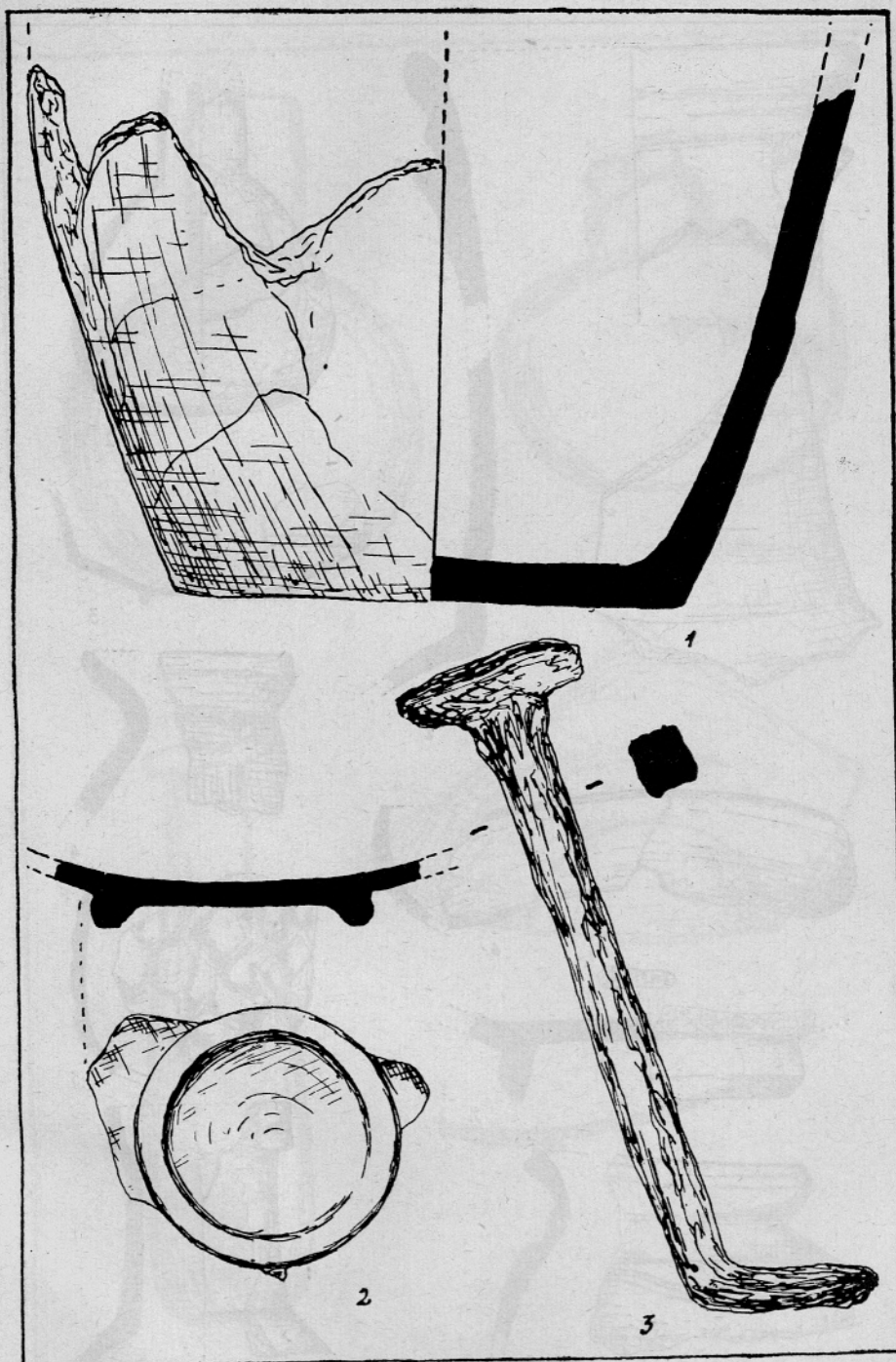

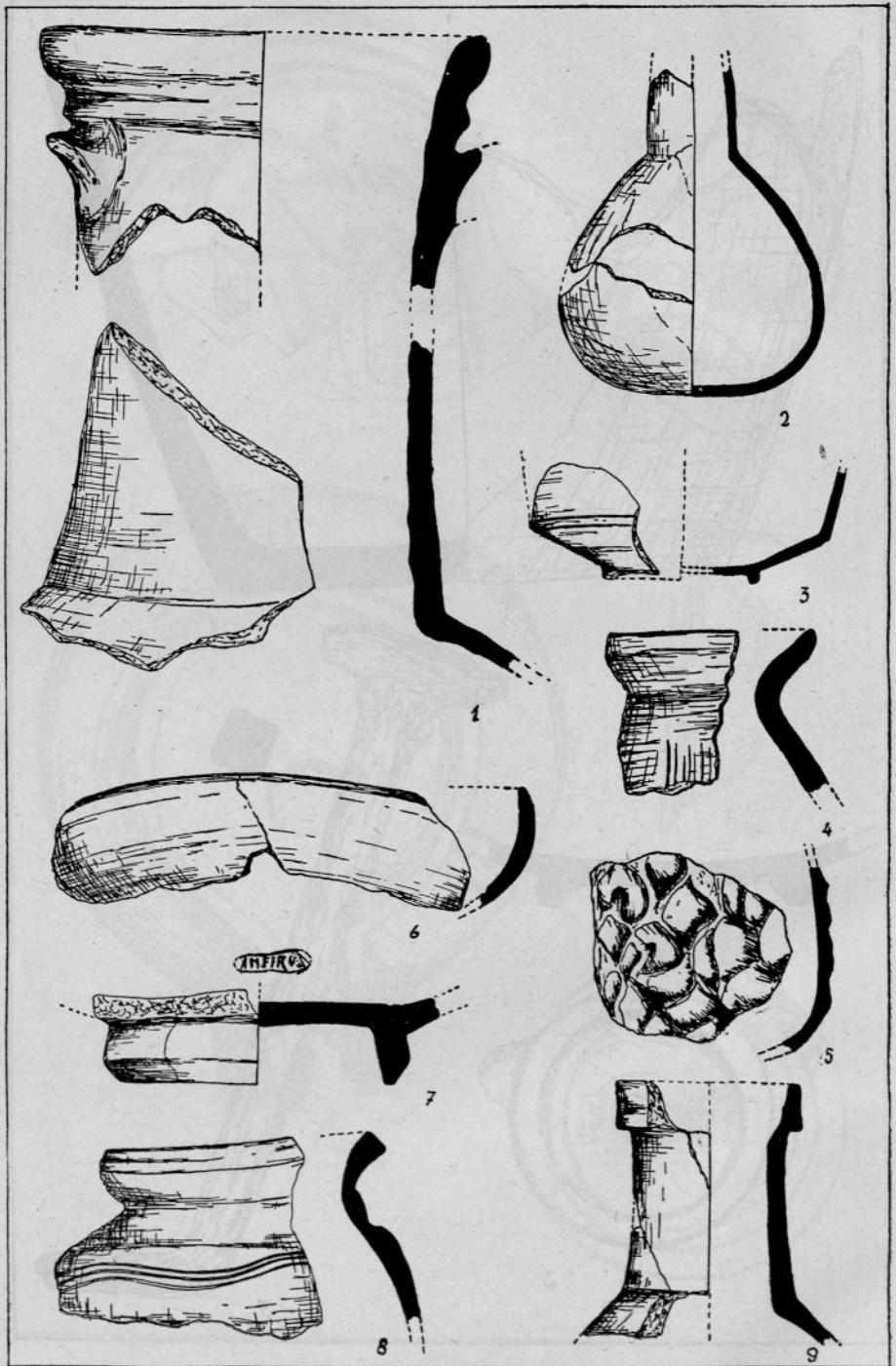
4

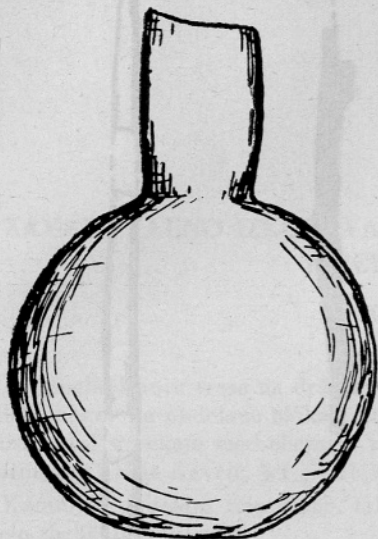

3

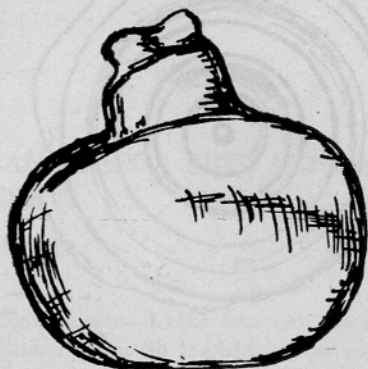

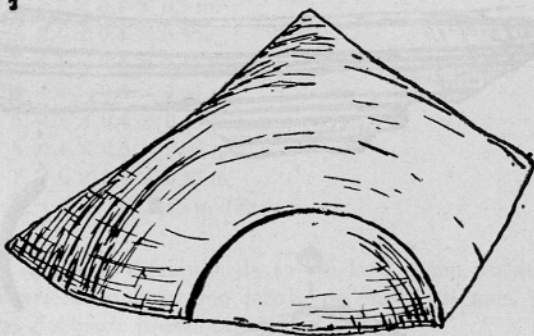
1

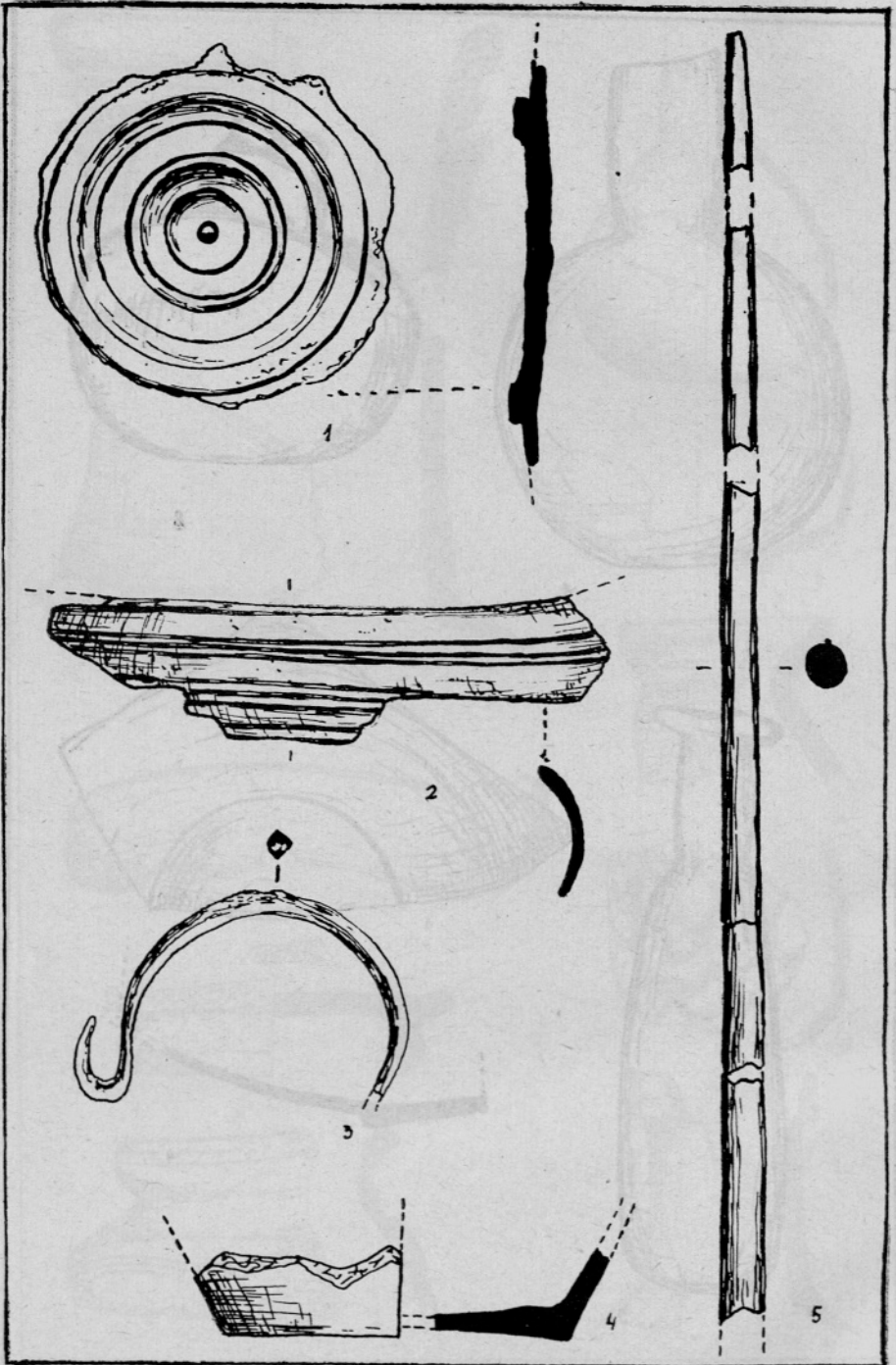
2

3

4

ZAVAROVALNO IZKOPAVANJE ANTIČNEGA PRISTANIŠČA V BELI CERKVI

VINKO ŠRIBAR

Pri poglobljanju trase na državni cesti Novo mesto—Krško leta 1957. so zadeli pri Beli cerkvi¹ na obdelane bloke konglomerata. Preden jih je buldožer premaknil, so ležali kosi v nekem medsebojnem redu. Naknadno rekonstrukcijo je naredil po spominu ing. Stane Kavčič, šef gradbišča.²

Kamni so obdelani zelo grobo, tako, da se povsod poznajo vdolbine od dleta. So zelo različnih velikosti:

1. $1,7 \times 0,4 \times 0,5$ m
2. $2,4 \times 0,4 \times 0,3$ m
3. $1,4 \times 0,4 \times 0,45$ m
4. $1,4 \times 0,4 \times 0,45$ m
5. $1,3 \times 0,4 \times 0,45$ m
6. $1,4 \times 0,6 \times 0,05$ m
7. $1,6 \times 0,9 \times 0,45$ m
8. $1 \times 0,9 \times 0,45$ m (Priloga 1)

Že pri površnem pregledu dimenzij opazimo, da so vsi kosi razen polstebrov enako debeli, t. j. 45 cm. Tudi pri širini opažamo težnjo po enotnosti mer, tako: $1 \times 0,9$, $2 \times 0,6$ in $2 \times 0,4$ m. Pri dolžinah prevladuje 1,4 m.

Pri natančnejšem pregledu trase, v ovinku med profiloma 435 in 434, oziroma med parcelama kat. št. 2661/1 in 2661/2 k. o. Bela cerkev smo opazili, da leži v profilu izkopa ob severnem robu ceste podolgovat kamen. Ležal je osamljen v ilovici, 1 m pod površino (sl. 1). Na dnu izkopa za kanal, južno od ceste nasproti omenjenemu kamnu, je bila kamnita plošča. Pri izkopavanju obeh kamnov smo odkrili sledeče: plošča severno od ceste je ležala skoraj horizontalno in je bila obložena s šestimi skoraj navpično stoječimi kamni (Priloga 2). Vsi kamni so iz domačega apnenca in različnih velikosti.³ Tako:

1. $0,1 \times 0,85 \times 0,7$ m
2. $0,3 \times 0,46 \times 0,28$ m

¹ Dela na cesti je izvajala Investicijska skupina za izgradnjo avtoceste Ljubljana—Zagreb. Najdba je bila na 11.437 km začasnega priključka avtocesti Smednik—Kronovo, med profiloma 436 in 425.

² Za storjeno uslugo se prav lepo zahvaljujemo.

³ Številke kamnov so označene na prilogi 2.

3. $0,24 \times 0,20 \times 0,13$ m
4. $0,20 \times 0,65 \times 0,06$ m
5. $0,35 \times 0,28 \times 0,12$ m
6. $0,10 \times 0,18 \times 0,12$ m
7. $0,15 \times 0,20 \times 0,12$ m

V drugi fazi izkopavanja smo odkrili ploščo 1. Pokazala se je zemlja z negativnim odtisom pravkar snete plošče. Ob daljši osi groba sta bili vidni ustji dveh keramičnih posod. Z odstranjevanjem zemlje je prišla na dan še ena posoda. Torej tri: manjša hruškaste oblike na zahodni strani, večja trebušaste oblike na vzhodni strani, med obema pa je bila skodela. V skodeli in manjši posodi so bili ostanki žganine, kosti in oglja (Priloga 2; sl. 1, 2).

1. Keramična posoda iz fino prečiščene, rumeno pečene ilovice (inv. št. 4, Priloga 3, sl. 2). Premer ustja je 11 cm, dna 8 cm in največjega oboda 17 cm, višina pa je 19 cm. Ta keramični tip je številno zastopan na žarnem grobišču v Muralto-villa Liverpool,⁵ v Minusiocadra,⁶ Muralto Biancha.⁷ Za šolski primer popolne analogije nam lahko služi posoda iz skeletnega groba 19 v Muralto,⁸ kjer so vsi grobovi datirani v čas I. in II. stoletja n. št. Bonisova navaja primere iz Keszthelya, Hajdine in Drnovega⁹ itd., za katere ugotavlja, da so v rabi v I. in II. stoletju n. št.¹⁰

2. Keramična posoda iz fino prečiščene, rumeno pečene glinice (inv. št. 7, Priloga 3, sl. 3). Premer ustja 14 cm, dna 9 cm, višine 26 cm, največjega oboda 22 cm.

V svrji študiji o vzhodnoalpski keramiki našteva Schörgendorfer nekaj analogij,¹¹ za katere ugotavlja, da spadajo v čas poznega I. ali II. stoletja n. št.¹² Tudi Bonisova stavlja svoj primer iz Keszthelya v I. ali II. stoletje.¹³

3. Skodela, izdelana iz fino prečiščene, rdeče žgane ilovice (inv. št. 8, Priloga 3, sl. 1). Površina je prevlečena s tenkim temnordečim premazom. Dno posode je pokrito z majhnimi vdolbinicami. Polovica roba ustja je manjkala že pred postavljanjem v grob. Premer ustja je 24 cm, širina roba ustja 4 cm, premer dna 11 cm, višina 12 cm. Skodelo te oblike zelo pogosto najdemo med rimskodobnim keramičnim gradivom v Italiji,¹⁴ tako tudi v vzhodno-alpskem¹⁵ in panonskem prostoru.¹⁶ Polnoma analogne primere poznamo iz Italije v Minusiocadra¹⁷ in pri nas v Zgornji Hajdini, Ptuj in Drnovem.¹⁸ Za ta tip skodele išče Bonisova poreklo v latenu.¹⁹

⁴ Predmeti so inventarizirani v Dolenjskem muzeju v Novem mestu.

⁵ Christoph Simonett, Tessiner Gräberfelder str. 70; poslej Simonett.

⁶ L. c. str. 125.

⁷ L. c. str. 114.

⁸ L. c. str. 86, Abb. 69.4.

⁹ Bonis Eva, Die kaiserzeitliche Keramik von Pannonien I, XVIII, 45, XVI, 11, XVIII, 11; poslej Bonis.

¹⁰ Bonis str. 42.

¹¹ Avgust Schörgendorfer, Die römerzeitliche Keramik der Ostalpenländer, T. 12, 176, T. 13, 184, T. 35, 436; poslej Schörgendorfer.

¹² Schörgendorfer, str. 19, 176, 184.

¹³ Bonis XVIII, 25, 27, str. 42.

¹⁴ Simonett, San Pietro di stabio-vignetto-Kremationsgräber.

¹⁵ Schörgendorfer, 35.

¹⁶ Bonis, T. XXI, 45.

¹⁷ Simonett, str. 167, 176, 28, 29.

¹⁸ Bonis, T. XXI, 45.

¹⁹ Bonis, str. 50.

V grobu 19 v Muralto — Liverpool je taka skodela poleg posode, kot smo jo opisali pod št. 1.²⁰ Na istem grobišču poznamo še nekaj enakih primerov, med njimi grob 8. Sorodnost groba iz Bele cerkve z grobovi v Muralto je popolna. Očitna je ne samo v keramičnih oblikah in arhitekturi groba, temveč tudi po izboru keramičnih oblik v grobovih.²¹ Zato najbrž ne bo neupravičeno reči, da ima grob iz Bele cerkve italski značaj in da spada v čas prvega, in še bolj verjetno pa drugega stoletja.

Z odkopom zemlje v kanalu južno od ceste je prišla na dan plošča velikosti $224 \times 51 \times 28$ cm, za njo pa sukcesivno objekt, kot ga vidimo na Prilogi 4. Objekt ima pravokotno obliko velikosti $4,8 \times 4,4$ m. Daljša stranica (4,8 m) je orientirana v smeri vzhod—zahod, oziroma krajša (4,4 m) v smeri sever—jug. Del stranice 1—4 in 2—3 je pod traso ceste, preostalo pa v njivi parc. št. 2670/1 k. o. Bela cerkev. Površina pravokotnika je ravna. Po načinu izdelave ima karakter tlaka, ki visi za 16,2 cm od vzhoda proti zahodu in za 17 cm od juga proti severu. Robovi stranice 1—4, 3—4 in zahodna polovica stranice 1—2 so obložene z obdelanimi kosi konglomerata. Vzhodni del objekta je pokrit z rečnimi oblicami in lomljencem. Opisani tlak leži na temelju, ki je na zahodni, severni in južni strani za 0,45 m širši od tlaka, torej ima $5,3 \times 5,25$ m. Temelj je izdelan iz oblic in lomljenca raznih velikosti. Čeprav struktura temelja kaže, da je kamen nametan, vendar lahko opazimo določen red. Stranice temeljev so navpične in zdi se, da si izmenoma sledita plast zemlje in kamna. To je posebno izrazito na južni in zahodni strani objekta. Višine temeljev niso mogli ugotoviti, ker je sonda zalita s talno vodo že v globini 2 m. Na zunanji strani, tesno ob temeljih, in sicer z zahoda, juga in vzhoda smo opazili dve 20 cm debeli črni plasti rečnega mulja. Prva je bila 0,5 m, druga pa 0,8 m pod robom tlaka. Na obeh plasteh mulja je bila tanjša plast mivke. Isto se je ponovilo v globini 2 m. Pri izkopu poizkusne sonde v samem objektu smo ugotovili, da se vlečejo opisane plasti tudi v notranjost objekta (Priloga 4; sl. 3, 4).

Stratigrafija. Površina tlaka je 1 m pod prvotno površino zemlje in 0,6 m nižje od ravni sedanje trase. Pod plastjo humusa in subhumusa je ilovica, ki sega do dna sonde. V profilu izkopa, ob vzhodni strani objekta, sta v ilovici vzporedno tekla dva tenka sloja gramoza z razdaljo 0,5 m. Isto zasledimo tudi v izkopih južno in zahodno od objekta. Posebno izrazit je više ležeči sloj. V profilu izkopa za kanal na cesti vidimo, da se ta sloj nadaljuje po vsej širini in dolžini preiskanega terena (Priloga 5).

Zahodno 15,5 m od objekta I v pravokotnem podaljšku stranice 3—4 je začetek temelja II. Osnovnica tega objekta je dolga 3,4 m. Oba vogala sta zaokrožena. Ves temelj nismo mogli odkriti, ker sega daleč pod cesto, ki je bila med delom v prometu. Temelj smo odkopali v globino cca 2 m, ker smo morali nehati z delom zaradi talne vode. Temelj je izdelan po istem načinu in iz istega materiala kot objekt I. Na opisani podlagi so ležali kamni, ki smo jih omenili v uvodu (sl. 5, 6, glej skico 2).

²⁰ Simonett, str. 86, grob 19.

²¹ Simonett, l. c. str. 86, grob 19.

Drobne arheološke najdbe

Ob robnih kamnih na južni strani objekta I so bili trije kosi iz debele svinčene pločevine:

1. Trikotni kos iz 3 mm debele svinčene pločevine (inv. št. 9, Priloga 3, sl. 4). Celotna površina je prevlečena z malto, na kateri se vidi odtis kamna. Ni dvoma, da je kos služil kot vložek med dvema obdelanima blokoma. Kos je velik $2,5 \times 7$ cm.

2. Trikotni kos iz 2 mm debele svinčene pločevine (inv. št. 10, Priloga 3, sl. 5). Površina je prevlečena z malto, na kateri se vidijo odtisi kamna. Ni dvoma, da je tudi ta kos služil kot vložek med obdelanimi kamnitnimi bloki. Kos je velik 2×5 cm.

3. Kos iz 2 mm debele svinčene pločevine (inv. št. 11, Priloga 3, sl. 6). Površina je prevlečena z malto, na kateri se vidijo odtisi kamna.

4. Pri izkopu poizkusne sonde v objektu I je bil 30 cm pod površino, med kamni, bronast obroček (inv. št. 12, Priloga 3, sl. 8). Obroček je močno patiniran. Prerez loka je pravokoten. Po zunanji strani tečejo trije žlebovi. Srednji ima premer 2 in ob robovih 0,5 mm. Zunanji premer obročka je 22 mm, notranji pa 16 mm. Prerez loka je 5×5 mm.

5. V istem izkopu je bilo več fragmentov rimske keramike, izdelane iz fino prečiščene sivo pečene gline. Med njimi je tipološko karakterističen fragment ustja z močno navzven zavihanim robom (inv. št. 13, Priloga 3, sl. 7). Fragment je velik 2×8 cm. Ta tip ustja se je močno uveljavil v II. stoletju. Analogije so zelo številne.²²

6. Med keramiko je bil tudi fragment rimske zidne opeke (inv. št. 14). Po površini so sledovi malte. Fragment je velik $6,6 \times 2$ cm.

7. Ob zahodni strani objekta II, 0,6 m pod tlakom sedanje ceste, je bila biko-nično oblikovana igla, izdelana iz bronaste žice (inv. št. 15, Priloga 3, sl. 9). Dolga je 8 cm.

V profilu izkopa za škarpo, severno od ceste v zaselku Draga, 70 m vzhodno od odcepa kolovozne poti proti Beli cerkvi, je bila gomila z žganim grobom. Grob je bil obložen s kamni (sl. 7). Pri delu je bil grob uničen, vendar je ostalo nekaj fragmentov keramike, med njimi tudi dva fragmenta ustja.

8. Fragment keramične posode z navzven zavihanim ustjem iz rjavo pečene, slabo prečiščene gline (inv. št. 16, Priloga 3, sl. 10). Površina je obdelana zelo grobo. Fragment ima $10 \times 4 \times 0,5$ cm. Posode izdelane v sorodni tehniki in s tipološko istim ustjem poznamo pri nas,²³ v Avstriji²⁴ in Italiji.²⁵ Na vseh teh najdiščih je ta keramika v rabi v glavnem v I. in II. stoletju n. št.

9. Fragment keramične posode z navzven zavihanim ustjem, izdelane iz rjavo pečene, slabo prečiščene gline (inv. št. 16, Priloga 3, sl. 11). Površina fragmenta je obdelana zelo slabo. Fragment je velik $5 \times 6 \times 1,5$ cm. Ta kos pripada tipološko isti vrsti keramike kot prejšnji (omenjen pod 8).

²² Schörgendorfer, T. XII, 175, 176, T. 13, 184, itd.

²³ Bonis, T. I, 9.

²⁴ Schörgendorfer, T. 12, 174, 171, 172.

²⁵ Simonett, str. 155, Abb. 132, 1, Minusio Cadra, grob 19; str. Abb. 136, 4.

Zaključek

Razglabljanje o praktično uporabni funkciji obeh objektov lahko temelji samo na dveh domnevah: prvič, da sta oba objekta temelja neke arhitekture, in drugič, da v pričujočem stanju predstavljata že zaključeni praktično uporabni celoti. Prva možnost je skoraj izključena, in sicer iz več nepremostljivih ugotovitev. V antičnem gradbeništvu ne poznamo objekta, ki bi imel temelje, debele čez 3 m. Ako bi tudi bila na teh temeljih arhitektura, bi našli vsaj nekaj gradbenih ostankov. Če vztrajamo pri trditvi, da sta oba objekta temelja neke arhitekture, kako si tolmačiti pričujoči vodni usedlini?

Ako domnevamo, da sta oba objekta v času svoje uporabe bila prosto stoječa, t. j., da je bil pod zemljo samo tisti del, ki je danes pod talno vodo, smo v istem trenutku postavili trditev, da sta oba objekta naknadno zasuta. To je tudi najbolj verjetno, ker si v tem primeru obe vodni usedlini lahko tolmačimo kot dva različna vodostaja. — Vsako drugo tolmačenje bi bilo manj verjetno. Zanimivo je ugotoviti, da vodnim usedlinam ustreza sloj gramoza v profilih. Da je vsa ilovica, ki pokriva objekt, sekundarno nanesena, sledi iz dejstva, da je površina objekta v času uporabe bila nad zemljo, ali da je vsaj v nekem času raven tlaka bila enaka okolici, kar dokazuje gramozna plast v profilu.

Na osnovi povedanega lahko trdimo, da sta objekt I in II bila tesno med vodo in cesto. S tem je na tem kraju določena tudi širina rimske magistrale, t. j. 5 m. V tej situaciji nam ostane samo še možnost, da oba objekta deklariramo kot cestno obvodna objekta: torej sta lahko opornika mostu ali pa rečnega pristana in broda. Ako sta opornika mostu, bi bil to prehod čez tekočo vodo, ki prihaja iz brega pravokotno na današnje korito Krke. Na to misel nas usmerja dejstvo, da je na zahodni strani objekta I obdelana površina, ali da so bili obdelani bloki na vzhodni strani objekta II. Vendar je omenjena možnost izključena, ker proti njej govorijo geografsko-stratigrafski razlogi.

Ostane nam še edina možnost, da v vodnih sedimentih na objektih I in II vidimo delo Krke, ki je v tistem času imela svoje korito tesno ob magistrali ter da oba objekta proglasimo za opornika rečnega pristana in broda.

Takemu izvajanju v prid govori dejstvo, da so tudi naši najstarejši raziskovalci rimske cestne mreže videli tu nekje odcep vicinalne ceste proti antični naselbini v Grobljah pri Šentjerneju.²⁶ Ne manj zgovoren argument so obdelani bloki na opornikih, t. j. konglomerat, ki ga srečamo komaj ob Krki pri Dvoru in je po vodni poti prišel v Belo cerkev.

Po delih na avtocesti so antični objekti v Beli cerkvi ostali na mrtvem kraku stare državne ceste, oddaljene komaj 15 m. Tako se je ponudila priložnost, da dokončamo raziskovanja, ki smo jih začeli leta 1957, in da naredimo rekonstrukcijo, ki bo stala ob avtocesti. Pri delih severno od objekta I smo naleteli na skrčen skeletni pokop moškega individua, tesno ob vzhodni strani objekta pa na 5 stopnic.

Glava skeleta je ležala 0,8 m severno od severnega roba objekta I in 2 m od njegovega severozahodnega vogala. Pokopani je ležal na svoji desni strani tako, da sta obe nogi druga na drugi. Leva roka je bila položena visoko čez prsi, desno pa je imel pod glavo. Glava je ležala na desni strani, t. j. obrnjena je bila proti vzhodu. Ves skelet je ležal v smeri SSZ — JJV, z glavo na JJV strani. Skeletni material

²⁶ Premerstein-Rutar: Römische Strassen und Befestigungen in Krain, str. 27.

je bil zelo slabo ohranjen razen zobovja, tako da ga ni bilo mogoče ohraniti za laboratorijske raziskave. Nekaj mer: Razdalja med rameni je 0,35 m, humerus 0,34 m, ulna 0,28 m, femur 0,45 m, tibia in fibula 0,45 m, os coxae 0,30 m; dolžina skeleta v skrčeni legi 1,6 m. Grobna jama je izkopana v globino do odpadnega materiala, iz katerega je bila izdelana gornja površina objekta I. Dno grobne jame je bilo neravno, tako da so noge ležale višje od glave. V jami so bili raztreseni fragmenti oglja. Dno grobne jame je bilo 1,2 m pod prvotno površino zemlje, ali 0,8 m pod tlakom stare državne ceste in 0,1 m pod severnim robom objekta I. Glava je ležala 0,1 m niže od nog (glej sliko 9). Ob skeletu ni bilo pridevkov, na temelju katerih bi lahko izvršili časovno ali kulturno opredelitev pokopanega. Vendar obstajajo nekateri elementi, katerih ne bi smeli prezreti. Pokop je bil izvršen ob rimski cesti, in sicer v času, ko objekt I ni imel več funkcije pomola, temveč je bil verjetno že zasut. Gotovo ni naključje, da je pokop tu, ob že obstoječih rimskih pokopih, to se pravi v času, ko je tradicija grobišč ob objektih pri Beli cerkvi bila še živa, kar vsekakor ne more iti daleč v zg. sred. vek. Zelo verjetno je, da je magistrala bila po vdoru Slovanov zapuščena in da so na novo naseljeni Slovenci pokopavali svoje mrtvece na drugih za to določenih prostorih. Skrčence srečujemo v tem času pri nekaterih barbarskih plemenih izza časa preseljevanja narodov in na najzgodnejših grobiščih starih Slovanov. Zato se verjetno ne bomo zmotili, ako pokop pokojnika postavimo v čas od preseljevanja narodov do naselitve Starih Slovencev.

Stopnice. Ob vzhodni strani objekta I je 5 stopnic. Rob stopnice št. 2 je v podaljšku severnega roba objekta I-in je po višini enaka površini temelja, na kateri leži kamnita ploščad. Po višini je tej enaka tudi stopnica 1. Vseh pet stopnic se zvrsti v dolžini 2,2 in višini 1,25 m, t. j. vznožje zadnje stopnice je 1,25 m pod gornjim robom ploščadi. Stopnica št. 1 je visoka 0,2 m in je poškodovana. Sestavljena je iz šestih kosov lomljenca velikosti do $0,2 \times 0,2 \times 0,2$ m. Širina stopnice pa je 0,5 m, dolga pa 0,8 m. Stopnica št. 2 je sestavljena iz 6 kosov lomljenca velikosti od $0,25 \times 0,1 \times 0,05$ do $0,2 \times 0,2 \times 0,2$ m. Stopnica je široka 0,4 m, visoka 0,24 m in dolga 0,8 m. Stopnica št. 3 je sestavljena iz dveh druga na drugi stoječih vrst kamnov velikosti do $0,2 \times 0,2 \times 0,2$ m. Široka je 0,4 m visoka 0,29 m in dolga 0,8 m. Stopnica št. 4 je sestavljena iz treh vrst kamnov, ki so zelo lepo zloženi in so veliki do $0,3 \times 0,2 \times 0,2$ m. Široka je 0,4 m, visoka 0,27 m in dolga 0,8 m. Stopnica št. 5 je lepo zložena iz dveh vrst kamnov. V vsaki vrsti so štiri kamni velikosti do $0,3 \times 0,2 \times 0,2$ m. Širina stopnice je 0,4 m, višina 0,2 m in dolžina 0,8 (glej sl. 10).

Objekt št. II. Ob tej priložnosti smo izkopali tudi v celoti objekt št. II. Na svoji gornji površini je temelj velik $3,4 \times 3,2$ m in ima zaokrožene vogale. Temelje smo izkopali v globini do 2 m. Stranice tako nastalega kubusa padajo poševno proti notranji strani objekta.

Ugotovitve iz leta 1958. so še bolj dokumentirale tezo o pristanišču, ki smo jo postavili leta 1957. Za odločilen dokaz v tej smeri moremo imeti stopnice, ki so služile za dostop k vodi in ki s svojim nagibom 1,25/2,2 m kažejo nagib obale na tem mestu.

Rekonstrukcija. Opirajoč se na povedana dejstva, smo imeli za upravičeno, da na tej osnovi naredimo rekonstrukcijo omenjenega antičnega objekta. Teren med »pomolom« in »valobranom« ter avtocesto smo poglobili na antični nivo Krke, brežina med prvimi dvema pa predstavlja podaljšek brežine oziroma nagiba, ki ga nakazujejo stopnice.

ZUSAMMENFASSUNG

Notausgrabung eines antiken Hafens in Bela Cerkev

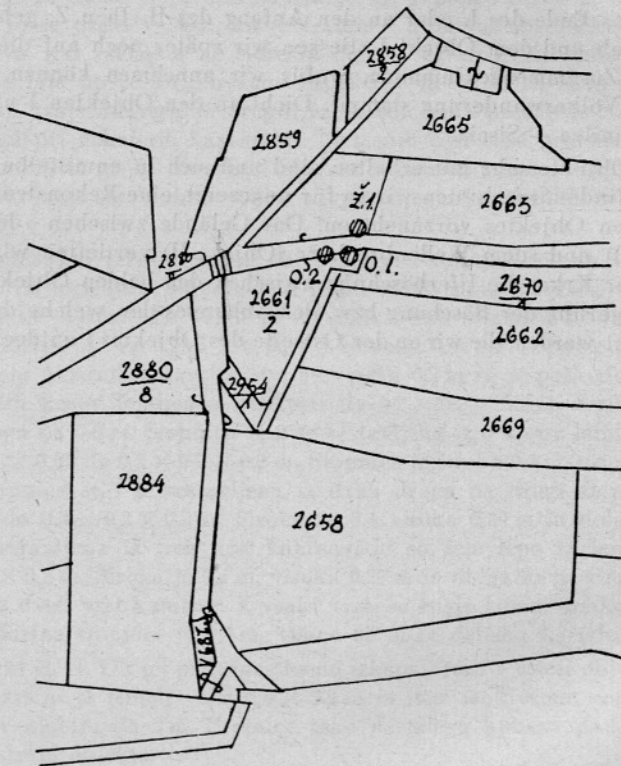
Bei der Vertiefung der Trasse auf der Reichsstrasse Novo mesto—Krško im Jahre 1957 stiess man bei Bela Cerkev auf behauene Blöcke aus Konglomerat. Weil wir annahmen, es handle sich um Reste irgendeiner römischen Architektur, begannen wir mit regelrechten archäologischen Untersuchungen. Bei dieser Arbeit kamen zwei Objekte ans Tageslicht, von denen wir voraussetzen, dass sie Bestandteile eines römischen Hafens am alten Flussbett der Krka sind. Für diese Annahme spricht die Analyse der Objekte selbst, wie auch die Reste von Flussschlamm, die wir an beiden Objekten gefunden haben. Nördlich von Objekt I, und zwar in einer Entfernung von 5 m, fanden wir ein römisches Brandbestattungsgrab, das ans Ende des I. oder an den Anfang des II. Jh. u. Z. gehört. Zwischen diesem Grab und dem Objekt I stiessen wir später noch auf die Skelettbestattung eines Zusammengekrümmten, wofür wir annehmen können, dass sie aus der Zeit der Völkerwanderung stammt. Dicht an den Objekten I und II lief die Magistrale Aquilea — Siscia.

Weil beide Objekte sehr gut erhalten sind und sich in unmittelbarer Nähe der Autobahn befinden, erachteten wir es für angezeigt, eine Rekonstruktion des erwähnten antiken Objektes vorzunehmen. Das Gelände zwischen »der Hafenufermauer« (Objekt I) und »dem Wellenbrecher« (Objekt II) vertieften wir auf das antike Niveau der Krka, die Uferböschung zwischen den beiden Objekten stellt aber eine Verlängerung der Böschung bzw. des Abhanges dar, welche durch eine Treppe angedeutet werden, die wir an der Ostseite des Objektes I entdeckt haben.

KATASTER

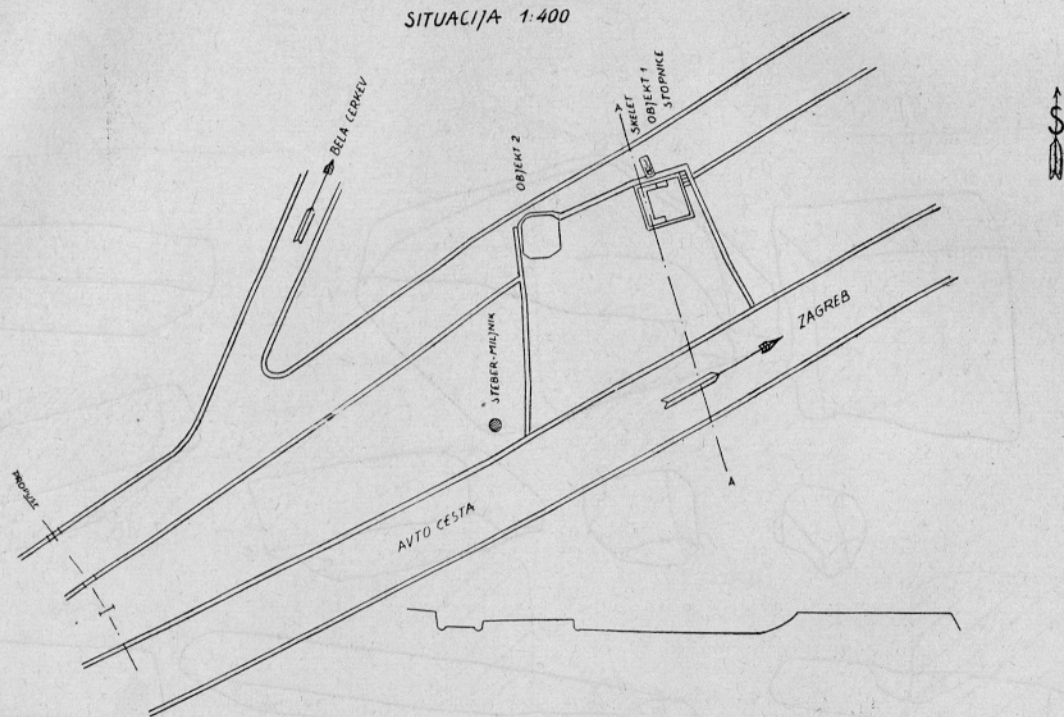
1:2880

BELA CERKEV

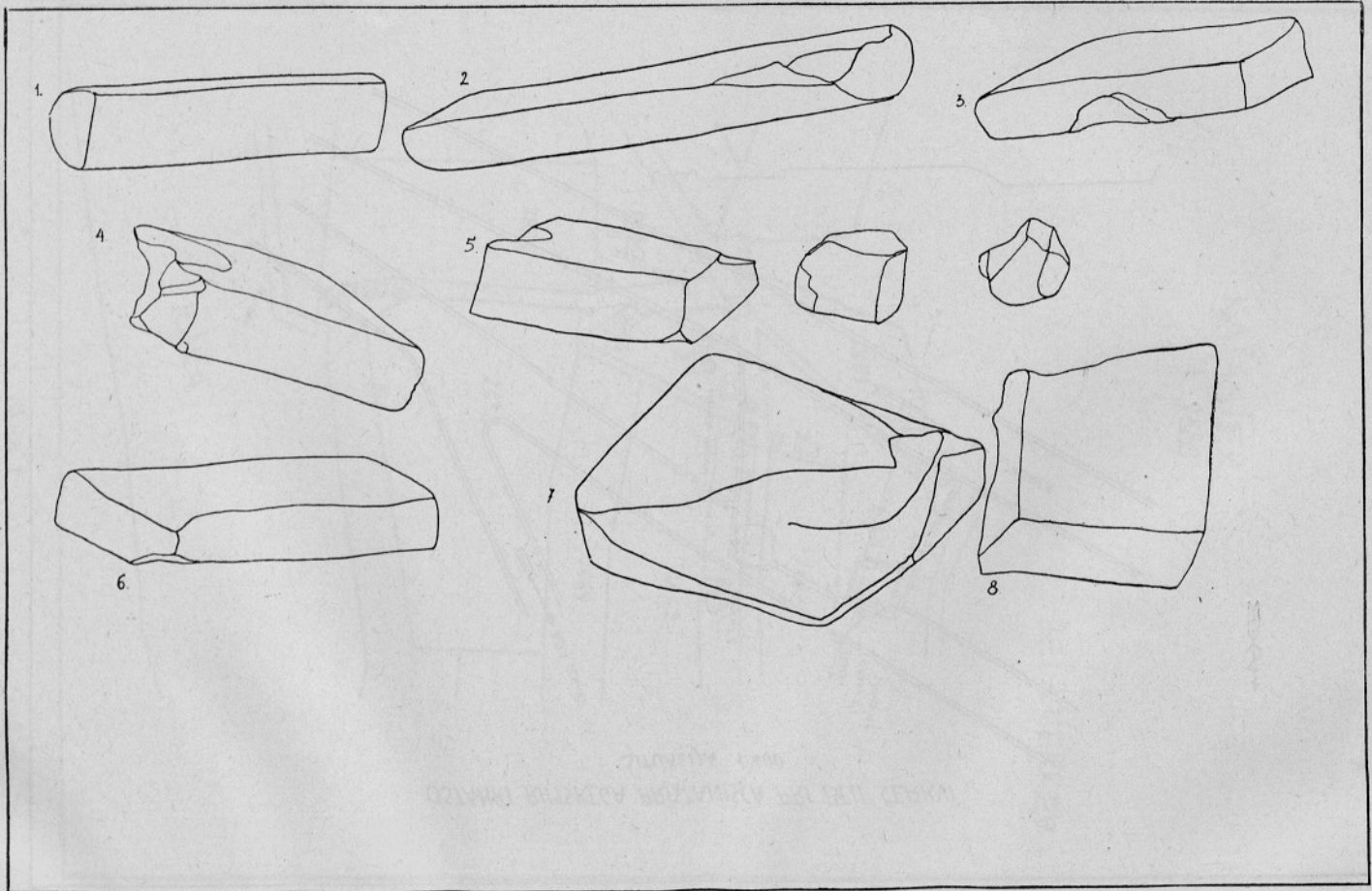

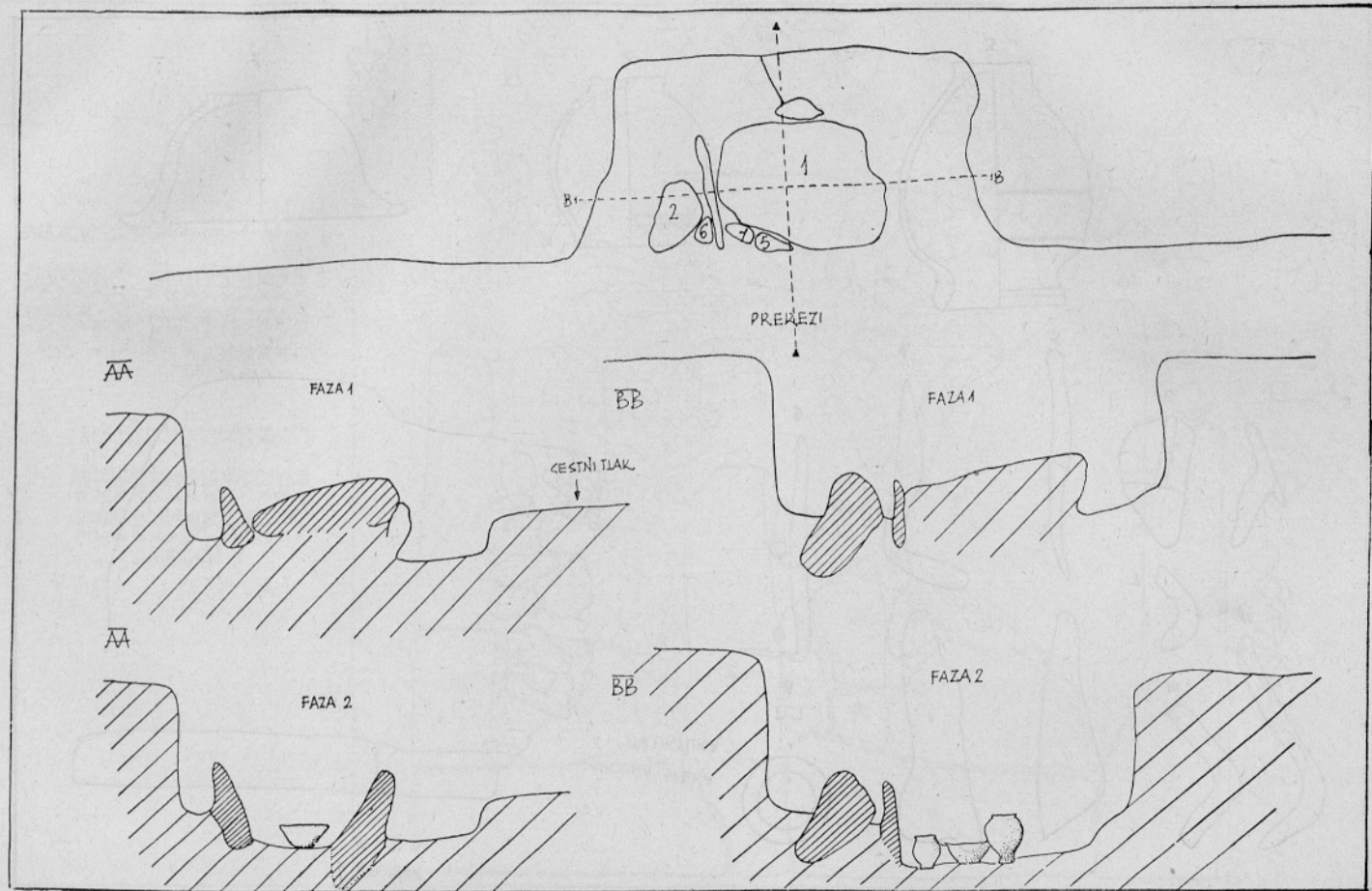
KRKA

OSTANKI RIMSKEGA PRISTANIŠČA PRI BELI CERKVI
SITUACIJA 1:400

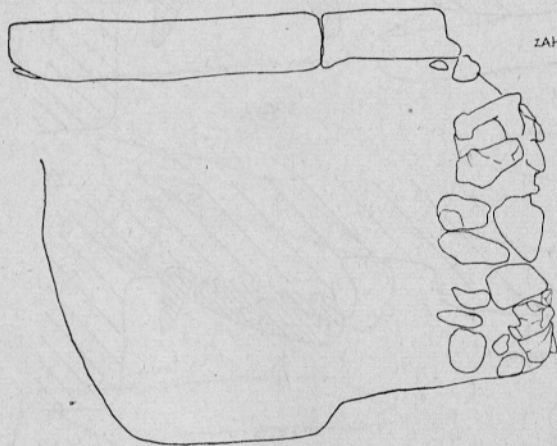
Skica 2

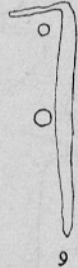

OPORNIK
M : 1 : 20

ZAHODNA STENA
STRUKTURA

8

9

4

5

10

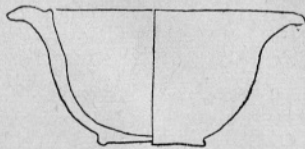
11

7

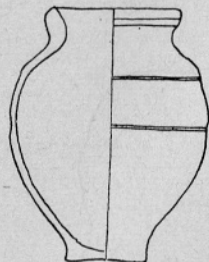
6

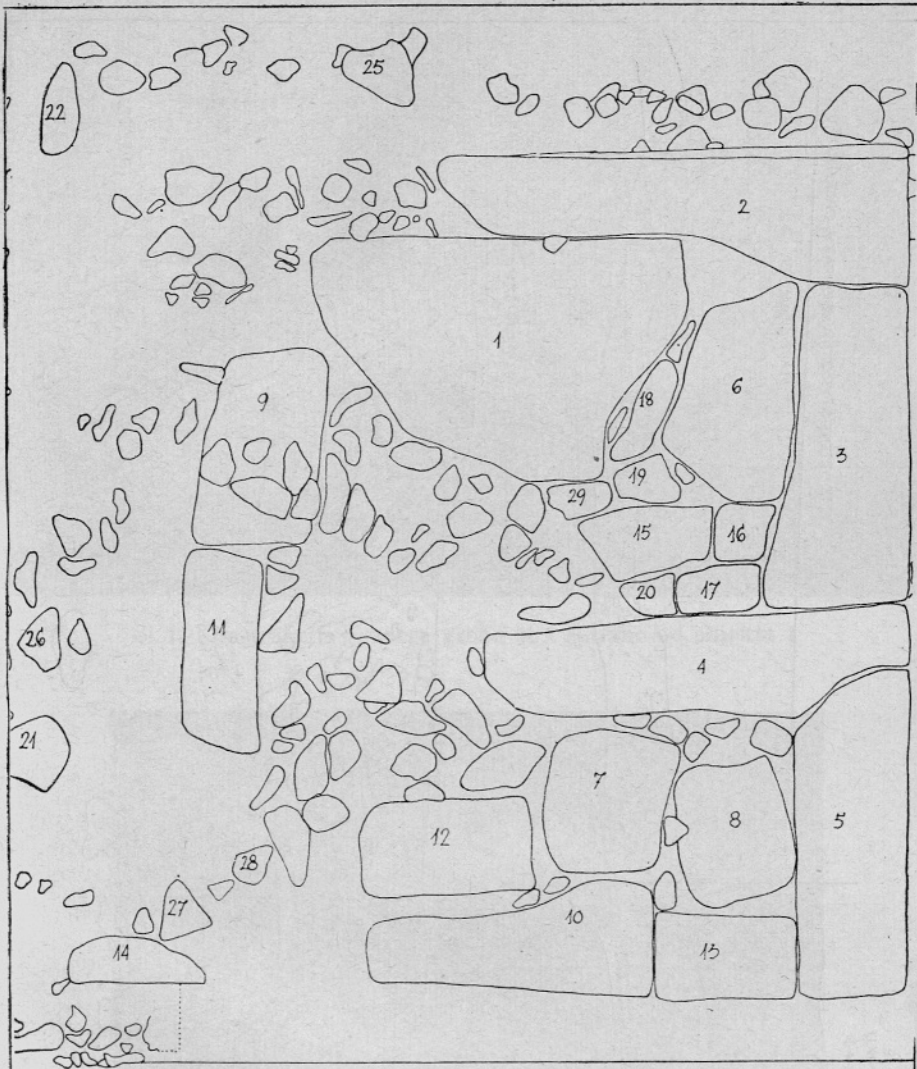
1

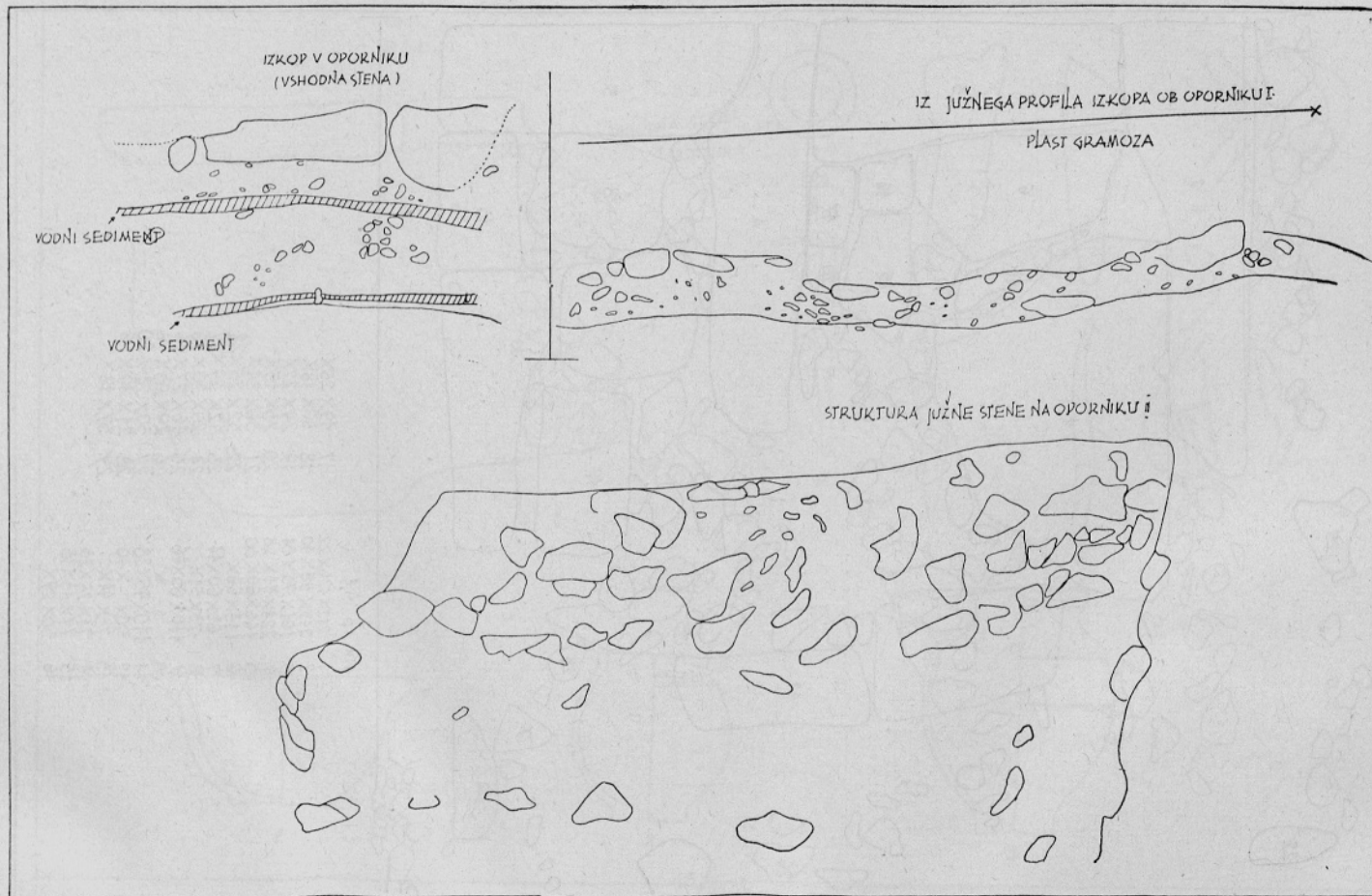
2

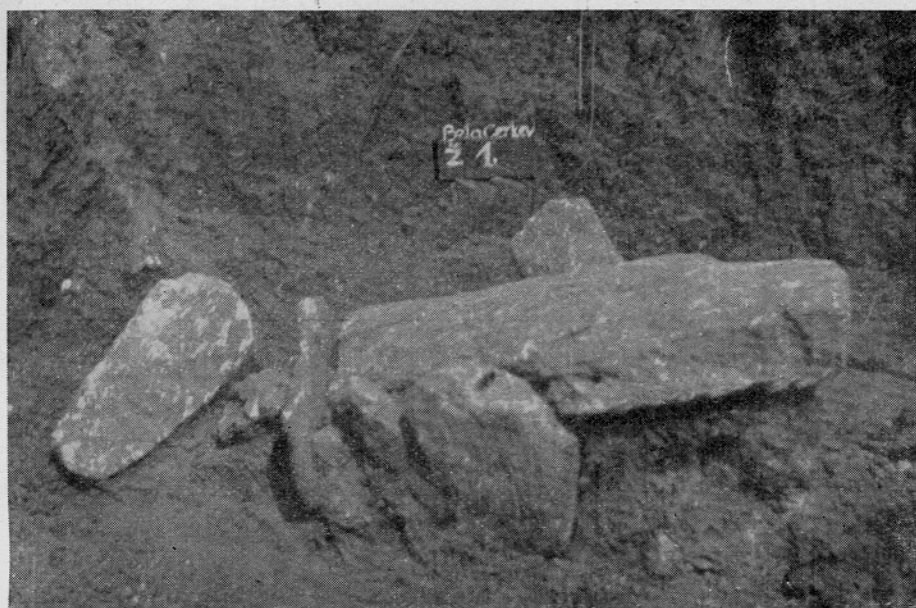

3

DIM	D	Š	V
1	212	126	22
2	245	58	40
3	161	75	34
4	224	51	28
5	166	60	50
6	114	66	
7	65	60	44
8	75	51	
9	110	65	46
10	110	45	28
11	90		40
12	75	44	
13	71	25	23
14	77	45	18
15	50	29	
16			
17	49	25	5
18	50	18	
19	24	22	
20	25	15	
21	36	31	
22	32	25	28
23	42	29	22
24	20	20	16
25	46	27	16
26	29	20	8
27	30	26	20
28	21	19	6
29	37	18	

Sl. 1. Konstrukcija žganega groba št. 1 severno od objekta 1

Sl. 2. Pogled na odkopan grob ž. 1

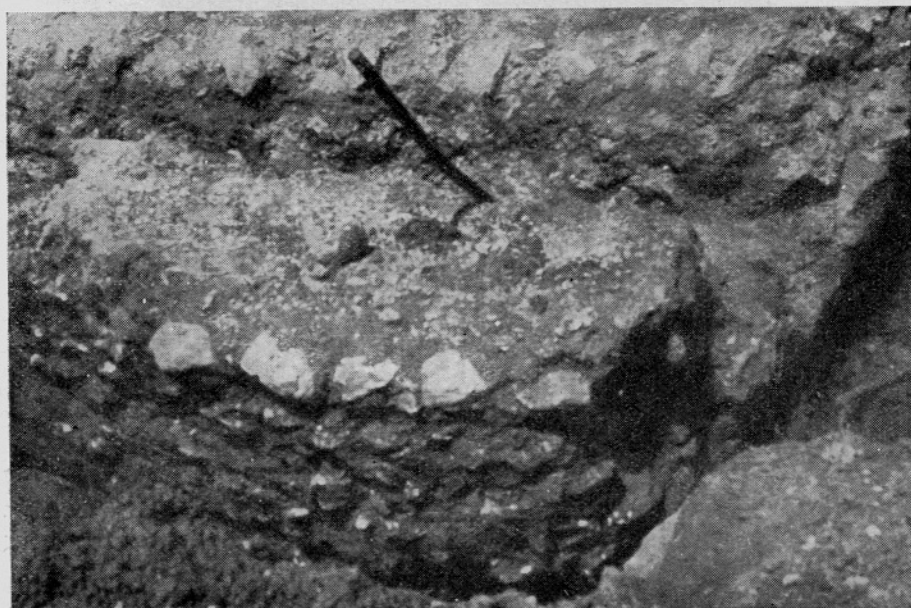
Sl. 5. Gornja površina objekta 1

Sl. 4. Struktura južne strani objekta 1

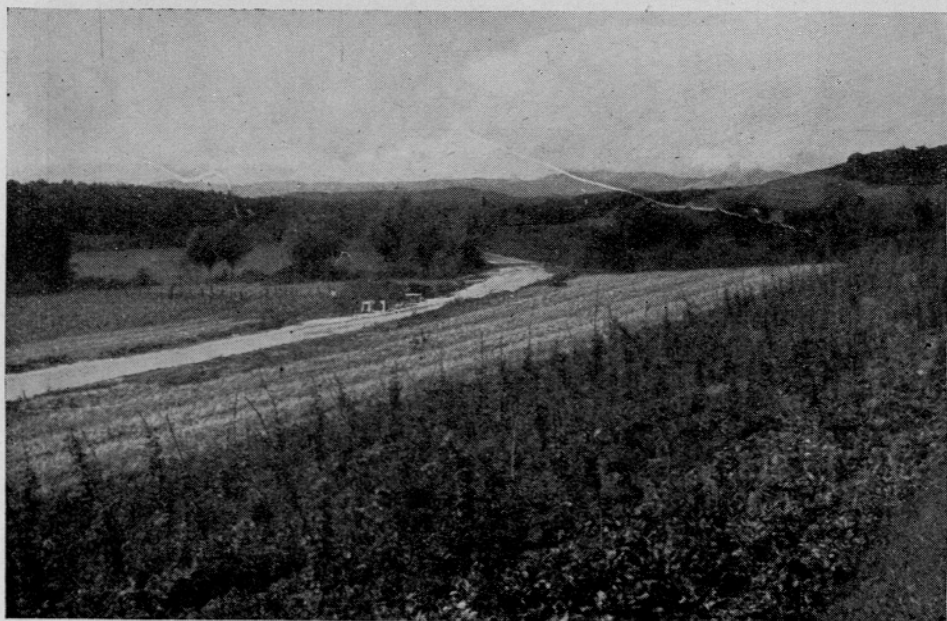
Sl. 5. Objekt 2 med izkopavanjem

Sl. 6. Struktura temeljev pri objektu 2

Sl. 7. Na pol uničeni žgani grob v profilu ob cesti pri zaselku Draga

Sl. 8. Pogled na teren med izkopavanjem objekta 1 v letu 1957

Sl. 9. Skeletni pokop severno od objekta 1

Sl. 10. Stopnice ob vzhodni strani objekta 1

ARHEOLOŠKO-TOPOGRAFSKE UGOTOVITVE V SIMONOVEM ZALIVU PRI IZOLI

VINKO ŠRIBAR

En kilometer jugozahodno od današnjega pristanišča v Izoli, med Simonovim rtičem in Kaneto, je Simonov zaliv. Ob južni strani zaliva prehaja morska obala naglo v strmi breg, ki pri rtiču Kaneto postane navpičen. Pred Kaneto se obala zniža in preide proti zaledju v ozko grlo, ki se širi proti tunelu zapuščene železniške proge v stopničasto kotanjo, poraščeno s trnjem in vinogradi.

Zaledje ob vzhodni in deloma na južni obali Simonovega zaliva je v dolžini okoli 200 m skoraj popolnoma ravno, nato pa počasi prerašča v greben na zahodni strani Izole. Ravna površina zaledja se omejuje v glavnem na Simonov rtič, ki je zasajen z vinogradi. Tam, kjer se je zaliv zagrizel najgloblje v kopno, pripelje med vinogradi na obalo ozka kamenita pot. Na levi strani poti zavije obala v blagem loku proti zahodu in se drži te smeri do konca rtiča Kaneto. V dolžino kakih 200 m je breg navpičen in visok do 2 m in razen zadnjih 50 m obložen s suhim kamenitim zidom. Za tem delom je do 100 m širok raven pas zemlje, ki je v dolžini omenjenega zidu zaraščena z grmovjem.

Desno od dohoda v zaliv teče obala proti severu skoraj v ravni črti, dolgi okoli 100 m. Brežina ob tej obali je skoraj popolnoma navpična in visoka do 1,5 m. Severna polovica brežine je obložena s suhim kamenitim zidom.

Ob vsaki plimi, posebej pa v zimskem času, ko piha »tramontana«, t. j. zahodni veter, udarja morje ob breg v vsem Simonovem zalivu.

Že prvi zgodovinarji, ki so obravnavali Izolo, omenjajo na opisanem področju številne arheološke najdbe naselbinskega značaja, ki so jih pripisovali antičnemu mestu Haliaetum.¹ Prve resnejše arheološke podatke s tega prostora je dognal domačin prof. dr. Attilio Degrassi, ki je tu izkopaval leta 1922 in topografsko fiksiral že znane arheološke najdbe.² Na osnovi podatkov, ki jih imamo od avtorjev iz preteklih stoletij ter od A. Degrassija, poznamo v Simonovem zalivu sledeča najdišča in arheološke najdbe: Pri obdelavi vinogradov na Simonovem rtiču so našli rdeče in rumene mozaične kockice, v suhih zidovih ob robu vinogradov pa obdelane fragmente iz kararskega marmorja. Okoli leta 1890 so v vinogradu posestnika Dudine pri rigolanju zadeli na mozaični tlak, sestavljen iz črnih in belih kamenčkov, zidan kanal in obdelane plosče iz apnenca velikosti $1,1 \times 0,24$ m, ki

¹ Pietro Coppo, *Del sito dell Istria 1540*, Archeologo triestino vol. II., 1830, 34. Giovanni Thamar, *Isola nell 1581 nell Istria, anno III.*, 1848, 46. Manzuoli, *Archeografo triestino III.*, 1851, 181. Naldini, *Corrografia ecclesiastica 1700*, 328.

² A. Degrassi, *Archeografo triestino X/III*, 329.

so ostale še v svojem prvotnem položaju. Tukaj so našli tudi bazo za steber s premerom 0,25 m.³ (Glej prilogo 1, točka 1.)

2. V januarju leta 1922 so pri rigolanju istega vinograda v globini 1,5 m zadeli na del stebra z bazo, v neposredni bližini in skoraj v isti globini pa tudi na bazo še drugega stebra. Med istimi deli je A. Degrassi našel dva opečna fragmenta z napisom.⁴ (Glej prilogo 1, točka 2.)

3. V decembru leta 1929 so pri rigolanju vinograda pod 1 in 2 zadeli na iste mozaike kot okoli leta 1890. Na tem mestu je Degrassi naredil sondo in odkril tri stanovanjske prostore, ki so imeli mozaični tlak. Sonda je bila narejena do meje posestva Drioli.⁵ (Glej prilogo 1, točka 1.)

4. Ob južnem delu zaliva je položena vrsta plošč, ki kmalu zginejo pod površino zemlje. Na nekaterih je videti sledove malte. Podoben zid ali vrsta plošč je tudi v bližini pomola.⁶ (Glej prilogo 1, točki 3 in 4.)

5. V Simonovem zalivu, skoraj neposredno pod površino vode, je zelo dobro ohranjeno rimsko пристanišče.⁷ (Glej prilogo 1.)

S tem je izčrpan skromen pregled arheoloških najdb na področju Simonovega zaliva, ki so bile ugotovljene do leta 1930.

Leta 1922 sta ing. Benjamin in Rafael Battigelli za potrebe profesorja A. Degrassija naredila približno izmero ostankov rimskega pristanišča v Simonovem zalivu. Ob isti priložnosti sta fiksirala obalo ob vzhodni in južni strani zaliva.⁸ Od tega časa pa do danes se je oblika obale zelo spremenila. Ob vzhodni strani Simonovega zaliva je morje odneslo v tem času pas zemlje, širok od 15 do 20 m in debel od 0,8 do 1,5 m. Na odkritih tleh, tesno ob profilu novonastalega brega, se je pokazalo več zidov. V samem profilu pa teče obilna in razgibana plast gradbenega sipa.

Opazovanje, opis in tehnično dokumentacijo obstoječe situacije smo začeli ob južni strani profila ali takoj ob vogalu, do katerega se pride po stezi v Simonov zaliv. Ta točka nam je služila tudi kot izhodišče za meritvena dela. Profil in teren z najdbami teče proti severu v dolžino okoli 100 m.

Opis situacije

V profilu ob novo nastali obali, 0,8 m pod današnjo površino zemlje, v dolžini skoraj celotnega profila teče plast gradbenega materiala. Do 15. metra profila so ostanki redki. Na 14,5 m in v globini 0,74 m je fragment tegule. Na 15. m se začne debela plast gradbenega materiala, ki se vleče do 21,7 m. Gornja črta sipa gradbenega materiala je skoraj ravna in teče v globini 0,76 m. Po svoji debelini sega v globino pod današnjo površino zemlje. Sestavljen je iz lomljenih kosov laporja različne velikosti in iz fragmentov rimske opeke in malte. Najdebelejši kos laporja je velik 0,15 × 0,18 × 0,12 m. (Glej prilogo 2; sl. 1.)

Kompleks zidov št. 1. Na 23,5 m in v globini 1 m, pod azimutom 45° prihaja iz profila zid, dolg 2,2 m. (Glej prilogo 1, točka 5.) Na zunanjem koncu se z zidom 1

³ A. Degrassi, l. c. 330.

⁴ L. c. 332.

⁵ L. c. 332.

⁶ L. c. 334.

⁷ L. c. 330, 335, opomba 1.

⁸ L. c. 339.

pravokotno združi zid 2, kar po vsej verjetnosti predstavlja vogalni del nekega stanovanjskega prostora. (Sl. 2, vogal 1.) Oba zidova sta izdelana iz slabo oblikovanih kosov laporja različne velikosti: od $0,1 \times 0,1 \times 0,5$ m do $0,28 \times 0,25 \times 0,15$ m. Zidova sta široka od 0,58 do 0,6 m. Prostor med obema licema zidov, ki sta izdelana iz obdelanih kamnov, je izpolnjen z manjšimi kamni amorfnih oblik. Za vezivo so porabili zelo močno in kompaktno malto. Zid 1 je ohranjen zelo dobro, in sicer do 0,6 m nad površino zemlje. Od zidu 2 vidimo samo še eno plast kamnov, ki so stalno pokriti z vodo. Nad zidom 1 sega plast gradbenega sipa do 0,5 m pod gornjo črto profila. (Glej prilogo 2.) V globini 1 m na 17,6 m profila je notranja stran vogala nekega prostora. (Vogal 2. Glej prilogo 2; sl. 1.) Krak 1 teče pod azimutom 155° v dolžino 2 m. Krak 2 stoji pravokotno na kraku 1 in je dolg 4 m. Zidova sta iz nepravilnih kosov laporja, ki so obdelani samo ob licu zidu. Prostor med obema licema je napolnjen z manjšimi kamni nepravilnih oblik. Zid je vezan z malto. Krak 1 je ohranjen zelo dobro, in sicer do višine 0,3 m nad površino zemlje. Krak 2 je slabše ohranjen, vendar mestoma tudi do 0,2 m v višino. Kamni, vzdani ob licu zidov, so veliki: $0,52 \times 0,2 \times 0,2$ do $0,17 \times 0,13 \times 0,1$ m. Krak 1 je širok 0,52 in krak 2 0,53 m. Razen pri večji oseki sta oba zidova pod vodo. (Glej prilogo 2, sl. 1 in prilogo 1, točka 6.)

Med vogalom 1 in 2, 0,6 m južno od vogala 2, v globini 0,8 m pod površino zemlje, v dolžini 5 m teče v profilu tlak iz malte. Podlaga za tlak je izdelana iz lomljenca različnih velikosti od $0,8 \times 0,1$ do $0,2 \times 0,1$ m. Kamni so postavljeni na svojo daljšo os in v poševni legi. Prostor med kamni je zalit z grobo malto, nad to pa je še ena plast fine in trde malte. Celoten tlak, skupaj z malto in podlago je debel od 0,2 do 0,25 m. Tlak grobe malte sega v višino do 5 cm nad kamni, plast fine malte pa je debela 2 cm. Na gornji površini tlaka je debela plast humusa, v katerem so ostanki gradbenega materiala. Osnova tlaka, t. j. lomljenca leži na sterilni rumeni ilovici. (Priloga 1, točka 7; sl. 3.)

Zid št. 3. V globini 0,9 m pod azimutom 15° gre iz profila pri 38,5 m v dolžini 3 m zid širok 0,54 m, narejen iz večjih kosov laporja. Lici zidu sta ravni in obmetani z malto. Nad površino zemlje je zid ohranjen do 0,3 m. Večji del zidu pa je pod vodo. Temelji ležijo na sterilni ilovici. Nad zidom, v profilu je sip iz gradbenega materiala. (Priloga 1, točka 8; sl. 4.)

Zid št. 4. V globini 0,9 m na 36,5 m pod azimutom 136° izhaja iz profila zid, dolg 2,7 m. Zid je izdelan v isti tehniki kot prejšnji zidovi. Ostanki zidov so visoki od 0,5 do 1 m. V profilu, vzhodno od opisanega zidu, je 0,3 m debela plast malte, pomešane s fragmenti opeke. Zidova iz kompleksa 3 in 4 se navidezno končujeta ob velikem zidu, ki teče vzporedno z današnjo omrsko obalo. (Priloga 1, točka 9; sl. 5.)

Kompleks zidov 5 sestavlja dvoje zidov. (Priloga 1, priloga 2; sl. 6.)

Zid 1 je v samem profilu. Začenja se na 2,5 m od vogala na 58 m profila in teče pod azimutom 324° v dolžino 7 m. Ohranjen je do 1 m nad površino zemlje. Širino zidu nismo mogli izmeriti, ker ga pokriva zemlja. V profilu nad zidom je sip gradbenega materiala. Zid je grajen enako kot ostali že opisani zidovi. Pravokotno na začetek zidu 1 leži monoliten blok iz laporja, ki je pravokotno obdelan, velik je $2,8 \times 0,56 \times 0,5$ m. Vzporedno z zidom št. 1 na razdalji 1,9 m teče zid št. 2, ki izhaja iz profila na 13,8 m od vogala na 58 m profila. Zid je dolg 11 m in širok 0,9 m. Grajen je enako kakor ostali zidovi. Nad zemljo je ohranjen do 0,2 m. Na razdalji 6,9 m od profila zid zavije v loku proti morju. (Priloga 1, točka 10, priloga 2; sl. 6.)

Bankina. 8,5 m zahodno od sedemnajstega in pol metra profila je začetek temeljev bankine. Začetni kamen ima $0,55 \times 0,5$ m. Do 40. metra profila ne vidimo v bankini več temeljev, temveč samo posamezne kamenite bloke, ki pripadajo nadgradnji bankine. Temelji se ponovno pojavijo neposredno pred začetkom kompleksa zidov št. 4. Od današnjega brega je bankina oddaljena 1,8 m. Od tod pa do 60 m profila so vsi bloki iz nadgradnje bankine, deloma so tudi obdelani. Na 58 m profila je bankina oddaljena od njega 2,5 m. Na 50 m profila sta na bankini dva obdelana kamna, ki imata na svojih gornjih površinah vdolbine, ki so verjetno služile kot povezava z nadgradnjo. Bankina je dolga 45 m. Kot osnova za analizo in časovno opredelitev bankine bi bilo potrebno analizirati kompleks 3, 4 in 5. (Sl. 7.)

Kompleks 6. V profilu ob severnem bregu Simonovega rtiča se vidi del antičnega zidu, ki je grajen na isti način kakor zidovi ob zahodni obali, ki smo jih pravkar opisali. (Priloga 1, točka 11.)

V globini 1,2 m na 55 m profila v smeri sever—jug, z glavo na severni strani, je ležal skelet odrasle osebe. Glava je bila obrnjena na desno stran. Od vrha glave pa do konca medenice je skelet meril 0,75 m. Grobna jama je bila izkopana v gradbenem sipu, v katerem so bili tudi mozaični kamenčki. Skelet je ležal v višini tlaka, ki smo ga ugotovili med vogaloma 1 in 2. Kostno gradivo je bilo popolnoma preperelo in uničeno.

Najdba mozaika

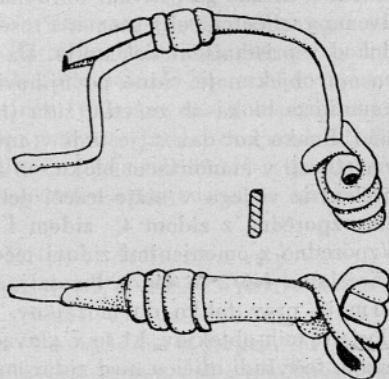
Na meji med nekdanjima posestvoma Drioli in Dudine oziroma med parcelama št. 446/2 in 446/4, na osrednjem delu Simonovega rta, je spomladi 1958 Santo Carpinetti naletel na enobarvni mozaik. Tu smo izkopali sondo v širini steze med obema parcelama. V sondi smo zadeli na dva stanovanjska prostora s skupnimi vmesnimi stenami. Oba prostora imata mozaična tla. Carpinetti je naletel na mozaik v prostoru na vzhodnem delu sonde. (Mozaik št. 1.) Ta se začne na 33,3 m od roba parcele, na kateri leži in sega v dolžino 7,2 m. Po vsej verjetnosti predstavlja ta mera tudi dolžino stanovanjskega prostora, kajti ob robovih mozaika so sledovi zidov. Omenjena zidova tečeta vzporedno in glede na mejno črto med obema parcelama pod azimutom 335°. Mozaik je sestavljen iz belih kockic velikosti $0,01 \times 0,01 \times 0,01$ m. Obdelane in sestavljene so dokaj slabo. Površina mozaika je neravna in dokaj obrabljena. Na zahodnem delu mozaika sta dve gubi, ki sta nastali zaradi slabe podlage, narejene iz drobcev opeke, kamnov manjših dimenzij in apna. Debelina podlage je 15 cm ter leži na humusu. Od roba mozaika 0,4 m teče bordura, ki je sestavljena iz 11 vzporednih vrst kockic. Po sredi bordure je pet vrst črnih kockic, z obeh strani teh pa po tri vrste belih. Glede na borduro tečejo ostale vrste mozaika pod kotom 150°. (Priloga 1, točka 12; sl. 8.)

Mozaik št. 2 je v stanovanjskem prostoru na vzhodnem delu sonde. Ob robu ima borduro iz črno-belih kamenčkov, ki teče 0,4 m od roba mozaika. Pri obdelavi zemlje je bil mozaik na več mestih poškodovan, kajti leži komaj 25 do 30 cm pod obdelovalno površino. Sestavljen je iz fino obdelanih kockic, katerih stranice so velike 6—8 mm. Bordura je široka 0,4 m in je sestavljena iz 4 delov. Po sredini bordure teče štirikratna voluta, ob vsaki njeni strani pa je 8 vzporednih vrst črnih ali belih kamenčkov. (Priloga 1, točka 15; sl. 9, 10.)

Ob južni obali Simonovega zaliva v dolžini 10 m in širini 2 do 3 m je ohranjen tlak, izdelan iz pokončno postavljenih kosov laporja. Tlak teče v smeri vzhod—zahod in je na južni strani zaključen z robnim pasom, ki je izdelan iz ležečih plošč

laporja. Severne strani tlaka ne vidimo, ker je skoraj stalno pod vodo. (Priloga 1, točka 10; sl. 11.)

Med gradbenim materialom, ki smo ga našli v profilu nad zidovi ob vzhodni obali Simonovega zaliva, je razen domačega laporja in tipične rimske zidne in strešne opeke tudi več vrst materiala, iz katerega je bil izdelan tlak v hiši in mogoče tudi na dvorišču. Od tega gradiva naj omenim sledeče: kamenite kocke z osnovnico, dolgo 7 cm; opečne plošče $10 \times 6 \times 2,5$ cm; opečne keramične kockice, dolge 3 cm; keramične šesterokotne prizme, dolge 2 cm in visoke 3 cm; mozaični kamenčki, dolgi od 8 mm do 1,5 cm. Mozaični kamenčki, ki smo jih našli med sipom, so bili črne, bele in rožnate barve.

Risba 1.

Od vznožja morske obale pelje na Kaneto steza, ki je na svojem začetku pokrita z materialom, ki se usipa s strmega južnega brega. Takoj na začetku vzpona, komaj kake 4 metre nad morsko površino, je v sipu ležala bronasta fibula in fragment ene dolgih človeških kosti. V profilu ob južni strani steze, neposredno nad mestom, kjer je ležala fibula, skoraj dva metra pod današnjo površino, so bili v profilu fragmenti rimske keramike. Ob pogledu na najdbo in situacijo, v kateri je ta bila, se nam vsiljuje misel, da imamo opraviti z uničeno grobno celoto. Od fibule je ohranjen lok, del noge in peresovina brez igle. V sedanjem stanju je fibula dolga 5 cm in lok visok 2,5 cm. Fibula je izdelana po srednjelatenski shemi: ima samostrelno peresovino, trikotno nogo, katere zaključek je pripet na lok. S tem je tudi zaključen pregled vseh najdb, ki jih je ugotovila arheološka topografska ekipa Narodnega muzeja v Ljubljani, v poletju 1958. leta.

Imamo za nujno, da je potrebna tudi analiza pričujočih najdb in s tem postavitev v določen časovni in kulturni okvir.

Vse najdbe, zaključno s tistimi, ki jih je ugotovil A. Degrassi, imajo izrazit naselbinski značaj. Vendar pa danes še ne moremo reči, kak je bil značaj te naselbine. Lahko bi bilo samo pristanišče s pripadajočimi najnujnejšimi stavbami, ki je predvsem služilo naselbini v zaledju, tako kot to predpostavlja A. Degrassi,⁹ ali pristanišče ob vili rustiki, ali večji mestni naselbini? Po ugotovitvah v letu 1958 je povsem verjetno, da imamo opraviti z naselbino mestnega značaja. Za to govori prvič, da so najdbe ali arheološki ostanki razprostranjeni na območju 4 hektarjev, kar izključuje možnost kakega manjšega naselbinskega kompleksa; in drugič, da je

⁹ L. c. 333.

v ostankih zidov tesno ob vzhodni obali Simonovega zaliva treba videti več stanovanjskih objektov, ki jih vežejo elementi, značilni za organizirano mestno naselbino. V petih kompleksih antičnih zidov ob vzhodnem delu Simonovega zaliva razlikujemo najmanj štiri stanovanjske objekte: tlak med vogalom 1 in 2 povezuje ta dva v en objekt. Oba pa spadata med notranje vogale objekta. Prostor, ki je nakazan med vogaloma, ima diagonalno 10 m, kar je vsekakor dokaj velik prostor. Prostori istega stanovanjskega objekta, ki mejijo na vogal 1 in 2, segajo še naprej proti vzhodu pod profil in na zahod, kjer jih pokriva ali jih je delno uničilo morje. Zidova 3 in 4 potekata pravokotno drug na drugega in tvorita po vsej verjetnosti vogal, ki je uničen s poznejšo gradnjo bankine. Zid 2, v vogalu 2, je vzporeden z zidom 3, ki smo ga pravkar obravnavali. Zidova (1) in (2) v kompleksu 5 pripadata dvema različnima objektoma. Prostor med njima pa je treba imeti za prehod ali dohod v pristanišni del mesta. Da zidova (1) in (2) v kompleksu 5 ne spadata k enemu objektu, je vidno po njihovih zaključkih na južni strani. Gornja ploskev kamnitega bloka ob začetku zidu (1) predstavlja po vsej verjetnosti tedanjo površino. Enako kot danes, je tudi v antiki teren padal proti pristanišču in je po vsej verjetnosti v monolitnem bloku, ob zidu (1) v kompleksu 5, treba videti stopničasti prehod iz višjega v nižje ležeči del mesta. Tudi zidova (1) in (2) v kompleksu 5 sta vzporedna z zidom 4, zidom 1 iz kompleksa 2 ter zidom (2) iz kompleksa 1. Vzporedno z omenjenimi zidovi tečeta tudi robova mozaikov 1 in 2 na meji med parcelama 446/2 in 446/4. Razdalja med vogalom 1 in 2 do kompleksa 5 je okoli 50 m in prav toliko do mozaikov. Iz tega sledi, da odkriti zidovi predstavljajo tloris raznih objektov, ki so v glavnem enako orientirani, severovzhod—jugozahod; enako teče tudi uličica med zidovima (1) in (2) v kompleksu 5, kar govori za urbanistično dobro zasnovan naselbinski kompleks.

Med vsem gradivom, ki smo ga do sedaj opisali, lahko časovno opredelimo samo mozaik 1 in 2 ter fibulo. Naš mozaik 2 ima enako borduro kot tisti, ki ga je odkril A. Degrassi leta 1922. Ni izključeno, da gre za isti mozaik. Degrassi ga je postavil v I. ali II. stoletje n. št.¹⁰ Fibula, ki smo jo našli na dostopni stezi na rtič Kaneta, je izdelana po pozno srednjelatenski shemi. Analogije za njo najdemo skoraj na vseh latenskih grobiščih v Sloveniji in tudi v latenskodobnem italskem gradivu.¹¹ Časovno jo je treba postaviti po vsej verjetnosti v drugo polovico II. stoletja p. n. št.

Čeprav imamo iz naselbinskega kompleksa v Simonovem zalivu do sedaj samo en element za časovno opredelitev, t. j. mozaik, lahko domnevamo, da je naselbina starejšega izvora. Fibula s pobočja Kaneta je del neke grobne celote, ki po vsej verjetnosti pripada grobišču. Za sedaj ne poznamo v bližini nobenega arheološkega naselbinskega kompleksa, razen opisanih ostalin v Simonovem zalivu. S tem smo postavili trditev, da domnevano grobišče pripisujemo mestni naselbini.

Vsako nadaljnje sklepanje in domneve bi postale zelo malo verjetne in brezpredmetne, ker bomo v bližnji bodočnosti začeli s sistematičnimi raziskavami na obalah Simonovega zaliva.

¹⁰ Müller-Karpe, Die Zeugnisse der Tauriskier in Kärnten, Carinthia I. 1951, 669, sl. 1, 11, 12, 15.

¹¹ Oscar Montelius, La civilisation primitive en Italie, Stockholm 1895, T. XVII, 170, T. 112, 5, 8.

RÉSUMÉ

Constataions archéologico-topographiques dans la baie de Simon près d'Izola

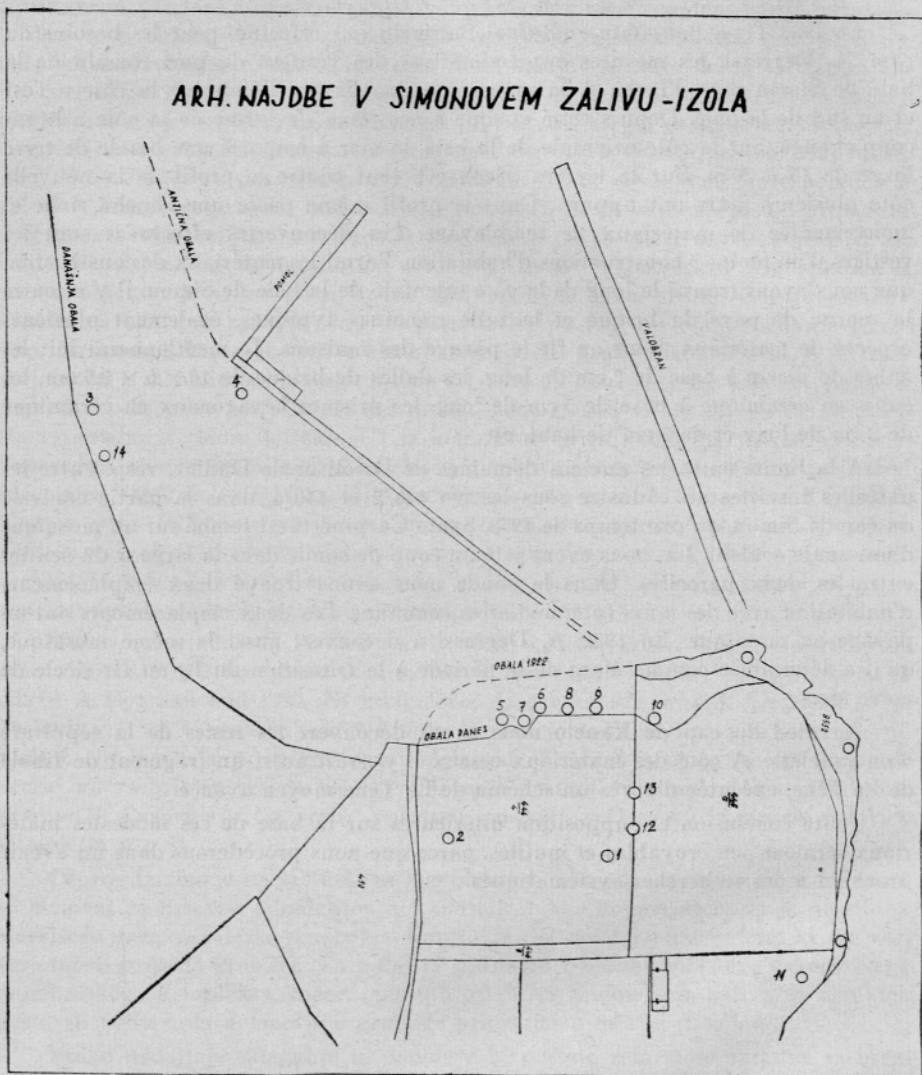
En 1922, l'ing. Benjamin et Rafael Battigelli ont effectué, pour les besoins du prof. A. Degrassi, les mesures approximatives des vestiges du port romain de la baie de Simon près d'Izola. A la même occasion ils ont déterminé la côte à l'est et au sud de la baie. Depuis cette époque à nos jours, la forme de la côte a beaucoup changé. Sur la côte orientale de la baie, la mer a emporté une bande de terre large de 15 à 20 m. Sur le terrain découvert, tout contre le profil de la nouvelle côte plusieurs murs ont apparus. Dans le profil même passe une couche riche et mouvementée de matériaux de remblayage. Les découvertes effectuées sont les vestiges d'au moins 5 constructions d'habitation. Parmi les matériaux de construction que nous avons trouvés le long de la côte orientale de la baie de Simon, il y a, outre la marne de pays, la brique et la tuile romaines typiques, également plusieurs espèces de matériaux, dont on fit le pavage des maisons. Je mentionnerai ici: les cubes de pierre à base de 7 cm de long, les dalles de brique de $10 \times 6 \times 2,5$ cm, les cubes en céramique à base de 3 cm de long, les prismes hexagonaux en céramique de 2 cm de long et de 3 cm de haut, etc.

A la limite entre les anciens domaines de Drioli et de Dudine, resp. entre les parcelles inscrites au cadastre sous les nos 446/2 et 446/4, dans la partie centrale du cap de Simon, au printemps de 1958, Santo Carpinetti est tombé sur une mosaïque d'une seule couleur. Là, nous avons jeté un coup de sonde dans la largeur du sentier entre les deux parcelles. Dans la sonde nous avons trouvé deux emplacements d'habitation avec des murs intermédiaires communs. Les deux emplacements ont un pavage en mosaïque. En 1922, A. Degrassi a découvert aussi la même mosaïque, qu'il a déterminée comme étant de la période à la transition du Ier au IIe siècle de notre ère.

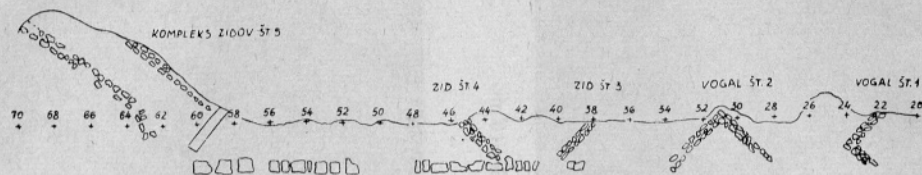
Au pied du cap de Kaneto nous avons découvert les restes de la sépulture d'un squelette. A côté des matériaux osseux il y avait aussi un fragment de fibule de La Tène, exécutée d'après un schéma de La Tène moyen avancé.

Toute conclusion et supposition ultérieures sur la base de ces modestes matériaux seraient peu croyables et inutiles, parce que nous procéderons dans un avenir prochain à des recherches systématiques.

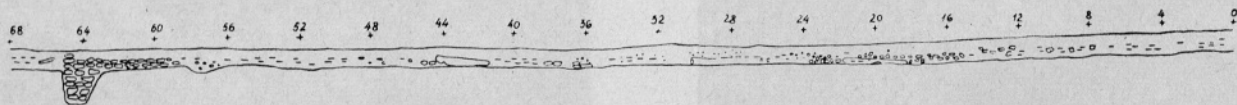
Priloga 1

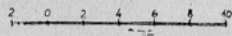
ARH. NAJDBE OB VZHODNI OBALI SIMONOVEGA ZALIVA - IZOLA

1. TEMELJI ANTIČNIH ZIDOV

2. PROFIL OD 0 - 68 m

Sl. 1. Profil od 12—16 m

Sl. 2. Profil od 0—36 m. Tlak v profilu od 26—29 m ter vogal 1

Sl. 3. 27—29 m profila. Tlak

Sl. 4. 38 m profila. Zid 3

Sl. 5. 46 m profila. Struktura zidu št. 4

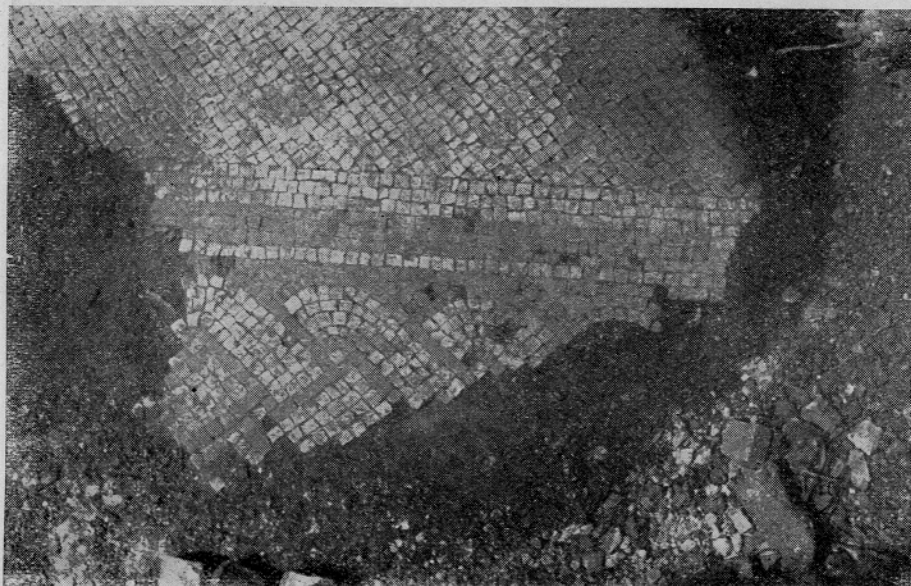
Sl. 6. 65 m profila. Struktura zidu 1 iz kompleksa zidov št. 5

Sl. 7. 52—54 m profila. Obdelani kamni v bankini

Sl. 8. Mozaik 1

Sl. 9. Del mozaika v zahodnem delu sonde

Sl. 10. Razširjeni izkop ob ohranjeni borduri na mozaiku št. 2

Sl. 11. Ostanke rimskega tlaka ob južni obali Simonovega zaliva

Sl. 12. Simonov rtič

NEDAVNA ODKRITJA NA PREDGRŠKIH NAJDIŠČIH V MALI AZIJI¹

R. A. CROSSLAND

Prevedel BOJAN ČOP

Naravno je, da ne nameravam v manj kot eni uri podati popoln pregled o tekočem delu na predhelenskih najdiščih v Turčiji. Mislim, da je v tem poletju (1959!) tam v teku deset izkopavanj na takih najdiščih, jaz osebno pa sem obiskal le dve od njih. Zato mislim pokazati le to, kako je delo preteklih deset let izpolnilo nekaj resnih vrzeli v našem arheološkem poznavanju Anatolije in nas prineslo bliže k trenutku, ko si bomo mogli ustvariti nepretrgano sliko o izvoru in razvoju njenih predklasičnih civilizacij. V primeru Anatolije je bolj kot v primeru večine ostalih pomembnih ozemelj antičnega sveta arheološko raziskovanje imelo značaj nekakšnega mozaika. To ni bilo stalno raziskovanje nepretrgano starejših kultur na nekem zaokroženem področju. Iz raznih razlogov je raziskovanje napredovalo v nekaterih predelih polotoka mnogo hitreje kot v drugih. Pred tridesetimi leti smo imeli koristne podatke o predhelenskih kulturah edinole za tri daleč vsaksebi ležeča področja. Prvo je bila Troja, na skrajnem severozahodu, ki jo je izkopal Heinrich Schliemann prav v začetku znanstvenega arheološkega raziskovanja egejskega območja, zaradi njenega pomena za klasične znanstvenike. Drugo je bilo področje, ki bi ga mi imenovali kar Osrednja Anatolija, vzhodna polovica osrednjega platoja. Nemško društvo za Orient (*Deutsche Orient-Gesellschaft*) je tu začelo z izkopavanji na danes dobro znanem najdišču Bogazköy, o katerem se je izkazalo, da je bilo prestolnica prvobitne in največje hetitske države. Tretje je bilo področje, znano Rimljanom kot Cilicija. Tu je angleški arheolog John Garstang raziskoval Mersin in Amerikanci so začeli z deli v Tarsu. Po letu 1930 so se arheološka raziskovanja v glavnem še vedno ukvarjala z nadaljnjim izkopavanjem na treh področjih. Toda naj je bilo delo na njih še toliko vredno, rekonstrukcija zgodnje zgodovine Anatolije je morala ostati še naprej nepovezana in negotova, dokler niso bila preiskana tudi najdišča na drugih področjih. Od leta 1945 dalje je bil storjen velik napredek pri odpiranju področij, ki prej niso bila raziskana, prav tako pa v raziskovanju zgodnejših stopenj civilizacije v razmeroma dobro poznani osrednji pokrajini. Odprave več narodov so sodelovale, vodilno mesto pa so imeli turški strokovnjaki. Danes bom poskušal očrtati nova spoznanja, ki so bila tu pridobljena, in nakazati

¹ Pričujoči tekst je prevod predavanja, ki ga je imel angleški profesor iz Sheffielda R. A. Crossland dne 12. septembra 1959 v Arheološkem društvu LRS v Ljubljani. Originalni naslov predavanja je *Recent Discoveries at Pre-Hellenic Sites in Asia Minor*.

nove probleme, ki so neogibno nastali. Če bom govoril več o zadnjih nemških izkopavanjih v Bogazköyü in o delu britanskega Arheološkega instituta v Ankari (*British Institute of Archaeology at Ankara*) kakor n. pr. o turških delih v Kültepeju in Karahöyükü blizu Konije, imam za to pač osebne razloge. Imel sem namreč več priložnosti, da se poučim o prvih dveh mestih.

Četudi izkopavanja v Bogazköyü, nahajališču hetitske prestolnice, imenovane Hattusas, niso tista, ki bi nas privedla najdalje nazaj v predzgodovino Anatolije, je vendar najprimernejše, da začnemo s tem najdiščem. To je edino predhelensko mesto, ki je dalo številne in raznolike dokumente, in zato edino, katerega zgodovino moremo rekonstruirati v podrobnostih za neko obdobje. Toda preden se obrnem k tem, bi Vas želel spomniti na zgodovino kraja, antičnega in modernega. Ostanke mesta Hattusas leže na robu široke doline, ki se razteza skozi obronek platoja, ravno nad novodobno turško vasjo, ki se danes imenuje »Bogazkale«. Leži okoli 150 km vzhodno od Ankare in vzhodno od reke Kizil Irmak, grškega *Halys*. Kraj je v splošnem znan kot »Bogazköy«, kar pomeni »vas v soteski«, toda njegovo ime je bilo nedavno tega spremenjeno v »Bogazkale«, »grič nad sotesko«. Danes bom uporabljal starejše ime. Večina obzidja, ki je bilo zgrajeno okoli starega mesta in celo nekateri dohodi v njem so ostali vidni do današnjega dne; zato so jih opazili in o njih poročali popotniki kot Charles Texier v začetku prejšnjega stoletja. V onem času pa je bilo zanimanje evropskih znanstvenikov osredotočeno na ostanke iz klasičnih dob, razen tega je bil osrednji del Turčije često obiskovalcem težko dostopen. Zato se je šele ob koncu stoletja začelo aktivno zanimanje angleških in nemških znanstvenikov za nenavadni kraj. Iz stilističnih razlogov ostanke na tem mestu niso mogli biti povezani s klasičnimi Grki. Toda nihče ni mislil resno na povezavo le-teh z narodom, o katerem sedaj vemo, da jih je ustvaril, s Hetiti. Seveda pa ime tega antičnega naroda ni ostalo pozabljeno, ohranilo se je v Starem Testamentu. Majhno število mest, na katerih so bili Hetiti omenjeni v tem delu, pa je ustvarjalo videz, da so to bili narod le skromnega pomena, pa naseljen v Siriji in ne v Anatoliji. Asirski in egipčanski dokumenti, odkriti v 19. stoletju, ki omenjajo Hetite kot »Hatti« in »Heta«, so tudi vzbujali vtis, da gre za sirski narod.

Prav Nemška Orient-Gesellschaft je slednjič dobila dovoljenje od otomanske vlade, da koplje v Bogazköyü. Prva serija izkopavanj je trajala od leta 1906 do leta 1912, sledili sta ji še dve, od leta 1932 do leta 1940 in od leta 1952 do danes. Najdbe v prvi seriji so bile popolnoma nepričakovane in so dobro znane. Pregled o njih podajam le zato, da bi očrtal položaj, v katerem se je nadaljevalo nedavno delo na tem najdišču.

Ozemlje, obdano od hetitskega mestnega obzidja v Bogazköyü, tvori nekaj kvadrat. Severno in vzhodno stran tvorita rob platoja, na katerem je stalo mesto, in soteska, ki ga seče. Mestno obzidje teče približno v dolžini četrtnine krožnega oboda in ščiti mesto od strani platoja. V notranjosti ozemlja, ki je tako zaokroženo, stoji več apnenčastih pečin precejšnjega obsega. Ena od teh, imenovana danes »Büyükkale«, je tvorila notranjo trdnjavo hetitskega mesta in glavna kraljeva palača in njen arhiv sta stala na njej. Prvi kopači so glavno pozornost posvetili tej trdnjavi in njihov trud je bil nagrajen z nepričakovano bogato najdbo pisanih dokumentov, glinastih plošč, žal večinoma poškodovanih, popisanih z neko obliko klinopisa iz Mezopotamije. Nekatere so bile pisane tudi v jeziku Babilona in Asirije, v akadščini, ki je bila v 2. tisočletju pred Kr. v rabi kot diplomatska lingua franca na Bližnjem Vzhodu. Ti dokumenti so se dali čitati takoj in so dokazali, da je bilo staro mesto na tem najdišču *Hattusas* in da je bila prestolnica prvobitnega

hetitskega kraljestva. Tisti Hetiti namreč, ki so jih poznali Hebrejci in Asirci 1. tisočletja, predstavljajo, kot se je izkazalo, preživele ostanke starejše anatolske hetitske civilizacije; potem ko je ta bila uničena po napadalcih okoli 1200 pred Kr., so ustanovili majhna kraljestva v severni Siriji, kot n. pr. Karkemiš, in tam nadaljevali svojo tradicijo. Akadijski dokumenti so takoj priskrbeli obris zgodovine na novo odkritega hetitskega kraljestva. Pokazalo se je, da je bila njihova država ustanovljena v 18. stoletju; imela je dve dobi razširjevanja in razcveta, ki ju imenujemo »Staro« in »Novo« kraljestvo; prvo je zaživelo takoj po ustanovitvi, drugo pa — po obdobju nazadovanja — v 14. in 13. stoletju. Bilo je popolnoma uničeno na koncu 13. stoletja in njega padec običajno pripisujejo navalu Frigijcev, ki so imeli v oblasti njega ozemlje v grških časih, ali pa nekega naroda, ki je bil tesno soroden s Frigijci.

Drugo presenečenje je prišlo, ko so bile prevedene plošče, pisane v glavnem domačem jeziku Hattuse. Izkazalo se je, da so pisane v nekem indoevropskem jeziku, in da se je — proti doslej veljavnemu prepričanju — moral neki narod, ki je govoril indoevropski jezik, vseliti v Anatolijo vsaj že v 18. stoletju. Nadaljnji dokazi sedaj kažejo, da se je priselitev izvršila najmanj eno ali dve stoletji pred tem časom. — Da podam nekaj dokazov o indoevropskem značaju jezika, v katerem je popisana večina plošč iz Bogazköya, naj omenim, da se njihova beseda za »vodo, angl. *water*« glasi *watar*, kar je presenetljivo podobno skupni germanski besedi; njih beseda za »mi, angl. *we*« je bila *wes*; in njih beseda za »sem« je bila *esmi*, natanko tista oblika, ki so jo primerjalni jezikoslovci postulirali za indoevropski prajezik kot praobliko za grški *eimi* in staroindijski *asmi*.

Morda bi moral poudariti, da smo dobili naše zelo podrobno znanje o izvorni hetitski državi ravno iz filološkega proučevanja plošč. Izkopavanja so odkrila plošče, so pa tudi spravila na dan izredno dragocene podatke o splošnem življenjskem standardu prebivalstva Hattuse. Toda nemogoče bi bilo izvleči mnogo dejstev o podrobni zgodovini mesta edinole iz arheoloških podatkov. Tako na primer moramo datirati zadnjo glavno hetitsko prezidavo dela trdnjavskega področja precej natančno, na čas okoli leta 1370 pred Kr.; toda to je uspelo edino zaradi tega, ker so našli pečate z imeni posameznih kraljev natanko nad prezidanim tlom in natanko pod njim. Ni pa še možno, da bi s kako zanesljivostjo datirali posamezne starejše gradbene plasti ali starejše ruševinske sloje ali pomembnejše rekonstrukcije utrd. Zgodovinski teksti nam pripovedujejo o več kakor enem obdobju hude nesreče in s tem bi mogle biti povezane omenjene prezidave. Razen tega prva serija izkopavanj ni dala nobenega jasnega znaka, na podlagi katerega bi se dalo reči, ali je bil kraj naseljen že, preden je postal prestolnica združenega hetitskega kraljestva v 18. stoletju. Ta izkopavanja so se osredotočila na trdnjavo in na glavne templje in kraj je kot celota skalnat. Na nekaterih mestih so vsi ostanki starejših zgradb morali biti odplavljeni. Na drugih spet so kasnejši graditelji starih časov odstranili ali pa ponovno uporabili ostanke od starejših zgradb, pri tem pa postavili temelje lastnih gradenj na živo skalo spodaj.

Le maloštevilni dokumenti, najdeni v Bogazköyu, jasno obravnavajo dogodke 16. stoletja ali starejših dob. Ti teksti kažejo, da dinastija, ki je iz Hattuse naredila pomembno mesto, ni bila doma od tod, temveč da je vladala najprej v nekem sosednjem mestu, imenovanem *Kussara*. Okoli leta 1700 je kralj te državnice po imenu *Labarnas* zavzel mesto pri Bogazköyu in iz njega naredil svojo novo prestolnico, iz katere je zavojeval celotno centralno Anatolijo in iz nje ustvaril združeno državo. Razumen je sklep, da so *Labarnas* in njegovi nasledniki bili indo-

evropskega porekla in da so prav oni uvedli v Hattusi jezik, ki ga imenujemo hetitsčino. Dokaz za to je v tem, da nekateri od bogazköyskih tekstov, pisani v 14. stoletju, še hranijo kratka besedila v jeziku, ki ni indoevropski. Prav ta zadnji jezik in ne lastnega indoevropskega so hetitski kralji nazivali »jezik dežele Hatti«. Očitno je njihov lastni jezik nadomestil prvega, potem ko so zavzeli Hattuso in njeno ozemlje. Če sprejmemo podatke, ki nam jih dajejo zgodnji hetitski teksti, kot v bistvu zgodovinske, bi mogel človek sklepati, da je veliko kraljestvo Hatti iz sredine 2. tisočletja bilo ustanovljeno od indoevropskega naroda ali aristokracije, ki je bila najprej nastanjena v mestu Kussara, katerega lega, žal, še ni znana. Ker je težko verjeti, da bi bila Anatolija tista dežela, iz katere bi se Indoevropejci kot celota razpršili na vse strani, je nujna misel, da je narod, iz katerega izvirata Labarnas in njegov rod, prišel v Anatolijo nekaj časa pred 18. stoletjem, domnevno ali od severozahoda, preko Bospora, ali s severovzhoda, preko Kavkaza. Datum in smer te indoevropske priselitve sta bila eden od najpomembnejših problemov anatolske predzgodovine ves čas, odkar je bil hetitski jezik prvič preveden. Izkopavanje v Bogazköyu pa verjetno ne bi moglo dosti osvetliti zgodovino centralne Anatolije pred 18. ali 19. stoletjem iz razlogov, ki sem jih omenil. Po letu 1930 so prišli na dan najpomembnejši novi podatki iz drugih najdišč v centralni pokrajini, ki so bila griči z ostanki naselbin bolj običajnega tipa. Zanje je bilo bolj verjetno, da bodo dali nepretrgano stratifikacijo od predhetitskih slojev navzgor. Najbolj sta poplačala trud *Alaca Hüyük*, kakih 30 km severno od samega Bogazköya, kjer je izkopal profesor Hamit Koşay za Turško zgodovinsko društvo, in pa *Alişar Hüyük*, malo dalje proti jugovzhodu, kjer je izkopavala odprava z Univerze v Chicagu. Naselbini na teh dveh krajih sta bili mesti skromnega pomena v hetitski dobi; plasti te dobe so prinesle ostanke posod zelo podobne ostankom iz Bogazköya. Toda očitno je bilo, da sta obe imeli za seboj dolgo zgodovino naselitve, najmanj od začetka tretjega tisočletja. Obe sta izkazali v splošnem stalen in neprekinjen razvoj kot poljedelski občini, od tako imenovane halkolitske kulture, ki je sicer še vedno v glavnem navezana na kameno orodje, ki pa vendarle že uporablja v omejeni meri baker. Pokazalo se je, da je centralna Anatolija bila prvič naseljena po poljedelcih v zelo poznem času, če primerjamo severni Iraq, Iran in Palestino, in morda tudi pozneje kot Podonavje. Zdi se, da je bila Troja prvič naseljena v približno istem času, vendar ni bila nujna misel, da bi imeli to mesto za najstarejšo naselbino v njega območju. Izkopavanja profesorja Garstanga v Mersinu so dokazala, da je bila Cilicija naseljena s poljedelskim prebivalstvom že zgodaj v 4. tisočletju, če ne prej. Toda kot se je pokazalo, je to prebivalstvo prav verjetno prišlo iz Sirije in ni več nadaljevalo svoje poti naprej proti zahodu.

Izkopavanja v *Alaca Hüyük*u so prinesla presenečenje, ki je vredno omembe, odkriti so bili podzemski grobovi, ki jih moramo datirati v 24. ali 23. stoletje; ti so vsebovali zlate posode in druge kovinske izdelke nepričakovane tehnične dovršenosti, izdelke, ki so bili prav tako odlični kot dobro znane posode drugega mestnega sloja v Troji, ki jih je Schliemann imenoval anahronistično »Priamov zaklad«. Tako je prišlo na dan, da je osrednja Anatolija doživela najmanj eno obdobje visoke civilizacije pred ustanovitvijo hetitske države. Ta mesta, ki so dosegla ta nivo v Alaci in drugod, pa so bila nasilno uničena okoli leta 1230, natančno tako kakor druga Troja, ki je bila tudi uničena v obdobju približno enega stoletja od tega datuma. Ta rušenja v zadnji četrtini tretjega tisočletja so edina v tisočih letih pred hetitsko dobo, ki se raztezajo čez obsežen del Anatolije. Mnogo znanstvenikov sedaj misli, da so znak prihoda prvih valov indoevropskih napadalcev na polotok.

Tej dobi prevratov, pa naj bo le-teh vzrok kakršen že bodi, sledi spet obdobje, ko kultura osrednje Anatolije nadaljuje svoj razvoj z relativno majhnimi spremembami vse skozi do dobe hetitske države. Očitno je, da je bila pokrajina ena od tistih, kjer so skromno uspevala poljedelska mesta in vasi, ne da bi le-teh življenjsko pot mogla bistveno spremeniti priselitev ali vdor od zunaj. Celotno domnevno številni napadalci v 23. stoletju so se, kot se zdi, asimilirali. Enako so indoevropski zavojevalci Hattuse v 18. stoletju privzeli kulturo domačinov te pokrajine tako popolnoma, da bi mi ne mogli sklepati na njihov prihod, če bi bili zavisni od arheoloških podatkov in ne bi imeli na razpolago tudi tistih, ki so nam jih posredovale plošče iz Bogazköya. Če so indoevropski predniki Hetitov res prišli v Anatolijo šele v 19. stoletju, jih je moralo biti le majhno število, ali pa so se asimilirali z domačim prebivalstvom zelo naglo, čeprav je njihov lastni jezik prevladal.

Za zaključek tega pregleda o spoznanjih, ki so nam jih dala starejša izkopavanja, naj spregovorim nekaj besed o zadnjem velikem najdišču centralne Anatolije, antičnem *Kaneš*, v kraju *Kültepe* blizu mesta *Kayseri*, v rimskih časih *Caesarea* v Kapadociji. Kakor večina pomembnih najdišč iz predgrške dobe v Anatoliji je tudi to »*hüyük*«, širok pravilen grič, ki ga tvorijo ostanki zaporedoma si sledečih mest s stavbami iz opek in blata. Češki jezikoslovec Bedřich Hrozný, ki je prvi prevedel hetitske tekste, je začel izkopavati na tem mestu proti koncu leta 1920. Od leta 1945 naprej si je Turško zgodovinsko društvo zadalo kot svojo glavno nalogo nadaljevanje teh izkopavanj, s Tahsinom in Nihmetom Özgüç z Univerze v Ankari na čelu. Hroznýjevo najpomembnejše odkritje je bilo, da je bil del kraja naseljen v 19. in 18. stoletju s kolonijo asirskih trgovcev. Precejšnje število njihovih trgovskih listin in pisem je bilo najdenih, v obliki glinastih ploščic, popisanih s klinopisom v srednjeasirskem dialektu akadščine. Nesreča je sicer, da so nam le-te priskrbele le malo neposrednih historičnih podatkov. Toda omogočile so datiranje slojev, v katerih se nahajajo, v odnosu do vladavin asirskih kraljev. S tem so nam dale zelo dragoceno izhodišče za kronologijo Anatolije za čas pred hetitskim imperijem. Razen tega vsebujejo mnogo domačih anatolskih imen, med njimi nekatera z nedvomno indoevropskimi elementi. Tako na primer nahajamo ime *Taksanumnas*, z elementom *taks-*, ki se pojavi v hetitščini 400 let kasneje v glagolu s pomenom »zložiti«, živi pa tudi v grškem in staroindijskem izrazu za »tesarja«: *téktōn* in *takšan*. Ti podatki dokazujejo, da so indoevropski priseljenci, najbrž predniki Hetitov, prišli v Anatolijo najpozneje konec 20. stoletja.

Če gledamo dosežke teh starejših izkopavanj, brez težav opazimo, kakšne vrzeli je bilo treba zamašiti, ko je arheološko delo v Turčiji po letu 1945 postalo intenzivnejše. Najresnejše je bilo skoraj popolno pomanjkanje podatkov o zahodni polovici polotoka severno od Cilicije. Tudi skrajnje vzhodne pokrajine so bile prav tako slabo poznane. Splošne črte zgodnje zgodovine centralne pokrajine so res da bile sedaj znane. Toda pomembni podrobni problemi so bili potrebni preiskave — zlasti problem o času in smeri indoevropskih preseljevanj, ki so vodila k ustanovitvi hetitske države. Nazadnje je tudi konec drugega tisočletja postavljal probleme, predvsem vprašanje narodostnih premikov v 12. in 11. stoletju, v katerih sta Hattusas in hetitski imperij bila uničena.

Zadnjih 14 let je bilo priča velikemu razširjenju arheološke dejavnosti v Anatoliji in ne bi mogel niti bežno omeniti vse delo, ki je sedaj v teku. Za vprašanja o razvoju predhetitske in hetitske civilizacije v osrednji pokrajini so obnovljena nemška izkopavanja v Bogazköyu in izkopavanja Turškega zgodovinskega društva

v Kültepe največjega pomena. Za dogodke na koncu drugega tisočletja je spet Bogazköy posebno pomemben. Isto velja za izkopavanja, ki jih vodi Pennsylvanska Univerza v frigijskem mestu Gordion, ker segajo v predgrške sloje. Porast našega znanja o zahodni Anatoliji dolgujemo v glavnem članom britanskega Institute of Archaeology at Ankara, ki so ga ustanovili na iniciativo profesorja Garstanga takoj po koncu druge svetovne vojne. Odkritja v zahodni Anatoliji so tista, ki zadevajo najstarejša obdobja.

V izkopavanjih zadnjih štirih let so bili profesor Bittel in njegovi sodelavci v Bogazköyu zaposleni z dvema glavnima nalogama: prva je bila v tem, da se dokončno razjasni in preišče trdnjava Büyükkale. Drugo je predstavljalo izkopavanje v tkim. »Dolnjem mestu«, tik ob robu platoja nad novodobno vasjo, na ozemlju torej, o katerem je bilo verjetno, da vsebuje navadne hiše in da bo dalo stratifikacijo, ki bi segala navzdol do zgodnejših obdobij naselitve. Na Büyükkaleju sta nalogi bili: prvič razložiti poznejše zgradbe in utrdbe, ki so jih pripisovali Frigijcem, od tistih, ki pripadajo prejšnjim hetitskim obdobjem; drugič pa doseči tudi tukaj, če je možno, stratifikacijo, ki bi segala nazaj v predhetitske čase. Ti dve nalogi sta bili izpolnjeni le deloma, čeprav je bilo odkritega mnogo zanimivega. V »Dolnjem mestu« so razkrili plasti, ki so najbrž starejše kot ustanovitev hetitske države. Vsebujejo posodo, ki je zelo podobna tisti, ki je bila odkrita v plasteh 19. stoletja v Kültepeju, in tudi nekaj asirskih trgovskih ploščic je bilo najdenih. Te datirajo plast, v kateri se nahajajo, in kažejo, da je naselbina v Hattusi imela trgovske zveze s kako asirsko kolonijo v Kanešu ali kje drugje, tudi če asirski trgovci niso bivali nekaj časa v sami Hattusi. Ceste so bile skrbno urejene, kar dovoljuje misel na naselbino večjega pomena. Toda skromni obseg izkopavanja, ki so ga tam izvedli, ne bi mogel pokazati njenega obsega. Na žalost še nimamo na razpolago ničesar, kar bi pokazalo, ali je mesto Hattusas imelo prav tako dolgo in odlično zgodnejšo zgodovino kot njegov sosed v Alaci. Najstarejši od vseh hetitskih zgodovinskih tekstov nam pripoveduje, da je mesto zavzel sovrazen kralj, nekaj generacij preden se ga je polastil Labarnas, ga upostožil in proglasil za prekleto. Toda arheološki podatki do sedaj ne kažejo na to, da bi bilo zapuščeno za kakšno daljšo dobo.

Kar zadeva trdnjavo, dela na človeka najmočnejši vtis, ko gleda to, kar so izkopavanja razkrila, mogočnost utrdb, zgrajenih nad hetitskimi po Frigijcih ali katerem že bodi narodu, ki se je naselil na kraju po uničenju hetitskega imperija. Čeprav je propad le-tega nedvomno pomenil močno nazadovanje v Anatoliji, očitno nimamo pravice, da bi v narodu, ki je sledil Hetitom, gledali popolne barbare.

Neke vrste napetost se čuti pri iskanju zapovrstja, ki bi vodilo navzdol v predhetitske plasti v trdnjavi. Izkopavalci so sedaj preiskali že celotno zemljišče razen majhne krpe okoli 15 metrov v kvadratu. Ta skriva zadnje upanje, da se bo posrečilo najti nemotene plasti predhetitskega datuma, ki bi jih mogli izenačiti s tistimi, ki so bile ugotovljene v »Dolnjem mestu«.

Žal nisem imel prilike, da bi obiskal turško izkopavanje v Kültepeju, in zato nimam fotografij niti ne osebnih pripomb o teh delih. Najpomembnejši razvoj zadnjega časa na tem mestu je, da se je začelo delo na nahajališču domače naselbine, različne od trgovske kolonije ali »*kārum*« asirskih trgovcev. Vprašanje, za katero je delo v Kültepeju še prav posebno pomembno, je vprašanje tako imenovane »kapadoške poslikane keramike«. Od začetkov 3. tisočletja tja do padca hetitskih mest se keramična tradicija osrednje Anatolije drži enobarvnega blaga, često lepo barvanega in poliranega, toda brez dekoracij. Edina omembe vredna izjema

je omenjena kapadoška poslikana keramika; ta je bila v splošni rabi v Kültepeju, Ališaru in na drugih krajih v južnem delu osrednje pokrajine v prvi četrtini drugega tisočletja. Zadnja dela v Kültepeju kažejo, da je ta posoda bila kratkotrajen pojav in da spada v dobo pred asirskimi kolonijami. Ker pretrga splošno razvojno črto na tem področju in je nekoliko surova v tehnični izvedbi, je vabljiva misel, da bi prisodili uvedbo te keramike priseljencem. Toda v nobeni sosednji deželi niso do sedaj odkrili keramike, ki bi bila s to tesno sorodna; zato mora to vprašanje ostati odprto. Mnogo preuranjeno bi bilo gledati v njej dokaz za neko indoevropsko invazijo. Keramika je omejena na južni del pokrajine, ki je pozneje postala hetitska domovina. Zato bi težko kdo pričakoval, da bi indoevropski vdor, pa čeprav bi šel preko Kavkaza, dosegel najprej ravno to ozemlje. Možno je, da so vanj vdrli tudi neindoevropska plemena z vzhoda, tako n.pr. predniki Huritov, ki so kasneje za nekaj časa postali vodilni narod v Siriji.

V preteklih nekaj letih se je posrečilo ugotoviti palačo nekega domačega vladarja v Kanešu, sodobnega s kolonijami Asircev. Ena izmed najdb v tej palači kaže zanimivo zvezo z enim od starih problemov zgodnje hetitske zgodovine. Najstarejši znani tekst iz Bogazköya, t. j. dokument v hetitščini, ki se o njem zdi, da je bil sestavljen v najstarejšem času, je kratka pripoved o osvajanjih in drugih podvigih dveh kraljev, imenovanih *Pithanas* in *Anittas*, ki sta očitno vladala v Kussari nekaj generacij pred Labarnom, če sta sploh bila zgodovinski osebi. Da sta to res bila, je bilo dejansko dokazano, ko sta se njuni imeni pojavili skupaj, opremljeni s kraljevskima naslovoma, na neki asirski listini iz Kültepeja. Sedaj pa imamo še en mnogo bolj učinkovit dokaz, da je Anittas bil zgodovinska oseba: v glavnem poslopju v domačem mestu v Kanešu so našli bodalo z napisom »Iz palače Anitta«. Danih je več možnosti. Najverjetnejša je, da je Kaneš bil prestolnica Anitte tekom dela njegove vlade. Hetitski tekst, ki govori o njem, dovoljuje domnevo, da je bil vihravega značaja. V neki dobi je imenoval, kot je videti, samega sebe za »kralja mesta Nesas« in tako seveda nastane vprašanje, ali nista *Nesas* in *Kaneš* kratko in malo različni obliki istega imena. Ime *Kaneš* na asirskih ploščicah bi moglo imeti obliko *Kanesas* ali *Knesas* v hetitščini. Žal moramo to domnevo pustiti za sedaj kot golo možnost ob strani; podobnost med imenoma še ni sama po sebi zadosti trden temelj za istovetenje obeh mest. Vendar pa se zdi, če je Anittas res končal kot kralj v Kanešu, kakor da se je usoda maščevala nad njim za njegova lastna ropanja. Zgradba, ki je v njej bilo najdeno bodalo, je bila namreč nasilno porušena. Gotovo je bilo v osrednji Anatoliji zgodaj v 18. stoletju mnogo nemirov in nasilja, toda hetitski »Anittov tekst« sili k domnevi, da so to povzročale vojne med krajevnimi mestnimi državicami, ne pa kaka nova invazija od zunaj. Ena od posledic tega stanja je bila, da je bila domačim narodom preprečena vsaka težnja po prisvojitvi klinopisa. Asirske kolonije so bile uničene in ko je več kot eno stoletje kasneje bila ustanovljena hetitska država, je ta očitno prevzela klinopisno inačico, ki jo je uporabljala, od nekega mesta v severni Siriji.

Naj se sedaj obrnem od osrednje pokrajine Anatolije k zahodnemu predelu! Kot sem omenil, je raziskovanje predgrških najdišč na tem področju bilo v veliki meri delo direktorja britanskega Institute of Archaeology v Ankari, g. Setona Lloyda, in njegovih sodelavcev; seglo pa je celo v zgodnejša obdobja, kot pa je to uspelo izkopavanjem v osrednji pokrajini. Razdelilo se je na tri dele. Najprej je bil narejen splošni pregled naselbinskih gričev in drugih dokazov o predzgodovinski naselitvi čez večino pokrajine. Sledilo je pet sezon izkopavanja na obširnem griču v *Beycesultanu* v zgornjem delu doline reke Maiandros. Tretji del je bilo izkopa-

vanje, ki se je začelo lani na majhnem griču iz neolitske dobe v *Hacilaru* v turški provinci Burdur, na ozemlju, ki se v grobem sklada s Pisidijo v rimskih časih.

Delo na pregledu se je začelo v letu 1951 pod vodstvom g. Jamesa Mellaarta, pomočnika direktorja omenjenega Instituta. Sedaj lahko rečemo, da so on in njegovi sodelavci temeljito pregledali jugozahodni del Turčije, prav tako pa tudi večino ostalega dela zahodne pokrajine prav do Troade in do konijske ravnine. Ta vrsta dela na pogled res ne vzbuja pozornosti. Gre preprosto za to, da se zabeleži lega in obseg naselbinskih gričev, ki so bili naseljeni v antiki, in zbirajo vzorci črepinj, ki jih je navadno možno najti na njih površju spričo sušnega značaja turških poletij. Toda vendar je to delo dovolilo načrtanje več prej ne spoznanih predgrških kulturnih področij, pokazalo pa je tudi, kateri griči bi najbolje poplačali raziskovanje v polnem obsegu kot verjetno tipični za posamezne kulture.

Naselbinski grič v Beycesultanu so izbrali za izkopavanje iz dveh razlogov. Najprej je bil to najobširnejši grič med tistimi, ki so dali določene tipe keramičnih fragmentov, značilnih za eno od kulturnih področij, ki jih je g. Mellaart nedavno očrtal. In drugič, mislili so, da je ta kraj morda bil v hetitski dobi prestolnica najpomembnejše pokrajine zapadno od hetitske matične dežele, pokrajine, ki so jo ti imenovali *Arzava*. Ta pokrajina je bila nevaren nasprotnik Hetitov, dokler je ni drugi veliki vladar Novega kraljestva, *Mursilis II*, v drugi polovici 14. stoletja zavzel.

Malo pred tem je eden od tamkajšnjih kraljev stopil v stike z egipčansko diplomacijo, morda zato, da bi prosil za pomoč proti grozečemu napadu Hetitov, prav kakor je to storil osem stoletij kasneje lidijski kralj Kroisos, ko je perzijski kralj Kyros korakal proti njemu. Kratko pismo tega arzawskega vladarja in kopijo egipčanskega odgovora nanj, oboje pisano v hetitsčini, so našli na koncu prejšnjega stoletja v arhivih tako imenovanega »faraona odpadnika« Akenatena v Tell el Amarni. (Dejansko sta ti dve listini tista hetitska dokumenta, ki sta bila objavljena prva, toda niso ju spoznali za takšna in izdajateljeva domneva, da sta pisana v nekem indoevropskem jeziku, je takrat veljala za smešno.) Na vsak način so arheologi, ki so se odločili izkopavati v Beycesultanu upali, da jim bo uspelo najti arhiv arzawskih kraljev. Jezikoslovci pa so bili zastran tega bolj skeptični.

G. Lloyd je do sedaj vodil pet sezon izkopavanj v Beycesultanu in to poletje (1959!) nadaljuje na tem mestu svoje delo. Nobenih plošč niso našli in zdi se, da je neverjetno, da bi mesto na tem kraju bilo v resnici prestolnica Arzawe v obdobju hetitskega imperija.

Po drugi strani pa so bila izkopavanja zelo zadovoljiva. Najdišče je bilo, kot se zdi, naseljeno že v pozni neolitski dobi, morda od druge polovice četrtega tisočletja. Datiranje slojev v tako zgodnjo dobo, kot je ta, je naravno zelo približno, razen če je podana možnost datiranja z metodo ogljika 14, nič takega pa do sedaj ni bilo objavljenega za Beycesultan. Naselbina ima s tem daljšo zgodovino kot Troja ali katero koli najdišče v osrednji pokrajini. Presenetljiv pojav v tem kraju je splošna kontinuiteta njegovega kulturnega razvoja. Tako na primer se poseben tip svetišča pojavi približno v začetku tretjega tisočletja; potem je ponovno prezidan, in sicer z malimi spremembami, v naslednjih sedmih stoletjih; nato se spet pojavi na koncu pozne bronaste dobe, celih tisoč let pozneje.

Starejše plasti kažejo stalen razvoj skromne poljedelske civilizacije. Pozneje pa, sodeč po kompleksih palač, je mesto doživelo dve obdobji izjemnega razcveta. Prvo je bilo v teku srednje bronaste dobe, med približno v letih 1900 in 1750 pr. Kr., po mnenju izkopavalecev. Drugo je sledilo po vrzeli kakih štiri sto let v drugem

delu 13. stoletja. Nobenega znaka pa ni, da bi mesto imelo velik pomen v vmesni dobi, ki ustreza obema obdobjema, v katerih so Hetiti imeli največjo moč. Obe veliki palači sta bili na koncu nasilno uničeni s požarom. Porušenje prve bi moglo biti delo Labarna, o katerem je zapisano, da je vdrl v Arzawo. Neverjetno pa se zdi, da bi bilo mesto zadosti pomembno za to, da bi bilo prestolnica svojega območja v 14. stoletju. V tem času je Arzawa spet dosegla neodvisnost in je bila dovolj močna, da se je postavila po robu poskusom Hetitov, da bi jo priključili svoji državi. Zaradi tega moramo iskati domnevne klinopisne plošče kje drugje. Oživenje mesta na koncu 13. stoletja, ko je bila zgrajena druga znamenita palača, ne preseneča. Hetiti so namreč v tem času izgubljali moč nad zahodno Anatolijo. Njihovi zgodovinski teksti razkrivajo, da so nekateri od njihovih vazalov, prav tako pa sovražni vladarji izven njihovega imperija ustanavljali tedaj nova neodvisna kraljestva v obrobni pokrajinah. Najzanimivejši tekst s tem v zvezi je dolgo pismo polno pritožb, napisano od enega zadnjih hetitskih kraljev svojemu nekdanjemu vazalu z imenom *Mattuwattas* — to ime močno spominja na poznejša lidijska imena kakor n. pr. *Alyattes*. V začetku svoje kariere je ta človek bil očitno tako slaboten, da ga je oče hetitskega kralja moral rešiti več kakor enkrat pred napadi njegovih sosedov izven meja hetitskega imperija. Sedaj pa je, kot je videti, stopil v zavezništvo z enim od teh, si prisvojil kraljestva vazalov, ki so bili bolj lojalni, in se pri tem plenjenju povezal celo s Ciprom, ki je tedaj bil vsaj še po imenu hetitska posest. Vablivo je seveda razglabljati o tem, ali ni morda bil zloglasni *Mattuwattas* tisti mož, ki je zgradil ponovno zgornjo palačo v Beycesultanu. Gotovo pa je, da to, kar čitamo o njegovi karieri v hetitskih tekstih, razloži, zakaj je kdo imel možnosti počenjati tako, ne da bi kdo posegel v vmes. Vendar je novi razcvet mesta bil le kratkotrajen. Mesto je bilo namreč spet oplenjeno okoli leta 1200 pred Kr. ali malo kasneje v splošni poplavi barbarskih preseljevanj, ki so uničila tudi hetitski imperij.

Ostanki velike palače iz srednje bronaste dobe predstavljajo najbolj impresivno stvaritev naroda v Beycesultanu. Palača je bila zgrajena s tehniko in v stilu, ki sta popolnoma različna od tega, kar kažejo palače narodov na Bližnjem Vzhodu, pa tudi Hetitov. Kamen so uporabili le za temelje, ostali del zgradbe pa je bil, kot se zdi, v glavnem iz lesa. Mnogo dokazov je za to, da je vsaj zahodna Anatolija bila v drugem tisočletju močno porasla z gozdovi. Palača v Beycesultanu predstavlja izredno močan kontrast k trdnosti in monumentalnosti glavnih zgradb v Hattusi in ta okolnost ni v celoti posledica dejstva, da je kamen na hetitskem kraju kar pri roki. Tloris palače v Beycesultanu vzbuja misel, da so tisti, ki so ga načrtali, bolj mislili na prijetno notranjost in na udobje za tiste, ki so v palači bivali, kakor pa na obrambno moč ali pa na to, da bi dali palači impresivno in gospodujočo zunanost. Velikih dvoran ni. Preudarno so uporabljali preduhe za svetlobo, da bi tako dali dostop razsvetljava v notranje prostore, ne da bi pri tem dopustili neposredno sončno luč. Nazadnje so tu ohranjeni pod talnimi sloji kanali, ki tečejo ob straneh glavnih prostorov, in težko je tu misliti na kaj drugega kot na kanale ali cevi za centralno ogrevanje. Seveda je res, da te ugotovitve zavise od tega, kako razlaga g. Lloyd svoje najdbe. Toda omeniti moramo, da je po poklicu arhitekt. Nekoliko nepravilni tloris palače in skrb za udobnost bolj spominjata na minojske zgradbe na Kreti kot na hetitske. Lloyd vidi posebno tesne podobnosti s srednjeminojsko palačo v Malliji. Skratka, narod iz Beycesultana je bil, kot se zdi, nenavadno navezan na prijetnosti življenja in se je razmeroma malo zanimal za vojaške zadeve. Tudi za konec trinajstega stoletja se more trditi isto: zdi se

namreč, da je ena od najzanimivejših zgradb bila vinska točilnica in zabavišče. V njej so bili vrči za vino, postavljeni v točilno mizo, dalje čaše in kostni členki za igre v velikem številu. Dosti tragičen prizor se pri tem nudi, ko spoznamo, da je menda skrb za zabavo stala nekatere od klientov življenje. Očitno so jih presenetili pri njihovi zabavi med zadnjim plenjenjem mesta; in ko so jih našli, so ležala njihova okostja med čašami. Mimogrede naj omenim, da Herodot pripisuje iznajdbo kockanja in drugih hazardnih iger Lidijcem, ki so živeli kasneje v skoraj isti deželi.

Odkritja v Beycesultanu so torej razkrila novo anatolsko kulturo, sicer sorodno s trojansko in s kulturo v osrednji pokrajini, vendar različno od obeh. Za arheologa je najbolj zadovoljivo dejstvo, da so pridobili nepretrgano zaporedje plasti, raztezajoče se od pozno-neolitskih slojev do zgodnje-železnodobnih.

Vendar pa je v zadnjem letu postalo jasno, da celo najspodnejši sloji, ki so jih dosegli v Beycesultanu, ne predstavljajo najstarejšega naselja poljedelcev v zahodni Anatoliji severno od pogorja Taurus. Poleti 1958. leta so kmetje iz majhne vasi Hacilar v istem splošnem območju kot Beycesultan pokazali g. Mellaartu zbirko črepinj, ki so jih našli na bližnjem »hüyüku«. Ta zbirka je vsebovala tudi fragmente keramike, ki so jih že srečali v najstarejših plasteh v Beycesultanu; a tudi druge do tedaj neznanih tipov od poslikanih posod, z nenavadnimi krivočrtnimi risbami v rumenem na rdeči podlagi in v rdečem na rumeni osnovi. G. Mellaart je lani začel z izkopavanjem na tem griču in sedaj delo nadaljuje. Uspelo mu je že začrtati zaporednost kultur, ki segajo najmanj več sto let nazaj pred najstarejše, kar jih je prišlo na dan v Beycesultanu. Iz tega moramo sklepati, da so narodi, živeči od poljedelstva, naselili zahodno Anatolijo prav kmalu za Cilicijo. G. Mellaart daje nepričakovano visoke datume za najzgodnejše sloje, saj jih postavlja nazaj v peto tisočletje. Trdi, da datiranje z ogljikom 14 te datume potrjuje. Če ima prav, bodo rezultati imeli dalekosežne posledice. Profesor Schachermeyer je lani obiskal najdišče in opazil presenetljive podobnosti med nekaterimi primerki keramike tega najdišča in keramiko kraja *Sesklo* v severni Grčiji. Če je datiranje g. Mellaarta pravilno, bo treba datiranje, ki so ga prisvojili za *Sesklo* kulturo, in enako datiranje uvedbe poljedelstva v Grčiji znatno zvišati. To bo spet najbrž vplivalo na naše mnenje o neolitski dobi v jugovzhodni Evropi kot celoti.

Da se za trenutek vrnem k Beycesultanu, bi rad povedal nekaj besed o zgodovinskih problemih, ki so nastali s tamkajšnjimi odkritji in pa z rezultati Mellaartovih pregledov v severozahodnem področju. Resnična zgodovina se začne šele, ko so najdeni zapiski. Arheologija v strogem pomenu besede pa more edinole očrtati kulture na osnovi njih materialnih ostankov. Zato moramo biti previdni, ko poskušamo povezati predzgodovinsko kulturo, očrtano le na tak način, z antičnim narodom, ki nam je znan le iz kasnejše tradicije ali iz zapiskov, ki niso bili najdeni na krajih, iz katerih nam je znana kultura. Kljub temu pa je vedno vabljivo poskušati identificirati stvaritelje kake zgodnje civilizacije, če imamo le kak namig iz antičnih virov o tem, kdo bi tisti ljudje mogli biti. G. Lloyd in g. Mellaart verjmeta, da je civilizacija v Beycesultanu v srednji bronasti dobi bila stvaritev Luvijcev, naroda, ki je njega eksistenca v hetitskem obdobju potrjena z mesti v nekaterih tekstih iz Bogazköya. Njuno domnevo so sprejeli v Britaniji z navdušenjem. Danes pripisujejo Luvijcem vedno pomembnejšo vlogo v predgrški zgodovini. Domnevali so celo, da so se preselili preko Egejskega morja in ustvarili srednjeminojsko civilizacijo na Kreti in prve stopnje mikenske v Grčiji. Ne bi rad trdil, da je katerakoli od teh domnev nemogoča. Toda koristno bi moglo biti, če preudarimo,

na čem dejansko slonijo. Ime »luvijski« temelji na hetitskem etniku »Luwijas«. Narod, ki je nosil to ime, je očitno živel na delu teritorija, ki ga je kralj Labarnas vključil v svoje kraljestvo Hatti, pa tudi vsaj v delu dežele »Arzawa«, zahodno od prvega. Očitno so Luvijci govorili indoevropski jezik, ki je bil tesno soroden s hetitskim. Poznamo ga iz nekaterih mest, vključenih v hetitske tekste religiozne vsebine; le-ta so običajno uvedena z besedo »*luvili*«, t. j. »po luvijsko«. Ta dejstva dokazujejo prvič, da so Luvijci bili narod, ki je živel na jugozahodu od Hetitov najmanj od sedemnajstega stoletja naprej; drugič, da so izšli vsaj deloma od naroda, ki je bil tesno soroden z indoevropskimi predniki Hetitov. Precej varno je domnevati, da je ozemlje, ki so na njem prebivali v sredini drugega tisočletja, vključevalo Beycesultan, vendar pa bi to dokončno potrdili le pisani dokumenti iz najdišča samega. Naj bo že s tem kakorkoli, teorija, da so bili Luvijci ustvaritelji srednje-bronastodobne civilizacije tega mesta, sloni na domnevi, da so prišli v območje Majandra že v 23. stoletju. G. Lloyd in g. Mellaart mislita, da znaki nasilnega porušenja okoli tega časa v Beycesultanu in na drugih krajih to dokazujejo. Menita, da je tedaj bila zadnja prilika pred koncem drugega tisočletja, ob kateri je prišlo v zahodni Anatoliji do takega prevrata, ki je moral spremljati priselitev Indoevropecev. Res pa je, da ta teorija predpostavlja dvomljivo domnevo, da vsaka priselitev, ki ima za posledico spremembo jezika na nekem ozemlju, mora imeti obliko nasilnega zavojevanja. Kljub vsemu pa nikakor ni neverjetna misel, osnovana na jezikovnih razlogih, da je bil luvijski jezik uveden v Anatolijo v tretjem tisočletju. Obe, luvijsščina in hetitščina, se zdi, da predstavljata neki dialekt indoevropskega jezika, ki se je ločil od ostalih že zelo zgodaj, bolj zgodaj na primer kot pragrščina, o kateri na splošno mislijo, da so jo prinesli v Grčijo v 19. stoletju. Vendar mislim, da če dopustimo prihod Luvijcev v zahodno Anatolijo za tako zgodnjo dobo, kot je 23. stoletje, moramo domnevati, da so tudi predniki Hetitov prišli na osrednje ozemlje približno v istem času, pa tudi to, da so domnevno pripotovali od severovzhoda. Luvijščina in hetitščina se mi zdita tako podobni, da je težko možno, da so tisti, ki so ju govorili, bili ločeni drug od drugega skozi več stoletij, preden so prišli v dežele, kjer so prebivali v zgodovinskih časih. Na žalost se moram odpovedati zaradi pomanjkanja časa obravnavi teorije o luvijski selitvi na Kreto in v Grčijo. Poleg Mellaarta je njen glavni zagovornik profesor Leonard Palmer iz Oxforda.

G. Mellaarta druga, precej revolucionarna zgodovinska teorija zadeva začetek drugega tisočletja in je posebno zanimiva za raziskovalca zgodnje zgodovine Grčije. V svojem pregledu najdišč na skrajnem severozahodu Anatolije je g. Mellaart dognal, da je v 20. ali 19. stoletju prišla tam v rabo vrsta keramike, ki je bila zelo podobna dobro znani »sivi minijski« keramiki srednjeheladskih najdišč v osrednji Grčiji. Pojav le-te v Tesaliji in Beotiji so nekaj časa v splošnem imeli za znak prihoda prvih Grkov, t. j. prvih od tistih plemen, ki so prinesla s seboj grški jezik. G. Mellaart in g. Lloyd sta takoj postavila domnevo, da je pojav podobne keramike v Troadi treba razlagati s tem, da so se Pragrki naselili tam v začetku drugega tisočletja in nato preselili v Grčijo preko morja. Težko bi bilo možno že sedaj presoditi to zanimivo teorijo, preden je objavljeno popolno poročilo o anatolski sivi keramiki. Okoliščine, ki govore njej v prid, so: da do sedaj »minijska« keramika ni bila javljena iz grške Makedonije, torej iz dežele, ki pride najbolj v poštev kot izhodiščno ozemlje za selitev v srednjo Grčijo po kopnem; drugič, da se res zdi, da so nekatere karakteristične oblike posod »minijske« keramike anatolskega izvora. Če tisti, ki so to keramiko uvedli v Grčijo, tudi niso prišli v resnici iz Anatolije, so

pa brez dvoma bili pod močnim anatolskim vplivom. Slaba točka pri tem je, da je druga pokrajina, o kateri bi se dalo misliti, da je iz nje bila uvedena v Grčijo »minijska« keramika, t. j. Tracija, še zelo malo poznana z arheološkega stališča. Grška in turška Tracija še nista bili pregledani zastran predgrških najdišč; tista najdišča v južni Bolgariji pa, ki so do sedaj bila izkopana, se zdi, da niso bila obljudena v srednji bronasti dobi, torej v obdobju, ki je za nas najbolj pomembno. Celo če so Pragrki res bili naseljeni v Troadi, preden so se preselili v Grčijo, se še vedno zdi verjetno, da so pred tem njih premikanja šla s severa navzdol, ne pa preko Anatolije z vzhoda, kot je g. Lloyd domneval v svoji knjigi »Early Anatolia«. Vendar pa ne morem poseči dalje v podrobnosti tega problema. Želim le pokazati, da so nedavne najdbe v Turčiji ponovno načele vprašanje predzgodovine Grkov. Jasno je, da je vprašanje zapleteno, nam pa še ni na razpolago ves novi material v celoti.

Zadnji predmet, ki se ga mislim na kratko dotakniti, je vprašanje nedavnih najdb, ki zadevajo Frigijce. Moglo bi se zdeti, da to presega meje področja, začrtanega z naslovom mojega predavanja, saj doba, o kateri nam je znano, da so Frigijci v njej bili pomembni v Anatoliji, že spada v grške čase. Vendar pa je popolnoma utemeljeno mnenje, da so prišli v Anatolijo v predgrškem obdobju. Kot sem omenil, v splošnem mislijo, da so oni ali pa njihovi bližnji sorodniki zagrešili uničenje hetitskega imperija v Anatoliji. Jasno je, da je Hattusas bila uničena z vojaškim napadom okoli leta 1200. Sloj ožganih ostankov leži neposredno nad najvišjo plastjo, ki še vsebuje hetitsko keramiko. Klinopisni teksti ne omenjajo nobenega dogodka, ki bi moral biti poznejši od okoli leta 1250. In egipčanska poročila pripovedujejo, da je bila »dežela Heta« pregažena okoli leta 1200 v velikem premiku severnih barbarov. Več dokazov govori za to, da smemo pripisati porušenje Hattuse Frigijcem ali sorodnim narodom. Herodot je poznal Frigijce kot največjo silo v Anatoliji pred vzponom Lidije v 7. stoletju; njihova dežela je vključevala precejšen del tega, kar je pred tem bilo hetitsko osrednje ozemlje. Drugič, eden od barbarskih vladarjev, ki so omenjeni v najkasnejših hetitskih tekstih kot povzročitelji neredov na severni meji, ima ime »Mitas« ali »Midas«, zadnje pa je natančno tako kot ime poznejših kraljev v Gordiju. Nadalje je prvi tip keramike, ki je prišel v uporabo v večji količini v Bogazköy po porušenju hetitskega mesta, rumenkasto blago, poslikano z geometričnimi risbami in stiliziranimi figurami v temnosivem, in to je keramika, ki je dobro znana iz Gordija, ki je gotovo bil frigijsko mesto. Vendar so tudi nekatere težave. Najprej poslikana keramika ni bila najdena na severozahodu Anatolije, skozi katerega so Frigijci domnevno morali potovati po svoji poti iz Tracije v osrednjo pokrajino. Ta ugovor morda ni resna težava, saj severozahodno ozemlje še ni bilo popolnoma preiskano, turška Tracija pa sploh skoraj nič. Drugič pa poslikana keramika v Gordiju prihaja na dan v plasteh, datiranih v 7. stoletje. Vprašati se torej moramo, ali bi zelo podobno blago v Bogazköy moglo biti izdelano štiri stoletja prej, takoj po oplentvi; morda bi pričakovali večjo razliko v ornamentih, če bi med vzorci iz obeh najdišč bil resnično tolikšen časovni presledek. Možno je torej, da frigijska plemena, tudi če so zares razrušila Hattuso, niso ustanovila naselbine na njeni trdnjavi vsaj, dokler ni preteklo nekaj stoletij. S tem v zvezi je zanimivo, da je del pahištva, ki ga je profesor Rodney Young našel v velikem frigijskem tumulu v Gordiju, dozdevno take vrste, kot bi ga bil izdelal narod, ki je bil vajen nomadskega življenja pod šotori. Možno je torej, da so Frigijci ostali nomadi nekaj časa po porušenju hetitskih mest. Starejša poročila v Bogazköy res delajo vtis, kot da je za nje dognano dejstvo, da

so se zavojevalci takoj naselili na trdnjavi, pri čemer so izravnali razvaline hetitskih zgradb, ki so jih požgali. Toda morda bo treba to vprašanje ponovno proučiti. Zelo dragoceno bo za nas, ko homo imeli na razpolago dokončno poročilo o nedavnem nemškem izkopavanju na Büyükkaleju.

Bojim se, da je pričujoča razprava morda vzbudila vtis, da je njen predmet obdelan precej površno, pa da je v veliki meri le ugotovitev problemov. V kolikor prvi očitke drži, prosim oprostjenja, če sem porabil preveč časa za opis starejših del v Turčiji in zgodovinskih teorij kot ozadja raziskovanja, ki je sedaj v teku. Razlog za to stališče je v tem, da sem v lastni domovini spoznal, da poslušalstvo ni vedno tako tesno poznalo mojih prijateljev Hetitov, kot bi pričakoval. K drugemu očitku pa nimam opravičila. Skoraj vedno se dogaja, da novo izkopavanje v pokrajini, ki ima zapleteno zgodnjo zgodovino, postavi pred nas prav toliko novih problemov, kolikor razreši starih. Ugotovitev problematike pa je često najboljši način poročanja o izsledkih raziskovanja v danem času, ki ga moremo izbrati.

SUMMARY

Recent excavations at pre-hellenic sites in Anatolia

(R. A. Crossland)

In 1945 knowledge of the pre-hellenic archaeology of Anatolia was uneven. The eastern half of the central plateau was best known, from excavations at Bogazköy (Hattusas), Alaca Hüyük, Alishar Hüyük and Kültepe (Kaneš). In Cilicia pre-hellenic sites had been investigated at Mersin and Tarsus. Troy was virtually isolated in the north-west. Research in the past fifteen years has had three main objects: to investigate the western regions; to throw light on the prehistory of central Anatolia and the course of the earlier Indo-European migrations into it (between c. 2500 and 1800 B. C.); and to reconstruct the later ethnic movements which destroyed the Anatolian Hittite state c. 1200 B. C. In the central region the most important excavations have been the Turkish at Kültepe (near Kayseri) and Karahüyük (near Konya) and the third German series at Bogazköy (near Sungurlu). At Bogazköy, the clearing of the citadel area on Büyükkale continues. It now proves to have been occupied from the end of the 3rd millennium at least. So also was the »lower city«. A colony of Assyrian merchants was settled there in the late 19th or 18th century.¹ Recent work at Kültepe shows that this site too was occupied from the middle of the Early Bronze Age. The Assyrian »karum« or trading-station there was the earliest and most important of the region. The palace of the contemporary native rulers has now been investigated, on the main mound. A dagger has been found bearing the name of »Anittas«, a king mentioned in the earliest text from the later Hittite archives at Bogazköy.² The earlier history of Hattusas and Kaneš has still to be correlated with the fuller evidence for general

¹ See now: K. Bittel, *Neue deutsche Ausgrabungen: Mittelmeer und vorderer Orient* (ed. E. Boehringer; Gebr. Mann, Berlin, 1959), pp. 89–120; *Türk Arkeoloji Dergisi IX*, 1 (Maarif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, Ankara, 1959), pp. 5–10; T. Beran, *Anatolian Studies X*, p. 20–21.

² See now: Tahsin Özgüç, *Türk Arkeoloji Dergisi IX*, 1, pp. 33–54; *Anatolian Studies X*, 24–25.

developments in the Early and Middle Bronze Ages obtained from Alaca Hüyük, Alishar Hüyük, Beycesultan and Karahüyük. It is still not clear which destruction levels reflect the immigration of the Indo-European ancestors of the Hittites. Recent work on pre-hellenic western Anatolia, mostly carried out by members of the British Institute of Archaeology at Ankara, began with any extensive survey of sites, which defined several new pre-hellenic cultural regions. This was followed by excavation of the impressive mound near Beycesultan in the upper Menderes valley.³ The site was inhabited from Late Chalcolithic times, late in the 4th millennium at least, to the 11th century B. C. Its people developed a high culture related to, but distinct from, those of Troy and central Anatolia. The excavators attribute the civilization of its most prosperous period, which they date c. 1900—1750 B. C., in the Middle Bronze Age, to the Luwians, an Indo-European people related to the Hittites. They consider them to have immigrated c. 2500 B. C. Comparative linguistic evidence, however, does not suggest a gap of several centuries between the immigration of the proto-Luwians and that of the (Indo-European) proto-Hittites. The excavators note similarities between the M. B. A. architecture of Beycesultan and that of Middle Minoan Crete.⁴ The settlement was impoverished during the periods of greatest Hittite power, and can hardly have been the capital of »Arzawa«. It enjoyed a revival at the end of the 15th century. There is no evidence of important Mycenaean influence. Since 1957 J. Mellaart has been excavating a site at Hacilar, near Burdur in southwestern Turkey, which has provided a sequence from Neolithic into Chalcolithic times, connecting with that of the earliest levels at Beycesultan.⁵ Excavation has still not proved the plausible theory that it was a Phrygian invasion from the north-west that destroyed the Hittite state. The earliest »Phrygian« wall at Bogazköy is reported to lie immediately above the ruins of the latest Hittite buildings. But the period of extensive »Phrygian« settlement seems to have come later (8th—6th centuries); and the course of the assumed migration in the 13th and 12th centuries has not been traced.⁶ The American excavation at Gordion has not yet reached levels which might give relevant evidence, except in soundings.

³ See *Anatolian Studies*, V—X

⁴ *Anatolian Studies VII*, pp. 119 ff.

⁵ See *Anatolian Studies*, VIII—X.

⁶ See literature cited in fn.1.

IN MEMORIAM

GERO KURT KARL MARIA MERHART VON BERNEGG

Dne 4. marca 1959. leta je v Kreuzlingenu v Švici umrl eden najpomembnejših nemških arheologov — prazgodovinarjev. Rodil se je 17. oktobra 1886. leta v Bregenzu (Vorarlberg) v Avstriji. Promoviral je iz geologije leta 1913 na univerzi v Münchenu. Istege leta je postal tudi asistent v antropološko-prazgodovinskem inštitutu v Münchenu. V prvi svetovni vojni je prišel v rusko ujetništvo. Od leta 1919 do 1921 je bil predstojnik prazgodovinskega oddelka v muzeju v Jenisejsku v Sibiriji. Po vrnitvi iz Rusije se je habilitiral 1924. leta v Innsbrucku, kjer je bil tudi do 1927. leta docent. Leta 1927 je bil nameščen kot asistent v Centralnem muzeju rimsko-germanskega inštituta v Mainzu. Že 1. maja 1928. leta je bil postavljen za rednega profesorja za prazgodovino na Phillipsovi univerzi v Marburgu ob Lahni, kjer je imel katedro do 1942. leta, ko je bil upokojen. Ponovno je bil izbran po vojni 1945. leta na staro mesto, kjer je ostal do 1949. leta kljub težki bolezni, ko je bil ponovno upokojen.

S prihodom na marburško univerzo, kjer je osnoval tudi prazgodovinsko katedro, se je Merhart predvsem posvetil pedagoškemu delu. Iz njegove šole je izšla dolga vrsta pomembnih predvsem nemških znanstvenikov, ki danes zastopajo prazgodovino. Nič manj plodno ni bilo Merhartovo znanstveno delo. Po študiju geolog se je zelo hitro vživel v prazgodovinsko arheologijo in tu napisal pomembne članke in razprave posebno iz kovinske dobe. Zelo majhno je število razprav, ki bi se dotikale geologije, čeprav je njegova disertacija obravnavala ravno to stroko (Kreide und Tertiär zwischen Hochblanken und Rhein). Iz časa, ko je bil Merhart upravitelj v muzeju v Jenisejsku, je nekoliko zelo pomembnih razprav, ki obravnavajo razne periode v Sibiriji. Takšne so »The paleolithic period in Siberia«, »Bronzezeit am Jenissei«, itd. S tem je v dokajšni meri približal razne tamkajšnje probleme tudi evropskim raziskovalcem, včasih pa je tudi sploh prvi obvestil o tamkajšnjih najdbah.

Drugo obdobje v Merhartovem znanstvenem delovanju nastane, ko se vrne v Evropo. Njegovo bivanje v Innsbrucku je imelo dokajšen vpliv na problematiko, s katero se je začel ukvarjati. Predvsem je posvetil zelo veliko pažnjo prazgodovini alpskega področja, ker je opazil velik pomen vzhodnih Alp, ki so ga te imele v času bronaste in železne dobe, bodisi da so dajale ali pa sprejemale razne vplive iz Podonavja, z Balkana ali pa iz Italije in Srednje Evrope. Med najpomembnejša dela te vrste spadajo poleg manjših člankov »Donauländische Beziehungen der früheisenzeitlichen Kulturen Mittelitaliens«, »Studien über einige Gattungen von

Bronzegefäßen«, »Panzer-Studie«, »Geschnürte Schienen«, »Ueber blecherne Zierbuckel (Faleren)« itd. Vse te razprave, čeprav obravnavajo samo eno vrsto orožja ali pa orodja, se dotikajo tako kronoloških kakor tudi drugih momentov, ki so pomembni za tolmačenje obrti, kulturne ravni, socialnega stanja in podobnih problemov kovinske dobe. Z objavo takšnih razprav je Merhart v veliki meri osvetlil mnoge probleme v prazgodovini ter podal temelj za splošno sintetično sliko kovinske dobe vzhodnoalpskega področja v zvezi z Balkanom, Panonsko ravnino, Italijo in Srednjo Evropo.

Smrt prof. Merharta je glede na njegovo pedagoško in znanstveno delo zelo težko prizadela ne samo nemško, temveč evropsko prazgodovino.

P. Korošec

KNJIŽNA IN DRUGA POROČILA

Slovenská archeológia VI/2. Časopis Slovenskej akadémie vied Archeologického Ústavu v Nitre, Bratislava 1958, 241—480 str.

Juraj Barta poroča v članku »Jaskyňa Mažarná v krasovom území Veľkej Fatry« s čisto speleološkega gledišča o jami Mažarni, v kateri so bili najdeni tudi sledovi prazgodovinskega človeka. O teh pa avtor ne poroča. Omenja samo, da tu najdene kulturne ostaline pripadajo kanelirani keramiki.

V zelo obširni razpravi »Neue Beiträge zum Neolithikum Rumäniens« skuša Jiří Neustupný podati sintetično sliko raziskovanj o neolitični dobi Romunije. Avtor je pri tem uporabil celotno novo literaturo in jo kritično ocenil. Ravno tako podaja k temu svoje mnenje. Pri prikazovanju pa uporablja in upošteva tudi posamezne izsledke s področja Jugoslavije, posebno glede vzhodnega dela Podonavja, ki meji na Romunijo. K raznim avtorjevim glediščem bi bilo mogoče podati več pripomb.

Poročilo o najdišču s spiralno keramiko v Ludaniciah je napisal Jozef Porubský v članku »Sídliisko ľudu s volútovou keramikou v Ludaniciah«. Odkrili so kulturne jame s keramičnimi fragmenti in tudi tri grobove.

Pál Patay se v članku »Príspevky k spracúvaníu kovov v dobe medenej na Slovensku« bavi z vprašanjem obdelave kovinskih predmetov v bakreni dobi. Pri tem razlikuje tri tipološke posebnosti sekir, od katerih je ena izdelana iz čistega bakra. Po obliki pripadajo sekire te vrste najbolj razširjenemu tipu. Primeri takšnih sekir so bili na Slovaško, po mnenju avtorja, uvoženi. Sekire druge tipološke vrste so na Slovaškem razširjene v obmejnih krajih proti Ogrski in so bile izdelane iz surovega bakra. Sekire tretje skupine, ki predstavljajo lokalni slovaški tip, so pa izdelane iz bakra, pomešanega z arzenom.

V članku »Sídliškóv ývýskum na Somotorskej hore r. 1955« podaja Ján Pastor poročilo o železnodolni in staroslovanski naselbini na Somotorski gori. V celoti so odkrili 6 halštatskih t. i. polvkopanih hiš, dalje 8 halštatskih kulturnih jam in 4 staroslovanske vkopane hiše, t. i. zemunice. Halštatsko-skitski stanovanjski objekti so v glavnem ovalni ali pa okrogli, le v posameznih primerih so podolgovato ovalni. Pri stanovanjskih objektih so našli tudi glinaste klopi, ki so bile okoli ognjišča ali pa ob steni nasproti ognjišča. Vhod v hišo je bil na južni ali pa vzhodni strani. Ognjišča so bila okrogla, ovalna ali elipsoidna. Na temelju keramike, ki ima največ analogij v tiški dolini in sploh v ogrski ravnini, dalje na Sedmograškem v Podoliji itd., datira avtor kakor keramiko tako tudi samo najdišče v precej razsežno obdobje. Najstarejša keramika naj bi bila še iz predskitske periode ter jo avtor stavlja v Hallstatt A in B (po Reineckeju). Drugi del bi spadal v skitsko obdobje v čas od VII.—IV. stoletja. Zanimiva je keramika, ornamentirana z valovnicami, ki so tudi posebnost tega časa na tem najdišču.

Slovenske vkopane hiše so bodisi okrogle ali pa elipsoidnega tlorisa. Majhnih so dimenzij, komaj 2—4 m velike. V hišah so našli tudi ognjišča, ki so včasih bila obdana s kamenjem. Glinaste klopi so odkrili ob zidovih. Bile so 1—2 m dolge in 20—40 cm široke. Keramično gradivo, katerega so tukaj odkrili, pripada keramiki t. i. tiškega in podonavskega tipa. Avtor datira na temelju keramičnega gradiva hiše v starejšo gradišćansko periodo v čas od VI.—VII. stoletja. Glede na ostanke tiške keramike pa avtor dovoljuje tudi možnost starejšega datiranja.

Juraj Barta v članku »Majda-Hrašková jaskyňa a jej kultóvá funkcia v dobe halštatskej« obravnava problem najdb v tej jami. Tu odkrita keramika pripada železni dobi. Zanimivejše so najdbe antropoloških ostalin. Našli so fragmente

7 odraslih in 4—5 otroških lobanj. Poleg tega so bile tudi kosti raznih živali, kakor jelena, srne, koze, psa itd. E. Vlček, ki je preiskal in ocenil antropološko gradivo, prihaja do sklepa, da so na posameznih ostalinah sledovi postmortalnega razbijanja lobanj in otroških mandibul z udarci in vrezovi. Glede na to, da je iz ene lobanje napravljena maska ter glede na poskus izdelave podobne maske iz druge lobanje, sodi avtor, da imajo te ostaline kulturni pomen. Kot dokaz za to mu služi tudi kasneje fragmentirana maska iz jelenje lobanje. Sama jama naj bi predstavljala kultno mesto kljub težkemu dohodu, medtem ko naj bi se bili kultni žrtveni obredi vršili nekje v bližini vhoda. Jama bi bila v tem primeru služila kot nekakšna vrsta prepada, v katerega so metali človeške in živalske žrtve skupaj s keramiko po magičnih obredih.

O novih halštatskih grobovih v jugozahodni Slovaški poroča Jozef Paulík v razpravi »Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku«. Avtor skuša podati sintetično sliko tega časa, upoštevajoč pri tem vse dosedanje izsledke. Poleg tega objavlja tudi novo gradivo z raznih najdišč. Pri tem prihaja do sklepa, da je jugozahodni del Slovaške pripadal področju gomil vzhodnoalpskopanonskega areala. Tako bi področje jugozahodnega dela Slovaške predstavljalo najseverovzhodnejši del tega areala. Vendar pa najdišča na Slovaškem ne spadajo kulturno povsem niti z avstrijskimi niti s panonskimi najdišči.

Títus Kolník objavlja posamezne najdbe fibul iz rimskega časa in iz periode selitve narodov na jugozahodnem Slovaškem.

O zavarovalnih raziskovanjih, ki so bila napravljena v Nitrianskom Hrádku in v Bešeňovu, poroča Darina Bialeková v članku »Záchraný výskum slovanských sídlisk v Nitrianskom Hrádku a Bešeňove, okr. Šurany«. Ob priliki zavarovalnih del na teh najdiščih so odkrili ostaline tudi drugih starejših period. Hiše, ki pripadajo slovanskemu obdobju, predstavljajo na obeh najdiščih pravilne četverokote, velike 2,50 × 2,50 m; 3,0 × 3,0 m in 4,0 × 4,0 m. Vkopane so bile v zemljo kakih 20 do 80 cm. Ognjišče je bilo v enem od kotov. Fragmenti keramike in drugih ostalin, kakor so živalske kosti in podobno, so ohranjeni v relativno manjši meri. Avtorica datira obe najdišči v čas IX.—X. stoletja. Cyril Ambros pa daje analizo živalskih ostalin z obeh imenovanih najdišč.

Pri raziskovalnih delih v Bešeňovu so odkrili tudi slovansko grobišče, o katerem poroča L'udmila Kraskovská v članku »Výskum v Bešeňove roku 1950«. Poleg zgodnejših kultur, od katerih pripadajo nekatere celo neolitski dobi, je glavni del odkritih grobov iz slovanske periode. Starejši gradiščanski periodi pripada 9 žar, ki jih avtorica datira v VII. in na začetek VIII. stoletja. Srednji slovanski periodi pripadajo 4 grobovi iz prve polovice IX. stoletja, ostalih 81 grobov pa avtorica pripisuje mlajši gradiščanski periodi. Pri analizi nakita, orodja in orožja upošteva avtorica tudi izsledke Szökeja in drugih. V celoti so na tem grobišču doslej odkrili 24 grobov z žarami, 6 grobov iz sredneslovanske periode ter 201 grob s skeletnimi pokopi. Od zgodnejših obdobjev je avtorica tukaj odkrila ostaline željezovske, lengyelske, unjetiške in drugih kultur.

V razpravi »Rímsky republikánsky portrét v Slovenskom múzeu v Bratislave« obravnava Oldřich Pelikán rimsko portretno glavo, odkrito v Hlohovcu. Belo Polla pa v razpravi »K problematike vzniku Starého Mesta a Banskej Štiavnice« prinaša nove izsledke raziskovanj na hribčku Glanzenberg, ki so jih začeli, da bi ugotovili začetek naselitve Banske Štiavnice in lokalitete Staré Mesto. Dosedanje ugotovitve raziskovanj pričajo, da je Staré Mesto doživelo cvetočo dobo nekje pred XIII. stoletjem. Po tem stoletju je pa začelo izumirati.

Na koncu sledi ena recenzija, ki jo je napisal K. Majeovski.

J. Korošec

Rad Vojvodanskih muzeja 6, Novi Sad 1957, 312 str.

Kakor dosedanje, je tudi 6. številka glasila Vojvodanskih muzejev bogata z vsebino, čeprav je arheologija v splošnem slabše zastopana, kakor je bila v prvih številkah.

Mirjana Marijanski objavlja v razpravi »Groblje urni kod Ilandže« nekropolo, ki je bila pri vasi Ilandži v Banatu leta 1948 samo sondirana. Odkrili so tedaj 18 grobov z žarami, ki so poleg tega imeli tudi razne pridevke v obliki raznih posod ter bronastih predmetov, ki so se ohranili le v fragmentih. Med temi je bilo

tudi nekaj grobov brez kakršnih koli pridevkov. Med keramičnimi izdelki so zastopane žare, skodele in lončki. Avtorica povezuje to nekropolo na nekatera druga grobišča, ki se širijo od Vršca-Ludoša, Vatina in Tolvadije. Poleg omenjenih grobov so istočasno odkrili tudi še dva pokopa zgrčencev, ki pa nista imela pridevkov. Avtorica jih pripisuje neolitski periodi. Dalje je bila odkrita tudi hiša, ki pa pripada že kasnejšemu času, po mnenju avtorice XVI. stoletju n. e.

Rajko Veselinović objavlja lončarske peči raznih časov v razpravi »Keltske i starosrpske lončarske peči na Gomolavi kod Hrtkovaca u Sremu«. Poskusna izkopavanja 1953. leta so odkrila 5 peči, od katerih pripisuje avtor dve keltskemu plemenu Skordiskov. Ena peč je le fragmentarno ohranjena, medtem ko je druga enonadstropna in sestoji iz prostora za ogenj, plošče z odprtini in iz prostora, kjer so stali lonci. Časovno stavlja avtor na temelju keramike te dve peči v latensko III. periodo.

Poleg keltskih peči so tedaj odkrili tudi še 3 starosrbske peči, od katerih je ena fragmentirana lončarska peč z vodoravnim prehodom plamena, dve druge peči sta pa služili za grejte ali pa sta bili krušni peči. Zadnje tri peči po avtorju pripadajo XIII. stoletju n. e.

Rastko Rašajski v članku »Sarmatska lončarska radionica iz Crvenke kraj Vršca« tudi obravnava lončarsko dejavnost Sarmatov. Na imenovanem najdišču so odkrili poleg drugih objektov tudi lončarsko peč. V resnici domneva avtor, da je tu bila cela lončarska delavnica v velikosti $3,70 \times 2,26$ m. Precejšen njen del je bil že uničen in je v resnici morala biti veliko večja. V zemljo je bila celo 1,10 m globoko vkopana. V stavbi je bila odkrita tudi peč, ki jo avtor tolmači kot lončarsko peč, medtem ko je ognjišče bilo delno vkopano v publico. Okoli 6 m oddaljen od delavnice so našli tudi studenec, ki je bil okoli 4,80 m globoko vkopan. Studenec ni bil obzidan, temveč le izdolben. Na dnu studenca so našli nekaj fragmentov keramike sarmatskega časa, na temelju katerih avtor tudi datira stavbo v sarmatski čas. Poleg tega je bilo tukaj odkritih tudi nekoliko jam, v katerih se je kopala zemlja za razne namene. Avtor obravnava v članku tudi sarmatsko keramiko, ki so jo našli vzdano v slovanski peči na isti lokaliteti. Samo delavnico pa sporeja z delavnico odkrito v Solt-Pálé v bližini Hodmezövásárhelya ter jo časovna stavlja v IV.—V. stoletje n. e.

O istem najdišču poroča tudi Natalija Simovljević, in sicer o tam odkritih grobovih in o depotu keramike v članku »Sarmatski stratum na Crvenki kraj Vršca«. Najdbe v grobovih navajajo avtorico, da grobove, ki so bili razstreseni, datira na konec III. in na začetek IV. stoletja n. e. Depot keramike pa stavlja v drugo polovico IV. stoletja.

Med poročili spada v arheologijo članek »Praistorisko naselje u Crnoj Bari«, ki sta ga napisala Milutin Garašanin in Draga Garašanin. Poročata o raziskovanjih v Crni Bari v letih 1943 in 1944. Ob tej priliki so ugotovili, da pripada gradivo bodrogkereszturski kulturni skupini, ki jo avtorja delita na dve fazi. Poleg tega so tu odkrili tudi nekatere starejše kulturne skupine, kakor Bükk keramiko, dalje vinčansko in tiško kulturo.

Naslednje poročilo je napisal Milorad Girić »Neolitsko naselje kod Idjoša«. Najdišče so sondirali 1954. leta, čeprav so posamezna raziskovanja začela že pred prvo svetovno vojno. Pri raziskovanjih so ugotovili, da najstarejša faza pripada še starčevski kulturi, medtem ko naslednje pripadajo vinčanski in tiški skupini. V okviru zadnje faze so našli tudi hišo. Debelina plasti je dokaj različna. Tako je starejša starčevska plast debeline okoli 80 cm, medtem ko so naslednje okoli 1,20 m močne.

L. Sekereš poroča v članku »Jedan interesantan nalaz iz ranog srednjeg veka iz Nose« o koščenem predmetu, na katerem so vrezane tudi razne figuralne predstave. Sam predmet tolmači avtor kot predmet za vsakdanjo uporabo. Časovno ga opredeljuje avaroslovanski kulturi.

V članku »Arheološki nalaz iz Srbobrana« poroča Karolj Hadjmaš o stekleni cevi v obliki trombe, ki so jo našli v nekem grobu. Avtor tolmači predmet kot rhyton, etnično ga pa pripisuje Avarom.

Ostale razprave in poročila se dotikajo drugih muzejskih vej. Tako v področje obrtne dejavnosti in etnografije spada članek Šandora Mihalika »Četrt veka iz života somborskih zlatara«, dalje članek Ratka Mamuzića »Zanatlije Srema druge

polovine XVIII. veka«, članek Milice Bošković »Curčinski zanat u Sremu« in članek Milana Miloševa »Vršačke papudžije«. V isto skupino spadajo tudi nekatera poročila, kakor Ivana Baha »Prilog historiji zlatarstva v Vojvodini«, dalje poročilo Roberta Paulovića »Kopljča sa natpisom sa barjaka petrovaradinske regimente iz 1749«, Julije Bona »Gajenje i prerada lana u Hrastinu« in Katinke Evinger-Kovačević »Verenička marama kod Madžara u Vojvodini«.

V zgodovino umetnosti spadajo članki: »Stefan Tenecki — banatski slikar iz XVIII. veka«, ki ga je napisala Olga Dimitrijević-Mikić, dalje članek Sretena J. Bogdanovića »Neki zapisi i starine u crkvi voganjskoj« in članek Mirjane Lesek »Stara srpska crkva u Sremskoj Mitrovici i njen ikonostas«.

V naravoslovne vede pa spadata članka Aleksandra Kukina »Pliocen istočnih ogranaka Fruške Gore između Čortanovaca i Starog Slankamena« in Milorada Marčetića »Rode u Vojvodini«.

Razpravam in poročilom sledijo poročila o delu vojvodanskih muzejev, ter njih sodelavcih, kritike in prikazi ter bibliografija.

J. Korošec

Slovenská archeológia VII/1. Časopis Slovenskej akadémie vied, Archeologického Ústavu v Nitre, Bratislava 1959, 200 str.

Prva številka novega letnika je izšla v isti razkošni opremi, kakor so bile dosedanje. Vsebinsko pa obsega vse periode, ki obravnavajo arheologijo.

Ferdinand Blahuta v članku »Bukovohorské sídlisko v Kapušanoch« obravnava neolitsko najdišče v Kapušanyh, kjer so odkrili Bükk kulturno skupino. Najdišče je bilo že v večji meri uničeno, zato so napravili zavarovalna raziskovanja. Ob tej priliki so izkopavali ostanke neke t. i. stanovanjske jame. Avtor v jami razlikuje tri horizonte, čeprav je kulturna plast bila celo manj kakor 50 cm debela. Na temelju svoje delitve pa prihaja do sklepa, da delitev Bükk kulturne skupine, kakor jo je napravil Tompa, ni zanesljiva. Dalje sodi avtor, da danes še ni zanesljivih kriterijev, na temelju katerih bi bilo mogoče deliti to kulturno skupino. Nato sklepa, da je ta kulturna skupina zelo pogostno mešana z linearno trakasto in tiško kulturno skupino. Vsekakor imamo na tem najdišču mešano kulturno plast. Ni pa nikakor jasno, ali so vse tri imenovane kulturne skupine, ki so bile tudi tukaj odkrite, istočasne glede na rezultate, ki jih je prinesla le ena stanovanjska jama, dalje mala debelina kulturne plasti in majhna površina, ki so jo raziskovali.

O neolitskih skeletnih pokopih v Dudincih poroča Gejza Balaša v članku »Neolitičké kostrové hroby v Dudinciach (okr. Šahy)«. Grobišče je bilo zvečine že uničeno in so mogli raziskati le dva groba, medtem ko je bil tretji samo ugotovljen. V grobovih so se našli skrčenci z raznimi pridevki v obliki posod, a tudi orodje. Na temelju keramike sodi avtor, da je večji del nekropole pripadal časovno neki kasnoneolitski kulturni skupini, ki se širijo po južnem delu Slovaške in ki so ozko povezane s t. i. Tiszapolgár skupino Ogrske. Ker so pa tu tudi ostaline starejših kulturnih skupin, kakor so posode na visoki votli nogi z odprtini na stenah in nekateri drugi starejši elementi, sodi avtor, da je bil tudi močan vpliv lengyelske kulture.

Alena Houšťová obravnava v razpravi »Poznámky ke kultuře nálevkovitých pohárů na Moravě« o lijakastih čašah (Trichterbecher) na področju Moravske. Avtorica sodi, da so na Moravskem štiri tipološke in kronološke skupine te kulture. Najstarejša skupina predstavlja po mnenju avtorice obogatitev Beckersove AB stopnje. Časovno bi mogla biti istočasna s slikano moravsko keramiko. Druga skupina je t. i. balberška skupina, ki je na Moravskem samostojna in se ne veže z drugimi. Tretja je višoviška skupina, ki je na Moravskem najbogateje zastopana, četrta pa ohrozimska skupina. Zadnja prihaja skupaj tudi s kanelirano keramiko. Inkrustirana keramika se na Moravskem javlja tudi s kanelirano keramiko, in sicer v večji meri šele v mlajši fazi kanelirane. Najdbe kulture lijakastih čaš so na Moravskem zvečine znane na naselbinah.

Živalske osteološke ostaline bronaste dobe v Ganovicah objavlja Cyril Ambros v članku »Zvieracie zvyšky z doby bronzovej z Gánoviec, okr. Poprad«. Kljub težavam, ki jih je imel zaradi pomanjkanja komparativnega gradiva, je

avtor mogel ugotoviti, da so prebivalci naselbine v Ganovicah uporabljali za hrano v glavnem meso domačih živali, medtem ko so se manj ukvarjali z lovom. Največ so lovili jelene, lose, medvede in bobre. Našli so pa tudi kosti ptičev in rib. Od domačih živali je avtor mogel ugotoviti konja, govedo, svinjo, kozo, ovco in psa.

O depotu bronastih mečev poroča Vlado Uhlár v članku »Poklad šiestih bronзовých mečov z Vyšného Sliača«. V celoti je depot imel šest mečev, ki so bili zelo dobro ohranjeni. Štirje meči pripadajo t. i. liptovskemu tipu s polno delanim ročajem in listastim rezilom. Dva meča pa pripadata tipu mečev z jezičastim ročajem. Dva meča liptovskega tipa predstavljata domačo varianto, ostala dva istega tipa pa južnonemško varianto. Avtor jih časovno stavlja pod konec mlajše bronaste dobe (HA).

Zlata Čilinská v članku »Ziarový hrob kuštanovického typu v Michalovciach« objavlja žgani pokop, v katerem so našli kot pridevke 19 celih posod in več fragmentov drugih. Keramika je delno izdelana prostoročno, delno pa na lončarskem vitlu.

O skitski nekropoli poroča Gejza Balaša v članku »Skýtske pohrebisko v Presel'anoch nad Ipl'om, okr. Šahy«. Nekropola je bila delno že uničena, ko so se izvršila zaščitna raziskovanja. Odkrili so 54 žganih in tri skeletne pokope. Časovno datira avtor grobišče v IV. stoletje pr. n. e., etnično ga pa na temelju keramike pripisuje Skitom, ki so se tukaj pomešali z domačim halštatskim prebivalstvom.

Ob obširni razpravi »Hroby z doby rímskej v Zohore« poroča L'udmila Kraskovská o petih rimskodobnih grobovih, ki so imeli izredno bogate pridevke. Med kovinskimi posodami so bronaste vedrice-situle, dalje trebušaste vedrice, skodele, sklede, zajemalke, sita, patere, vrči z živalskimi protomi in srebrne čaše. Nakit je zastopan z zlatimi zapestnicami in s srebrnimi fibulami. Steklene posode so bile v obliki čaš iz millefiori stekla in čaš iz prozornega stekla. Dalje so našli tudi bronaste škarje, ostanke tkanine ter ostanke kože in lesa.

Odkriti grobovi so obsegali žgane in skeletne pokope. Glede na provenienco najdenih predmetov sodi avtorica, da lahko sodimo o italjskih uvoženih predmetih in o provincialno rimskih izdelkih. Avtorica skuša ugotoviti provenienco vsake oblike posebej. Po inventarju pripadajo najdeni predmeti t. i. lubsovski skupini bogatih grobov iz starejše rimske periode. Časovno bi po dataciji posameznih grobov, kakor jo je napravila avtorica, spadali v zelo široko časovno območje. Najstarejši grob spada še v polovico I. stoletja, medtem ko mlajši pripada že prvi polovici II. stoletja.

Titus Kolník v razpravi »Germánske hroby zo staršej doby rímskej zo Zohora, Žlkoviec a Kostolnej pri Dunaji« obravnava poleg najdb z dveh drugih najdišč tudi en nov grob iz Zohora. V celoti je podobno gradivu, ki ga je v prejšnjem članku obravnavala Kraskovská. Glede na odkrito keramiko pripisuje avtor grobove, ki jih obravnava, etnično Germanom. Časovno jemlje isti razpon kakor tudi Kraskovská za grobove iz Zohora. Po vsem prihaja avtor do sklepa, da je sredi I. stoletja n. e. zavzela germanska ekspanzija velik del jugozahodne Slovaške.

O prvih raziskovanjih v slovanski nekropoli z gomilami v Skalici poroča L'udmila Kraskovská v članku »Prvé výskumy na slovanskom mohylníku v Skalici«. Raziskovanja je izvršil že 1922. in 1923. leta Červinka, vendar je rezultate raziskovanj tedaj objavil le pomanjkljivo. V celoti je raziskal 50 gomil. Grobovi so vedno bili vkopani pod gomilo v samo zemljo do globine 120 cm in usmerjeni od zahoda proti vzhodu. Vsi grobovi so bili skeletni, le en grob je bil žgan, vendar brez pridevkov. V glavnem so tu bile pokopane žene z otroci z raznimi pridevki, kot so manjši noži na levi strani skeleta in manjše posode ob nogah. Poleg tega so se našli tudi razni nakitni predmeti. Moški grobovi oziroma skeleti so pa imeli nekoliko večje nože in na nogah ostroge.

Novo obdelavo tega grobišča je avtorica skušala napraviti na temelju samega gradiva, ki je v Slovaškem muzeju in ni popolno, dalje na temelju inventarja ter podatkov, ki sta jih objavila Červinka in Matiegka. Časovno datira avtorica grobišče v IX. in na začetek X. stoletja.

J. Korošec

BIBLIOGRAFSKI PRISPEVKI K JUGOSLOVANSKI ARHEOLOGIJI 1957 IN 1958

Članci, Tuzla	= Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, Zavičajni muzej u Tuzli
Glasnik, Priština	= Glasnik Muzeja Kosova i Metohije, Priština
Glasnik, Sarajevo	= Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu — Nova serija: Arheologija, Sarajevo
Godišnjak, Beograd	= Godišnjak Muzeja grada Beograda
Godišnjak, Novi Sad	= Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu
Građa, Novi Sad	= Građa za proučavanje spomenika kulture Vojvodine, Zavod za zaštitu i naučno proučavanje spomenika kulture Autonomne pokrajine Vojvodine, Novi Sad
Jahrbuch, Mainz	= Jahrbuch des Römisch-germanischen Zentralmuseums, Mainz
Katalog, Sarajevo	= Katalog prehistoriske zbirke Zemaljskog muzeja u Sarajevu
Lihnid, Ohrid	= Godišen zbornik na Narodniot muzej vo Ohrid
Ljetopis, Zagreb	= Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb
Naše starine, Sarajevo	= Godišnjak Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti NR Bosne i Hercegovine, Sarajevo
Peristil, Zagreb	= Zbornik radova za povijest umjetnosti i arheologiju, Zagreb
Rad, Novi Sad	= Rad Vojvodanskih muzeja, Beograd
SAN, Beograd	= Srpska akademija nauka, Beograd
Saopštenja, Beograd	= Saopštenja Zavoda za zaštitu i naučno proučavanje spomenika kulture NR Srbije, Beograd
SAZU, Ljubljana	= Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana
Spomenici, Pula	= Kulturno-povijesni spomenici Istre, Arheološki muzej Istre, Pula
Starinar, Beograd	= Starinar — Nova Serija, organ Arheološkog instituta SAN, Beograd
Studii, București	= Studii și cercetări de istorie veche, Academia R. P. R., București
TT, Ljubljana	= Tedenska tribuna, Ljubljana
Vesnik, Beograd	= Vesnik Vojnog muzeja JNA, Beograd
Vijesti, Zagreb	= Vijesti Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb
Vjesnik, Split	= Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, glasilo Arheološkog muzeja u Splitu i Arheološkog muzeja u Zadru
Vjesnik, Zagreb	= Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu
Zbornik, Beograd, VIII, IX	= Zbornik zaštite spomenika kulture, glasilo Saveznog instituta za zaštitu spomenika kulture, Beograd
Zbornik, Beograd, I	= Zbornik radova Narodnog muzeja, Beograd

Zbornik, Novi Sad	= Zbornik Matice srpske, serija društvenih nauka, Novi Sad
Zbornik, Skopje	= Izdanija na Arheološkiot muzej, Skopje
Zbornik, Zadar	= Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru
Bd.	= Band
br.	= broj
C.	= pisano v cirilici
fasc.	= fascicule
god.	= godina
Hlbd.	= Halbband
Jg.	= Jahrgang
knj.	= knjiga
no.	= number
nr.	= numéro
N. S.	= Nova Serija
roč.	= ročnik
sl.	= slika
str.	= stran
sv.	= svezak
sz.	= szam
št.	= številka
T.	= tabela
vol.	= volumen
zv.	= zvezek

- Andelić Pavo: **Tragovi prehistorijskih kultura u okolini Konjica.** Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 277—283, skica.
- Bačić Boris: **Ilirsko žarno groblje u Kaštelu kraj Buja.** — *Die Ausgrabungen der illyrischen Gräberfelder bei Kaštel.* Jadranski zbornik, Rijeka—Pula, 1957, II, str. 381—432, T. I—XXVIII.
- Bačić Boris: **Novi grobovi iz bronzanog doba u Istri.** — *De nouvelles tombes de l'Age du Bronze en Istrie.* Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 15—23, sl. 1—4.
- Bačić Boris: **Novi ilirski žarni grobovi u Puli.** — *Neue illyrische Urnengräber in Pula.* Jadranski zbornik, Rijeka—Pula, 1958, III, str. 315—322, T. I—III.
- Bačić Boris: **Starohrvatsko groblje u Žminju.** — *Eine altkroatische Grabstätte in Žminj.* Jadranski zbornik, Rijeka—Pula, 1958, III, str. 323—330, T. I—IV.
- Bačić Boris: **Starohrvatsko groblje u Žminju u Istri.** — *Summary.* Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, 1958, III. serija, sv. 6, str. 77—91, 1 skica, sl. 1—12, T. I—VII.
- Bajić Baja — Vasilić Branko: **Ostava rimskog novca iz Bikić-Dola u Sremu.** — *The Discovery of Roman Money at Bikić-Dol in Srem.* Grada, Novi Sad, 1958(1959), II, str. 58—64, sl. 1—12 a. C.
- Barb Alphons: **Zur Deutung der römischen Bronze-Dodekaeder.** Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 101—109, sl. 1—3 e.
- Basler Đuro: **Bazilike na Mogorjelu.** — *Zwei Kirchenbauten auf dem Mogorjelo.* Naše starine, Sarajevo, 1958, V, str. 45—62, sl. 1—24, skica.
- Basler Đuro: **Paleolitski nalaz na Crkvini u Makljenovcu.** — *Paläolithischer Fund auf der Crkvina in Makljenovac bei Dobož.* Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 93—108, sl. 1—10, T. I—VI.
- Basler Đuro i Tihić Smail: **Crkva sv. Petra u Zavali.** Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 109—111, T. XII.
- Batović Šime: **Plattenfibeln aus Kroatien (Hrvatska).** Germania, Frankfurt A/M, 1958, 36. Jg., Heft 3/4, str. 361—372, sl. 1—3, T. 46—48.
- Baum M (ilica): **Arheološka istraživanja Zavičajnog muzeja u Tuzli.** — *Fouilles exécutées par le Musée de Tuzla en 1955.* Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 235. C.
- Baum Milica: **Župa Soli (Prilog za poznavanje prošlosti tuzlanskog kraja).** — *Der Gau Soli.* Clanci, Tuzla, 1957, I, str. 7—37, zemljevid. C.

- Behrens Gustav: **Zangenfibeln.** Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 67—73, sl. 1—2.
- Benac A (lojz): **Crvena Stijena — 1955 (I—IV stratum).** — L'Abri Rouge — 1955 — (I—IV Stratum). Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 19—50, sl. a—b, profil, tloris, sl. A—B, T. I—XII.
- Benac Alojz: **Gravevinska djelatnost u prehistoriskom naselju Varoš kod Koraja.** — Les constructions dans l'agglomération préhistorique de Varoš, près de Koraj. Članci, Tuzla, 1958, II, str. 5—22, sl. 1—6, T. I.
- Benac Alojz: **Neke nove prethistoriske kulture u sjeveroistočnoj Bosni.** Članci, Tuzla, 1957, I, str. 209—211.
- Benac Alojz: **Neolitsko naselje u Lisičićima kod Konjica.** — Die neolithische Siedlung in Lisičići bei Konjic. Djela, Sarajevo, 1958, knjiga X (Odjeljenje istorisko-filoloških nauka, knjiga 9), str. 1—106, sl. S 1—9, sl. P 1—4, sl. T 1—8, T. I—XXX, plan I—III.
- Benac Alojz: **Zelena Pećina.** — L'Abri Vert. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 61—92, zemljevid, sl. a—f, 3 skice, sl. A—B, T. I—XIII.
- Benac A (lojz): **Grga Novak, Prehistorijski Hvar (Grapčeva špilja).** Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 285—286.
- Benac A (lojz) — Brodar M (itja): **Crvena Stijena — 1956.** — Crvena Stijena — (L'Abri Rouge) — 1956. Glasnik, Sarajevo, N. S. — Arheologija, XIII, str. 21—69, sl. 1, 2 skici, T. I—XXXII.
- Benac A (lojz) — Čović B (orivoj): **Glasinac. Dio II: željezno doba.** — Glasinac. Teil II: Eisenzeit. Katalog, Sarajevo, 1957, sv. 2, str. 1—127, sl. 1—6, T. I—L + 1 karta.
- Benešova Anna: **Spätneolithische Gürtelplatten aus Knochen.** Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft, Wien, 1957, LXXXVII, str. 70—75, T. 1—2, sl. 1.
- Berciu D.: **Neolithic preceramic în Balcani.** — Dokeramičeskii neolit na Balkanskom poluostrove. — Néolithique précéramique dans les Balkans. Studii, București, 1958, IX, nr. 1, str. 91—100.
- Berciu D.: **F. Maier, Zu einigen bosnisch-herzegowinischen Bronzen aus Griechenland.** Dacia, București, 1957, N. S. I, str. 354—357.
- Betz Artur: **Neue Inschriften aus dem römischen Dalmatien.** Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 82—87, sl. 1, T. IX.
- Birtašević Marija: **Arheološka nalazišta u Beogradu i okolini — srednji vek.** Monuments archéologiques à Belgrad et ses environs — époque médiévale. Godišnjak, Beograd, 1957, IV, str. 667 (672), sl. 13—14. C.
- Blavatskiĭ V. D.: **Ljubiša Popović, Narodni muzej Beograd.** Antika I. Sovetska arheologija, Moskva, 1957, 3, str. 311—312, sl. 1—4. C.
- Bolta Lojze: **Ilirska naselbina na Rifniku.** 7 dni, Maribor, 1958, VII, št. 6 (7. II.), str. 11.
- Bolta Alojzij: **Rimsko grobišče na Bregu v Celju.** — Römisches Gräberfeld »Na Bregu« in Celje. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/3—4, str. 317 do 327, sl. 1—10, risba 1—3.
- Bolta L (ojze): **Slovensko gradište kod Mozirja.** — Le Gradište slave près de Mozirje. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 335. C.
- Boltin E (lica): **Arheološke najdbe na Koprskem.** Slovenski Jadran, Koper, 1957, št. 48 (29. XI.), str. 5, slika.
- Bošković Đurđe: **Miloje M. Vasić 1869—1956 (francoski povzetek).** Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. XI—XIV. C.
- Bošković Đurđe: **Prilog proučavanju »tračkog konjanika«.** — Contribution au problème du »cavalier thrace«. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII do VIII/1956—1957, str. 159—163, sl. 1, C.
- Bošković Đurđe — Vulović Branislav: **Caričin grad — Kuršumlija — Studenica.** — Résumé. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 173—180, sl. 1—10. C.
- Bosch Gimpera P.: **El neolítico europeo y sus pueblos: El problema indo-europeo.** Zephyrus, Salamanca, 1958, IX, fasc. 2, str. 141—162, 10 skic.

- Bratanič Rudolf: **Prilog k topografiji Poetovija**. — Ein Beitrag zur Topographie von Poetovio. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 156 do 162, zemljevid.
- Bratanič Rudolf: **Razvoj rimskega denarstva (Ponatis iz »Ptuskega zbornika«)**. Numizmatični vestnik, Ljubljana, 1958, I, št. 1, str. 9—19.
- Bregant Tatjana: **Kremeno in drugo kamenito gradivo iz jame Samatorce. — Silex und anderes Steinmaterial aus der Grotte Samatorza**. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/2, str. 130—140, T. I—VI.
- Bregant Tatjana: **Arheološki vestnik, VII/1—4, 1956**. Zgodovinski časopis, Ljubljana, 1957, X—XI (1956—1957), str. 398—399.
- Bregant Tatjana: **Josip Korošec, Arheološke ostaline v Predjami**. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/2, str. 163—164.
- Bregant Tatjana: **Josip Korošec, Arheološke ostaline v Predjami**. Zgodovinski časopis, Ljubljana, 1957, X—XI (1956—1957), str. 350—351.
- Bregant Tatjana: **Stanko Pahič, Drugo žarno grobišče v Rušah**. Zgodovinski časopis, Ljubljana, 1957, X—XI (1956—1957), str. 351.
- Brodar Mitja: **Crvena Stijena — 1955 (Stratum V)**. — L'Abri Rouge — 1955; V. **Stratum**. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, II, str. 51—55, T. I—III.
- Brodar Mitja: **Površinski nalazi iz okoline sela Petrovići u Crnoj Gori. — Matériaux trouvés en surface aux environs du village de Petrovići, au Monténégro**. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 57—60, sl. a do b, T. I.
- Brodar M(itja) — Benac A(lojz): **Crvena Stijena — 1956. — Crvena Stijena (L'Abri Rouge) — 1956**. Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 21—69, sl. 1, 2 skici, T. I—XXXII.
- Brodar S(rečko): **Črni Kal, nova paleolitska postaja v Slovenskem Primorju. — Črni Kal, eine neue Paläolithstation im Küstengebiet Sloweniens**. Razprave SAZU, Ljubljana, 1958, IV, str. 269—363, sl. 1—3, priloga 1—7, T. I—VII.
- Brodar S(rečko): **Zur frage der Höhlenbärenjagd und des Höhlenbärenkults in den paläolithischen Fundstellen Jugoslawiens**. Quartär, Bonn, 1957, Bd. 9, str. 147—159.
- Brodar Vida: **Antropološka obrada neolitske lubanje iz Semizovca**. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 257—258 sl. 1—3.
- Budrovich Attilio: **Per la lettura di alcune importanti iscrizioni salonitane**. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 91—93.
- Bulat Mirko: **Obilasci arheološkog terena od 1. XI. 1956 do 1. XI. 1958 i važnije arheološke prinove**. Bilješke iz dnevnika (nastavak). Osječki zbornik, Osijek, 1958, VI, str. 310—315.
- Bulat Mirko: **Terra sigillata s pečatima u Muzeju Slavonije. — Estampilles sur les poteries sigillées à Mursa**. Osječki zbornik, Osijek, 1958, VI, str. 75 do 88, T. I—IV, sl. 1—5.
- Buntak F.: **Muzej Slavonije izdao je peti broj Osječkog zbornika**. Vijesti, Zagreb, 1958, VII, br. 2, str. 53—55.
- Cermanović Aleksandrina: **Bronzana statueta iz Novog Beograda. — Eine Bronze-statuetten aus der Umgebung Semlins**. Godišnjak, Beograd, 1957, IV, str. 47—52, sl. 1—3, C.
- Cermanović Aleksandra: **Grčki tip krivog mača u našoj zemlji. — Griechischer Typus des Krumschwertes in unserem Land**. Vesnik, Beograd, 1957, 4, str. 74—82, T. I—IV.
- Cermanović Aleksandrina: **Zur Deutung der Funde von Etzelsdorf-Bach bei Nürnberg**. Ziva antika, Skopje, 1958, VIII, sv. 1, str. 129—135, sl. 1—3.
- Colin Jean: **Le latiniste en face des monuments archéologiques. A propos d'une inscription de Salone**. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 148 do 155, sl. 1—5.
- Constantinescu N.: **În legătură cu câteva descoperiri prefeudale din R.P.F. Iugoslavia**. Studii, București, 1958, IX, nr. 1, str. 189—192.
- Cvetković Gordana: **Sa drugog savetovanja konzervatora u Sloveniji. O konzervaciji arheoloških objekata**. Zbornik, Beograd, 1958, VIII (1957), str. 156—157. C.

- Čerškov Emil: Antička bista žene iz Klokota. — Busta antike e grues së Kllokotit. — Ancient bust of a woman from Klokot. Glasnik, Priština, 1958, III, str. 187—195, sl. 1—4.
- Čerškov Emil: Oko problema komunikacije i položaja naselja na Kosovu i Metohiji u rimskom periodu. — Sur le problème des communications et de la situation des installations humaines dans la région de Kossovo et de Metohie à l'époque romaine. — Rreth problemit të komunikacioneve dhe pozitës së vendbanimeve të Kosovë-Metohis në periudhën romake. Glasnik, Priština, 1957, II (1958), str. 65—86, zemljevid.
- Čerškov Emil: Pećina pod crkvom Sv. Nikole u selu Grnčar. — The cave under the church of St. Nicholas at Grnčar. — Shpella nën kishën e shën Kollit në Gërncar. Glasnik, Priština, 1957, II (1958), str. 275—278, sl. 1—5.
- Čerškov E(mil) — Popović Lj(ubiša): Ulpiana. Kratak izveštaj o arheološkim istraživanjima u 1958 g. — Ulpiana. Raport i shkurtë mbi kërkimet arkeologjike në vj. 1958. — Ulpiana. A Short Report on Archaeological Discoveries in 1958. Glasnik, Priština, 1958, III, str. 275—280, sl. 1—5.
- Čerškov E(mil) — Popović Lj(ubiša): Ulpiana — Prethodni izveštaj o arheološkim istraživanjima u 1957 god. — Archaeological researches in 1957. — Hulumtime arkeologjike në vjetin 1957. Glasnik, Priština, 1957, II (1958), str. 321—328, slika, sl. 3—6.
- Čović Borivoj: Barice — nekropola kasnog bronzanog doba kod Gračanice. Barice — ein späthronzezeitliches Urnenfeld bei Gračanica. Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 77—96, priloga I—II, sl. 1—19, T. I—II.
- Čović B(orivoj): Nekoliko manjih preistoriskih nalaza iz BiH. — Einige kleinere prähistorische Funde aus Bosnien und der Herzegowina. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 241—255, sl. 1—14, T. I—II.
- Čović B(orivoj) — Benac A(lojz): Glasinac. Dio II: Željezno doba. — Glasinac. Teil II: Eisenzeit. Katalog, Sarajevo, 1957, sv. 2, str. 1—127, sl. 1—6, T. I—L + 1, karta.
- Čremošnik Irma: Arheološka istraživanja u Brodču. — Archäologische Forschungen in Brodac. Članci, Tuzla, 1957, I, str. 127—150, sl. 1—4, T. I—VII.
- Čremošnik Irma: Arheološka istraživanja u okolici Bihaća. — Recherches archéologiques dans les environs de Bihać, agglomération de Založje. Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 117—136, sl. 1—9, T. I—VI.
- Čremošnik Irma: Dalja istraživanja na rimskom naselju u Lisičićima. — Nouvelles fouilles dans l'agglomération romaine de Lisičići. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 145—162, sl. 1—10, T. I—II.
- Čremošnik Irma: Na granici kultura Rima i Grčke. — A la frontière des civilisations romaine et grecque. Tkalčićev zbornik, Zagreb, 1958, sv. II, str. 7 do 16, zemljevid, sl. 1—10.
- Čremošnik Irma: Narodna simbolika na rimskim spomenicima u našim krajevima. — Les symboles populaires sur les monuments romaine dans nos régions. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 217—234, sl. 1—3, T. I.
- Čremošnik Irma: Panonska nošnja na rimskim spomenicima u Bosni i u drugim našim krajevima. — Le costume pannonien sur les monuments romaine en Bosnie et dans nos autres régions. Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 147—151, T. I—II.
- Čremošnik Irma: Rimska vila sa slavenskim naseljem u Tutnjevcu. — Eine römische Villa mit slawischer Siedlung in Tutnjevac. Članci, Tuzla, 1958, II, str. 37—51, sl. 1—3, T. I—VI.
- Čremošnik Irma: Rimski spomenici iz okoline Bihaća. — Monuments romaine des environs de Bihać. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 165—172, sl. 1—9, T. I—III.
- (Čremošnik Irma) Dr. I. Č.: Izveštaj o radu Arheološkog odjeljenja. Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 273—274.
- Čorović-Ljubinković Mirjana: Dosadašnja iskopavanja u Brestoviku na lokalitetu Visoka Ravan. — Fouilles effectuées, jusqu'à présent à Brestovik dans la localité de Visoka Ravan. Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/57), str. 325 do 333, sl. 1—6. C.

- Čorović-Ljubinković Mirjana: *Obrada metala*. Jugoslavija, Beograd, 1957, 13 — Srbija, str. 65—67, 11 slik.
- Čorović-Ljubinković Mirjana: *Prehľad prác zo slovanskej archeológie v Srbskej národnej republike od roku 1945 do konca roku 1955*. Slovenská archeológia, Bratislava, 1957, ročník V-2, str. 465—473, sl. 1—8.
- Čorović-Ljubinković M(irjana): *Ranohrišćanska kadionica iz Popeljevca. — Un encensoir paléobyzantin de Popeljevac*. Saopštenja, Beograd, 1956, I, str. 139—140, slika. C.
- Dašić Ljubomir: *Praistorisko naselje na Širokom. — Vorgeschichtliche Ansiedlung am Široko. — Lokaliteti parahistorik në Shirokë*. Glasnik, Priština, 1957, II (1958), str. 249—264, sl. 1, T. I—VIII.
- Degmedžić Ivica: *De athenienseium in Adriatico thalassocratis opinata (Ad CIA II 809)*. — *O naumu atenske talasokratije u Jadranu (Ad CIA II 809)*. Vjesnik, Zagreb, 1958, Treće serije I, str. 61—75.
- Degmedžić Ivica: *Rimske geme iz Siska sa simbolima zodijaka. — Gemmae siscianae zodiaci signis insignatae*. Tkalčićev zbornik, Zagreb, 1958, sv. II, str. 23—34, sl. 1—4.
- Degmedžić Ivica: *Sadržaj antiknih kamenih spomenika nadenih u Zagrebu*. Zbornik iz starog i novog Zagreba, Zagreb, 1957, slike.
- Deroko Aleksandar: *Starohrvatski pleter i srpski moravski preplet. — L'entrelacs en Serbie et en Croatie au Moyen Age*. Vjesnik, Split, 1957, LVI do LIX/1 (1954—1957), str. 252—260, sl. 1—7.
- Diez Erna: *Mythologisches Relief in Poetovio*. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 135—140, T. XI.
- Dimitrijević Danica: *Rad zemuskog Narodnog muzeja na rimskom limesu u Sremu. — Recherches du Musée national de Zemun sur le limes romain*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 299—308, sl. 1—9. C.
- Dimitrijević Stojan: *Dvije posude bodrogkereszturskog tipa iz Srijema. — Zwei Gefässe des Bodrogkeresztur-Typus aus Syrmien*. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/3—4, str. 297—301, sl. 1—5 b.
- Dobó Árpád: *W. Reidinger, Die Statthalter des ungeteilten Pannonien und Oberpannoniens von Augustus bis Diokletian*. Archaeologiai értesítő, Budapest, 1958, vol. 85, sz. 1, str. 108—110.
- Drechsler-Bižić Ružica: *Naselje i grobovi preistorijskih Japoda u Vrepcu. — Die Siedlung und die Gräber der urgeschichtlichen Japoden in Vrebac*. Vjesnik, Zagreb, 1958, Treće serije 1, str. 35—60, sl. 1, T. I—XIV, plan I.
- Drescher Hans: *Der Überfangguss. Ein Beitrag zur vorgeschichtlichen Metalltechnik*. Mainz, 1958, str. 1—192, T. 1—43.
- Dujmović Frano: *Nekoliko novih rimskih natpisa iz okolice Šibenika. — Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 123—126, 6 risb.*
- Dumitrescu Vladimir: *Observations sur certains problèmes du néolithique de l'Europe Sud-Orientale*. Dacia, București, 1958, N. S. II, str. 35—58.
- Dušanić Slobodan: *Neobjavljene varijante novca kolonije Viminacium. Numizmatičke vijesti*, Zagreb, 1958, V, br. 12, str. 27—37, T. I.
- Dyggve Ejnar: *Grčka kolonizacija u Dalmaciji. — La colonisation grecque en Dalmatie*. Urbs, Split, 1958, str. 99—103, 103, sl. 1—2.
- Dyggve Ejnar: *Nova basilica discoperta u Solinu. — Summary*. Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 57—61, sl. 1.
- Dyggve Ejnar: *Oltarna pregrada u krunidbenoj crkvi kralja Zvonimira. — Chancel presbytéral dans l'église du couronnement du roi Zvonimir*. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 238—243, sl. 1, T. XXVII—XXXII.
- D. St. P.: *Rimski nadgrobní spomenik u Sopotu. — Monument funéraire romain à Sopot*. Saopštenja, Beograd, 1956, I, str. 139 (140), slika. C.
- Egger Rudolf: *Allerlei aus Inschriften*. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 129—135, sl. 1—3, T. IX—X.
- Ercegović Slavenka: *Neobjavljeni grobni nalazi iz Bijelog Brda. — Unveröffentlichte Grabfunde aus Bijelo Brdo in Kroatien*. Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, 1958, III. serija, sv. 6, str. 165—186, sl. 1—37, priloga A—B.
- Ercegović Slavenka: *Vinski-Gasparini Ksenija: Ranosrednjovjekovno groblje u Brodskom Drenovcu. — Das frühmittelalterliche Gräber-*

- feld von Brodski Drenovec. Vjesnik, Zagreb, 1958, Treće serije 1, str. 129—161, plan I—III, T. I—XXVII.
- Fehér G.: Beiträge zum Problem des ungarisch-slavisches Zusammenlebens. Acta archaeologica, Budapest, 1957, VIII, fasc. 1—4, str. 269—318, sl. 1—10, T. XXVII—XL.
- Fisković Cvito: Segetski spomenici. — Les monuments de Seget. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 213—232, sl. 1—11.
- Fitz Jenő: Septimius Severus Pannóniai latogatása i. u. 202-ben. Archaeologiai értesítő, Budapest, 1958, vol. 85, sz. 2, str. 156—173, skica.
- Forni Giovanni: Die römischen Tribus in Pannonien. Carnuntum Jahrbuch 1956, Wien, 1957, str. 13—22.
- Franković Eugen: Prilog upoznavanju odnosa romaničke prema antiknoj umjetnosti u Dalmaciji. — Résumé. Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 139 do 142, T. XXI.
- Franjković P (avle): Glasnik Muzeja Kosova i Metohije. Vijesti, Zagreb, 1957, VI, br. 1, str. 16.
- Franjković Pavle: Vesnik, Vijesti, Zagreb, 1957, VI, br. 4, str. 108—109.
- Freund Gisela: Betalov spodmol und Parska golobina. Forschungen und Fortschritt, Berlin, 1956, Jg. 30, Heft 6, str. 180—183, sl. 1.
- Freund Gisela: Der 5. Kongres der Hugo Obermaier Gesellschaft 1956 in Regensburg und die anschließende Exkursion nach Österreich und Jugoslawien. Quartär, Bonn, 1957, Bd. 9, str. 195—221.
- Fromols Jean: Découverte d'une «Plaque de Danubienne» à Port sur Saône (Dept. Haute Saône). Jahrbuch, Mainz, 1958, 5. Jg., str. 259—265, T. 59—44.
- (FS): Milutin Garašanin, Sur quelques problèmes de Chronologie relative en préhistoire. Internationale Zeitschriftenschau, Tübingen, 1958, V, str. 166.
- F.V.: Jadranski zbornik. Bd. I, 1956. Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 1, str. 295—296.
- Gabričević Branimir: Antička Issa. Arheološko-povijesni prilog za urbanističko-regulacionu osnovu grada Visa. — L' Issa antique. Contribution historique-archéologique au plan de régulation urbanistique de la ville de Vis. Urbs, Split, 1958, str. 105—125, sl. 1—24.
- Gabričević Branimir: Arheologija i život. — L'archéologie et la vie. Urbs, Split, 1957, str. 77—79.
- Gabričević Branimir: Deus Laetus. — Résumé. Vjesnik, Split, 1957, LVI do LIX/1 (1954—1957), str. 136—138, T. XI.
- Gabričević Branimir: Nepoznati šljem na provjesla iz Solina. — Zusammenfassung. Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 49—51, sl. 1—2.
- Gadeša Nikola: Godišnjak Muzeja grada Beograda (I/1954, II/1955, III/1956). Zbornik, Novi Sad, 1957, 18, str. 160—162. C.
- Gadeša Nikola: Rad Vojvodanskih muzeja, 4. Zbornik, Novi Sad, 1957, 18, str. 155—156. C.
- Galović Radoslav: One head of a realistic statuette from Priština. — Glava jedne realističke statuete iz Prištine. — Kryet e njij statuete nga Prishtina. Glasnik, Priština, 1957, II (1958), str. 241—247, sl. 1.
- Galović Radoslav: The monumental plastic of Kosovo and Metohija. — Plastika monumentale e Kosovë-Metohis. — Monumentalna plastika Kosova i Metohije. Glasnik, Priština, 1958, III, str. 175—185, T. I—V a.
- Garašanin Draga: Ka problemu polja sa urnama u Srbiji. — Considération sur les champs d'urnes en Serbie. Zbornik, Beograd, 1958, I(1956/1957), str. 297 do 309, T. I—IV. C.
- Garašanin Draga: Mač mošunjskog tipa u Narodnom muzeju u Beogradu. — Une épée du type de Mošunj au Musée national de Beograd. Vesnik, Beograd, 1958, 5, sv. 1, str. 9—24, T. I—III, sl. 1.
- Garašanin Draga M.: Zur typologisch-chronologischen Einreihung der Brillenfibeln auf Grund der Funde aus der Nekropole in Nin. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX a (1954—1957), str. 28—30, sl. 1.
- Garašanin Draga: Napredje neolitsko naselie kod Novog Beograda. — Blaženka Stalio i Radoslav Galović. Zbornik, Novi Sad, 1957, 18, str. 150 do 151. C.

- Garašanin Draga: **Praistorija II, katalog keramike I**. Zbornik, Novi Sad, 1957, 18, str. 154—155. C.
- Garašanin Draga — Garašanin Milutin: **Iskopavanja tumula u Belotiću i Beloj Crkvi (Zapadna Srbija)**. — *Les tertres funéraires de Belotić et de Bela Crkva (Serbie de l'Ouest)*. *Compte-rendu des fouilles de 1953—1954*. Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/1957), str. 17—50, sl. 1—55, plan, plani I—XI. C.
- Garašanin Draga — Garašanin Milutin: **O problemu ranog bronzanog doba u Zapadnoj Srbiji i Bosni**. — *Zur Frage der frühen Bronzezeit in Westserbien und Bosnien*. *Glasnik, Sarajevo*, 1958, N. S. — *Arheologija XIII*, str. 5 do 19, sl. 1—5.
- Garašanin Draga — Garašanin Milutin: **Praistorisko naselje u Crnoj Bari. Izveštaj sa arheoloških iskopavanja**. — *L'habitat préhistorique de Crna Bara*. *Compte-rendu des fouilles*. Rad, Novi Sad, 1957 (1959), 6, str. 199—218, sl. 1—3, plan 1—2, T. I—VIII. C.
- Garašanin Draga — Garašanin Milutin: **Sepultures de l'âge des métaux en Serbie**. *Inventaria archaeologica — Jugoslavija*, Bonn, 1958, fasc. 2, Y 11 do 20, (15 listov tabel in teksta).
- Garašanin Milutin V.: **Ausgrabungen in Bubanj bei Niš (Serbisches Moravagebiet)**. *Germania, Frankfurt A/M.*, 1957, 55. Jg., Heft 3/4, str. 198—207, priloga 4, sl. 1—2, T. 12—15.
- Garašanin M(ilutin) V.: **Contribution à la civilisation des Dardaniens à l'époque de La Tène**. *Živa antika, Skopje*, 1958, VIII, sv. 1, str. 121—128, sl. 1—2.
- Garašanin Milutin: **Idoli neolita**. *Jugoslavija, Beograd*, 1957, 13 — Srbija, str. 6—9, 15 slik.
- Garašanin Milutin V.: **Ilirsko-grčki šlem iz Ražane**. — *Un casque illyro-grecque découvert à Ražana*. *Vesnik, Beograd*, 1957, 4, str. 37—51, sl. 1—2, karta.
- Garašanin M(ilutin) V.: **Iskopavanja na Bubnju kod Niša. Prethodni izveštaj za 1954—1956 godinu**. — *Les fouilles de Bubanj près de Niš. Rapport préliminaire sur les travaux de 1954—1956*. *Starinar, Beograd*, 1958, N. S. VII do VIII/1956—1957, str. 269—274, sl. 1—8. C.
- Garašanin Milutin V.: **Ka jezičkoj pripadnosti neolitskog prastanovništva Balkana**. — *Zur sprachlichen Zugehörigkeit der neolithischen Urbewölkerung des Balkans*. *Glasnik, Sarajevo*, 1957, N. S. — *Arheologija, XII*, str. 201—216.
- Garašanin Milutin V.: **Ka problematici kasnog latena u Donjem Podunavlju**. — *Probleme des Spätlatens in unteren Donaunraum*. *Zbornik, Novi Sad*, 1957, 18, str. 78—102, sl. 1—5. C.
- Garašanin Milutin V.: **Kontrolgrabung in Bubanj bei Niš**. *Præhistorische Zeitschrift, Berlin*, 1958, XXXVI, str. 223—244, plan 1—2, sl. 1—3, T. 1—9.
- Garašanin Milutin V.: **Neka hronološka razmatranja oko bubanjsko-humske grupe**. — *Quelques remarques sur la chronologie de groupe de Bubanj-Hum*. *Arheološki vestnik, Ljubljana*, 1957, VIII/2, str. 109—118, sl. 1—6.
- Garašanin Milutin V.: **Neolithikum und Bronzezeit in Serbien und Makedonien. Überblick über den Stand der Forschung 1958**. *Bericht der Römisch-germanischen Kommission, Frankfurt A/M.*, 1958, 39, (1959), str. 1—130, T. 1 do 25, sl. 1—27.
- Garašanin Milutin V.: **O poreklu i hronologiji balkanskog neolita**. — *Contribution à la connaissance des origines et de la chronologie du néolithique balcanique*. *Starinar, Beograd*, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 29—35, 4 risbe. C.
- Garašanin Milutin V.: **Zur Entstehung der Mäanderdekoration**. *Vjesnik, Split*, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 58—62.
- Garašanin M(ilutin) V.: **Đorđe Mano-Zisi, Nalaz iz Tekije**. *Zbornik, Novi Sad*, 1957, 18, str. 151—154. C.
- (Garašanin M.): **Pregled arheoloških iskopavanja u NR Srbiji 1955 godine**. — *Chronique des fouilles en RP Serbie au cours de l'année 1955*. *Starinar, Beograd*, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 397—417, 2 slike, sl. 1—2. C.
- Garašanin Milutin — Garašanin Draga: **Iskopavanja tumula u Belotiću i Beloj Crkvi (Zapadna Srbija)**. — *Les tertres funéraires de Belotić et de*

- Bela Crkva (Serbie de l'Ouest). *Compte-rendu des fouilles de 1953—1954*. Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/1957), str. 17—50, sl. 1—15, plan, plani I—XI. C.
- Garašanin Milutin — Garašanin Draga: *O problemu ranog bronzanog doba u zapadnoj Srbiji i Bosni. — Zur Frage der frühen Bronzezeit in Westserbien und Bosnien*. Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 5—19, sl. 1—3.
- Garašanin Milutin — Garašanin Draga: *Praistorisko naselje u Crnoj Bari. Izveštaj sa arheoloških iskopavanja. — L'habitat préhistorique de Crna Bara*. *Compte-rendu des fouilles*. Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 199—218, sl. 1—3, plan 1—2, T. I—VIII. C.
- Garašanin Milutin et Garašanin Draga: *Sepultures de l'âge des métaux en Serbie*. *Inventaria Archaeologica — Jugoslavija*, Bonn, 1958, fasc. 2, Y 11-20, (15 listov tabel in teksta).
- Garašanin Milutin — Ivanović Velja: *Praistorija leskovačkog kraja. — La préhistoire de la région de Leskovac*. Biblioteka Narodnog muzeja u Leskovcu, Leskovac, 1958, br. 12, str. 1—63, T. I—XII, karta. C.
- Gavela Branko: *Eneolitska naselja u Grivcu. — Agglomérations néolithiques à Grivac*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 237—268, sl. 1—65. C.
- Gavela B (ranko) B.: *Sur les premiers Illyriens dans le domaine Balkanodanubien*. *Ziva antika*, Skopje, 1958, VIII, sv. 2, str. 333—337.
- Gerkan Armin: *Gedanken zu den Baudenkmalern von Split (Misli o spomenicima graditeljstva Splita). — A propos des monuments de l'architecture à Split*. Urbs, Split, 1957, str. 63—65.
- Girić Milorad: *Neolitsko naselje kod Idoša (Parcijalni izveštaj o iskopavanjima u 1954 godini). — Ein neolithisches Haus auf Gradište bei Idoš*. Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 219—230, sl. 1—2, plan 1—2, T. I—II. C.
- Glišić Jovan: *Kratak izveštaj sa sondažnih rekognosciranja Muzeja Kosova i Metohije u toku 1956 1957 god. — A short report on the preliminary sounding investiga effectuata by the Museum of Kosovo and Metohija in the course of 1956/57 — Rekognoscimet sondazhe të Muzeumit të Kosovë-Metohis gjat vjetve 1956/1957*. Glasnik, Priština, 1957, II (1958), str. 315—320, sl. 1—2, T. I.
- Glišić J (ovan) — Jovanović B (oris): *Praistorisko naselje na Gladnicima kod Gračanice, Sondažno rekognosciranje 1956. — Eine vorgeschichtliche Ansiedlung am Gladnica bei Gračanica. — Vendabanimi parahistorik në Gladnica te Gračanica. Rekognoscimi sondazh më 1956*. Glasnik, Priština, 1957, II (1958), str. 223—239, risba, T. I—V.
- Gorenc Marcel — Vikić-Belančić Branka: *Arheološka istraživanja antičnog kupališta u Varaždinskim Toplicama od 1953. do 1955. godine. — The archaeological excavations of antique thermas at Varaždinske Toplice — Aquae Jasae — (1953—1955)*. *Vjesnik*, Zagreb, 1958, Treće serije 1, str. 75—127, sl. 1—15, T. I—XXVII.
- Gostar N.: *Singidunum și Singidava. — Singidunum i Singidava. — Singidunum et Singidava*. Studii, București, 1958, IX, nr. 2, str. 413—419.
- Grabar André: *Basilique et baptistère groupés de part et d'autre de l'atrium*. *Vjesnik*, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 224—230, sl. 1—3.
- (Grabnar Boris) bg.: *Ganimedov relief iz Šempetra*. TT, Ljubljana, 1958, VI, št. 2 (16. I.), str. 5, slika.
- Grabnar Boris: *Zgodba o Ifigeniji v Šempetru. O izkopanih reliefih*. TT, Ljubljana, 1958, VI, št. 11 (20. III.), str. 5, slika.
- Grbić Miodrag: *Balkanski elementi u formiranju vizantiske umetnosti. — Eléments balkaniques dans la formation de l'art byzantin*. *Vjesnik*, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 163—168, sl. 1—2.
- Grbić Miodrag: *Geografski položaj praistoriskih naselja u Srbiji. Skica za dalje proučavanje i zaštitu praistoriskih starina. — La situation géographique des colonies préhistoriques de Serbie*. Saopštenja, Beograd, 1956, I, str. 115 do 122. C.
- Grbić Miodrag: *Odabrana grčka i rimska plastika u Narodnom muzeju u Beogradu. — Choix de plastiques grecques et romaines au Musée national de*

- Beograd.** Posebna izdanja SAN, Beograd, 1958, knjiga 522 — Arheološki institut, knjiga 4, str. 1—136, T. I—LXX. C.
- Grbić Miodrag: **Postanak vatinске грнчарије.** — *Der Ursprung der Vatin-Keramik.* Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 35—38, sl. 1—4. C.
- Grbić Miodrag: **Postavke arheoloških zbirki u srpskim muzejima.** — *Die Aufstellungen der archäologischen Sammlungen in serbischen Museen.* Tkalčićev zbornik, Zagreb, 1958, sv. II, str. 317—320, sl. 1—6.
- Grbić Miodrag: **Prestanak neolita u Srbiji i susedne veze i paralele.** — *Das Ende des Neolithikums in Serbien.* Izsledvanija v čest na akad. D. Dečev, Sofija, 1958, str. 365—368. C.
- Gunjača Stipe: **Novi naučni rezultati u hrvatskoj arheologiji.** Predavanja — Jazu, Zagreb, 1958, sv. 18, str. 1—50, sl. 1—25.
- Gunjača Stipe: **Oko položaja kninske katedrale (Osvrt na prikaze dr. Ljube Karamana o mojoj radnji).** Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, 1958, III. serija, sv. 6, str. 45—59.
- Gunjača Stipe: **Postojanje jednog centra za izradivanje starohrvatskog nakita.** — *Un centre de fabrication de bijoux paléocroates.* Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 231—237, sl. 1—2, T. XXVI.
- Gunjača Stipe: **Rad Muzeja hrvatskih starina u god. 1954.** Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, 1958, III. serija, sv. 6, str. 227—232.
- Gunjača Stipe: **Rad osnivača Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika i utemeljitelja Starohrvatske prosvjete (Povodom stogodišnjice rođenja fra Luje Maruna 1857—1957.).** Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, 1958, III. serija, sv. 6, str. 7—28, sl. 1—19.
- Gunjača Stipe: **Tinensia archaeologica — historica — topographica I.** — *Summary.* Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, 1958, III. serija, sv. 6, str. 105—164, sl. 1—132.
- Gušić Branimir: **Čovjek i kras.** — *Der Mensch in Karst. Krš Jugoslavije.* Zagreb, 1957, 1, str. 23—61, sl. 1—48.
- G. C.: **Naše starine III, 1956.** Zbornik, Beograd, 1958, VIII (1957), str. 164—165. C.
- Habunek-Moravac Š.: **Tkalčićev zbornik.** Vijesti, Zagreb, 1957, VI, br. 3, str. 79—82.
- Hadmaš Karolj: **Arheološki nalaz iz Srbobrana.** — *Der archäologische Fund aus Srbobran.* Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 236—239, sl. 1—2 b, skica 1 do 2. C.
- Haevernick Thea E.: **Hallstatt — Tassen.** Jahrbuch, Mainz, 1958, 5. Jg., str. 8—17, T. 1—4.
- Haevernick Thea E. — Pfeffer Waldtraut: **»Zarte Rippenschalen«.** Saalburg Jahrbuch, Bad Homburg, 1958, XVII, str. 76—88, sl. 1—4.
- Hahn-Weinheimer Paula: **Die spektrochemische Untersuchungen einiger »Zarte Rippenschalen«.** Saalburg Jahrbuch, Bad Homburg, 1958, XVII, str. 88 do 91.
- Hausmann Ulrich: **Eine spätrömische Reliefkanne in RGZM Mainz.** Jahrbuch, Mainz, 1958, 5. Jg., str. 266—275, T. 45—49.
- Hopf Maria: **Neolithische Getreidefunde aus Bosnien und der Herzegovina.** — *Neolitske žitarice iz Bosne i Hercegovine.* Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 97—105, sl. 1—5, T. I—II.
- Hrala J.: **A. Benac, B. Čović: Glasinac, dio I — Bronzno doba.** Archeologické rozhledy, Praha, 1957, IX, sešit 1, str. 114—115.
- Hrala J.: **Rad Vojvodanskih muzeja, 1955.** Archeologické rozhledy, Praha, 1958, X, sešit 3, str. 447—448.
- Hrala J.: **St. Pahič, Drugo žarno grobišče v Rušah.** Archeologické rozhledy, Praha, 1958, X, sešit 2, str. 274.
- Hralová J.: **Vjesnik za arheologiju i historiju dolmatinsku LVI—LIX, 1954 do 1957.** Archeologické rozhledy, Praha, 1958, X, sešit 5, str. 752—753.
- Ilakovac Boris: **Prehistorijski nalazi u Zadru.** — *Prähistorische Funde in Zadar.* Zbornik, Zadar, 1958, II (1956—1957), str. 1—11, sl. 1—5.
- Ilakovac Boris: **Primjena cilindričnog koordinatnog sustava kod iskopavanja tumulusa.** — *Applications of cylindrical coordinate system at excavations*

- of tumuli. Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 105—116, sl. 1—8.
- Ivanović Velja — Garašanin Milutin: **Praistorija leskovačkog kraja. — La préhistoire de la région de Leskovac.** Biblioteka Narodnog muzeja u Leskovcu, Leskovac, 1958, br. 12, str. 1—63, T. I—XII, karta. C.
- I. R.: **Glasnik zemaljskog muzeja. Arheologija.** Sv. XI, Sarajevo 1956. Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1957, IV, br. 8/9, str. 27.
- (Jakopič Lojze) Jak: **Na temeljih Rimske ceste.** Nova vas, Ljubljana, 1958, št. 5, str. 78—79, slika.
- Jeličić Branka: **Dva Mitrina reljefa iz Narodnog muzeja u Beogradu. Mitrini reljefi na našoj teritoriji. — Deux reliefs de Mithra au Musée National de Beograd.** Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/1957), str. 315—320, sl. 1—2. C.
- Jeločnik Aleksander: **Prvi follesi iz kovnice Siska. — Les premiers folles de l'atelier monétaire de Siscia.** Numizmatični vestnik, Ljubljana, 1958, I, št. 1, str. 5—8, sl. 1—11.
- Josifovska Borka: **Grčki natpis so signatura na umetnikot *Ἀδύμος Εὐάνδρου*. L'inscription grecque avec la signature de l'artiste *ΑΔΥΜΟΣ ΣΥΝΑΠΟΡ*.** Živa antika, Skopje, 1958, VIII, sv. 2, str. 295—300, sl. 1. C.
- Josifovska Borka: **Nadgroben spomenik na L. Apuleius Valens, veteran od V. makedonska legija. — Le monument funéraire de Lucius Apuleius Valens vétéran de la légion V. Macedonica.** Zbornik, Skopje, 1956, I (1955—1956), no. 5, str. 1—12, slika, skica. C.
- Jovanović B(oris) — Glišić J(ovan): **Praistorisko naselje na Gladnicama kod Gračanice. Sondažno rekognosciranje 1956. — Eine vorgeschichtliche Ansiedlung am Gladnica bei Gračanica. — Vendbanimi parahistorik në Gladnica te Gračanica. Rekognoscimi sondazh më 1956.** Glasnik, Priština, 1957, II (1958), str. 225—239, risba, T. I—V.
- Jovanović Borislav — Srejski Dragoslav: **Pregled kamenog oruđa i oružja iz Vinče. — A survey of stone implements and arms.** Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/3—4, str. 256—296, T. I—XXVII, grafikon 1—2. (Jovanović Borislav — Dimitrijević Danica — Dabišić Miodrag): **Arheologija.** Arheologija, Zemun, 1958, I, str. 1—32, 11 tabel. C.
- Jovanović Radmila: **Dve preistoriske ostave iz severoistočne Bosne. — Zwei prähistorische Depots aus Nordostbosnien.** Clanci, Tuzla, 1958, II, str. 25—35, zemljevid, sl. 1—46, sl. 1—10, T. I—IV.
- Jovanović Radmila: **Preistoriski nalaz u dolini rečice Soline. — Ein vorgeschichtlicher Fund im Tale des Flüsschens Solina.** Clanci, Tuzla, 1957, I, str. 245—249, T. I—IV. C.
- (Jurišić Aleksandra) A. J.: **Arheološki radovi. — Interventions de protection sur des localités archéologiques.** Saopštenja, Beograd, 1956, I, str. 123—138, sl. 1—16. C.
- jf: **J. Korošec, Arheološke ostaline v jugoslovanskih jamah po paleolitski dobi.** Archeologické rozhledy, Praha, 1957, IX, sešit 2, str. 302.
- jf: **J. Korošec, Einige Probleme um die Pfahlbauten am Laibacher Moor.** Archeologické rozhledy, Praha, 1957, IX, sešit 2, str. 302.
- jf: **Todorović, Praistoriska nekropola na Rospji Čupriji kod Beograda.** Archeologické rozhledy, Praha, 1958, X, sešit 4, str. 605—604.
- Karaman Ljubo: **O rimskom zaseoku u Polačama na otoku Mljetu. — Römisches Landhaus in Polače auf der Insel Mljet.** Vjesnik, Split, 1957, LVI do LIX/1 (1954—1957), str. 102—107, slika.
- Kastelic J(ože) — Lahtov V(asil): **Novi istraživanja na Nekropolata »Trebenište« 1953—1954. — New Researches at Trebenište.** Lihnd, Ohrid, 1957, I, str. 5—58, T. I—XXIII, plan I—II. C.
- Katić Lovre: **Granice između Klisa i Splita kroz vjekove.** Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, 1958, III. serija, sv. 6, str. 187—210, zemljevid.
- Katanić Nadežda: **Nekoliko pretstava Trajanovog mosta na Dunavu. — Quelques interprétations de l'ancien pont de Trajan sur le Danube.** Zbornik, Beograd, 1958, IX (1958), str. 115—120, sl. 1—6. C.
- Keller I.: **Zbornik Filozofskog fakulteta III. Beograd 1955.** Archeologické rozhledy, Praha, 1957, IX, sešit 5, str. 735.

- Klaffenbach G.: Zur Siedlungsinschrift von Korkyra Melaina. Izsledvanija v čest na akad. D. Dečev, Sofija, 1958, str. 219—220.
- Klemenc Josip: Beg Ifigenije s Tauride na šempetrskem reliefu. — Die Flucht Iphigenies von der Halbinsel Tauris auf dem Relief von Sempeter v Savinjski dolini (St. Peter in Sanntale). Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/1, str. 26—31, sl. 1—2.
- Klemenc Josip: Die Greifenfiguren aus St. Peter in Savinjska dolina. Bonner Jahrbücher, Bonn, 1958, Heft 158, str. 177—182, T. 47—49.
- Klemenc Josip: Evropa iz Šempetra. — Ein Europa-Relief aus St. Peter im Sanntale. Tkalčičev zbornik, Zagreb, 1958, sv. II, str. 17—22, sl. 1—4.
- Klemenc Josip: Izkopavanja na Sadnikovem vrtu v Celju. Celjski zbornik, Celje, 1957, str. 92—102, sl. 1—12.
- Klemenc Jos(ip): Lov na spomenikih v Šempetru v Savinjski dolini. Lovec, Ljubljana, 1958, XLI, št. 6, str. 171—174, slike.
- Klemenc Josip: Oružje na spomeniku »Ifigenije na Tauridi« (otkopanom u Šempetru u Savinjskoj dolini). — Die Waffen auf dem Reliefe Iphigenie auf Tauris. (Ausgegraben in St. Peter im Savatal). Vesnik, Beograd, 1957, 4, str. 52—60, sl. 1—4.
- Klemenc Josip: Relievi Dioskurev in letnih časov na rimskem pokopališču v Šempetru. — Reliefs funéraires représentant les Dioscures et les Saisons à Sempeter. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 141—147, T. XII do XIII.
- Klemenc Josip: Rimsko grobišče v Šempetru v Savinjski dolini. Celjski zbornik, Celje, 1958, str. 155—164, sl. 1—13, T. I, slika.
- Knez Tone: Preistoriski depo iz Osretka. — Das Depot aus Osredak. Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 255—260, sl. 1—7 b.
- Koco Dimče: O simboličnom značenju podnih mozaika ranohrišćanskih bazilika. — Résumé. Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 53—56, T. VIII.
- Koco Dimče: Proučavanja i arheološki ispitivanja na crkvata na manastrot Sv. Naum. — Études et fouilles de l'église du monastère de Saint Naum. Zbornik, Skopje, 1958, II (1957—1958), str. 56—80, sl. 1—19. C.
- Kolšek Vera in Tone: Ločica v okviru rimske vojaške dejavnosti na našem ozemlju. Celjski zbornik, Celje, 1958, str. 165—183, sl. 1—6, zemljevid.
- Kondić Vladimir: Antički Ritopek. — Le Ritopek antique. Godišnjak, Beograd, 1957, IV, str. 35—46, sl. 1—17. C.
- Kondić Vladimir: Arheološka nalazišta u Beogradu i okolini — rimski period. — Monuments archéologiques à Belgrade et ses environs — époque romaine. Godišnjak, Beograd, 1957, IV, str. 664—667 (672), sl. 11—19. C.
- Korošec Josip: Eine neue Kulturgruppe des späten Neolithikums in Nordwestjugoslawien. Acta archaeologica, Budapest, 1958, IX, fasc. 1—4, str. 83 do 93, T. I—III.
- Korošec Josip: Kultura in kulturna skupina v predzgodovini. — Culture and culture group in prehistory. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/2, str. 95—98.
- Korošec Josip: Lengyelska kulturna skupina v Bosni, Sremu in Slavoniji. — Lengyel-Kulturgruppe in Bosnien, Syrmien und Slawonien. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/3—4, str. 175—203, sl. 1—15.
- Korošec Josip: Neolitska naseobina na Crkvinama u Turbetu kod Travnika. — Habitat néolithique de Crkvine à Turbe près de Travnik. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 5—18, sl. 1, T. I—VII.
- Korošec Josip: Opredeljevanje arheološkega gradiva. — Bestimmung und Zuordnung des archäologischen Materials. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/2, str. 99—108.
- Korošec Josip: Ostava brončanih matrica za otiskivanje u Biskupiji kod Knina. — The depository of bronze matrices at Biskupija near Knin. Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, 1958, III. serija, sv. 6, str. 29—44, T. I—IV.
- Korošec Josip: Roman family tombs in Yugoslavia. Archaeology, Cincinnati, 1957, vol. 10, nr. 2, str. 117—122, sl. 1—15.

- Korošec Josip: Slavenske naušnice sa spiralno uvijenim konusom na jednom kraju. — Boucles d'oreilles slaves à conè entroulé en spirale à une extrêmité. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 175—180, sl. 1—2.
- Korošec Josip: Stražbenica v Danilu pri Šibeniku. — La grotte Stražbenica à Danilo près de Šibenik. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/1, str. 48 do 64, priloga 1—2, sl. 1, T. I—VII.
- Korošec Josip: Zanimive upodobitve na keramičnih fragmentih iz »Grapčeve spilje« na Hvaru. — Compozizioni interessanti su frammenti ceramici dalla grotta »Grapčeva spilja« nell'isola di Hvar (Lesina). Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/1, str. 3—8, sl. 1—6.
- Korošec Josip: Zaštitno istraživanje u Demir Kapiji 1948 god. (Preistorija). — Schutzforschungen in Demir Kapija im Jahre 1948. Zbornik, Skopje, 1956, I (1955—1956), no. 6, str. 1—18, 8 slik, 2 priloge. C.
- Korošec Josip: Mednarodni seminar za slovansko arheologijo. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/3—4, str. 329—331.
- Korošec Josip: In memoriam: Miloje M. Vasić. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/1, str. 76—78.
- Korošec Josip: In memoriam: V. Gordon Childe. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/3—4, str. 328.
- Korošec Josip: In memoriam: Vladimir R. Petković. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/1, str. 79—80.
- Korošec Josip: Miloje M. Vasić (1869—1956). Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 1, str. 157—159.
- Korošec J(osip): Novije publikacije u istraživanju gvozdenog doba u Sloveniji. Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 285—287. C.
- Korošec J(osip): Starinar, N. S. V—VI, 1956. Zgodovinski časopis, Ljubljana, 1957, X—XI (1956—1957), str. 399—402.
- Korošec Paola: Keramika z licensko ornamentiko (Litzenkeramik) na Ljubljanskem barju. — Litzenkeramik am Laibacher Moor — Ljubljana. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/1, str. 9—25, T. I—VI.
- Kos Milko: Ceste na Slovenskem v starem in srednjem veku. — Les routes en Slovénie dans l'antiquité et au moyen-âge. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 169—174.
- Kosorić Milica D: Praistoriske votivne grivne iz Velikog Crnuća. — Bracelets votifs préhistoriques de Veliko Crnuće. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 279—280, sl. 1—4. C.
- Kovač R.: Poskusno istraživanje Bjelovarskog muzeja. Vijesti, Zagreb, 1957, VI, br. 1, str. 11.
- Krekić Aleksandra: Rad Vojvodanskih muzeja, br. 1 (1952), 2 (1953), 3 (1954). Zbornik, Novi Sad, 1957, 17, str. 155—156. C.
- Krivec F.: Odkopano bogastvo. Ljudska pravica, Ljubljana, 1958, XXIV, št. 68 (22. III.), str. 10.
- Kuhar Boris: Izgubljena preteklost. Tovariš, Ljubljana, 1957, št. 50, str. 1200 do 1201, slike.
- Laet S. J. de: Acta Archaeologica. (Arheološki vestnik) T. VII. L'Antiquité classique, Liège, 1957, XXVI, fasc. 2, str. 577—578.
- Lahtov Vasil: Arheološko oddelenie. — Rapport on the work of the Archaeological department. Lihnid, Ohrid, 1957, I, str. 141—147, sl. 1—10. C.
- Lahtov V(asil): Ranosrednovjekoven nakit vo srednovjekovnata zbirka na Narodniot muzej vo Ohrid. — Slav Jewels at Ohrid and Environs. Lihnid, Ohrid, 1957, I, str. 59—114, T. I—VIII. C.
- Lahtov V(asil) — Kastelic J(ože): Novi istraživanja na Nekropolata »Trebenište« 1953—1954. — New Researches at Trebenište. Lihnid, Ohrid, 1957, I, str. 5—58, T. I—XXIII, plan I—II. C.
- Lahtov V(asil) — Pašić R.: Zaštitno iskopavanje na neolitskom lokalitetu »Crkveni livadi« u Vraništu kod Ohrida. — Fouilles de protection dans la station néolithique de »Crkveni livadi« à Vranište près d'Ohrid. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 233—234, 2 slike. C.
- Leben Aci: Arheološko odkritje na Lubniku pri Škofji Loki, Slovenski poročevalec, Ljubljana, 1958, XIX, št. 236 (6. X.).

- Leben France: Nove arheološke najdbe v jamah na Notranjskem. — Nuovi scavi nella Slovenia interiore. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/3—4, str. 302—316, sl. 1—8, T. I—IV.
- Lesek Mirjana — Milošević Petar — Vasilić Branko: Kontrolna arheološka iskopavanja u Sremskoj Mitrovici 1957 god. — Archaeological Excavations in Sremska Mitrovica. Građa, Novi Sad, 1958, II (1959), str. 46 do 57, sl. 1—17. C.
- Lisičar P(etar): Artemida Efeska i Dioskuri na votivnoj steli u bitoljskom muzeju. — Artémis d'Éphèse et les Dioscures sur une stèle votive au Musée de Bitola. Živa antika, Skopje, 1958, VIII, sv. 2, str. 305—309, slika.
- Lisičar P(etar): Strigilis u našim zbirka. — Les strigiles des collections Yougoslaves. Živa antika, Skopje, 1958, VIII, sv. 2, str. 323—331, sl. 1—4, slika.
- Lišičić Vladimir: Nalaz barbarskog novca u selu Ribnjačka. — Zusammenfassung. Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1957, IV, br. 8/9, str. 1—11, tabela.
- Logar Ivan: Zdravstvo na Slovenskem v predzgodovinski dobi. Priroda, človek, zdravje, Ljubljana, 1957, št. 11—12, str. 187—192.
- Lopac Matija: Bibliografski podaci arheološko-epigrafskih radova o spomenicima Bosne i Hercegovine (nastavak). Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 291—341.
- (Lovec Zdenka) L. Z.: Izola — antični Haliaetum. Pomembna odkritja naših arheologov. Slovenski Jadran, Koper, 1958, VII, št. 30 (1. VIII.), str. 1+5, slike.
- Malez Mirko: Paleontološko istraživanje pećine Veternice u 1955 god. Ljetopis, Zagreb, 1957, 62, str. 280—294, sl. 1—4, T. I—VI.
- Mano-Zisi Đorđe: Bronzana statueta Herakla iz Tamniča. — Statuette en bronze de Tamnič représentant Héraclès. Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/1957), str. 63—74, sl. 1, 4 tabele. C.
- Mano-Zisi Đorđe: Iskopavanja na Caričinom gradu 1955 i 1956 godine. — Les fouilles à Caričin Grad en 1955 et 1956. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 311—328, sl. 1—40. C.
- Mano-Zisi Đorđe: Mozaici kasne antike. Jugoslavija, Beograd, 1957, 13 — Srbija, str. 42—43, 3 slike.
- Mano-Zisi Đorđe: Nalaz iz Tekije. — Les trouvailles de Tekiya. Narodni muzej — Antika, Beograd, 1957, II, str. 1—127, 2 florisa, T. I—XXVII.
- Mano-Zisi Đorđe: Nalaz iz Tekije. — Une importante trouvaille près de Tekija. Saopštenja, Beograd, 1956, I, str. 174—178, sl. 1. C.
- Mano-Zisi Đorđe: Rimski skiptar iz Marguma. — Un sceptre romain de Margum. Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/1957), str. 51—61, sl. 1—2, tabla. C.
- Marasović Jerko: Doprinos Urbanističkog biroa proučavanju i zaštiti graditeljskog naslijeđa u Dalmaciji. — Contribution du Bureau d'urbanisme à l'étude et à la protection de notre heritage architectural en Dalmatie. Urbs, Split, 1957, str. 51—62, 16 slik.
- Marasović Tomislav: Ranosrednjovjekovna crkvice u Ošlju kod Stona. — Summary. Peristil, Zagreb, 1957, II, (1958), str. 85—90, sl. 1—4, T. X.
- Marasović Tomislav...: Zaštita, asanacija i rekonstrukcija urbanističkog naslijeđa u Dalmaciji. — Protection, assainissement, reconstruction du patrimoine urbain en Dalmatie. Urbs, Split, 1958, str. 7—54, sl. 1—58.
- Marić Rastislav: Civitas Confluentes. — Résumé. Godišnjak, Novi Sad, 1956, I, str. 5—12, sl. 1—2.
- Marić Rastislav: Iz numizmatičke zbirke Narodnog muzeja. — Aus der Numismatischen Sammlung des National-Museums in Beograd. Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/1957), str. 119—125, T. I—III. C.
- Marić Rastislav: Municeps municipii. Živa antika, Skopje, 1958, VIII, sv. 2, str. 332.
- Marić Rastislav: Ostave starog novca u numizmatičkoj zbirci Narodnog muzeja u Beogradu. — Dépôts de vieilles monnaies dans les collections numismatiques du Musée National de Beograd. Saopštenja, Beograd, 1956, I, str. 179 do 181. C.
- Marić Rastislav: ΗΕΡΗΝ ΤΟΥ ΙΣΤΡΟΥ ΕΠΗΜΟΣ ΧΟΡΗ — Résumé. Godišnjak, Novi Sad, 1957, II, str. 5—10.

- Marić Rastislav: *Spev Apolonija Rodanina o pohodu Argonavta kao izvor za istoriju Podunavlja*. — *La valeur des données des Argonautiques d'Apolonios de Rhodes pour la connaissance des régions danubiennes*. Godišnjak, Novi Sad, 1958, III, str. 59—43. C.
- Marić R (astislav): *Une nouvelle inscription votive de Zeus d'Okkonè*. Živa antika, Skopje, 1957, VII, sv. 2, str. 248—251, sl. 1—2.
- Marić Rastislav: *Bibliografija radova d-r. Miloja M. Vasića*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. XV—XX. C.
- Marić Zdravko: *Neki novi manji preistorijski nalazi iz BiH*. — *Quelques découvertes préhistoriques de Bosnie — Herzégovine*. Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 245—253, 22 slik, T. I—III.
- Marijanski Mirjana: *Groblje urni kod Ilande*. — *Urnengräber von Ilandža*. Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 5—26, plan 1—2, sl. 1, T. I—VI. C.
- Marković-Marjanović J (elena): *Prethodno saopštenje o novim paleolitskim nalazištima Severne Bačke*. — *Communication préliminaire sur les nouvelles localités paléolithiques de la Bačka du Nord (Bassin Pannonien)*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 213—226, sl. 1—7. C.
- Marković-Marjanović Jelena: *Prvi preneolitski tragovi u lesu pod vedrim nebom na teritoriji Srbije*. — *Premières traces préneolithiques dans le loess à ciel ouvert sur le territoire de la Serbie*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 227—228. C.
- Marović Ivan: *Brončani mač iz Medina kod Sinja*. — *Ein neues Schwert aus Medine bei Sinj*. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 24—27, sl. 1—2.
- Marušić Branko: *Djelatnost srednjovjekovnog odjela Arheološkog muzeja Istre u Puli 1947*. — 1955. Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, 1958, III. serija, sv. 6, str. 211—226, zemljevid, sl. 1—20.
- Marušić Branko: *Iz rada Arheološkog muzeja Istre*. Vijesti, Zagreb, 1958, VII, br. 4, str. 99—100.
- Marušić Branko: *Kratak doprinos proučavanju kontinuiteta između kasne antike i ranog srednjeg vijeka te poznavanju ravenske arhitekture i rano-srednjovjekovnih grobova u Južnoj Istri*. Izvještaj o iskapanju kod Sv. Eliseja kraj Fažane. — *Ein kurzer Beitrag dem Studium der Kontinuitäts zwischen der späten Antike und des frühen Mittelalter, wie auch der Kenntnis der ravenischen Architektur und der frühmittelalterlichen Gräber in Süd-Istrien*. Jadranski zbornik, Rijeka — Pula, 1958, III, str. 351—351, sl. 1—3, T. I—VIII.
- Marušić Branko: *Poročilo o sondažnem izkopavanju v Vižinadi pri Kaštelu*. — *Rapport sur le sondage archéologique à Vižinada près de Kaštel*. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/1, str. 65—75, risba 1—5, T. I—IV.
- Marušić Branko: *Slavensko-avarski napadi na Istru u svijetlu arheološke grade*. — *Riassunto*. Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 63—70, sl. 1—2, T. IX.
- (Maslo Anton) -ma-: *Rimske najdbe v Šempetru sodijo med najpomembnejše evropske arheološke dogodke zadnjega desetletja*. Celjski tednik, Celje, 1958, IX, št. 12, (28. III.), slika.
- Mayer Antun: *Duklja i Dioklecijan*. — *Doclea und Diocletianus*. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 95—101.
- Meixner Ivo: *Nepoznati novac gepidskog kralja Kunimunda*. Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1956, III, br. 6—7, str. 4—5, slika.
- Meixner Ivo: *Prilog kovanju srebrnih denara (argenteusa) Dioklecijanove tetrahije*. Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1958, V, br. 11, str. 1—2, sl. 1—8.
- Mikl Iva: *Arheološka izkopavanja v Dolgi vasi*. Svet ob Muri, Murska Sobota, 1958, III, št. 1—2, str. 129—133, slike.
- Miletić Nada: *Nekoliko nepublikovanih predmeta iz srednjovjekovne zbirke Zemaljskog muzeja*. — *Quelques objets non publiés provenant de la collection médiévale du Musée National*. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 263—265, sl. 1—4.
- Milošević Anka: *Plastične inedite au Musée national de Pžarevac*. Živa antika, Skopje, 1957, VII, sv. 2, str. 261—270, sl. 1—3. C.

- Milošević Anka — Milutinović Olga: **Zaštitna arheološka iskopavanja u Sremskoj Mitrovici.** — *Archaeological Excavations in Sremska Mitrovica, 1957.* Građa, Novi Sad, 1958, II (1959), str. 5—45, sl. 1—52. C.
- Milošević Petar — Vasilčić Branko — Lesek Mirjana: **Kontrolna arheološka iskopavanja u Sremskoj Mitrovici 1957 god.** — *Archaeological Excavations in Sremska Mitrovica, 1957.* Građa, Novi Sad, 1958, II (1959), str. 46—57, sl. 1—17. C.
- Milutinović Olga: **Arheološka zaštitna iskopavanja u 1955 i 1956 godini.** — *Archaeological Protecting Excavations in 1955 and 1956.* Građa, Novi Sad, 1957, I (1958), str. 7—12, sl. 1—12. C.
- Milutinović Olga — Milošević Anka: **Zaštitna arheološka iskopavanja u Sremskoj Mitrovici.** — *Archaeological Excavations in Sremska Mitrovica, 1957.* Građa, Novi Sad, 1958, II (1959), str. 5—45, sl. 1—52. C.
- Mlakar Štefan: **Amfiteatar u Puli.** Spomenici, Pula, 1957, I, str. 1—31, 16 slik.
- Mlakar Štefan: **Antička Pula.** Spomenici, Pula, 1958, II, str. 1—46, 20 slik.
- Mlakar Štefan: **Muzejsko-konzervatorski radovi na otočju Brioni.** — *Museum and Conservation Activities in the Brioni Islands.* Muzeji, Zagreb, 1957, 11—12 (1956—1957), str. 12—42, zemljevid, sl. 1—15.
- Mlakar Štefan: **Neki novi antikni nalazi u Istri.** — *Archäologische Funde auf dem Gebiet Istriens.* Jadranski zbornik, Rijeka—Pula, 1957, II, str. 433 do 464, sl. 1—31, priloga I.
- Močanin Fedor: **Izveštaj Komisije za razradu problematike muzejskih ustanova u NRH.** *Arheologija i muzejske ustanove u NR Hrvatskoj.* Vijesti, Zagreb, 1958, VII, br. 2, str. 45—47.
- Mohorovićić Andre: **Problem tipološke klasifikacije objekata srednjovjekovne arhitekture na području Istre i Kvarnera.** *Ljetopis, Zagreb, 1957, 62,* str. 486—536, sl. 1—50, T. 1—54.
- Mohorovićić Andre: **Sjeverozapadna granica teritorijalne rasprostranjenosti starohrvatske arhitekture.** — *Résumé.* *Peristil, Zagreb, 1957, II (1958),* str. 91—106, sl. 1—12, T. XI.
- Molè Vojeslav: **Rotunde predromanske dobe na jugu in na severu.** — *Zusammenfassung.* *Peristil, Zagreb, 1957, II (1958),* str. 81—84.
- M. A.: **Josip Korošec, The Archaeological Remains at Predjama.** *Latomus, Liège, 1957, XVI, fasc. 4, str. 778.*
- Nedić Olivera: **Saopštenja, knjiga I, 1956; knjiga II, 1957.** *Zbornik, Beograd, 1958, VIII (1957),* str. 160—162. C.
- Nenadović S. M. — Panić Surep M.: **Zaštita ranohrišćanske grobnice sa freskama u Nišu.** — *Les travaux de protection d'un caveau paléochrétien comportant des fresques à Niš.* *Saopštenja, Beograd, 1956, I,* str. 142—146, sl. 1—2. C.
- Nikolajević-Stojković Ivanka: **Ranovizantiska arhitektonska dekorativna plastika u Makedoniji, Srbiji in Crnoj Gori.** — *La décoration architecturale sculptée de l'époque Bas-romaine en Macédoine, en Serbie et au Monténégro.* SAN, Posebna izdanja, Beograd, 1957, CCLXXIX (Vizantološki institut, 5), str. 1—112, skica, sl. 1—180. C.
- Nikolanci Mladen: **Pharos, Rimljani i Polibije.** — *Pharos, les Romains et Polybe.* *Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957),* str. 52—59, sl. 1.
- Nikolić Danica: **Bronzana statueta sa Ulpijane.** — *Bronzestatuetten aus Ulpiana.* — *Nji statuetē bronzi nga Ulpiana.* *Glasnik, Priština, 1957, II (1958),* str. 265—271, 2 tabeli.
- Nikolić Danica: **Vénus de Kladušnica.** *Živa antika, Skopje, 1958, VIII, sv. 1,* str. 137—148, sl. 1—5.
- Nikolić Danica: **Đorđe Mano-Zisi, Nalaz iz Tekije.** *Živa antika, Skopje, 1957, VII, sv. 2, str. 289—291. C.*
- Noll Rudolf: **Mano-Zisi Đorđe, Nalaz iz Tekije.** *Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 2, str. 489—490.*
- Noll Rudolf: **Veličković Milivoje, Katalog grčkih i rimskih terakota.** *Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 2, str. 457—458.*

- Novak Grga: Nepoznato preinačivanje istočnog perimetralnog zida Dioklecijanove palače. — Remaniement du mur périmétral Est du Palais de Dioclétien. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 190—192.
- Novak Grga: Povijest Splita. Knjiga prva: Od prethistorijskih vremena do definitivnog gubitka pune avtonomije 1420 god. Split, 1957, str. 1—660, slike 1—100.
- Novotná M.: Z. Vinski — K. Vinski Gasparini, Prolegomena k statistici i kronologiji prethistorijskih ostava u Hrvatskoj i vojvodanskom području Srijema. Archeologické rozhledy, Praha, 1958, X, sešit 1, str. 151—152.
- N. K.: Rad vojvodanskih muzeja. Sveska: 1/1952, 2/1953, 3/1954, 4/1955. Zbornik, Beograd, 1958, IX (1958), str. 172—176. C.
- N. P.: Naše starine, IV, 1957. Zbornik, Beograd, 1958, IX (1958), str. 169—171. C.
- N. P.: Varstvo spomenikov V, 1953—1954. Zbornik, Beograd, 1958, VIII (1957), str. 166.
- Oelmann Franz: Zum Verständnis des sogenannten liburnischen Grabcippus. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 48—57.
- Orlov Georgije: Emisije viminaciskih moneta XI godine lokalne ere. — Émission de la monnaie de Viminacium de l'an XIe de l'ère locale. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 281—287, sl. 1—22. C.
- Orožen Janko: Zgodovina Trbovelj, Hrastnika in Dola. I. Od početka do 1918. Trbovlje, 1958, str. 1—736, 72 slik, 65 skic.
- Pahič Stanko: Arheološke najdbe na Brinjevi gori. Slovenski poročevalec, Ljubljana, 1957, št. 199.
- Pahič S(tanko): Arheološka raziskovanja Pokrajinskega muzeja v Mariboru. 1955. — Fouilles du Musée de Maribor en 1955. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 310.
- Pahič Stanko: Arheološka raziskovanja v Slovenskih goricah. Slovenski poročevalec, Ljubljana, 1957, št. 172.
- Pahič Stanko: Arheološki zakladi Slovenskih gor. 7 dni, Maribor, 1957, št. 28, str. 11, slika.
- Pahič Stanko: Drugo žarno grobišče v Rušah. — Das zweite Urnenfeld in Ruše. Razprave SAŽU, Ljubljana, 1957, IV/3, str. 1—75, sl. 1—6, priloga 1—11, T. I—XXVI.
- Panić Surep M. — Nenadović S. M.: Zaštita ranohrišćanske grobnice sa freskama u Nišu. — Les travaux de protection d'un caveau paléochrétien comportant des fresques à Niš. Saopštenja, Beograd, 1956; I, str. 142—146, sl. 1—2. C.
- Pantelić G.: Glasnik Muzeja Kosova i Metohije. Knjiga I, knjiga II. Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 293—295. C.
- Papazoglu Fanula: Le municipium Malvesatium et son territoire. Živa antika, Skopje, 1957, VII, sv. 1, str. 114—122.
- Papazoglu Fanula: Makedonski gradovi u rimsko doba. Živa antika — Posebna izdanja, Skopje, 1957, I, str. 1—378, 6 slik, 4 karte.
- Párducz Mihály: Der spätsarmatische Friedhof von Törökkanisza (Novi Kneževac). A Móra Ferenc Múzeum Ekvönye, Szeged, 1957, II, str. 95—106.
- Pašalić Esad: Rimska cesta između Banjaluke i Bosanske gradiške. — La voie romaine entre Banjaluka et Bosanska Gradiška. Naše starine, Sarajevo, 1957, IV, str. 65—74, sl. 1—2, skica.
- Pašić Radmila: Neolitski naogališta vo Ohridsko. — Neolithic finding-places in the Ohrid. Lihnid, Ohrid, 1957, I, str. 115—121, sl. 1—11. C.
- Pašić R(admila) — Lahtov V(asil): Zaštitno iskopavanje na neolitskom lokalitetu »Crkveni livadi« u Vraništu kod Ohrida. — Fouilles de protection dans la station néolithique de »Crkveni livadi« à Vranište près d'Ohrid. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 233—234, 2 sliki. C.
- Paškvalin Veljko: Nalaz sa gradine Hrvačani kod Banjaluke (Arheološko-topografska biljeska). — Objets découverts à gradina Hrvačani près de Banjaluka. (Notice archéologique-topographique.) Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 259—262, sl. 1, T. I.

- Paškvalin V (eljko): *Tri rimska natpisa sa područja Bosne i Hercegovine. — Trois inscriptions romaines du territoire de Bosnie.* Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 153—157, sl. 1—5.
- Pavan Massimiliano: *Ricerche sulla provincia romana di Dalmazia.* Memorie, Venezia, 1958, Vol. XXXII, str. 1—300, zemljevid.
- Perc Bernarda: *Prazgodovinska naselbina v Ormožu. Ob zaključku štiri-letnih raziskovalnih del.* Slovenski poročevalec, Ljubljana, 1958, XIX, št. 257 (31. X.).
- Petković S (reten): *Starinar, N. S. knj. I, 1950; knj. II, 1951; knj. III—IV, 1952—1953; knj. V—VI, 1954—1955.* Zbornik, Novi Sad, 1958, 19, str. 152—155. C.
- Petricioli Ivo: *Dva tisućljeća zadarskog urbanizma. — Deux millénaires d'urbanisme à Zadar.* Urbs, Split, 1958, str. 65—71, 5 risb.
- Petricioli Ivo: *Neki preromanički spomenici Zadra i okolice u svijetlu najnovijih istraživanja. — Alcuni monumenti d'architettura preromanica di Zara (Zadar) e dei dintorni alla luce delle nuovissime ricerche.* Zbornik, Zadar, 1958, II (1956—1957), str. 51—76, sl. 1—24.
- Petrikovits Harald: *Die Varciani.* Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954 do 1957), str. 60—66, sl. 1.
- Petrov Konstantin: *Eden nov podatek za Herakleja Linkestis. — Une nouvelle donnée pour Heraclea Lyncestis.* Zbornik, Skopje, 1956, I (1955—1956), no. 7, str. 1—3, skica. C.
- Petrov Konstantin: *Nova konzervacija u Stobima.* Vijesti, Zagreb, 1958, VII, br. 4, str. 112—113, 2 slike.
- Petrov Konstantin: *Smešano sidanje vo nekolku zgradi vo Makedonija od III do VI vek. — Parement arasé dans quelques édifices du III au VI s. en Macédoine.* Zbornik, Skopje, 1956, I (1955—1956), no. 4, str. 1—8, sl. 10. C.
- Petrov Konstantin: *Staurodekoracija od Konjuh. — Staurodécoration plastique de la rotond à Konjuh.* Zbornik, Skopje, 1958, II (1957—1958), str. 31—47, sl. 1—7. C.
- Petrović Jozo: *Arheološki referati iz Bugojna i Ljubije-Japra. — Archäologische Berichte aus Bugojno und Ljubija-Japra.* Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 267—271, T. I—IV.
- Petrović Jozo: *Numizmatički izvještaj (nastavak) IV. Tragovi velikoga rimskoga blaga iz Trijebnja kod Stoca. — Numismatische Berichte (Fortsetzung).* Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 173—183, T. I—III.
- Petrović Nevenka: *Proporcije i mere osnova crkvenih građevina u Caričinom Gradu. — Étude sur les proportions des églises à Caričin Grad.* Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 165—172, sl. 1—5. C.
- Petrović Nevenka: *Radovi na konzervaciji objekata Caričinog Grada 1954 do 1956 god. — Travaux de conservation effectués de 1954 à 1956 dans certains édifices de Caričin Grad.* Zbornik, Beograd, 1958, VIII (1957), str. 131 do 136, sl. 1—8. C.
- Petru Peter: *Arheološki izsledki na avtocesti.* Dolenjski list, Novo mesto, 1958, IX, št. 24 (19. VII.).
- Petru P (eter) — Šribar V (inko): *Neviodunum Posavje, Brežice, 1957,* str. 16—28, 2 slike.
- Pfeffer Waldtraut — Haevernich Thea: *»Zarte Rippenschalen.«* Saalburg Jahrbuch, Bad Homburg, 1958, XVII, str. 76—88, sl. 1—4.
- Picard Charles: *Attis-Atlante et pilier du ciel.* Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 15—22, sl. 1—10.
- Piletić Dragoslav: *Arheološka istraživanja na rimskom limesu u Starom Slankamenu. — Les fouilles archéologiques du limes romain à Stari Slankamen.* Vesnik, Beograd, 1957, 4, str. 61—73, sl. 1—10, skica.
- Piletić Dragoslav: *Rekognosciranje rimskog limesa i njegove neposredne pozadine na terenu u okolini Starog Slankamena. — Prospection du limes romain et des régions avoisinantes aux environs de Stari Slankamen.* Vesnik, Beograd, 1958, 5, sv. 1, str. 245—252, sl. 1—4, T. I—II.
- Piletić Dragoslav — Rašić Bogdan: *Orijentaciono rekognosciranje dunavskog limesa na itinereru Novi Banovci — Sremski Karlovci. — Recon-*

- naissance de l'orientation du limes danubien sur l'itinéraire Novi Banovci — Sremski Karlovci. Vesnik, Beograd, 1957, 4, str. 337—342, sl. 4, T. 1—4.
- Pink Karl: Die Münzstätte Siscia unter Carus und seinen Söhnen. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1457), str. 88—94, T. VI.
- Pinterović Danica: Novi i neobjavljeni rimski kameni spomenici s terena Murse i okolice. — Roman stone-work from Mursa and its surroundings. Some recent discoveries and earlier unpublished finds. Osječki zbornik, Osijek, 1958, VI, str. 23—63, risba 1—4, sl. 1—17.
- Pinterović D(anica): Zaštitno iskapanje na terenu Murze 1955 godine. — Fouilles de protection à Mursa en 1955. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII do VIII/1956—1957, str. 309. C.
- Pinterović Danica: Zaštitno iskapanje na Vukovarskoj cesti. — A conservatory excavation at Osijek 1955. Osječki zbornik, Osijek, 1958, VI, str. 89—92, sl. 1—3.
- (Pirc Anton S.) P.: Ribič na šempetrskih nagrobnih spomenikih. Ribič, Ljubljana, 1958, XVII, št. 10, str. 318—319, slika.
- Pivovarová Z.: M. Grbič, Starčevačka retencija. Archeologické rozhledy, Praha, 1957, IX, sešit 4, str. 598.
- Plavšak Borut: Izkopana tisočletja. O arheoloških izkopavanjih pri Brežicah. Zsavski tednik, Brežice, 1957, št. 41.
- Pleinerová I.: Opuscula archaeologica I, Zagreb 1956. Archeologické rozhledy, Praha, 1958, X, sešit 2, str. 273—274.
- Pleinerová I.: Osječki zbornik V, Osijek 1956. Archeologické rozhledy, Praha, 1958, X, sešit 4, str. 600—601.
- Poč Miro: Skrivnosti Lubniškega keverca. TT, Ljubljana, 1958, VI, št. 38 (24. IX.), str. 1 + 6, slike.
- Polaschek Erich: Audiantur et milliaria romana territorii jugoslaviensis. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 95—100, sl. 1—3.
- Popović Ljubiša: Deux reliefs funéraires de Macédoine. Živa antika, Skopje, 1957, VII, sv. 2, str. 252—260, sl. 1—2.
- Popović Ljubiša: Radolište (Prilog proučavanju ilirsko-grčke kulture u Makedoniji). — Radolište (Contribution à l'étude illyro-grecque en Macédoine). Zbornik, Beograd, 1958, I (1956—1957), str. 75—87, T. I—XI. C.
- Popović Lj(ubiša): Srebrno posude iz nekropole kod Trebeništa. — La vaiselle d'argent de la nécropole de Trebenište. Živa antika, Skopje, 1958, VIII, sv. 1, str. 149—154. C.
- Popović Lj(ubiša) — Čerškov E(mil): Ulpiana. Kratak izvještaj o arheološkim istraživanjima u 1958 god. — Ulpiana. Rapport i shkurtë mbi kërkimet arkeologjike në vj. 1958. — Ulpiana. A Short Report on Archaeological Discoveries in 1958. Glasnik, Priština, 1958, III, str. 275—280, sl. 1—5.
- Popović Lj(ubiša) — Čerškov E(mil): Ulpiana — prethodni izvještaj o arheološkim istraživanjima u 1957 god. — Archaeological researches in 1957. — Hulumtime arkeologjike në vjetin 1957. Glasnik, Priština, 1957, II (1958), str. 321—328, slika, sl. 3—6.
- Posedel Josip: Još o ubikaciji otoka Taurisa. — A propos de l'ubiquation de l'île de Tauris. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 131—134.
- Poulsen Vagu: Notes on the Iconography of Diocletian. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 188—191, T. XIX—XXI.
- Prelog Milan: Poreč, grad i spomenici. — Poreč — La ville et ses monuments. Beograd, 1957, str. 1—200, 1—24, sl. 1—324, T. I—III.
- Prijatelj Kruno: Umjetnički spomenici naših otoka. Jugoslavija, Beograd, 1958, 16, str. 113—128, 7 slik.
- Puš Ivan: Neolitsko naselje u Tuzli (Slučajni nalaz u Rudarskoj ulici). — Die neolithische Ansiedlung in Tuzla. Članci, Tuzla, 1957, I, str. 85—102, T. I—XVII.
- Radojičić Đorđe: Srpsko Zagorje, das spätere Raszien. Zur Geschichte Serbiens in der 2. Hälfte des 10. u. 11. Jahrhunderts. Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 2, str. 259—284, zemljevid.
- Rakovec I(van): Bobri iz mostiščarske dobe na Ljubljanskem barju in iz drugih holocenskih najdišč v Sloveniji. — The beavers of the lacustrine age

- from the Ljubljana moor and from other holocene find spots in Slovenia. Razprave SAZU, Ljubljana, 1958, IV, str. 209—267, sl. 1—16, T. I—IV.
- Rakovec I (van): Pleistocenski sisavci u pripečku Crvena Stijena kod Petrovića u Crnoj Gori. — Les mammifères pleistocènes de L'Abri »Crvena Stijena« près de Petrovići (Monténégro). Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 65—75.
- Rašajski Rastko: Sarmatska lončarska radionica iz Crvenke kraj Vršca. — Die sarmatische Töpferwerkstatt in Crvenka bei Vršac. Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 39—56, sl. 1—6, plan I—IV, T. I—V. C.
- Rašić Bogdan — Piletić Dragoslav: Orijentaciono rekognosciranje dunavskog limesa na itinereru Novi Banovci — Sremski Karlovci. — Reconnaissance de l'orientation du limes danubien sur l'itinéraire Novi Banovci-Sremski Karlovci. Vesnik, Beograd, 1957, 4, str. 337—342, sl. 4, T. 1—4.
- Reidinger Walter: Die Statthalter des ungeteilten Pannonien und Oberpannoniens von Augustus bis Diokletian. Bonn, 1956, Antiquitas, Reihe 1, Bd. 1, str. 1—262, 2 sliki, 1 tabla.
- Reinecke Paul: Ein neuer Helm der negauer Reihe aus Unterkrain. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 72—75, T. II—V.
- (Remec Miha) mr: V staroilirsko hišo sem stopil... O arheoloških izkopavanjih v Ormožu. Ljudska Pravica, Ljubljana, 1957, št. 248 (21. X.), str. 5, slike.
- Rendić-Miočević Duje: Nova kasnoantička stela iz Solina. — Nouvelle stèle funéraire de la basse-antiquité à Salone. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 156—162, sl. 1, T. XIV.
- Rendić-Miočević Duje: Oko datiranja srebrna zoomornog nakita iz goričke ostave. — Résumé. Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 29—38, T. I—III.
- Rešetar Milan: Numizmatika u Jugoslaviji. Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1958, V, br. 11, str. 15—20.
- Salamon Agnes: Pannonische Vorhängeschlösser mit Maskendeckel. Folia archaeologica, Budapest, 1958, X, str. 66—76, sl. 10.
- Saria Balduin: Antidoron Michaeli Abramić septuagenario oblatum a collegis et amicis. Vol. I. Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 2, str. 454—456.
- Saria B(alduin): Arheološki spomenici i nalazišta u Srbiji II. Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 2, str. 488—489.
- Saria Balduin: Arheološki vestnik, VI, Jg., 1955. Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 1, str. 208—209.
- Saria Balduin: Arheološki vestnik, 7. Jg. Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 1, str. 288—289.
- (Saria Balduin) B.S.: Benac, A. — Sergejevski, D. — Mazalić, Dj.: Kulturna istorija Bosne i Hercegovine. Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 2, str. 488.
- (Saria Balduin) B.S.: Gabrovec, Stane: Najstarejša zgodovina Dolenjske. Vodnik po arheoloških zbirkah muzejev v Novem mestu, Brežicah in Metliki. Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 2, str. 490—491.
- Saria B(alduin): Glasnik Zemaljskog Muzeja u Sarajevu. N. S. XI, 1956. Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 2, str. 485—484.
- Saria B(alduin): Jugoslavija. Heft 13. Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 2, str. 458—459.
- (Saria Balduin) B. S.: Mlakar, Štefan: Amfiteater u Puli, Ders.: Das Amphiteater in Pula. Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 1, str. 500.
- (Saria Balduin) B.S.: Mlakar, Štefan, Ancient Pula. Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 2, str. 459.
- (Saria Balduin) B. S.: Muzeji in zbirke Zadra. Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 1, str. 222—223.
- Saria Balduin: Narodni muzej — Beograd, Praistorija I, Katalog metala. Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 1, str. 223.
- Saria Balduin: Novak, Grga: Povijest Splita. Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 2, str. 460—461.
- Saria B(alduin): Numizmatičke vijesti. Jg. III, 1956. Nr. 6—7. Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 2, str. 486.

- Saria Balduin: **Papazoglu, Fanula: Makedonski gradovi u rimsko doba.** Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 1, str. 299—300.
- (Saria Balduin) B. S.: **Popović Ljubiša, Katalog nalaza iz nekropole kod Trebeništa.** Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 1, str. 224.
- Saria Balduin: **Reidinger Walter, Die Statthalter des ungeteilten Pannonien und Oberpannonien.** Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 1, str. 177—178.
- (Saria Balduin) B. S.: **Sergejevski, D.: Bazilika u Dabravini.** Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 2, str. 490.
- Saria B(alduin): **Stalio, Blaženka — Galović, Radoslav: Naprelje. Neolitsko naselje kod Novog Pazara.** Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 2, str. 489.
- Saria Balduin: **Starinar, Neue Serie Bd. V—VI, 1954—1955.** Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 1, str. 289—290.
- Saria B(alduin): **Sašel, Jaro: Vodnik po Emoni.** Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 1, str. 218.
- Saria B(alduin): **Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku. Jg. LV.** Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 2, str. 482—483.
- Saria Balduin: **Zbornik za društvene nauke. Bd. 13—14, 1956.** Südost-Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 1, str. 294—295.
- Saria B(alduin): **Zgodovina Ljubljane. Prva knjiga Geologija in arheologija.** Südost-Forschungen, München, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 1, str. 212—213.
- Sekereš Laslo: **Jedan interesantan nalaz iz ranog srednjeg veka iz Nose. — An interesting found from Nosa.** Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 231—236, sl. 1—14. C.
- Sergejevski Dimitrije: **Ad Basante. — Zusammenfassung.** Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 261—265, skica.
- Sergejevski D(imitrije): **Bazilika u Dabravini (Revizija). — Basilika von Dabravina (Revision).** Glasnik, Sarajevo, 1956, N. S. — Arheologija, sv. XI — Posebno izdanje, str. 1—49, sl. 1—21, T. I—XXII.
- Sergejevski Dimitrije: **Epigrafski nalazi iz Bosne. — Epigraphische Funde aus Bosnien.** Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 109—125, sl. 1—5, T. I—III.
- Sergejevski Dimitrije: **Nadgrobní reljef iz Višnjice. — Das spätantike Relief aus Višnjica.** Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 108 do 114, sl. 1—2, T. VII.
- Sergejevski Dimitrije: **Pluteji iz bazilike u Založju. — Die Brüstungsplatten der Basilika in Založje.** Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — Arheologija, XIII, str. 137—145, sl. 1—5.
- Simić Vojislav: **Staro i savremeno rudarstvo u okolini Avale. — Alter und neuzeitlicher Bergbau in der Umgebung des Avala-Berges bei Beograd.** Gođišnjak, Beograd, 1957, IV, str. 71—92, sl. 1—5. C.
- Simovljević Natalija: **Sarmatski stratum na Crvenki kraj Vršca. — Sarmatischer Stratum Crvenka bei Vršac.** Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 57 do 66, sl. 1—7, T. I—VII. C.
- Simovljević N(atalija): **Izložba »Južni Banat u rimsko doba« u Narodnom muzeju u Pančevu.** Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 278—279, sl. 1. C.
- Sláma J.: **Z. Vinski, Muzeološke bilješke s puta po inozemstvu.** Archeologické rozhledy, Praha, 1957, IX, sešit 2, str. 304.
- Sláma J.: **Z. Vinski, Prethodni izvještaj o iskapanju nekropole na Lijevoj bari u Vukovaru 1951, 1952 i 1953 godine.** Archeologické rozhledy, Praha, 1957, IX, sešit 2, str. 305.
- Sláma J.: **Z. Vinski, Zlatni prsten naden u Samoboru i nakit arhitektonskog tipa u VI. i VII. stoljeću.** Archeologické rozhledy, Praha, 1957, IX, sešit 2, str. 304.
- Skok Petar: **Sermo militaris.** Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 115—122.
- Spajić Emil: **Rimski grob. — A roman grave.** Osječki zbornik, Osijek, 1958, VI, str. 65—71, 13 risb.
- Sprockhoff Ernst: **Seddin — Sarajevo.** Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 16—44, sl. 1—12, T. I.

- Srejšović D (ragoslav): Kritsko-mikenski religiozni simboli u badensko-
vućedolskoj kulturi. — The Mynoan-Mycenaeen religious symbols in the
Baden-Vučedol culture. Živa antika, Skopje, 1957, VII, sv. 1, str. 123—136. C.
- Srejšović Dragoslav: Prethodni izveštaj o zaštitno-sistematskom iskopavanju
u Donjoj Brnjici. — Gërmini ne fushen e urnave në Bërncjën e poshtme. —
Vorläufiger Bericht über die Ausgrabung des Urnenfeldes von Donja Brnjica.
Glasnik, Priština, 1958, III, str. 271—273.
- Srejšović D (ragoslav): Wilhelm Brandenstein, Die Göttin von Dupljaja.
Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 420—422. C.
- Srejšović Dragoslav i Jovanović Borislav: Pregled kamenog oruđa i
oružja iz Vinče. — A survey of stone implements and arms. Arheološki
vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/3—4, str. 256—296, T. I—XXVII, grafikon 1—2.
- Stalio Blaženka: Teriomorfni sud iz Guče. — Récipient teriomorphe de
Guča. Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/1957), str. 311—313, slika. C.
- Stalio Blaženka: Draga Garašanin, Katalog metala. Zbornik, Novi Sad, 1957,
18, str. 151. C.
- Starè France: Polmesečne britve iz Jugoslavije. — Halbmondförmige Rasier-
messer aus Jugoslawien. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/3—4,
str. 204—234, risba 1—5, T. I—X, karta 1, priloga 1.
- Starè France: Tombes plates à urne à Dobova en Slovenie et à Velika Go-
rica en Croatie. Inventaria archaeologica — Jugoslavija, Bonn, 1957, fasc. 1,
Y 1—10 (13 listov tabel in teksta).
- (Stiplovšek Franc) Peška: Po rimski cesti od Čateža do Bregane. Slovenski
poročevalec, Ljubljana, 1958, XIX, št. 137 (13. VII.), slika.
- (Stričević Dj.): Répertoire d'archéologie, d'art et d'histoire culturelle. Publi-
cations parues en 1955 sur les monuments historiques, stations archéologiques
et recherches scientifiques en Yougoslavie. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII
do VIII/1956—1957, str. 429—468.
- Suić Mate: Novija arheološko-topografska istraživanja antičkog Jadera. —
Ricerche archeologico-topografiche sull'antica Jader. Zbornik, Zadar, 1958,
II (1956—1957), str. 13—50, sl. 1—29.
- Suić Mate: Novo o Kairosu. — Du nouveau sur Kairos. Vjesnik, Split, 1957,
LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 1—5, slika.
- S. T.: Savjetovanje arheologa NR BiH. Naše starine, Sarajevo, 1958, V, str. 146
do 147.
- S. T.: »Umjetnička obrada metala kod naroda Jugoslavije kroz vijekove«. Naše
starine, Sarajevo, 1958, V, str. 151—152.
- Schober Arnold: Der »Norische Krieger« von Celje. Vjesnik, Split, 1957,
LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 192—197, T. XXII—XXIII.
- Schönberger Hans: Zwei weitere römische Vorhangschlösser mit Masken-
deckel. Jahrbuch, Mainz, 1958, 5. Jg., str. 253—259, sl. 1—3.
- Schütz J.: Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, Bd. I, 1956. Südost-
Forschungen, München, 1958, Bd. XVII, Hlbd. 1, str. 290—292.
- Sch. A.: Saria B.: Dalmatia (als spätantike Provinz). Südost-Forschungen, Mün-
chen, 1957, Bd. XVI, Hlbd. 1, str. 218.
- Šašel J (aro): Arheologija in tehnika. Izkopavanja na ozemeljskem področju
Emone. Ljudska pravica, Ljubljana, 1958, XXIX, št. 244 (18. X.).
- Šašel Jaro: Kipi in reliefi iz Emone. Kronika, Ljubljana, 1958, VI, št. 1, str. 1
do 12, slike.
- Šašel J (aro): O arheoloških nalozah ljubljanskega Mestnega muzeja. Ljudska
pravica, Ljubljana, 1957, št. 179 (1. VIII.) str. 6.
- Šeper Mirko: Der Taufstein des Kroatischen Fürsten Višeslav aus dem Frühen
Mittelalter. Nachrichten, Erlangen, 1958, Jg. 1957/1958, Heft 14—16, str. 1—21,
sl. 1—7.
- Škalcer Stanko: Posavski muzej. Posavje, Brežice, 1957, I, str. 119—124, slika.
- Škerlj B (ožo): Were Neanderthalers the only Inhabitants of Krapina? Bul-
letin scientifique, Beograd, 1958, tome 4, no. 2, str. 43—44, sl. 1—3.
- Š (kufca) S (aša): Rimska doba na Gorenjskem. Glas Gorenjske, Kranj, 1957,
št. 96 (13. XII.).

- Šonje A.: Nalaz rimskog natpisa na Caski kod Novalje na otoku Pagu. — *Die Auffindung einer römischen Inschrift in Caska bei Novalja auf der Insel Pag*. Živa antika, Skopje, 1958, VIII, sv. 2, str. 311—322, risba 1, sl. 1—2.
- Šribar Vinko: Latenski grob iz Spodnje Slivnice pri Grosuplju. — *A La Tène grave at Spodnja Slivnica near Grosuplje*. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/2, str. 141—149, zemljevid, T. I—IV.
- Šribar V(inko): Starodavni mozaiki odkrivajo svoje lepote. Delo arheologov na Koprskem. Slovenski Jadran, Koper, 1958, VII, št. 31 (8. VIII.), str. 5, slike.
- Šribar Vinko: Še o arheološkem izkopavanju v Krkavčah. Slovenski Jadran, Koper, 1957, VI, št. 43 (25. X.), str. 6.
- Šribar V(inko) — Petru P(eter): Neviodunum. Posavje, Brežice, 1957, str. 16—28, 12 slik.
- Švanjncer Marija: Ugasla ognjišča. Ilirska naselbina v Ormožu — več kot tisoč let stari okrasni in uporabni predmeti. 7 dni, Maribor, 1957, VI, št. 25 (21. VI.), str. 11, slika.
- Šo.: Arheološki vestnik VI — 1955. Archeologické rozhledy, Praha, 1957, IX, sešit 5, str. 727—728.
- Tasić Nikola: Dve bakarne bojne sekire sa teritorija NR Srbije. — *Deux haches de combat en cuivre découvertes en Serbie*. Vesnik, Beograd, 1958, 5, sv. 1, str. 193—204, sl. 1—2.
- Tasić Nikola: Praistorisko naselje kod Valača (Izkopavanje 1955 god.). — *The prehistoric settlement by Valač (Excavation in 1955)*. — Vendbanimi parahistorik në Valaç. Glasnik, Priština, 1957, II (1958), str. 3—63, sl. 1—6, 2 risbi, T. I—XV.
- Tasić Nikola: Žitkovac i neki problemi relativnog hronološkog odnosa neolitskih i eneolitskih naselja na Kosovu i u dolini Ibra. — Žitkovci dhe disa probleme të marrëdhënjëve relative kronologjike të vendbanimeve neoneolitike. — Žitkovac und einige Fragen der relativen Chronologie der jüngeren Steinzeit und des Aneolithikums in Kosovogebiet und im Ibartal. Glasnik, Priština, 1958, III, str. 11—49, sl. 1—3, plan I, T. I—X.
- Tatić-Čurić Mirjana: Gotski grob iz Ostružnice. — *Le tombeau gothique d'Ostružnica*. Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/1957), str. 161—185, sl. 1—8. C.
- Teplý Bogo: Dravska dolina v tisočletjih pred prihodom Slovencev. Dravski bobri, Vuzenica, 1957, št. 4, str. 10—13, slike.
- Tihčić Smail i Basler Đuro: Crkva sv. Petra u Zavali. Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 109—111, T. XII.
- Todorović Jovan: Arheološka nalazišta u Beogradu i okolini — Praistoriski period. — *Monuments archéologiques à Belgrade et dans ses environs — époque préhistorique*. Godišnjak, Beograd, 1957, IV, str. 662—664. (671—672), sl. 6—10. C.
- Todorović J(ovan): Bronzana ostava iz Vojilova. — *Le dépôt de bronze de Vojilovo*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 275—278, sl. 1—5. C.
- Todorović J(ovan): Ranoslovenske peći kod Višnjice. — *Fours paleoslaves à Višnjica*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 329—334, sl. 1—8. C.
- Truhović V.: Plastika vršačko-žutobrdske kulturne grupe. — *La plastique du groupe Vršac-Zuto Brdo*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 151—159, sl. 1—11. C.
- Treimer Karl: Le problème Illyrien: Celtes et Indo-Européens. Ogam, Rennes, 1957, tome IX, fasc. 4, str. 286—299, fasc. 5—6, str. 347—356, slika; 1958, tome X, fasc. 6, str. 355—364.
- Țudor D.: Garnizoane romane pe malul Bănățean al Dunării în secolul IV e. n. — Rimske garnizony na banatskom poberežje Dunaja v IV v. n. e. — *Les garnisons romaines sur la frontière danubienne de Banat au IVe siècle*. Studii, București, 1958, IX, nr. 2, str. 373—379, sl. 1—2.
- Tutundić Sava: Dr. Branko Gavela, Preistoriska arheologija. Živa antika, Skopje, 1958, VIII, sv. 1, str. 178—182. C.

- Unverzagt Wilhelm: *Neue Ausgrabungen in der Festung Belgrad*. Praehistorische Zeitschrift, Berlin, 1958, XXXVI, str. 271—274, sl. 1—5.
- Urleb Mehtilda: *Gradišče v Slavini*. — *Il castelli di Slavina*. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/2, str. 150—161, floris, T. I—IV, priloga I.
- (Urleb Mehtilda): *Ilirsko grobišče pod Križno goro v Loški dolini*. Načrtna arheološka raziskovanja na Notranjskem. Ljudska pravica, Ljubljana, 1958, XXIV, št. 238 (11. X.).
- (Urleb Mehtilda) M. U.: *Rimske naselbine v Loški dolini*. Arheološka izkopavanja Notranjskega muzeja. Slovenski Jadran, Koper, 1958, VII, št. 3 (24. I.), str. 5, slika.
- (Urleb Mehtilda) M. U.: *Stari grobovi — Arheološke zanimivosti v Loški dolini*. Ljudska pravica, Ljubljana, 1957, št. 245 (17. X.), str. 6.
- Vasić Miloje M.: *Arheologija i lingvistika*. — *L'archéologie et la linguistique*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 1—14, sl. 1—3. C.
- Vasić Miloje M.: *Cvetni motiv*. — *Motif floral*. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 11—15, sl. 1—4.
- Vasilić Branko — Bajić Baja: *Ostava rimskog novca iz Bikić-Dola u Sremu*. — *The Discovery of Roman Money at Bikić-Dol in Srem*. Grada, Novi Sad, 1958, II (1959), str. 58—64, sl. 1—12 a. C.
- Vasilić Branko — Lesek Mirjana — Milošević Petar: *Kontrolna arheološka iskopavanja u Sremskoj Mitrovici 1957 god.* — *Archaeological Excavations in Sremska Mitrovica, 1957*. Grada, Novi Sad, 1958, II (1959), str. 46 do 57, sl. 1—17. C.
- (Vasilić B. — Lesek M. — Milošević P.): *Sirmium — Sremska Mitrovica. Muzeji i Galerija. Iskopine. 1948—1958*. — *Sirmium — Sremska Mitrovica. Musées et Gallerie. Les fouilles*. Sremska Mitrovica, 1958, 56 str. 40 slik. C.
- Vego Marko: *Crkva u Razićima kod Konjica*. — *Die Kirche in Razići bei Konjic*. Glasnik, Sarajevo, 1958, N. S. — *Arheologija*, XIII, str. 159—167, sl. 1—2, T. I—V.
- Veličković Milivoje: *Katalog grčkih i rimskih terakota*. — *Catalogue des terres cuites grecques et romaines*. Narodni muzej — Antika, Beograd, 1957, III, str. 1—120, T. I—XXIX.
- Veličković Milivoje: *Prilog proučavanju rimskog rudarskog basena na Kosmaju*. — *Contribution à l'étude du bassin-minier romain de Kosmaj*. Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/1957), str. 95—118, sl. 1—5. C.
- Veselinović Rajko: *Keltske i starosrpske lončarske peći na Gomolavi kod Hrtkovaca u Sremu*. — *Keltische und altserbische Töpferofen auf Gomolava bei Hrtkovci (Syrmien)*. Rad, Novi Sad, 1957, 6 (1959), str. 27—38, sl. 1—9, T. I—III. C.
- Vidman L.: *Fanula Papazoglu, Makedonski gradovi u rimsko doba*. Listy filologické, Praha, 1958, roč. VI (LXXXI), sv. 2, str. 263—265.
- Vikić-Belančić Branka: *Četiri rimska portreta*. — *Summary*. Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 39—44, sl. 1, T. IV—VI.
- Vikić-Belančić Branka: *Keramički nalazi i njihov doprinos za dataciju gradevinskih faza antiknog bazena u Varaždinskim Toplicama*. — *Findings of pottery and their contribution for dating the construction phases of the antique basin of Varaždinske Toplice (Aquae Jasae)*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 141—150, sl. 1—11. C.
- Vikić Branka: *Dvije arheološke publikacije*. Vijesti, Zagreb, 1957, VI, br. 4, str. 107—108.
- Vikić-Belančić Branka — Gorenc Marcel: *Arheološka istraživanja antiknog kupališta u Varaždinskim Toplicama od 1953. — 1955. godine*. — *The archaeological excavations of antique thermas at Varaždinske Toplice — Aquae Jasae — (1953—1955)*. Vjesnik, Zagreb, 1958, Treće serije 1, str. 75 do 127, sl. 1—15, T. I—XXVII.
- Vinski Zdenko: *Arheološki spomenici velike seobe naroda u Srijemu*. — *Die archäologischen Denkmäler der grossen Völkerwanderungszeit in Syrmien*. Situla, Ljubljana, 1957, 2, str. 1—79, T. I—XXV (sl. 1—95).

- Vinski Zdenko: **Brončanodobne ostave Lovas i Vukovar.** — Die bronzezeitlichen Hortfunde von Lovas und Vukovar. Vjesnik, Zagreb, 1958, Treće serije 1, str. 1—54, slika, T. I—X.
- Vinski Zdenko: **Der Silberfund von Gornje Psarjevo in Kroatien.** Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/2 (1954—1957), str. 74—81, sl. 1—2, T. VIII.
- Vinski Zdenko: **O nekim zajedničkim značajkama slavenskih nekropola s područja Dalmatinske Hrvatske, Blatnog jezera i Moravske u 9. stoljeću.** — Zusammenfassung. Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 71—80, slika.
- Vinski Zdenko: **Une collection d'art du Haut Moyen Age provenant des Croates panoniens au Musée archéologique de Zagreb.** Revue archéologique, Paris, 1958, I/1, str. 44—50, sl. 1—7.
- Vinski Zdenko: **Zikadenschmuck aus Jugoslawien.** Jahrbuch, Mainz, 1957, 4. Jg., str. 136—160, sl. 1—49.
- Vinski-Gasparini Ksenija: **Noviji arheološki nalazi s područja grada Zagreba.** — Neuere archäologische Funde aus Zagreb. Tkalčićev zbornik, Zagreb, 1958, sv. II, str. 35—48, sl. 1—6, sl. 1—8.
- Vinski-Gasparini Ksenija: **Ranosrednjovjekovna kadionica iz Stare Vrljike.** — Ein frühmittelalterliches Räuchergefäß aus Stara Vrljika im Dalmatinischen Hinterland. Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, 1958, III. serija, sv. 6, str. 93—103, sl. 1—11.
- Vinski-Gasparini Ksenija: **Zlatni nalaz iz Progra u Srijemu.** — Der Goldfund von Progar in Syrmien. Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 6—10, slika.
- Vinski-Gasparini Ksenija — Ercegović Slavenka: **Ranosrednjovjekovno groblje u Brodskom Drenovcu.** — Das frühmittelalterliche Gräberfeld von Brodski Drenovac. Vjesnik, Zagreb, 1958, Treće serije 1, str. 129 do 161, plan I—III, T. I—XXVII.
- Vlahovac Boris: **Prethistorijski nalazi u Zadru.** — Prähistorische Funde in Zadar. Zbornik, Zadar, 1958, II (1956—1957), str. 1—11, sl. 1—5.
- Volbach W. F.: **Ein byzantinischer Silberteller im Römisch-germanischen Zentralmuseum in Mainz.** Peristil, Zagreb, 1957, II (1958), str. 45—47, sl. 1, T. VII.
- Vučković-Todorović D (ušanka): **Rimski dvojni grob iz Dobrog Dola kod Skoplja.** — La double tombe romaine de Dobri Dol près de Skoplje. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 289—297, sl. 1—14. C.
- Vuković S (tjepan): **Arheološko-paleontološko istraživanje špilje Vindije u godini 1955.** — Recherches archéologiques et paléontologiques dans la grotte Vindija en 1955. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 229 do 230, sl. 1—2. C.
- Vuković S (tjepan): **Pokusno istraživanje neolitskog nalazišta Malo Koreново.** — Fouilles d'orientation dans la station néolithique de Malo Koreново. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 231—232, sl. 1—2. C.
- Vuković Stjepan: **Tragovi spiljskog medvjeda i kulture ljudi paleolitske dobe na teritoriju Varaždinskih toplica.** — Les traces de l'Ursus spelaeus et la culture du paléolithique dans la région de Varaždinske toplice (Thermes de Varaždin). Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/2, str. 119—129, sl. 1—6.
- Vuković Stjepan: **Vrpčasta keramika špilje Vindije.** — Schnurkeramik in der Höhle Vindija. Arheološki vestnik, Ljubljana, 1957, VIII/1, str. 32—47, T. I—VI.
- Vulović Branislav — Bošković Đurđe: **Caričin Grad — Kuršumlija — Studenica.** — Résumé. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 173—180, sl. 1—10. C.
- Werner Joachim: **Zwei gegossene koptische Bronzeflaschen aus Salona.** Vjesnik, Split, 1957, LVI—LIX/1 (1954—1957), str. 115—128, karta I—II, sl. 1, T. VIII.
- Zmajčić Bartol: **Kovničke kratice i znakovi na rimskim i bizantinskim novcima od IV. do VI. st.** Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1956, III, br. 6—7, str. 1—4.
- Zmajčić Bartol: **Novci Juliusa Neposa (474—480.), posljedneg priznatog zapadno-rimskog cara.** Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1957, IV, br. 10, str. 19—24, slika.

- Zmajić Bartol: **Rimski medaljoni**. Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1957, IV, br. 8/9, str. 18—21, slika.
- Zmajić Bartol: **Josip Brunšmid (1858.—1929.)**. Povodom stogodišnjice rođenja. Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1958, V, br. 11, str. 20—21.
- Zmajić Bartol: **Bratanić Rudolf, Razvoj rimskog denarstva**. Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1956, III, br. 6—7, str. 24—25.
- Zmajić B(artol): **Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu**. Arheologija, N. S. sv. XII. Sarajevo 1957. Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1957, IV, br. 10, str. 35.
- Zotović Lj.: **Ritualno klanje bika kao ostatak antičkog kulta plodnosti**. — *L'égorgement rituel du taureau comme survivance de l'ancien culte de la fécondité*. Starinar, Beograd, 1958, N. S. VII—VIII/1956—1957, str. 151—157, sl. 1—3. C.
- Žuržalina N. P.: **Po stranicam jugoslavskih periodičeskih izdanija po arheologiji**. Sovetska arheologija, Moskva, 1958, 1, str. 295—299. C.
- Izveštaj o radu u godini 1956—1957. Arheološki odsjek. Zbornik, Zadar, 1958, II (1956—1957), str. 250.
- Izveštaj o radu Zavoda u 1957 godini — Arheološki sektor i zaštita nadgrobnih spomenika. Naše starine, Sarajevo, 1958, IV, str. 142.
- Izveštaj o radu Zavoda u 1956 godini — Arheološki spomenici i spomenici sepulkralne arhitekture. Naše starine, Sarajevo, 1958, V, str. 133—134.
- Nalaz rimskog novca u Bikićdolu kod Šida. Numizmatičke vijesti, Zagreb, 1957, IV, br. 10, str. 36—37.
- Pokopališče antičnega Haliaetuma. Epilog k arheološkim raziskavanjem v Izoli. Slovenski Jadran, Koper, 1958, VII, št. 42 (24. X.).
- Rad odeljenja Narodnog muzeja u 1956 57 godini. 1. Odeljenje praiistoriske arheologije. 2. Numizmatičko-epigrafsko odeljenje. 3. Srednjevjekovno odeljenje. Zbornik, Beograd, 1958, I (1956/1957), str. 347—363. C.
- Rad Zavoda u 1955 godini — Arheološki radovi. Naše Starine, Sarajevo, 1957, IV, str. 311—312.
- VII izveštaj o radu Arheološkog odeljenja. Glasnik, Sarajevo, 1957, N. S. — Arheologija, XII, str. 343—345.
- Skriti ostanki Emone. Tovariš, Ljubljana, 1957, št. 15, str. 349, slike.
- Svet pod arheološko lopaticu. Pri izkopavanju stare naselbine v Ormožu. Ljudska pravica, Ljubljana, 1957, št. 191 (15. VIII.); str. 5, slika.

ZAMENJAVA — EXCHANGE

Arheološka sekcija pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti je v letih 1958—1959 prejela publikacije arheološke vsebine od spodaj navedenih ustanov:

The Archaeological Section of the Slovene Academy of Sciences and Arts has received in the years 1958—1959 the archaeological publications from the following Institutions:

Aarhus:

Statsbiblioteket

Alger:

Direction des Antiquités de l'Algérie

Alma-Ata:

Kazak SSR Gylym Akademijasynyn

Amersfoort:

Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Amsterdam:

Archaeologisch-historisch Instituut der Universiteit
Koninklijk Instituut voor de Tropen

Aquileia:

Associazione Nazionale per Aquileia

Athēnai:

Akadēmia Athēnōn
American School of Classical Studies
British School of Archaeology at Athens
Deutsches archaeologisches Institut
École Française d'Athènes
Société Archéologique d'Athènes

Bad Godesberg:

Deutsche Forschungsgemeinschaft

Bad Homburg:

Saalburgmuseum

Baghdad:

Iraq Museum Library

Barcelona:

Museo Arqueológico

Basel:

Schweizerische Gesellschaft für Urgeschichte — Institut für Ur- und Frühgeschichte

Beograd:

Arheološki institut Srpske akademije nauka
Arheološko društvo Jugoslavije
Muzej grada Beograda
Narodni muzej
Savezni institut za zaštitu spomenika kulture
Srpska akademija nauka
Vojni muzej Jugoslovenske narodne armije

Bergen:

Universitetsbiblioteket

Berkeley:

University of California

Berlin (DDR):

Deutsche Akademie der Wissenschaften
Institut für Vor- und Frühgeschichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften

Berlin (BRD):

Museum für Vor- und Frühgeschichte

Bern:

Bernisches historisches Museum

Besançon:

Institut d'Archéologie de la Faculté des Lettres
Université de Besançon

Bogota:

Instituto Colombiano de Antropología

Bonn:

Institut für Vor- und Frühgeschichte der Universität
Verein von Altertumsfreunden im Rheinlande

Bordighera:

Istituto Internazionale di Studi Liguri

Bratislava:

Archeologický seminar Filosofické fakulty
Slovenská akadémia vied — Ústredná knižnica
Ústredná technická knižnica

Brno:

Archeologický ústav Československé akademie věd
Moravské museum

Bruxelles:

Institut Royal du Patrimoine Artistique. Section: Service des Fouilles
Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen
»Latomus«

București:

Biblioteca Academiei Republicii Populare Romine
Biblioteca Centrală de Stat a R. P. R.
Institutul de Arheologie al Academiei R. P. R.

Budapest:

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
 Országos Magyar Történeti Múzeum
 Országos Természettudományi Múzeum Könyvtára

Buenos Aires:

Instituto de Antropología

Cambridge (USA):

Peabody Museum of Archaeology and Ethnology at Harvard University

Cardiff:

National Museum of Wales, Department of Archaeology

Cincinnati:

University of Cincinnati Library

Columbus:

Ohio State Museum

Como:

Società archeologica comense

Debrecen:

Institut Archéologique de l'Université

Djakarta:

Dinas Purbakala Republik Indonesia

Dresden:

Landesmuseum für Vorgeschichte

Dublin:

Royal Irish Academy
 Royal Society of Antiquaries of Ireland

Eisenstadt:

Burgenländisches Landesmuseum

Erlangen:

Deutsches Institut für merowingisch-karolingische Kunstforschung

Firenze:

»Rivista di Scienze Preistoriche«

Frankfurt a. M.:

Deutsches archäologisches Institut, Römisch-germanische Kommission

Freiburg i. Br.:

Institut für Ur- und Frühgeschichte der Universität

Genève:

Archives Suisses d'Anthropologie Générale
 Musée d'Art et d'Archéologie

Gent:

Seminarie voor Archaeologie

Graz:

Institut für Geschichte des Altertums und Altertumskunde der Universität

- Groningen:**
Biologisch-Archaeologisch Instituut der Rijksuniversiteit
- Halle Saale:**
Landesmuseum für Vorgeschichte
- Hallstatt:**
Museum in Hallstatt
- Hamburg:**
Museum für hamburgische Geschichte
Museum für Völkerkunde und Vorgeschichte
- Heidelberg:**
Universitätsbibliothek
- Helsinki:**
Suomen Muinaismuistoyhdistys
- Jerusalem:**
Department of Antiquities
- Kiel:**
Institut für Urgeschichte der Universität
- Kiev:**
Deržavna publična biblioteka URSS
- Klagenfurt:**
Geschichtsverein für Kärnten
- København:**
La Bibliothèque du Musée National Danois
Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab
Nationalmuseet
- Kraków:**
Polska Akademia Nauk
- Krefeld:**
Verein Linker Niederrhein
- Leiden:**
Rijksmuseum van Oudheden
- Leipzig:**
Institut für Vor- und Frühgeschichte der Karl-Marx-Universität
- Leningrad:**
Biblioteka Akademii nauk SSSR
- Linz:**
Oberösterreichisches Landesmuseum
- Ljubljana:**
Narodni muzej
- Łódź:**
Biblioteka Uniwersytecka
Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne

Zakład Archeologii Polski Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk

London:

British Institute of Archaeology at Ankara
Institute of Archaeology
Joint Library of the Hellenic and Roman Societies
London and Middlesex Archaeological Society
Royal Anthropological Institute

Los Angeles:

Southwest Museum

Lublin:

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Lund:

Universitetsbiblioteket

Madrid:

Consejo Superior de Investigaciones Científicas
Instituto de Arqueología »Rodrigo Caro«

Mainz:

Römisch-germanisches Zentralmuseum

Marburg/Lahn:

Vorgeschichtliches Seminar der Universität

Martin:

Slovenské národné múzeum

Mendoza:

Instituto de arqueología y etnología — Facultad de filosofía y letras

Minsk:

Akademija navuk BSSR

Moskva:

Fundamental'naja biblioteka obščestvennyh nauk Akademii nauk SSR
Gosudarstvennaja biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina
Gosudarstvennaja publičnaja istoričeskaja biblioteka RSFSR

München:

Bayerische Akademie der Wissenschaften
Institut für Vor- und Frühgeschichte der Universität

Napoli:

Istituto Universitario Orientale
Società Nazionale di Scienze, Lettere ed Arti

New Haven:

Yale University Library

New York:

American Museum of Natural History

Nicosia:

Department of Antiquities

- Nitra-Hrad:**
Archeologický ústav Slovenské akademie vied
- Novi Sad:**
Matica Srpska
Vojvođanski muzej
- Ohríd:**
Naroden muzej
- Olomouc:**
Historický ústav Vysoké školy pedagogickej
- Opava:**
Slezské museum
- Osijek:**
Muzej Slavonije
- Oslo:**
Universitetets Oldsaksamling
- Oxford:**
Ashmolean Museum
- Pamplona:**
Museo de Navarra
- Pavia:**
»Athenaeum«
Società Pavese di Storia Patria
- Philadelphia:**
University Museum
- Pontevedra:**
Museo de Pontevedra
- Port of Spain:**
Royal Victoria Institute Museum
- Porto:**
Faculdade de Ciências
- Poznań:**
Muzeum Archeologiczne
Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
- Praha:**
Archeologický ústav Československé akademie věd
Kabinet pro studia řecká, římská a latinská Československé akademie věd
Národní museum
Slovanská knihovna
Základní knihovna Československé akademie věd
- Princeton:**
Archaeological Institute of America
- Priština:**
Muzej Kosova i Metohije

- Pula:**
Arheološki muzej Istre
- Rabat:**
»Bulletin d'Archéologie Marocaine«
- Rennes:**
»OGAM — Tradition Celtique«
- Reykjavik:**
Hidh íslenska fornleifafjelag
- Roma:**
Accademia Nazionale dei Lincei
Istituto di Archeologia dell'Università
Istituto Nazionale di Archeologia e Storia dell'Arte
Museo Nazionale Preistorico ed Etnografico »Luigi Pigorini«
Pontificia Accademia Romana di Archeologia
- Saarbrücken:**
Institut für Vor- und Frühgeschichte der Universität des Saarlandes
- Salamanca:**
Seminario de Arqueologia
- Sarajevo:**
Naučno društvo NR BiH
Zemaljski muzej
Zemaljski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti NR BiH
- Schleswig:**
Schleswig-holsteinisches Landesmuseum für Vor- und Frühgeschichte
- Seattle:**
University of Washington Library
- Sint-Niklaas-Waas:**
Oudheidkundige Kring van Waasland
- Sofija:**
Bŭlgarska akademija na naukite
- Sopron:**
Liszt Ferenc Múzeum
- Split:**
Arheološki muzej
Muzej hrvatskih arheoloških spomenika
- Stalinabad:**
Akademijai Fanhoi RSS Tođžikiston
- Stockholm:**
Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitetesakademiens Bibliotek
- Szczecin:**
Muzeum Pomorza Zachodniego
- Sydney:**
Nicholson Museum of Antiquities

- Štip:*
Naroden muzej
- Tarragona:*
Real Sociedad Arqueológica Tarraconense
- Tilff:*
Institut Archéologique Liègeois
- Tokyo:*
Anthropological Society of Nippon
- Trier:*
Rheinisches Landesmuseum
- Tromsø:*
Tromsø Museum
- Trondheim:*
Det Kgl. Norske Videnskabernes Selskab
- Tübingen:*
Internationale Zeitschriftenschau für Bibelwissenschaft und Grenzgebiete
- Tuzla:*
Zavičajni muzej
- Valencia:*
Servicio de Investigación Prehistórica
- Varese:*
Musei Civici
- Warszawa:*
Instytut Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk
Pánstwowe Muzeum Archeologiczne
Polska Akademia Nauk
Polskie Towarzystwo Archeologiczne
- Weimar:*
Museum für Ur- und Frühgeschichte Thüringens
- Wien:*
Anthropologische Gesellschaft
Historisches Museum der Stadt Wien
Österreichische Nationalbibliothek
Österreichisches archäologisches Institut
Urgeschichtliches Institut der Universität
- Wrocław:*
Biblioteka Uniwersytecka
Instytut Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu
Polskie Towarzystwo Antropologiczne
- Zagreb:*
Historijski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti
Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti

ARHEOLOŠKI VESTNIK

ACTA ARCHAEOLOGICA

IX—X/3—4

Izdala

Slovenska akademija znanosti in umetnosti
v Ljubljani

Natisnila

Triglavska tiskarna v Ljubljani
v septembru 1961

Naklada 1000 izvodov

PUBLIKACIJE ARHEOLOŠKE VSEBINE, KI JIH JE IZDALA SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI

- Josip Korošec: Poročilo o izkopavanju na Ptujskem gradu leta 1946. Ljubljana 1947. 62 str. + XVII tab. 8°.
- Josip Korošec: Slovansko svetišče na Ptujskem gradu. Ljubljana 1948. 76 str. + III tab. + 32 slik + 18 skic. 8°.
- Josip Korošec: Staroslovansko grobišče na Ptujskem gradu. Ljubljana 1950. 368 str. + LXXXIX tab. + 1 pril. 8°.
- Jože Kastelic-Božo Škerlj: Slovanska nekropola na Bledu. Arheološko in antropološko poročilo za leto 1948. Ljubljana 1950. 103 str. + 21 slik + X tab. + 1 pril. 8°.
- Arheološka poročila. Poročilo o izkopavanju v Ljubljani, Novem mestu in na Panorami v Ptuju. Ljubljana 1950. 112 str. + XXXIX tab. + 3 pril. 8°.
- Josip Klemenc: Ptujski grad v kasni antiki. Ljubljana 1950. 100 str. + XLVIII tab. + 2 pril. 8°.
- Franjo Ivaniček: Staroslavenska nekropola u Ptuju. Rezultati antropoloških istraživanja. Ljubljana 1951. 234 str. 4°.
- Josip Korošec: Predzgodovinska naselbina na Ptujskem gradu. Ljubljana 1951. 273 str. + LV tab. + 6 pril. 8°.
- Srečko Brodar: Otoška jama, paleolitska postaja. Ljubljana 1951. 40 str. + IX tab. 8°.
- Srečko Brodar: Paleolitski sledovi v Postojnski jami. Ljubljana 1951. 42 str. + I tab. 8°.
- Razprave III. Ljubljana 1953. 335 str. + 69 tab. + 21 pril. 8°.
- France Starè: Ilirske najdbe železne dobe v Ljubljani. Ljubljana 1954. 135 str. + LXXXV tab. + 2 pril. + 2 zvd. 8°.
- Josip Korošec: Arheološke ostaline v Predjami (Razprave IV/1). Ljubljana 1956. 64 str. + XLIX tab. + 1 pril. 8°.
- Stanko Pahič: Drugo žarno grobišče v Rušah (Razprave IV/3). Ljubljana 1957. 75 str. + XXVI tab. + 11 pril. 8°.
- Arheološki vestnik II/1—2. Ljubljana 1951. 277 str. 8°.
- Arheološki vestnik III/1—2. Ljubljana 1952. 358 str. 8°.
- Arheološki vestnik IV/1—2. Ljubljana 1953. 365 str. 8°.
- Arheološki vestnik V/1—2. Ljubljana 1954. 425 str. 8°.
- Arheološki vestnik VI/1—2. Ljubljana 1955. 382 str. 8°.
- Arheološki vestnik VII/1—4. Ljubljana 1956. 500 str. 8°.
- Arheološki vestnik VIII/1—4. Ljubljana 1957. 355 str. 8°.
- Arheološki vestnik IX—X/1. Ljubljana 1958—1959. 73 str. 8°.
- Arheološki vestnik IX—X/2. Ljubljana 1958—1959. 196 str. 8°.

Naslov za zamenjavo: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Biblioteka
Poštni predal 323-VI, Ljubljana, Jugoslavija.

**ARCHAEOLOGICAL PUBLICATIONS EDITED
BY THE SLOVENE ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS**

- Josip Korošec: Report on Archaeological Excavations on the Castle-hill of Ptuj in 1946. Ljubljana 1947. 62 pp. + XVII tables. 8°.
- Josip Korošec: The Old Slav Sanctuary on the Castle-hill of Ptuj. Ljubljana 1948. 76 pp. + III tables + 52 phot. + 18 drawings. 8°.
- Josip Korošec: The Old Slav Burial Place on the Castle-hill of Ptuj. Ljubljana 1950. 568 pp. + LXXXIX tables + 1 app. 8°.
- Jože Kastelic-Božo Škerlj: The Slav Necropolis at Bled. Archaeological and Anthropological Report for 1948. Ljubljana 1950. 103 pp. + 21 drawings + X tables + 1 app. 8°.
- Archaeological Reports. Reports on Excavations in Ljubljana, at Novo mesto and on the Panorama of Ptuj. Ljubljana 1950. 112 pp. + XXXIX tables + 3 app. 8°.
- Josip Klemenc: Le château de Ptuj à l'époque de la décadence romaine. Ljubljana 1950. 100 pp. + XLVIII tables + 2 app. 8°.
- Franjo Ivaniček: Ancient Slav Necropolis at Ptuj. Results of Anthropological Researches. Ljubljana 1951. 234 pp. 4°.
- Josip Korošec: A Prehistoric Settlement on the Castle-hill of Ptuj. Ljubljana 1951. 275 pp. + LV tables + 6 maps. 8°.
- Srečko Brodar: The Otoška Cave — a Paleolithic Station. Ljubljana 1951. 40 pp. + IX tables. 8°.
- Srečko Brodar: On Paleolithic Traces in the Postojna Cavern. Ljubljana 1951. 42 pp. + I tab. 8°.
- Dissertationes III. Ljubljana 1955. 355 pp. + 69 tables + 21 maps. 8°.
- France Starè: Illyrische Funde aus der Eisenzeit in Ljubljana. Ljubljana 1954. 135 pp. + LXXXV tables + 2 app. + 2 maps. 8°.
- Josip Korošec: The Archaeological Remains at Predjama (Dissertationes IV/1). Ljubljana 1956. 64 pp. + XLIX tables + 1 map. 8°.
- Stanko Pahič: Das zweite Urnenfeld in Ruše (Dissertationes IV/3). Ljubljana 1957. 75 pp. + XXVI tables + 11 maps. 8°.
- Acta Archaeologica II/1—2. Ljubljana 1951. 277 pp. 8°.
- Acta Archaeologica III/1—2. Ljubljana 1952. 358 pp. 8°.
- Acta Archaeologica IV/1—2. Ljubljana 1953. 565 pp. 8°.
- Acta Archaeologica V/1—2. Ljubljana 1954. 425 pp. 8°.
- Acta Archaeologica VI/1—2. Ljubljana 1955. 582 pp. 8°.
- Acta Archaeologica VII/1—4. Ljubljana 1956. 500 pp. 8°.
- Acta Archaeologica VIII/1—4. Ljubljana 1957. 355 pp. 8°.
- Acta Archaeologica IX—X/1. Ljubljana 1958—1959. 73 pp. 8°.
- Acta Archaeologica IX—X/2. Ljubljana 1958—1959. 196 pp. 8°.

*Address for exchange of publications: The Library of the Slovene Academy
of Sciences and Arts. Post office box 525-VI, Ljubljana, Yugoslavia.*